

hermann hesse

459

hermann hesse
narziß și goldmund

hermann hesse

«Poet al naturii și al virtuților umane, analist ingenios al viciului și al năzuinței spre o trăire spirituală de mare puritate, Hermann Hesse aduce în întreaga sa creație o profundă vibrație umanistă. Această finalitate a creației sale îl așază pe constantul admirator al lui Goethe, alături de Thomas Mann și Remarque, de Ernst Wichert și Nikos Kazantzakis.

În spiritul tradiționalei literaturi parabolice germane, opera lui Hermann Hesse este un patetic elogiu al crează și totodată iv al unei civilizații le eterne ale uma-

100026010804683

MUL MUNTEANU

Lei 5

editura pentru literatura

| Ilustrația copertei : Șerban Gabrea

hermann hesse

narziss și goldmund

ROMAN

**TRADUCERE DE
IVAN DENES
PREFATĂ DE
ROMUL MUNTEANU**

1968

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

Hermann Hesse

Narziss und Goldmund

Copyright 1957 by Hermann Hesse,
Montagnola.

Toate drepturile rezervate pentru
Suhrkamp Verlag

PREFAȚA

Hermann Hesse face parte din rîndurile scriitorilor germani cu o impresionantă longevitate în viața literară. Debutînd în 1899 cu *Cîntece romantice*, poetul care a avut o constantă admirație pentru Goethe, își încheie cariera literară o dată cu sfîrșitul vieții sale, în 1962. Contemporan cu Proust, Joyce, Kafka și Romain Rolland, Hermann Hesse se întîlnește astfel pe parcursul itinerarului său literar cu J. P. Sartre și Camus și în cele din urmă cu M. Butor, A. Robbe-Grillet, Lawrence Durrel și Nikos Kazantzakis.

Șase decenii de-a rîndul, cînd are loc un complex proces de diversificare a romanului, Hermann Hesse rămîne un fidel spectator al vieții contemporane, ale cărei vibrații adeseori pline de tragism sînt comunicate printr-o artă care vădește un constant atașament pentru modalitățile prozei tradiționale.

Străin de experiențele pe care diverse școli literare le-au impus în arta romanului, Hermann Hesse nu este niciodată preocupat de inovațiile de ordin formal ale prozei. Privirea acestui scriitor moralist rămîne mereu îndreptată spre spectrul specific al epocii și spre valorile spirituale fundamentale ale omenirii, amenințate de o civilizație îndreptată împotriva omului.

Trăind într-o epocă de mari răsturnări sociale și morale, cînd forța spiritului a devenit adeseori insuficientă și neputincioasă, Hermann Hesse nu mai investește arta cu puteri excepționale.

„Noi poeții, scrie autorul cunoscutului roman *Demian*, nu încercăm să explicăm sau să ameliorăm epoca noastră. Nu căutăm nici să-i transmitem învățături. Noi căutăm să învățăm din cadrul ei propria noastră suferință, să dezvăluim propriile noastre visuri, revelând astfel mereu lumea imaginilor, lumea sufletului, lumea trăirilor noastre.”

Profesiunea aceasta de credință ni se pare edificatoare nu numai pentru finalitatea artei lui Hermann Hesse, ci și pentru atitudinea sa generală față de evenimentele dramatice ale epocii în care a trăit. Poetul acesta de mare puritate interioară nu a avut structura caracteristică spiritelor creatoare militante, gata să se angajeze în vîltoarea luptelor social-politice din vremea sa.

Încă din tinerețe, Hermann Hesse a fost ispitit de farmecul izolării, de existența calmă în mijlocul unui peisaj alpin, apt să-l incite la meditare. Dar replierea scriitorului în fața efervescenței epocii nu a dus niciodată la înstrăinarea sa de evoluția lumii ale cărei trăsături le cerceta cu deosebită atenție. În acest sens prozatorul mărturisește că tema sa preferată consta în *„înfățișarea unui fragment de umanitate și iubire, a unui fragment al vieții instinctuale și sublimat, pe care o explorez din natura mea proprie, pentru a cărei justete, sinceritate și directă trăire pot să garantez”*.

Intr-o altă manieră decît alți scriitori contemporani, Hermann Hesse renunță și el la ambițiile scriitorului omniscient. Autorul *Jocului perlelor de sticlă* se apropie de „misterele umanității” prin scrutarea perseverentă a propriilor stări de conștiință, a dramaticelor crize interioare pe care le-a trăit în diverse împrejurări ale vieții sale. De aceea, opera lui Hermann Hesse are, prin excelență, un caracter autobiografic. Personajele sale sînt proiecțiile exterioare ale unei experiențe proprii, ipostazele modului său caracteristic de abordare a existenței și întruchiparea idealurilor, crizelor și a căutărilor sale febrile. Privită din această perspectivă, nu numai poezia lui Hermann Hesse, ci și opera sa în proză devin un act indirect de confesiune.

Hermann Hesse este tipul scriitorului cu o imaginație re-

memorativă. Memoria *timpului pierdut* și a *timpului regăsit* se derulează la modul epic. Copilăria, crizele adolescenței, ispita răului și năzuința spre bine, rătăcirile tinereții și calmul izolării de la Montagnola, constituie aspectele caracteristice ale traiectului unei biografii spirituale care se revarsă masiv în opera literară. Când acest spirit analist îndreptat spre son-dar: propriei lui trăiri ajunge la confruntarea operei cu viața sa, precizează, fără nici o reticență, că „*Pentru a povesti propria mea istorie, trebuie să pornesc de la început. Dacă ar fi posibil, ar trebui să mă întorc și mai mult înapoi, pînă în cei dinți ai copilăriei mele și poate încă și mai departe, spre însăși originea mea.*”

De aceea considerăm că opera lui Hermann Hesse se con-vertește, în mod firesc, într-un adevărat *muzeu imaginar* al propriei biografii.

Seminaristul sensibil la misterul divin ca și la ispitele diavolului, ucenicul de librar în căutarea propriului destin, autodidactul adolescent fermecat de marile capodopere ale literaturii europene, constituie ipostazele existențiale de tranzit ale unui intelectual preocupat în permanență de *spectacolul vieții*.

Adolescența lui Hermann Hesse pune în lumină un *picar* ciudat și grav, al cărui spirit germanic nu-i dă niciodată exuberanța și superficialitatea picarului meridional. De aceea ni se pare semnificativ faptul că deși școala din Calw îi apărea acestui copil odioasă și stupidă, farmecul limbii grecești care-l ducea spre cunoașterea tainelor operelor lui Socrate, Platon și Homer îl apropie însă foarte de timpuriu de marile valori ale culturii.

Fugarul din seminarul mînăstirii din Maulbronn¹ care rătăcea dintr-o școală în alta, încercînd diverse meserii care nu l-au putut fixa, socotea că unicul său domeniu de realizare pleneră rămîne arta. În însemnările sau autobiografice, Hermann Hesse preciza în mod tranșant că „*înainte de 13 ani, un lucru era pentru mine foarte clar : sau voi deveni poet sau nimic.*”

¹. În roman Mariabronn.

Chinuit de această alternativă cu termeni atît de diferiți, Hermann Hesse se apropie de inefabilul artei la care aderă printr-o temeinică și multilaterală inițiere literară. Lectura lui Ovidiu în hexametri germani, contactul cu operele lui Klopstock și Schiller, Eichendorff, familiarizarea cu scrierile lui Heine, Gogol și Turgheniev, pun în lumină ariile vaste și variate de cultură pe care se mișca acest tînăr rebel. De la Cervantes, Sterne și Swift, pînă la Ibsen, Korolenko, Novalis și Goethe, înregistrăm o gamă foarte variată de scriitori care intraseră în sfera de interes a lui Hermann Hesse, în vreme ce teologia și pietismul, în mod deosebit, îi trezesc repulsia.

De aceea, cînd scriitorul afirmă că „*Orice încercare de a face din mine un om util sfîrșea cu un eșec, adeseori cu rușine și scandal*“, el se referă bineînțeles la tentativele integrării lui silnice într-o anumită viață cotidiană, nu la lipsa sa de receptivitate în fața marilor valori ale culturii.

Contactul cu opera lui Goethe și Novalis pare a fi edificator pentru conturarea unui înalt ideal artistic. Hermann Hesse mărturisește că creația literară a lui Goethe i-a dat în primul rînd un *sentiment al siguranței*, iar după aceea l-a învățat *armonia*. Lectura operei lui Novalis îi stîrnește de asemenea un entuziasm nelimitat. Pe autorul *Noaptilor*, Hermann Hesse îl consideră „*cel mai nobil poet din întreaga literatură nouă germană*“.

Alături de literatură, muzica cu marile ei capodopere reprezintă o altă zonă artistică ce va reține afecțiunea constantă a scriitorului. În 1897, Hermann Hesse preciza într-o scrisoare că „*ceea ce au fost pentru el Nietzsche și Wagner, este de asemenea Chopin, dacă nu mai mult...*“ În muzica acestuia, scriitorul are sentimentul că regăsește întreaga complexitate a vieții sale sufletești.

Trecut printr-un vast coridor de ispite și rătăcirii, Hermann Hesse a trăit în permanență sentimentul acut al cunoașterii lumii. Călătorul care traversase Italia și Elveția se îndrumează spre descifrarea tainelor orientului, călătoria în India ducîndu-l spre convingerea că lumea trebuie să capete o anumită unitate și armonie.

Primul război mondial i-a trezit profunde decepții, iar criza civilizației occidentale a constituit pentru el o permanentă sursă de neliniște. În orice colț al globului s-ar fi găsit, scriitorul știa că „*Astăzi mizeria se aude din întreaga lume. Ea este atât de mare, încât în orice colț mărunț m-aș găsi, sînt gata să fac totul pentru a ajuta cu ceva*”.

Cele mai semnificative opere ale lui Hermann Hesse stau sub semnul acestui comandament moral de la care scriitorul nu s-a abătut niciodată. Povestirile și romanele sale sînt adevărate parabole literare despre lupta dintre bine și rău, despre chemarea spiritului și ispitele trupului, despre antinomia dintre năzuința omului spre armonia interioară și formele destructive care o minează.

Leit-motivul operei lui Hermann Hesse rămîne raportul dintre individ și societate și finalitatea existenței ființei umane. Mistuit de forțe contrarii, omul se găsește într-un permanent conflict cu el însuși și cu lumea în cadrul căreia îi este dat să trăiască. Scriitorul german devine astfel, în primul rînd, un analist al universului moral. Entuziasmat de investigațiile psihanalitice ale lui Jung, ale cărui opere le citește cu mult interes, Hermann Hesse încearcă și el, dintr-altă perspectivă decît Proust, Joyce sau V. Woolf, să se apropie de zonele abisale ale conștiinței.

Hermann Hesse este prin excelență romancierul crizelor morale. Scriitorul care își propusese să scrie adevărate „*biografii ale sufletului*”, realizează primul său roman parabolic care-i aduce notorietatea prin *Peter Camenzind* (1904). Specificul romanului auctorial, cultivat de scriitorul german, iese de la început în evidență. Hermann Hesse concepe în această etapă de suveranitate a personajului în proză, un roman al individului cu destin exemplificator. Transferul experienței autobiografice în componentele spirituale ale eroului iese de asemenea în relief.

Ca și cei mai mulți dintre eroii lui Hermann Hesse, Peter Camenzind are și el o structură sufletească bipolară. Inclinat spre o lume a visului și a fanteziei, eroul acesta al prozatoru-

lui german nu găsește nici o aderentă la un ideal stabil pe care să-l detecteze în mediul ambiant. La fel cu eroii lui Cervantes și Unamuno și personajele lui Hermann Hesse trăiesc mereu într-un cadru limitat, care devine sufocant pentru aspirațiile lor. Nici prietenia și nici iubirea nu-i oferă lui Peter Camenzind prilejul ancorării într-o lume a faptelor fertile. Călătoria în Italia și contemplarea locurilor în care trăise Francisc d'Assisi par a duce la stabilirea armoniei interioare. Dar îndoiala și decepțiile frâng din nou echilibrul aparent. Peter Camenzind își găsește superlativul existenței doar în faptele fertile puse în slujba patriei sale.

Cu acest roman parabolic, Hermann Hesse își definește profilul spiritual de scriitor moralist. Sublimate, episoadele autobiografice sînt convertite într-o lecție de activism civic. Parabola este univocă. Ea pune în lumină un anumit mod de abordare a existenței.

Pe aceleași coordonate estetice și etice construiește scriitorul și *Demian*, un alt roman al individului, care a fost publicat în 1919. O anumită rezonanță a primului război, înțeles ca *eveniment-limită* este evidentă. Structura sufletească bipolară a personajului de prim-plan rămîne și în această operă sursa fundamentală care generează conflictul moral. Dar, de data aceasta, scriitorul nu se mai limitează la biografia unui singur caz de conștiință, impulsivat de dorințe contrarii. Cele două personaje antinomice apar în grup, unul reprezentînd modelul, conduita exemplară, iar celălalt negația lui. Demian este astfel tipul angelic care fascinează prin exemplu, iar Emil Sinclair este insul demonic, atras de mitul lui Abraxas, a cărui religie învață că *totul este permis*.

Emil Sinclair nu se salvează din eroare decît în fața unui eveniment-limită. Cînd războiul îl familiarizează cu spațiul morții, Emil Sinclair înțelege conduita prietenului său din copilărie și încearcă să-și trăiască propriul destin.

Convertirea spirituală a croului lui Hermann Hesse reprezintă de fapt o întoarcere spre calmul unei tihnite existențe patriarhale, pe care într-o epocă de mari răsturnări sociale

scriitorul o ridică la rangul unei supreme năzuințe. „*Această lume, scrie el, îmi este foarte bine cunoscută, ea se cheamă mama și tata, iubire și severitate, exemplu și școală. Acestei lumi îi aparțin strălucirea neîmpătore, claritatea și curățenia; aici au existat cuvinte duioase și prietenești, mâini spălate, haine curate și moravuri pure...*”

Viziunea idilică a unei lumi patriarhale pe care scriitorul dorește s-o restaureze, iese cu putere în relief. Parabola subliniază intenții melioriste care nu ancorează încă într-o pură utopie.

În comparație cu *Demian*, viziunea scriitorului asupra lumii apare sensibil schimbată în *Lupul stepelor* (1927). Personajele scriitorului fac parte din aceleași familii de spirite. Harry Haller este și el un neliniștit, un singuratic, ca și Peter Camenzind sau Emil Sinclair. Spectacolul vieții i se pare din ce în ce mai puțin suportabil. Raporturile între oameni par să refacă, pe alt plan, felul în care trăiesc lupii în stepă. Cu aceasta însă, viziunea idilică asupra vieții dispare, viața lupilor devenind astfel un simbol al relațiilor din societatea modernă. Pe această cale, scriitorul reconstituie o altă biografie a unei crize de conștiință și indică un alt drum de ieșire din spațiul morții. Prozatorul moralist realizează un nou act literar de apologie a voinței și de triumf al forței morale. Preocupat de destinul umanității, Hermann Hesse oferă mereu alte căi de recuperare morală a individului.

Nu iubirea senzuală îl salvează pe Harry Haller din sfera existenței absurde, ci recunoașterea lucidă a acesteia. Pentru prima dată, Hermann Hesse demonstrează în opera sa că alcătuirea lumii în care a trăit este absurdă și că ea nu poate fi schimbată.

Romanul parabolic, cultivat de prozatorul german capătă astfel noi implicații filozofice. Cu mult înainte de cristalizarea filozofiei existențialiste, Hermann Hesse realizează o dramatică imagine a destinului sisific, hărăzit ființei umane. De data aceasta, personajul caz, reprezentat de Harry Haller tinde să devină un echivalent al condiției umane. Lecția parabolice din *Lupul stepelor* este la fel de limpede ca și celelalte.

Suferința pare să reprezinte pentru om un act de damna-re ontologică de care nu poate fi mîntuit. Ca și miticul Sisif, omul trebuia să reia de la început același drum care pune în lumină absurditatea lumii.

În *Jocul perlelor de sticlă* (1943) viziunea scriitorului asupra lumii, ca și asupra finalității existenței individului, nu înregistrează decît unele modificări de nuanță. În esența lui, romanul acesta tinde să fie o replică modernă dată cunoscutei opere a lui Goethe *Wilhelm Meister*. Însăși dimensiunile utopiei, localizate de Hermann Hesse în *Kastalia* par să refacă liniile fundamentale ale *Provinciei pedagogice*. Scriitorul aduce și aici pe prim plan același tip de personaj care experimentează viața din mai multe perspective. Într-o epocă în care utopiile literare oferite de roman devin foarte frecvente, Hermann Hesse se dovedește și de data aceasta un scriitor plin de originalitate. Lumii haotice din secolul nostru, scriitorul îi opune un univers al armoniei, prezent în acea „*republică a cărturarilor*” și „*provincie a spiritului*”, care este Kastalia.

Dar Iosef Knecht, maestrul jocului cu perlele de sticlă nu-și poate găsi fericirea în acest univers armoni-c, tihnit dar steril.

Locul lui este în lumea haotică a celor care trăiesc, iubesc și suferă. De aceea împlinirea lui Iosef Knecht nu se poate produce decît prin faptă, chiar dacă aceasta impune jertfirea lui pentru asigurarea drumului ascendent al omenirii.

Itinerariul creației romanești a lui Hermann Hesse pune în lumină prezența unui spirit faustic care fixează dimensiunile etice și sociale ale personajelor din opera sa. Confrunțați cu infernul vieții cotidiene, cu forța demonică a viciilor care ancantizează sau cu absurditatea alcătuirii unei lumi, eroii lui Hermann Hesse trăiesc profunde drame interioare a căror clarificare n-o aduce decît examenul faptei creatoare, puse în slujba umanității.

Opoziția între viziunea științifico-estetică asupra lumii și viziunea religioasă, bazată pe *asceză*, pe care o putem descifra în *Jocul perlelor de sticlă*, este reluată și în alte opere.

Narziss și Goldmund (1930) reprezintă în acest sens o povestire de mari dimensiuni în care autorul realizează o adevărată fuziune între diversele motive literare care traversează întreaga sa operă. Prezent în *Demian*, cuplul de personaje antinomice este din nou utilizat și în această operă în scopul sublinierii finalității parabolei.

Pe alt plan, opoziția între spirit și materie este susținută în această operă parabolică și de deosebirile fundamentale între *viziunea apolinică* și *viziunea faustică* asupra existenței.

Explorator constant al crizelor de conștiință, Herman Hesse se cantonează în formulele literare oferite de *Bildungsroman*, de care nu se va îndepărta nici în această povestire plină de poezie și de parfumul specific al vieții medievale. Proiectat într-un timp îndepărtat, conflictul moral din *Narziss și Goldmund* reprezintă însă și el, cel puțin la modul virtual, o antinomie constantă a spiritului uman.

Deși cele mai reprezentative opere ale lui Hermann Hesse își trag seva din această antinomie aparent ireductibilă, în *Narziss și Goldmund* evaluarea etică și estetică a conduitei umane se face cu o înțelegere mult mai largă.

Cu toate acestea, spiritul moralist riguros al scriitorului rămîne cel dintîi criteriu care face ca această operă, despre universul adolescentin, să fie fundamental diferită de acelea pe care le-au scris alți scriitori, ca Proust, Gide, Robert Musil, J. Joyce și alții.

Narziss și Goldmund, cei doi tineri din școala mînăstirii Maulbronn, devin prin traiectul vieții lor, simbolurile caracteristice ale celor două moduri diferite de abordare a existenței.

Narziss are vocația ascezei. Pentru el mînăstirea reprezintă un climat favorabil de meditare, un loc prielnic unde se poate dedica științelor umaniste și pasiunii de a explora misterele spiritului uman. Narziss evoluează armonic, fără mari emoții interioare, sub zodia spiritului apolinic. Polul opus al acestei atitudini existențiale este reprezentat de Goldmund, care ajunge într-un anumit fel să întruchipeze spiritul dionisiac,

căruia scriitorul, îndrăgostit de Goethe, îi va da și o anumită amprentă faustică.

Dar prozatorul care încă din 1917 scrisese un excelent eseu despre *Artist și psihanaliză* va încerca să investigheze zonele abisale ale conștiinței eroilor săi și prin unele modalități care pun în lumină atenția acordată explicațiilor oferite de psihanaliză. Goldmund trăiește astfel la modul profund tragic complexul mamei sale cu destinul ei misterios, de care nu se va putea despărți pînă la moarte. În momentele decisive ale vieții eroului, mama se suprapune peste actele sale pe care uneori le declanșează, alteori le legitimează.

Dacă ar fi să precizăm criteriile de abordare a existenței de către cei doi eroi din această operă parabolică, atunci am spune că Narziss trăiește după principiul *vivre le mieux*, conceput la modul pur etic, în vreme ce Goldmund, ca și eroii experiențialști ai lui Camus, trăiește după criteriul *vivre le plus*.

Pentru Goldmund viața este un infinit coridor al ispitelor, în vreme ce pentru Narziss se valorifică prin frumusețea renunțării la chemările cotidiene. Cu toate acestea nu se poate afirma la modul simplist că Narziss este *spiritul* și Goldmund *materia*.

Itinerariul existenței lui Goldmund este mult mai complex. Fascinat de complexul mamei, el evadează din mînăstire, devenind în primul rînd prizonierul voluptăților erotice. Goldmund este un *Candide* pus să treacă prin cele mai neașteptate peripecii ale vieții. Or, pe acest traiect existențial, punctat de cele mai diverse ispite, iubirea, prin tot ce are ea nepermis și riscant, îl captivează în permanență pe Goldmund. El nu este deci un Don Juan incapabil de fixare, ci un impuls spre mai mult, care-și caută propria finalitate. În această aventură spre necunoscut, Goldmund abandonează femeii iubite, este chinuit de foame și de frig, ucide, încearcă misterul artei și simte chemarea unei forțe superioare care-l îndeamnă spre mai bine, nu numai spre mai mult.

Goldmund devine astfel un instinctual chinuit de propriul său spirit, un creator de artă, un vagabond asasin, sensibil în fața

tainelor naturii. O anumită divinitate concepută la modul pan-teist se simte mereu în preajma sa.

Dar semnificativ pentru această povestire rămîne faptul că, anexat într-un final tragic de existență, Goldmund nu are certitudinea drumului său eronat și ea nu-i poate fi nici oferită de Narziss, ascetul savant. De aceea, opera aceasta parabolică cu bogate implicații gnoseologice se încheie în mod deliberat printr-o anumită ambiguitate. Ambiguitatea parabolei este susținută de Narziss, savantul care, ajuns și el la un final de existență, pendulează între cunoașterea *estetico-științifică* a lumii și cea *senzual-estetică*: „*Am înțeles multe de la tine, Goldmund, spune Narziss. Am început să înțeleg ce este arta.*” Dar meditația evoluează spre sensul existenței. „*Altădată nu credeam că arta trebuie luată în serios, în comparație cu știința și gîndirea. Și iată deci, cum eu îmi spuneam: deoarece omul este o mixtură suspectă de spirit și materie, pentru că spiritul deschide cunoașterea eternității, pentru că materia atrage spre zonele de jos ale lucrurilor efemere, (omul) trebuie să se detașeze de simțuri și să se îndrumeze spre viața spiritului pentru a-i exalta existența și a-i da o semnificație.*”

Dar Narziss, ascetul, care întrușipează spiritul constată în acest final de existență tragică a lui Goldmund că și alte căi duc spre adevăr. „*Numai acum constat, spune el, că și alte drumuri duc spre cunoaștere și că drumul gîndirii abstracte nu este singurul și poate nici cel mai bun.*”

Dilema între cunoașterea *științifico-ascetică* și cea *estetico-dionisiacă* este astfel rezolvată de Hermann Hesse prin această acceptare a mai multor posibilități de abordare a existenței.

În felul acesta scriitorul german realizează o subtilă trecere de la rigorismul moral, marcat de operele de început, la multiplicitatea fertilă a atitudinilor existențiale posibile.

Preocupat de mărirea și decăderea omului, Hermann Hesse devine astfel un scriitor moralist fără un cod etic prestabilit. De aceea, tentativa unor interpreți de a face din opera sa o întrușipare a unui anumit spirit teologic, mi se pare aberantă. Poet al naturii și al virtuților umane, analist ingenios al viciu-

lui și al năzuinței spre o trăire spirituală de mare puritate, Hermann Hesse aduce în întreaga sa creație o profundă vibrație umanistă. Această finalitate a creației sale îl așează pe constantul admirator al lui Goethe, alături de Thomas Mann și Remarque, de Ernst Wichert și Nikos Kazantzakis. În spiritul tradiționalei literaturi parabolice germane, opera lui Hermann Hesse este un patetic elogiu al omului și al marilor valori pe care le creează și totodată un avertisment asupra sensului nociv al unei civilizații care face să se dezagregheze valorile eterne ale umanității.

ROMUL MUNTEANU

TABEL CRONOLOGIC

1877 Hermann Hesse s-a născut în 2 iulie la Calw (Württemberg), fiind cel de al doilea fiu al lui Johannes Hesse, mama sa, Marie Gundert, provenind dintr-o familie de şvabi elveţieni. Tatăl scriitorului a fost un anumit timp misionar în India, după care a lucrat în editura socrului său din Calw.

1881—1886 Tatăl scriitorului este profesor la Basel.

1886 Familia se întoarce la Calw.

1890—1891 Hermann Hesse frecventează cursurile şcolii latine din Göppingen.

1891—1892 Elev la seminarul teologic-evanghelic din mănăstirea Maulbronn. În luna martie a anului 1892, Hermann Hesse fuge din seminar.

1892—1893 Frecventează cursurile gimnaziului din Bad Cannstadt.

1893—1894 Ajutor de librar.

1894—1895 Face cursuri de mecanică la Calw.

1895—1898 Cursuri de librar la Tübingen.

1899 Scrie *Cîntece romantice*, *O oră după miezul nopții*.

1899—1903 Librar și anticar la Basel, călătorii în Elveția.

1901 Prima călătorie în Italia.

1902 Moartea mamei. *Poezii*.

1903 A doua călătorie în Italia.

1904 Apare romanul *Peter Camenzind*. Primul mare succes. Premiul Bauernfeld. Căsătoria cu Maria Bernoulli.

În același an P. Bourget, publică *Un divorț*, R. Rolland, *Jean Christophe* (1904—1912), iar Grazia Deledda tipărește *Iedera*.

1904—1912 Hesse colaborează la numeroase reviste : *Simplicissimus*, *Rheinlande*, *Neue Rundschau*.

1906 Publică povestirea *Sub tăvălug*, care are un caracter autobiografic.

În acest an G. Papini publică *Crepusculul filozofilor și Tragedia cotidiană*, iar Galsworthy tipărește *Forsyte Saga*.

1907—1912 Colaborează la revista *Martie*.

1911 Apare volumul *Pe drum*. Face o călătorie în India.

Bergson publică *Intuiția filozofică*.

1912—1919 Scriitorul locuiește la Berna. Prietenia cu Romain Rolland.

1913 Apare volumul *Din India*.

1914 Apare *Rosshalde*.

1914—1919 Colaborează cu Societatea pentru îngrijirea prizonierilor germani din Berna și scrie la *Curierul de duminică al prizonierilor de război*.

1919 Apare romanul *Demian*, la început sub pseudonimul Emil Sinclair. Scriitorul primește premiul Fontane.

Proust publică *À l'ombre des jeunes filles en fleur* (*La umbra fetelor în floare*).

1919—1922 Coeditorul revistei *Vivos voco*.

1919 Familia se mută de la Berna la Montagnola (Tessin).

1921 Publică *Poezii alese*.

În același an A. Breton publică *Cimpurile magnetice* și Proust *Le coté de Guermantes*.

1922 Apare povestirea *Siddhartha* de Hesse.

J. Joyce publică *Ulysse*.

1927 Apare romanul *Lupul stepelor*. Hugo Ball publică prima biografie despre Hesse, când acesta împlinise 50 de ani.

În acest an J. Green publică *Adrienne Mesurat* și Garcia Lorca, *Cîntece*.

1929 Apare eseu *O bibliotecă a literaturii universale*.

1930 Apare povestirea de dimensiuni mai mari *Narziss și Goldmund*. Hesse se retrage din Academia prusacă.

1936 *Ore în grădină*. Hesse primește premiul Gotfried Keller.

1942 *Poezii*.

Stefan Andres publică *Utopia*, iar Camus, *Mitul lui Sisif și Străinul*.

1943 Hesse tipărește romanul său *Jocul perlelor de sticlă*.

J. P. Sartre publică *Muștele* și Saint Exupéry, *Micul prinț*.

1946 Hesse primește premiul Goethe și apoi devine laureat al Premiului Nobel.

1947 Hesse primește titlul de *doctor honoris causa* al Universității din Berna.

1951 *Proză tîrzie. Scrisori*.

1952 *Poezii complete*, 6 volume.

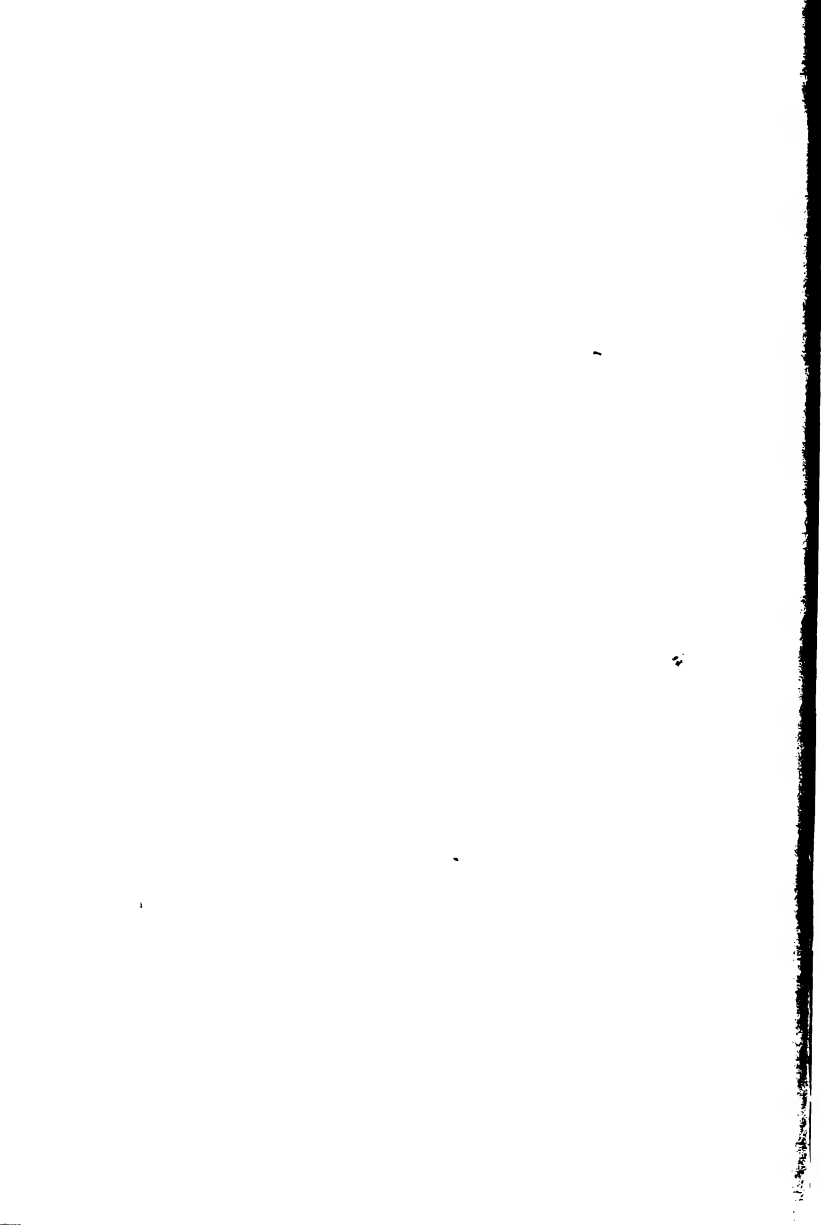
1955 Hesse primește premiul pentru pace al librarilor germani.

1957 *Scrieri complete*, 7 volume.

În acest an L. Durrell publică *Justine*, M. Butor — *Modificarea*, Cl. Simon — *Vîntul*, A. Robbe-Grillet — *Gelozia* și S. Beckett — *Sfîrșit de partidă*.

1962 Hermann Hesse moare la 9 august la Montagnola.

R. M.

CAPITOLUL I

În fața arcadei, susținută de mici coloane duble, de la intrarea mînăstirii din Mariabronn, foarte aproape de drum, se afla un castan, odraslă însingurată a sudului, adus odinioară de la Roma de un pelerin, un castan nobil, cu trunchi vînjos ; coroana sa rotundă atîrna, mîngîietoare, deasupra drumului, respirînd cu tot pieptul în vînt, iar primăvara, cînd de jur împrejur totul era înverzit și pînă și nucii mînăstirii înfrunzeau roșietic, tinerește, el își mai lăsa multă vreme așteptate frunzele, apoi, pe vremea nopților mai scurte, își împungea, dintre mănunchiurile de frunze, razele mate, alb-verzui ale florilor sale exotice, care miroseau atît de pătrunzător, asemenea unei prevestiri neliniștitoare și grave ; și în octombrie, după ce poamele și vinul fuseseră culese, lăsa, din coroana sa gălbejită, să cadă în vîntul de toamnă, fructele țepoase, care nu apucau a se coace în fiecare an, fructe pentru care băieții din mînăstire se încăierau și pe care subpriorul Gregor, originar din țara italică, le prăjea în odaia lui, la focul din cămin. Străin și delicat, frumosul copac își vîntura coroana deasupra intrării mînăstirii, un musafir de pe alte meleaguri, cu cugetul gingaș și răbdînd cu greu frigul, înrudit, prin tainică rubedenie, cu micile,

zveltele coloane împerechiate, de gresie, ale portalului și cu dantelăria de piatră ce înfloreau în arcadele ferestrelor, pe cornișe și pe stâlpi, iubit de francezi și de latini, privit cu uimire de băștinași, ca un străin ce se afla.

Nu puține generații de elevi ai mînăstirii au trecut pe sub arborile pripășit aici din țări străine ; cu tăblițele la subțioară, sporovăind, rîzînd, jucîndu-se și certîndu-se, desculți sau încălțați, după anotimp, cu o floare în gură, o nucă între dinți sau un bulgăre de zăpadă în mînă. Veneau întotdeauna alții noi, la cîțiva ani chipurile se reînnoiau, cele mai multe semănînd între ele : blonde și cu părul cîrlionțat. Cîțiva dintre învățăcei rămîneau locului, deveneau novici, deveneau călugări, primeau tonsura, purtau rasa și cingătoarea de frînghie, citeau din cărți, îi instruiău pe băieți, îmbătrîneau, mureau. Alții, după ce le treceau anii de școală, erau luați acasă de părinți, în castele de cavaleri, în case de negustori și de meseriași, cutreierău lumea, făcîndu-și mendrele și meseriile, mai veneau cîteodată, în vizită, la mînăstire, bărbați în toată firea, își aduceau feciorașii și-i lăsau aici, elevi la cuvioșii părinți, își ridicău privirea de-a lungul castanului, zîmbind, căzuți pe gînduri, și-apoi se pierdeau din nou în lume. În chiliile și sălile mînăstirii, printre arcadele rotunde, grele, ale ferestrelor și vîinoasele coloane duble, de piatră roșie, se trăia, se preda, se administra, se guverna ; multe feluri de arte și de științe erau cultivate aici și lăsate moștenire de către o generație celeilalte, religioase și lumești, senine și sumbre. Se scriău și se comentău cărți, se născoceău sisteme, se colecționău scrieri ale celor de odinioară, se pictău manuscrise ilustrate, se cultiva credința poporului și se zîmbea pe seama ei. Erudiția și evlavია, simplitatea și perfidia, înțelepciunea evangheliilor și înțelepciunea elinilor, magia albă și cea neagră, toate

înfloreau aici cîte puțin, era loc pentru toate ; era loc pentru sihăstrie și pentru mătăniile de penitență, ca și pentru tovărășie și trai plăcut ; depindea întotdeauna de persoana respectivului abate și de curentul dominant al vremii, dacă precumpănea și stăpînea una sau alta. În anumite vremuri, mînăstirea devenea vestită pentru exorciștii și demonologii ei, altă dată pentru muzica ei, excelentă, altă dată pentru un sfînt părinte care lecuia și făcea minuni, la răstimpuri pentru ciorba ei de știucă și pentru pateul ei de ficat de cerb, fiecare la vremea sa. Și întotdeauna se afla în ceata călugărilor și elevilor, a celor cuvioși și a celor mai fără ardoare, a celor slăbiți de post și a celor mai rotofei, întotdeauna se afla printre cei mulți care veneau, trăiau și mureau aici, unul singuratec și deosebit, unul pe care toți îl iubeau sau de care toți se temeau, unul care părea ales, unul despre care se mai vorbea încă lungă vreme după ce contemporanii săi erau dați uitării.

Și acum se aflau în mînăstirea Mariabronn doi singuratici, deosebiți, unul bătrîn și unul tînăr. Printre frații numeroși al căror roi împînzea dormitoarele, bisericile și sălile de clasă, existau doi, de care știau toți și de care se preocupau toți. Exista abatele Daniel, bătrînul, și elevul Narziss, tînărul, care abia își începuse noviciatul, dar care, din pricina darurilor sale deosebite și împotriva tuturor obiceiurilor vechi, era folosit încă de pe acuma ca dascăl, îndeosebi de elină. Aceștia doi, abatele și novicele, aveau trecere, erau luați în seamă și trezeau curiozitate, erau admirați și invidiați și, de asemenea, bîrfiți în taină.

Cei mai mulți îl iubeau pe abate, el nu avea dușmani, era plin de bunătate, de simplitate, de umilință. Singuri învățații mînăstirii amestecau în dragostea lor o notă de condescendență, căci abatele Da-

niel putea fi un sfînt, dar un cărturar nu era nicidecum. Îi era proprie acea simplitate care e însăși înțelepciunea, dar latineasca lui era modestă, iar elina n-o cunoștea de fel.

Acei puțini, care ocazional mai zîmbeau pe seama simplității abatelui erau însă cu atît mai vrăjiți de Narziss, copilul-minune, frumosul adolescent cu elina lui elegantă, cu purtarea sa impecabil de cavaleriească, cu privirea sa liniștită și pătrunzătoare, de cugetător, și cu buzele sale înguste, frumos și sever desenate. Era admirat de cărturari pentru că stăpînea minunat elina ; era iubit de toți ceilalți, ba unii erau chiar de-a dreptul vrăjiți, că era atît de nobil și de fin. Erau și unii care i-o luau în nume de rău pentru că era atît de tăcut și de stăpînit și avea asemenea maniere de curtean.

Abatele și novicele își purta fiecare, în felul său, destinul ales, domnea în felul său și suferea în felul său. Fiecare dintre cei doi se simțea mai înrudit cu celălalt decît cu tot restul poporului din mînăstire : și totuși nu găsiră unul calea spre celălalt, nu se puteau încălzi, unul alături de celălalt. Abatele îl trata pe tînăr cu cea mai mare atenție, cu cea mai mare considerațiune, îi purta de grijă ca unui frate deosebit și rar, gingaș, poate pretimpuriu pîrguit, poate primejduit. Tînărul primea fiecare poruncă, fiecare sfat, fiecare laudă a abatelui cu o ținută desăvîrșită, nu-l contrazicea niciodată, nu era indispus niciodată și dacă judecata abatelui despre el era dreaptă și singurul lui viciu era trufia, atunci știa să ascundă minunat acest viciu. Nu se putea spune nimic împotriva lui, era desăvîrșit, era superior tuturor. Numai că afară de cărturari, puțini îi deveneau într-adevăr prieteni, căci noblețea sa îl împrejmuia ca un suflu de aer glacial.

— Narziss, îi zise abatele după o confesiune, mă recunosc vinovat de o judecată aspră pe seama ta.

Adeseori te-am socotit trufaș și poate că în felul acesta te nedreptățeam. Ești foarte singur, tinere frate, ești singuratec, ai admiratori, dar nu ai prieteni. Aș fi vrut, într-adevăr, să am pricină să te dojenesc din când în când, dar nu aveam această pricină. Aș fi vrut, într-adevăr, să fii câteodată necuviincios, cum sînt îndeobște oamenii tineri, de vîrsta ta. Tu însă nu ești nicio dată necuviincios. Cîteodată sînt îngrijorat din cauza ta, Narziss.

Tînarul își ridică ochii întunecoși spre bătrîn.

— Aș vrea foarte mult să nu vă pricinuiesc griji, milostive părinte. Se prea poate să fiu trufaș, milostive părinte. Vă rog să mă pedepsiți pentru asta. Eu însumi simt cîteodată dorința de a mă pedepsi. Trimiteți-mă într-o sihăstrie, părinte, sau puneți-mă la treburi grosolane.

— Pentru amîndouă ești prea tînar, iubite frate — zise abatele — și afară de asta ești în mod deosebit dotat pentru limbi străine și pentru gîndire, fiule ; ar fi o risipă a acestor daruri de la Dumnezeu, dacă te-aș pune la treburi inferioare. Probabil că vei deveni un dascăl sau un cărturar. Nu este asta și dorința ta ?

— Iertați-mă, părinte, dar dorințele mele nu-mi sînt încă atît de limpezi. Științele mă vor încînta întotdeauna, căci cum ar putea să fie altminteri ? Dar nu cred că științele vor fi singura mea preocupare. Și-apoi, nu întotdeauna dorințele hotărăsc soarta și chemarea unui om, ci altceva, ceva providențial.

Abatele luă aminte și deveni serios. Totuși, pe chipul său bătrîn înflori un zîmbet, cînd răspunse :

— În măsura în care am ajuns să cunosc oamenii, cu toții sîntem puțin înclinați, îndeosebi în tinerețe, să confundăm providența cu dorințele noastre. Dar cum tu crezi că-ți cunoști dinainte chemarea, spu-

ne-mi un cuvînt în privința aceasta. Pentru ce crezi că ești chemat ?

Narziss își închise pe jumătate ochii întunecoși, încît dispărură pe după genele lungi, negre. Tăcu.

— Vorbește, fiule, îl îndemnă după o lungă așteptare, abatele. Cu voce înceată și ochii plecați începu Narziss să vorbească.

— Cred că știi, milostive părinte, că înainte de toate mă simt chemat către viața monahală. Voi deveni, așa cred, călugăr, voi deveni preot, superior și poate abate. Nu cred acest lucru pentru că-l doresc. Dorințele mele nu ținesc funcții. Dar ele îmi vor fi impuse.

Tăcură amîndoi, vreme îndelungată.

— De ce nutrești această credință ? întrebă, șovăind, bătrînul. Care însușire a ta, în afară de cărturărie, ar fi cea care se exprimă, în această credință ?

— Este însușirea, zise Narziss încet, care mă înzestrează cu un simț pentru firea și chemarea oamenilor, nu numai pentru ale mele proprii, ci și pentru ale celorlalți. Această însușire mă silește să-i slujesc pe ceilalți prin dominarea lor. Dacă nu m-aș fi născut pentru viața monahală, aș fi fost nevoit să devin judecător sau om de stat.

— S-ar putea, încuviință abatele, dînd din cap. Ți-ai încercat asupra unor exemple aptitudinea de a recunoaște oamenii și destinul lor ?

— Am încercat-o.

— Ești gata să-mi dai o pildă ?

— Sînt gata.

— Bine. Cum nu aș vrea să pătrund în tainele fraților noștri, fără știrea lor, poate ai vrea să-mi spui ce crezi că știi despre mine, abatele tău Daniel.

Narziss își ridică pleoapele și se uită în ochii abatelui.

— Este porunca voastră, milostive părinte ?

— Porunca mea.

— Imi vine greu să vorbesc, părinte.

— Și mie-mi vine greu să te silesc să vorbești, tinere frate. Și totuși, o fac. Vorbește !

Narziss își plecă fruntea și zise, șoptind :

— Știu prea puțin despre dumneavoastră, cinstite părinte. Știu că sînteți un slujitor al lui Dumnezeu, căruia i-ar fi mai drag să vegheze caprele sau să tragă clopoțelul într-o sihăstire și să asculte spovedaniile țăranilor, decît să guverneze o mare mînăstire. Știu că nutriți o deosebită dragoste față de Sfînta Maică a Domnului și că ei vă rugați cel mai des. Cîteodată vă rugați ca elina și celelalte științe care se cultivă în această mînăstire să nu devină sminteală și primejdie pentru sufletele celor dați în paza voastră. Cîteodată vă rugați ca să nu vă pierdeți răbdarea față de subpriorul Gregor. Cîteodată vă rugați pentru un sfîrșit blînd. Și veți fi, cred eu, ascultat și veți avea un sfîrșit blînd.

Se lăsă tăcere în micul vorbitor al abatelui. În sfîrșit, bătrînul grăi :

— Ești un visător și ai viziuni, zise prietenos venerabilul domn. Dar și viziunile pioase sau favorabile pot amăgi ; nu te încrede în ele cum nici eu nu mă încred în ele. Poți vedea, frate visător, ce gînd nutresc în inima mea, în privința acestui lucru ?

— Pot vedea că vă gîndiți, cu multă prietenie, la lucrul acesta. Iată ce gîndiți : „Acest tînăr ucenic este puțin primejduit, are viziuni, poate că a meditat prea mult. Aș putea poate, să-i impun o penitență, nu-i va strica. Dar penitența pe care i-o voi impune lui, mi-o voi impune și mie.“ Asta e ceea ce gîndiți chiar acum !

Abatele se ridică, zîmbind, și-i făcu semn novice-lui să-și ia rămas bun.

— Ei bine, zise el. Nu-ți lua viziunile prea în serios, tinere frate ; Dumnezeu ne pretinde multe, multe altele, mai puțin să avem viziuni. Să presupunem că ai măgulit un om bătrîn prevestindu-i o moarte ușoară. Să presupunem că omul bătrîn a avut plăcere, vreme de o clipă, ascultînd această prevestire. Acum însă ajunge. Să reciți un rozariu, mîine după missa matinală, să-l rostești cu umilință și dăruire și nu cu ușurință ; și eu voi face la fel. Du-te acum, Narziss, am vorbit destul !

Altădată, abatele Daniel avea de aplanat un conflict între cel mai tînăr dintre părinții dascăli și Narziss, care nu puteau cădea de acord asupra unui punct din planul de învățămînt : Narziss insista, cu mare zel, asupra introducerii unor anumite schimbări în felul de a preda, știa să le justifice cu motive întemeiate ; pater Lorenz, în schimb, dintr-un soi de gelozie, nu voia să accepte și după fiecare discuție urmau zile de indispusă tăcere și de îmbufnare, pînă ce Narziss, îndemnat de sentimentul că are dreptate, redeschidea iarăși discuția. Pînă la urmă, pater Lorenz zise, cam necăjit :

— Ei bine, Narziss, să curmăm cearta. Doar știi că hotărîrea atîrnă de mine, nu de tine, căci nu ești colegul meu, ești ajutorul meu și trebuie să-mi dai ascultare. Dar cum pricina pare să aibă pentru tine atîta importanță și eu îți sînt într-adevăr superior în funcție și putere, dar nu și în cunoștințe și daruri, nu vreau să hotărăsc eu însumi, ci vom supune disputa părintelui nostru abate și-l vom lăsa să hotărască el.

Astfel și procedară pînă la urmă, iar abatele Daniel ascultă cu răbdare și bunăvoință cearta celor doi cărturari cu vederi deosebite în cea ce privește predarea gramaticii. După ce amîndoi își expuseră și își argumentară temeinic părerile, bătrînul se uită la ei înveselit, își scutură puțin capul cărunt și vorbi :

— Frații mei dragi, nici unul, nici altul nu credeți, firește, că eu m-aș pricepe la lucrurile acestea la fel de bine ca voi. Este lăudabil din partea lui Narziss că ține atît de mult la școală și că năzuiește a îmbunătăți programul de învățatură. Dacă însă superiorul său este de altă părere, atunci Narziss trebuie să tacă și să-i dea ascultare, căci toate îmbunătățirile aduse școlii n-ar putea cumpăni atît, încît ordinea și ascultarea să se tulbure în casa aceasta, din pricina lor. Îl dojenesc pe Narziss că n-a știut să cedeze. Și vouă, amîndorura, tineri cărturari, vă doresc să nu duceți niciodată lipsă de superiori mai proști ca voi ; nimic nu-i mai de folos împotriva trufiei !

Cu această glumă binevoitoare îi concedie. Dar în zilele următoare nu uită să urmărească din priviri dacă între cei doi dascăli s-a restabilit iarăși buna înțelegere.

Și iată că se întîmplă să apară o față nouă în mînăstirea în care veneau și plecau atîția, și această nouă față nu era dintre cele ce trec neobservate și sînt repede date uitării. Era un tînăr care, anunțat dinainte de tatăl său, sosi într-o zi de primăvară, să învețe la școala mînăstirii. Își legară caii de castan, tînărul și tatăl său și, de sub boltă, fratele portar le ieși în întîmpinare.

Băiatul își ridică privirea de-a lungul copacului, încă pleșuv din iarnă.

— Un astfel de copac, zise el, n-am văzut încă niciodată. Un copac frumos, ciudat. Aș vrea să știu chiar cum se numește.

Tatăl, un domn mai în vîrstă, cu fața brăzdată de griji, dar cam șireată, nu luă în seamă cuvintele tînărului. Fratele portar în schimb, căruia băiatul îi plăcuse numaidecît, îi dădu lămurirea. Tînărul îi mulțumi frumos, îi dădu mîna și-i zise :

— Mă numesc Goldmund¹ și urmează să învăț aici, la școală.

Omul îi zîmbi prietenos după care porni în fața noilor veniți, conducîndu-i prin portal și apoi în sus, pe scările largi, de piatră și Goldmund păși în mînăstire fără teamă, cu sentimentul că în locurile acestea a și întîlnit două ființe cărora le putea fi prieten : copacul și fratele portar.

Noii veniți fură primiți întîi de părintele care conducea școala, iar spre seară de însuși abatele. De ambele dați, tatăl, funcționar imperial, îl prezentă pe fiul său Goldmund și fu poftit să mai zăbovească un timp, ca musafir al casei. Dar el apelă numai preț de o noapte la ospitalitatea oferită, spunînd că e nevoit să pornească îndărăt, la drum, chiar a doua zi. Oferi mînăstirii, în dar, unul din cei doi cai ai săi și darul fu primit. Discuția cu fețele bisericești fu politicoasă și rece : dar atît abatele cît și părintele priviră cu bucurie la Goldmund, care tăcea respectuos ; tînărul frumos și delicat le plăcu de la bun început. Fără regrete îl lăsară pe tată să porceadă a doua zi la drum, cu plăcere îl păstrară pe fiu. Goldmund fu prezentat dascălilor și primi un pat în dormitorul elevilor. Respectuos și cu fața întristată își luă rămas bun de la tatăl său, care pornea călare, rămase locului și privi în urma lui pînă ce dispăru, între hambarul de cereale și moară, sub arcada porții înguste a curții exterioare. O lacrimă atîrna de genele lui lungi și blonde, cînd se întoarse ; dar fratele portar îl și luă în primire, bătîndu-l drăgăstos pe umăr.

— Domnișorule, zise el ca să-l consoleze, nu trebuie să fii trist. Cei mai mulți jinduiesc la început după casă, după tată și mamă, după frații lor. Dar ai

¹ Gură de aur.

să vezi, și încă destul de repede, că se trăiește și aici, și încă nu prea rău.

— Mulțumesc, frate portar, zise tînărul. Eu nu am nici frați, nici mamă, îl am numai pe tata.

— În schimb aici găsești camarazi și cărturărie, și muzică și jocuri noi, pe care încă nu le cunoști, și cîte și mai cîte, ai să vezi ! Iar dacă vei avea nevoie de cineva, care-ți vrea binele, vino numai la mine.

Goldmund îi zîmbi.

— Oh, vă mulțumesc frumos. Iar dacă vreți să-mi faceți o bucurie, vă rog să-mi arătați cît se poate de repede unde se află căluțul nostru, cel pe care tata l-a lăsat aici. Aș vrea să-l salut și să văd dacă îi merge și lui bine.

Fratele portar îl luă de îndată și-l conduse la grajdul de cai, lîngă hambarul de cereale. În lică-rul palid și căldicel, mirosea pătrunzător a cai, a gunoi și ovăz și într-una din boxe Goldmund descoperi calul murg, care-l adusese acolo. Cuprinse cu amîndouă mîinile gîtul animalului, care-l recunoscuse și-și întindea cît putea capul spre el, își lipi obrazul de fruntea lată, cu pete albe, îl mîngîie drăgăstos și-i șopti la ureche :

— Bună, Bless, căluțul meu, viteazul meu, îți merge bine ? Mă mai iubești ? Ai și tu de mîncare ? Te mai gîndești acasă ? Bless, drăguțule, căluțule, flăcăiașule, ce bine că ai rămas aici, voi veni adesea să văd cum o duci !

Trase din manșeta hainei o felie de pîine, ascunsă încă de la dejun, și o dădu animalului, rupînd-o în bucăți, s-o mănînce. Apoi își luă rămas bun, îl urmă pe fratele portar de-a curmezișul curții, care era largă cît oborul unui mare oraș și în parte plantată cu tei. La poarta interioară îi mulțumi fratelui portar și-i întinse mîna, apoi își dădu seama că nu mai cunoaște drumul spre sala de clasă, care-i fusese arătat încă de

ieri, rîse ușor, se îmbujoră, îl rugă pe fratele portar să-l conducă și acesta îl însoți cu plăcere. Apoi pătrunse în sala de clasă, în care o duzină de copii și de tineri ședeau în bănci, și ajutorul de dascăl, Narziss, se întoarse spre el.

— Eu sînt Goldmund, zise el, elevul cel nou.

Narziss salută scurt, fără a zîmbi, îi indică un loc în banca din fund și-și continuă, fără zăbavă, lecția.

Goldmund se așează. Era mirat că dăduse peste un dascăl atît de tînăr, abia cu cîțiva ani mai în vîrstă ca el, era mirat și adînc îmbucurat că-l găsise pe acest dascăl tînăr și frumos, atît de distins, atît de serios și-n același timp atît de cuceritor și de demn de afecțiune. Fratele portar fusese amabil cu el, abatele îl întîmpinase prietenos, dincolo, în grajd, se afla Bless, o fărîmă din lumea de acasă și acum, iată-l și pe acest dascăl uimitor de tînăr, grav ca un cărturar și delicat ca un prinț, cu vocea sa stăpînită, rece, obiectivă, convingătoare! Ascultă cu grațitudine, desigur fără a înțelege de la început, despre ce era vorba. Începu a se simți bine. Venise la oameni buni, demni de dragoste și era gata să-i iubească și să se străduiască pentru a le dobîndi prietenia. Dimineata, în pat, după deșteptare, simțise o strîngere de inimă mai ales că încă mai era obosit după călătoria cea lungă, iar la despărțirea de tatăl său i-a venit să și plîngă puțin. Dar acum totul era bine, era mulțumit. Se uită îndelung și reveni cu privirea mereu la dascălul cel tînăr, îi plăcea statura lui severă și zveltă, ochii săi care fulgerau reci, buzele sale aspre, care formulau silabele limpede și categoric, vocea lui înaripată, neostoită.

Dar cînd ora de predare se isprăvi și elevii se ridicară zgometos, Goldmund tresări și observă, cam rușinat, că dormise o bună bucată de vreme. Și nu numai el băgase de seamă acest lucru, ci și vecinii

săi de bancă care și comunicaseră de altfel descoperirea mai departe, în șoaptă. Abia părăsi dascălul cel tânăr sala, și colegii începură să-l ciupească și să-l îmbrânceană pe Goldmund în toate părțile.

— Te-ai săturat de somn ? întrebă unul și rânji.

— Grozav elev ! își bătu joc altul. Asta va deveni într-adevăr o lumină a bisericii. Să tragi aghioase, chiar din prima oră !

— Duceți-l la culcare pe mititel, propuse unul și îl apucară de mâini și de picioare, ca să-l care de acolo, în mijlocul unor hohote de râs.

Trezit brusc, în felul acesta, Goldmund se înfurie ; începu să izbească în jurul său, încercă să se degajeze, primi câțiva ghionți, pînă la urmă îl lăsară să cadă, în vreme ce unul continua să-l țină de un picior. Se desprinsese de acesta printr-o svîcnire violentă și se azvîrli la nimereală, asupra celui dintîi care primi lupta, încăierîndu-se cu el, într-o bătălie crîncenă. Adversarul său era un flăcău voinic și toți urmăriră cu înfrigurare înfruntarea. Cum Goldmund nu se lăsa bîruit, ba îi cără voinicului și câțiva pumni zdaveni, dobîndi pe loc, printre colegi, prietenii, încă înainte de a cunoaște numele vreunuia dintre ei. Deodată însă se spulberară, care încotro, în cea mai mare grabă și abia avură timp să dispară, că intră pater Martin, directorul școlii și se opri în fața lui Goldmund care rămăsese singur locului. Se uită, cu uimire, la băiatul ai cărui ochi albaștri îl priveau încurcați, dintr-o față învăpăiată și cam răvășită de buimăceală.

— Ei, dar ce-i cu tine ? întrebă el. Tu ești Goldmund, nu-i așa ? Ți-au făcut ceva, haimanalele ?

— O, nu, zise băiatul, am scos-o singur la capăt.

— Cu cine te-ai bătut ?

— Nu știu. Încă nu cunosc pe nici unul. Unul dintre ei s-a bătut cu mine.

— Așa ? El a început ?

— Nu știu. Nu, cred că am început chiar eu. M-au necăjit și atunci m-am mîniat.

— Ei, ce să zic, frumos începi, băiete. Ține însă minte ! Dacă te mai încaieri o dată și te bați aici, sau în vreuna din sălile de clasă, urmează pedeapsa. Și acum, vezi să ajungi la gustarea de după-masă ; hai, du-te.

Zîbind, privi în urma lui Goldmund, cum pleacă în fugă și în drum se străduiește să-și pieptene cu degetele părul blond-deschis, ciufulit.

Goldmund era și el de părere că prima lui ispravă din noua viață monahală fusese foarte necuviincioasă și neroadă ; destul de mîhnit îi căută și-i găsi pe colegii săi de clasă, la gustarea de după-masă. Dar fu primit cu respect și prietenie, se împacă și cu adversarul său, cavalereste, și începînd din ceasul acela se simți bine în cercul lor.

CAPITOLUL II

Dar deși trăia în bună prietenie cu toți, nu găsi totuși prea curînd un prieten adevărat ; printre colegii de școală nu se afla nici unul de care să se fi simțit deosebit de apropiat sau îmbiat. Ei, în schimb, erau uimiți să descopere în persoana tînărului pugilist, pe care fuseseră înclinați să-l creadă un bătaș simpatic, un coleg foarte pașnic, care părea mai de grabă a năzui la faima de elev-model.

Doi oameni se aflau în mînăstire, către care inima lui Goldmund se simțea atrasă, care-i plăceau, care-i

preocupau gîndurile, față de care simțea admirație, dragoste și respect : abatele Daniel și ajutorul de dascăl Narziss. Pe abate era înclinat să-l socotească un sfînt, simplitatea și bunătatea lui, privirea limpede și grijulie, întreg felul său de a fi, felul de a porunci și de a governa cu umilința unei îndatoriri, purtările sale frumoase, liniștite, toate îl atrăgeau cu putere. Cel mai mult i-ar fi plăcut să devină slujitorul acestui pios, să fie mereu în preajma lui, ascultător și slujind, să-i ofere, ca un prinos permanent, tot imboldul său copilăros spre devoțiune și dăruire-și să învețe de la el o viață pură, nobilă, cumpănită în sfințenia ei. Pentru că Goldmund nu era dispus numai să absolve școala mînăstirească, ci, pe cît era cu putință, să rămîie pentru totdeauna în mînăstire și să-și închine viața lui Dumnezeu ; aceasta era vrearea lui, aceasta era dorința și porunca tatălui său și probabil că așa era statornicit și cerut de însuși Dumnezeu. Privind băiatul splendid, radios, nimeni nu-și putea da seama că, totuși, apăsa asupra lui o povară, o povară a originii, o chemare tainică spre ispășire, spre sacrificiu. Nici abatele nu o întrezărea, deși tatăl lui Goldmund îi făcuse unele aluzii și-și exprimase răspicat dorința ca fiul său să rămîină pentru totdeauna la mînăstire. O oarecare prihană tainică părea să stăruie în jurul nașterii lui Goldmund, ceva ce se trecea sub tăcere părea să pretindă ispășire. Dar tatăl îi plăcuse prea puțin abatelui, îi întîmpinase cuvintele și întreg felul de a fi, prin care încerca să-și dea importanță, cu o răceală politicoasă și nu atribuisese nici o însemnătate deosebită aluziilor sale.

Cel de-al doilea care trezise dragostea lui Goldmund vedea mai pătrunzător și bănuia mai mult, dar se reținea. Narziss observase prea bine ce superbă pasăre de aur îi venise, în zbor, în întîmpinare. El, cel însingurat în distincția lui, recunoscuse în Gold-

mund pe cel înrudit, deși în toate privințele părea să-i fie contrariul. Pe cât era Narziss de sumbru și uscățiv, pe atât era Goldmund de luminos și înfloritor. Pe cât era Narziss un gânditor și un analist, pe atât părea Goldmund să fie un visător și un suflet copilăros. Dar un fel de destin comun se arcuia deasupra contrastelor : amîndoi erau oameni nobili, amîndoi erau, deasupra celorlalți, însemnați prin daruri și semne vizibile și amîndoi fuseseră investiți de soartă cu o chemare deosebită.

Înflăcărat se plecă Narziss spre acest suflet tînăr, al cărui soi și chemare le recunoscuse repede. Arzător îl admira Goldmund pe învățătorul său cel frumos și superior în deșteptăciune. Dar Goldmund era timid ; nu găsea alt mod de a-l cuceri pe Narziss, decît să se străduiască pînă la epuizare ca să devină un elev atent și studios. Și nu singură timiditatea îl reținea. Îl mai reținea și un sentiment anume, că Narziss ar reprezenta o primejdie pentru el. Nu și-l putea alege drept ideal și pildă pe abatele cel bun și umil, și totodată pe învățatul, pe perspicacele Narziss. Și totuși, jinduia cu toate puterile tinereții sale după amîndouă, neîmpăcatele idealuri. Suferea adeseori din pricina aceasta. Cîteodată, în primele sale luni de școlar, Goldmund își simțea inima atât de tulburată și pe sine însuși zvîrlit cu atîta violență de colo pînă colo, încît era teribil de ispitit să fugă sau să-și descarce necazul și mînia lăuntrică în raporturile sale cu camarazii. Adeseori el, blajinul, devenea pe neașteptate, în urma unei glume sau a vreunei obrăznicii neînsemnate de școlar atât de dezlănțuit, de năpraznic, de sălbatec și de rău, încît nu se mai putea stăpîni decît cu prețul unei încordări extreme și nu putea decît întoarce spatele celui din fața lui, fără o vorbă, cu ochii închiși și palid de moarte. Apoi îl căuta în grajd pe căluțul său Bless, își rezema capul de gîtul lui, îl săruta și

plîngea lîngă el. Și încetul cu încetul, suferința lui sporea și devenea evidentă. Obrajii se subțiau, privirea îi era adesea stinsă, rîsul său, îndrăgit de toți, devenea tot mai rar.

El însuși nu-și dădea seama în ce situație se află. Dorința și voința lui cinstită era de a ajunge un elev bun, de a fi admis în curînd la noviciat și apoi, de a deveni un frate pios și liniștit al celorlalți părinți; credea, într-adevăr, că toate puterile și darurile sale năzuiesc spre această țintă pioasă, blîndă, de alte năzuinți nu avea cunoștință. Cît de trist i se părea, în consecință, să fie nevoit să constate că această țintă simplă și frumoasă este atît de greu de atins. Cît de descurajat și înstrăinat era. Descoperea din cînd în cînd, în sinea lui, tendințe și stări condamnabile: neatenție și silă de învățătură, visare și plăzmuire de fantome sau chiar somnolență în timpul lecțiilor, răzvrătire și repulsie față de dascălul de latină, iritare și nerăbdare mînioasă față de colegii săi de școală. Dar cel mai tulburător rămînea faptul că dragostea lui față de Narziss se lăsa atît de greu împăcată cu dragostea lui față de abatele Daniel. Totuși, credea că, simte cîteodată, cu cea mai intimă certitudine, că și Narziss îl iubește, că se interesează de el și-l așteaptă.

Mult mai mult decît ar fi bănuit băiatul, erau gîndurile lui Narziss închinat lui. Și-l dorea prieten pe tînarul acesta frumușel, luminos, drăgălaș, bănuia în el contrariul său, completarea sa, ar fi vrut să-l ia pe lîngă dînsul, să-l conducă, să-l instruiască, să-l înalțe și să-l aducă la înflorire. Dar se reținea. Proceda astfel din mai multe motive și era conștient aproape de toate. Mai întîi îl imobiliza și-l împiedica oroarea pe care o simțea față de acei dascăli și călugări, nu prea rari, care se îndrăgosteau de elevi sau de novici. Prea des simțise el însuși, cu repulsie, zăbovind asupra lui ochii pofticioși ai unor bărbați mai

bătrîni, prea des întîmpinase el însuși cu repulsie mută, gesturile lor drăgăstoase și alintătoare. Acum îi înțelegea mai bine — vedea și el o ispită în a-l iubi pe frumosul Goldmund, a-i stîrni rîsul drăgălaș, a-și trece, cu gingășie, mîna prin părul lui blond-deschis. Dar niciodată nu s-ar purta așa, niciodată. Afară de asta, ca ajutor de dascăl, care, fără a fi investit cu funcția și autoritatea unui dascăl plin, avea totuși rangul acestuia, era obișnuit cu o prudență și o vigilență deosebită. Era obișnuit să stea în fața celor abia cu cîțiva ani mai tineri ca el, de parcă ar fi fost cu douăzeci de ani mai în vîrstă, era obișnuit să-și interzică sever orice pîrtinire a vreunui elev, să se silească la dreptate și grijă deosebită față de orice elev care îi repugna. Slujba lui era o slujbă a spiritului, acestuia îi era închinată viața lui severă și numai în taină, în clipele sale cele mai puțin supravegiate, își îngăduia savoarea trufiei, a celui superior în erudiție, a celui mai deștept. Nu, oricît ar fi fost de ispititoare prietenia cu Goldmund, ea constituia o primejdie și el nu avea voie să îngăduie ca însuși miezul vieții sale să fie atins de ea. Miezul și sensul vieții sale era slujirea spiritului, slujirea cuvîntului, era conducerea tăcută, superioară, plină de abnegație și fără de foloase personale a elevilor săi — și nu numai a elevilor săi — spre ținte spirituale înalte.

Un an și mai bine trecuse de cînd Goldmund era elev la mînăstirea din Mariabronn, de o sută de ori jucase cu camarazii săi sub teii din curte și sub frumosul castan, jocuri de școlar, jocuri de-a alergatul, jocuri cu mingea, jocuri de-a bandiții, bătălii cu bulgări de zăpadă ; acum era primăvară, dar Goldmund era obosit și se simțea slăbit, adeseori îl durea capul și, la școală, trebuia să depună un efort pentru a se menține treaz și atent.

Iată că într-o seară îl acostă Adolf, același elev, a cărui primă întâlnire îi prilejuise acea bătaie cu pumnii și cu care începuse, în iarna aceasta, să-l studieze pe Euclid. Era la ceasul de după cină, un ceas liber, în care erau îngăduite jocul în dormitoare, sporovăiala în sălile de clasă și chiar și plimbarea în curtea exterioară a mînăstirii.

— Goldmund, — zise el, trăgîndu-l în jos, pe scări, — vreau să-ți povestesc ceva, ceva vesel. Însă tu ești un băiat-model, vrei, fără îndoială, să devii cîndva episcop. Întîi dă-mi cuvîntul c-ai să respecti camaraderia și n-ai să mă denunți dascălilor.

Goldmund își dădu, fără ezitare, cuvîntul. Exista o onoare a mînăstirii și exista o onoare de elev și cele două ajungeau cîteodată în conflict, dar legile nescrise erau, ca pretutindeni, mai puternice decît cele scrise și niciodată, cîtă vreme era elev, nu s-ar fi sustras legilor și principiilor de onoare ale elevilor.

Sușotind îl trase Adolf afară, dincolo de portal, pînă sub copaci. Ar exista, povestea el, cîtiva colegi buni, curajoși, printre care se număra și el, care ar fi preluat de la generații anterioare obiceiul de a-și mai aduce din cînd în cînd aminte că de fapt ei nu sînt călugări, de a părăsi pe cîte o seară mînăstirea și de a merge în sat. Ar fi o glumă, o aventură, de care un băiat de nădejde nu s-ar lipsi, iar noaptea se vor întoarce.

— Bine, dar atunci poarta-i închisă, obiectă Goldmund.

Desigur, firește că va fi închisă, dar tocmai ăsta-i hazul. Se știe însă cum se intră neobservat, pe căi tainice, și apoi lucrul nu s-ar petrece întîia oară.

Goldmund își aduse aminte. Vorba acăasta, „a merge în sat“, o mai auzise el, prin ea se înțelegeau excursii nocturne ale elevilor, în căutarea a tot soiul de plăceri și aventuri tainice și legea mînăstirii le in-

terzicea sub amenințarea cu pedepse grele. Se sperie. „A merge în sat“ era un păcat, era interzis. Dar pri-cepu prea bine că tocmai de aceea, a înfrunta primej-dia putea fi considerat de „băieții de nădejde“ ca parte integrantă din „onoarea de elev“, și că a fi poftit la o asemenea aventură însemna o favoare de-osebită.

Ar fi preferat să spună nu, să fugă îndărăt și să se culce în pat. Era atît de obosit și se simțea atît de rău, toată după-amiaza îl duruse capul. Dar îi era rușine de Adolf. Și cine știe, poate acolo, afară, în toiul aventurii, va da peste ceva frumos și nou, ceva ce l-ar face să uite durerea de cap și toropeala și mizeria. Era o excursie în lume, ce-i drept, tainică și interzisă, nu prea lăudabilă, dar poate totuși o descă-tușare, un eveniment. Stătea șovăind, în vreme ce Adolf îi vorbea, căutînd să-l convingă și deodată izbucni în rîs și zise da.

Se pierdu, neobservat, cu Adolf sub tei, prin curtea largă, peste care se și lăsase întunericul și a cărei poartă exterioară era închisă la ceasul acesta. Camara-dul îl conduse la moara mînăstirii, unde, sub ocroti-reă crepusculului și a uruitului continu al roților era ușor să te streкори neauzit și nevăzut. Printr-o fereastră se ajungea, într-o beznă desăvîrșită, pe o stivă umedă și lunecoasă de grinzi de lemn, dintre care una tre-buia dislocată și așezată de-a curmezișul, peste pîrîu, pentru a ajunge dincolo. După care se aflau afară pe șoseaua largă, care dispărea în pădurea sumbră. Toate acestea erau excitante și pline de taină și-i plăceau grozav băiatului.

La marginea pădurii îl întîlniră pe Konrad, iar după ce așteptară vreme îndelungată, mai veni cu pas apă-sat și lunganul de Eberhard. În patru străbătură tine-rii pădurea, păsări de noapte își luau pe deasupra lor zborul, cîteva stele licăreau senin-umede, printre norii

liniștiți. Konrad flecărea și glumea, câteodată ceilalți rideau și ei, totuși plutea deasupra lor ceva neliniștit și solemn și inimile lor băteau mai repede.

Dincolo de pădure, după un ceas de drum, ajunseră în sat. Aici, totul părea adormit, acoperișurile scunde ale caselor luceau palide, crestate de coastele întunecoase ale grinzilor, nicăieri nu se zărea vreo lumină. Adolf mergea în față, înconjurată tiptil și în tăcere câteva case, se cățărara pe un gard, nimeriră într-o grădină, călcară în țărîna moale a unor straturi, se împleticiră pe niște scări, se opriră în fața unui perete. Adolf bătu într-un oblon, așteptă, bătu încă o dată, înăuntru se stîrni zgomot și curînd licări o lumină, oblonul se deschise și unul după altul se cățărara, intrînd într-o bucătărie cu horn negru și cu lut pe jos. Pe vatră, într-o lampă de ulei, cu o feștilă subțire, ardea, pîlpîind, o flacără slabă. Aici îi întâmpină o fată, o țărăncuță uscățivă, care dădu mîna cu cei sosiți; din spatele ei, din întuneric, apărură două copile, tînără, cu cozi lungi, negre. Adolf adusese, plocon, o jumătate de pîine albă, mînaștirească și ceva într-o pungă de hîrtie. Goldmund bănuia că era puțină tămîie furată, sau ceară de lumînare, sau ceva asemănător. Cea mai tînără, cea cu cozi, ieși, își pipăi drumul pe ușă, fără a se folosi de lumină, zăbovi vreme îndelungată afară și se întoarse cu un ulcior de lut cenușiu, împodobit cu o floare albastră, pe care-l întinse lui Konrad. El bău și-l dădu mai departe, băură toți, era un cidru tare.

La lumina flăcării mici a lămpii se așezară, fețele pe taburete scunde, rigide, iar împrejurul lor, pe jos, școlarii. Se vorbea pe șoptite și se bea must. Adolf și Konrad conduceau discuția. La răstimpuri, se scula cîte unul și mîngîia fata cea slăbuță pe păr și pe ceafă, îi șoptea cîte ceva la ureche, cea mai mică rămînînd stingheră. Probabil, gîndi Goldmund, cea mare era

slujnica, cea mică, frumoasă, copila gospodarului. De altminteri nu avea nici o importanță, pe el nu-l privea nimic din toate acestea, căci el nu se va mai întoarce niciodată aici. Evadarea tainică și marșul nocturn prin pădure, da, fuseseră frumoase, fuseseră neobișnuite, excitante și, totuși, neprimejdioase. Adevărat, erau interzise, dar încălcarea interdicției nu împovăra prea greu conștiința. Dar ceea ce se petrecea aici, această vizită nocturnă la fete, era ceva mai mult decât un lucru interzis, simțea, era un păcat. Pentru ceilalți, poate și asta era numai o mică escapadă, pentru el însă nu; lui, care se știa destinat vieții monahale și ascezei, nu-i era îngăduit nici un fel de joc cu fetele. Nu, nu s-ar mai întoarce aici niciodată. Dar inima îi bătea tare și speriată în crepusculul lămpii din bucătăria săracăcioasă.

Colegii săi se grozăveau față de fete și-și dădeau aere, cu întorsături latinești pe care le amestecau în discuție. Toți trei păreau a se bucura de favorurile slujnicei, se apropiiau când și când de ea, cu alintări scurte și stîngace, dintre care cea mai îndrăzneată era cîte o sărutare sfioasă. Păreau a ști exact cît le era îngăduit. Și cum discuția trebuia în întregime purtată pe șoptite, scena dobîndi de fapt ceva comic, dar Goldmund n-o percepu astfel. Ședea nemișcat, jos, pe lut, și pricea fix în flăcăruia feștilei, fără a rosti vreun cuvînt. Cînd și cînd prindea, cu o privire piezișă, cam pofticioasă, cîte una din giugiulele cu care se încîntau ceilalți. Rigid, își ținea privirea ațintită drept înainte. Cel mai mult i-ar fi plăcut să nu se uite la nimic decât la codana mititică, dar tocmăi asta și-o interzisese. Ori de cîte ori voința lui ceda și privirea lui rătăcea dincolo, spre chipul blînd și dulce de față, întilnea ochii ei întunecoși zăbovind asupra chipului său, holbîndu-se ca vrăjită la el.

Trecu poate o oră — niciodată nu trăise Goldmund o oră atît de lungă — pînă ce vorbele și gingășiile elevilor fură epuizate ; se lăsă tăcere, toți ședeau cam stingheriți. Eberhard începu să caște. Slujnica dădu atunci semnalul plecării. Se ridicară cu toții, deteră mîna cu slujnica, Goldmund ultimul. Apoi Konrad ieși pe fereastră primul, Eberhard și Adolf îl urmară. Pe cînd se cățara, Goldmund se simți reținut de o mînă, pe umăr. Nu avea de ce se prinde ; abia după ce ajunsese afară cu picioarele pe pămînt, se întoarse, șovăind. Prin fereastră se aplecă spre el micuța codană.

— Goldmund ! șopti ea. El se opri. Te mai întorci vreodată ? întrebă ea. Vocea ei sfioasă era numai o adiere.

Goldmund își scutură capul. Ea își întinse amîndouă mîinile, îi prinse capul, și el simți, fierbînți, cele două mîini pe tîmplele sale. Ea se aplecă adînc, pînă ce ochii ei întunecoși ajunseră foarte aproape de ochii săi.

— Mai vino ! șopti ea și gura ei o atinse pe a lui, într-o sărutare copilăroasă.

Fugi repede după ceilalți prin grădina mică, trecu, împleticindu-se, peste straturi, își rănî mîna de o tufă de trandafir, se oțără peste gard și zori în urma celorlalți, ieșind din sat, spre pădure. „Nu mai vin niciodată“, rosti, poruncitor, voința lui. „Mîine“, imploră, suspinînd, inima.

Pe drum păsările nocturne nu întîlniră pe nimeni ; ajunseră nestingheriți îndărăt, la Mariabronn, peste pîrîu, prin moară, prin piața teilor și pe drumuri ascunse, peste streșini și prin ferestre susținute la mijloc de mici coloane, în mînăstire și apoi în dormitor.

Dimineața fu nevoie de ghionturi pentru a-l trezi pe lunganul de Eberhard, atît de greu îi era somnul. Toți ajunseră la timp la missa matinală, la gustarea de dimineață și în sala de clasă, dar Goldmund arăta rău, atît de rău încît pater Martin îl întrebă dacă e cumva bolnav. Adolf îi aruncă o privire semnificativă, pentru a-l avertiza, și el răspunse că nu are nimic. La elină însă, spre amiază, Narziss nu-l slăbi din ochi. Vedeă și el că Goldmund e bolnav, însă tăcu și-l observă cu atenție. La sfîrșitul lecției îl chemă la el. Pentru a nu atrage atenția elevilor, îl trimise, cu o însărcinare, la bibliotecă. Îl urmă acolo.

— Goldmund, zise el, te pot ajuta ? Văd că ești la strîmtoare. Poate ești bolnav. În cazul acesta te culcăm în pat și-ți trimitem o supă ușoară și un pahar de vin. Nu-ți stă astăzi capul la elină !

Așteptă vreme lungă un răspuns. Cu ochi tulburi îl privi băiatul palid, își plecă fruntea, o ridică din nou, buzele îi tresăriră, voia să vorbească, nu putea. Deodată se lăsă într-o parte, își răzică fruntea de unul din pupitrele de lectură, printre cele două capete de îngerăși cioplite în lemn de stejar, care-l încadrau și izbucni într-un asemenea plîns, încît Narziss se simți stingherit și își întoarse pentru un timp privirea într-o parte, înainte de a-l lua și a-l ridica pe cel scuturat de hohote.

— Ei da, zise el mai prietenos decît îl auzise Goldmund vreodată, ei da, *amice*¹, plîngi liniștit, cîrînd te vei simți mai bine. Așa, așează-te, nu trebuie să vorbești. Văd că măsura-i plină ; bănuiesc că toată dimineața te-ai străduit să faci față și să te porți în așa

¹ Cuvintele subliniate sînt în limba latină, în original.

fel încît să nu se vadă nimic, ai fost într-adevăr foarte curajos. Plîngi acum liniștit, e tot ce poți face mai bun. Nu ? Ai și isprăvit ? Gata, iar în picioare ? Ei bine, atunci ne ducem la camera bolnavilor și te culci în pat și diseară o să te simți mult mai bine ! Haide !

Îl conduse, ocolind odăile elevilor, într-o cameră destinată bolnavilor, îi indică unul din cele două paturi goale, iar cînd Goldmund, ascultător, începu să se dezbrace, el ieși pentru a anunța acest lucru superiorului. Comandă, de asemenea, precum promisese, o supă și un pahar de vin, la gospodărie ; Aceste două *beneficia*¹, obișnuite în mînăstire, erau foarte îndrăgite de cei mai mulți dintre cei ușor bolnavi.

Goldmund zăcea în pat și încerca să-și revină din zăpăceală. Acum un ceas doar ar mai fi izbutit să-și dea singur seama ce anume îl obosea astăzi, într-atît de mult, ce fel de încordare mortală, peste puteri, a sufletului, era cea care-i seca mințile și-i încingea ochii. Era sfortărea violentă, în fiecare minut reînnoită, în fiecare minut eșuată, de a face uitată seara de ieri — mai precis nu seara, nu zăpăcita și drăgălașa escapadă din mînăstirea închisă, nu pelerinajul prin pădure, nici vadul improvizat și lunecos peste pîrîul sumbru al morii sau cățaratul peste garduri sau trecerea prin ferestre și coridoare, ci singură clipa de la fereastra aceea întunecoasă de bucătărie, respirația și cuvintele fetei, prinsoarea mîinilor ei, sărutarea buzelor ei.

Dar acum i se mai adăuga încă ceva, o nouă spaimă, o nouă cutremurare. Narziss se interesase de el, Narziss îl iubea, Narziss se străduise pentru

¹ Binefaceri (lat.).

dînsul — el, cel delicat, cel distins, cel deștept, cel cu buzele subțiri, ușor batjocoritoare. Iar el, el însuși, el și-a dat în petec față de dînsul, stînd înaintea lui rușinat, bîlbîindu-se și pînă la urmă plîngînd cu hohote ! În loc de a cuceri acest spirit nobil cu armele cele mai nobile, cu elina, cu filozofia, cu eroism spiritual și stoicism demn, se prăbușise în fața lui, slab și jalnic ! Niciodată nu-și va ierta momentul acesta de slăbiciune, niciodată nu-l va putea privi în ochi pe Narziss fără a se rușina.

Dar o dată cu plînsul se descărcase și tensiunea cea mare, singurătatea tihnită a odăii, patul cel bun îi priiră, puterea deznădejdiei se spulberase în cea mai mare parte.

După un ceas, intră în odaie un frate slujitor, aduse o supă de făină, o felie de pîine albă și, alături, un păhărel cu vin roșu, de care altmînteri elevii aveau parte numai în zile de sărbătoare, și Goldmund mîncă și bău, mîncă jumătate din mîncare, puse farfuria de-o parte, se strădui din nou să gîndească, dar nu putu ; luă iarăși farfuria în mînă, mai înghiți cîteva linguri. Și cînd, mai tîrziu, ușa se deschise încet și Narziss intră, ca să vadă de bolnav, acesta dormea liniștit, avînd iarăși bujori în obraji. Îndelung îl privi Narziss, cu dragoste, cu iscoditoare curiozitate și chiar cu puțină invidie ; Goldmund nu era bolnav, vedea bine asta, mîine nu va mai trebui să-i trimită vin. Dar mai știa că vraja nefastă era ruptă, că vor deveni prieteni. Prea bine, Goldmund să fie astăzi cel care are nevoie de el, căruia îi putea face servicii. Altă dată va fi, poate, el însuși cel slab, cel ce va avea nevoie de ajutor, de dragoste. Și le-ar putea primi de la acest băiat, dacă odată și-odată s-ar ajunge pînă acolo.

CAPITOLUL III

Era ciudată prietenia care se înfiripă între Narziss și Goldmund ; prea puțini erau cei cărora le era pe plac și cîteodată se crea aparența că displace chiar și celor doi.

Narziss, gînditorul, avu primul de suferit cel mai greu. Pentru el totul era spirit, chiar și dragostea ; nu-i era dat să se lase în voia unei atracții, fără gînduri. El era, în această prietenie, spiritul conducător și vreme îndelungată munci, întîi conștient de destinul, amplexarea și sensul acestei prietenii. Vreme îndelungată rămase singur chiar și în iubire și-și dădea seama că prietenul îi va aparține într-adevăr abia cînd îl va fi condus spre recunoaștere. Sincer și cu ardoare, jucăuș și nesocotit se dăruia Goldmund vieții celei noi ; știutor și răspunzător primi Narziss înaltul destin.

Pentru Goldmund fu întîi o mîntuire și o tămăduire. Proaspăta lui sete de dragoste fusese tocmai trezită, cu vigoare, la vederea și la sărutul unei fete drăguțe, și în același timp iremediabil descurajată. Pentru că, și asta o simțea pînă în adîncul adîncurilor, întreg visul său de viață, țesut pînă acuma, toate în cîte crezuse, toate cîte i se păruseră a-i fi destin și chemare, fuseseră primejduite pînă în rădăcini de acel sărut dat prin fereastră, de privirea acelor ochi întunecoși. Destinată de tatăl său vieții monahale, acceptînd cu toată puterea voinței această soartă, aplecat cu toată ardoarea primei aprinderi tinerești către idealul pios și ascetic-eroic, simțise pregnant, la prima întîlnire fugară, la primul apel al vieții către simțurile sale, la prima adiere a feminității, că aici stă la pîndă dușmanul și demonul său, că femeia constituie pentru el primejdia. Și

acum, destinul îi oferea o salvare, acum, în mijlocul amenințării celei mai imediate, îi venea în întâmpinare această prietenie, oferind gândului său o grădină înfloritoare, venerației sale un nou altar. Aici îi era îngăduit a iubi, îi era îngăduit a se dăruia fără de păcat, a-și oferi inima unui prieten admirat, mai în vîrstă, mai înțelept, a prefăce flăcările primejdioase ale simțurilor în nobile focuri de sacrificiu, a le spiritualiza.

Dar încă din întîia primăvară a acestei prietenii dădu peste opreliști ciudate, peste neașteptate, misterioase răceli, peste pretenții înspăimîntătoare. Căci el era departe de a-și imagina pe prieten drept polul opus, reversul său propriu. I se părea că este nevoie numai de dragoste, numai de dăruire sinceră, pentru a face din doi unul, pentru a stinge deosebiri și pentru a netezi contradicțiile. Dar cît de aspru și de sigur, dar cît de limpede și de riguros era acest Narziss ! Se părea că lui îi era deopotrivă necunoscută și nedorită o inocentă dăruire de sine, hoină-reala comună și plină de grațitudine, prin țara prieteniei. Părea a nu cunoaște drumurile fără de țintă, rătăcirile visătoare, nici a le răbda. Adevărat, cînd Goldmund părăsise bolnav, se arătase a fi îngrijorat de soarta lui, adevărat, îl ajuta și-l sfătuia credincios, în tot ce avea legătură cu școala și învățătura, îi deslușea pasaje grele din cărți, îi deschidea orizonturi pe tărîmul gramaticii, logicii, teologiei ; dar nici o dată nu părea a fi mulțumit de-a binelea și de acord cu prietenul său, ba destul de des părea a zîmbi pe seama lui și a nu-l lua în serios. Goldmund simțea într-adevăr că toate acestea nu erau simple atitudini de dascăl, nu erau numai aere pe care și le dădea cel mai vîrstnic, mai deștept, că undeva, în urmă, se afla altceva, ceva mai profund, mai de seamă. Dar nu era în stare a înțelege acest ceva

mai profund, așa că această prietenie îl întrista adesea și-l lăsa nedumerit.

În realitate, Narziss știa prea bine cum stăteau lucrurile cu prietenul său, nu era orb față de înfloritoarea sa frumusețe, nici față de forța sa vitală, originară și plenitudinea lui roditoare. Nu era nicidecum un dascăl care să hrănească un suflet tânăr, doritor, cu elina, nici să răspundă la o dragoste nevinovată cu precepte de logică. Mai de grabă îl iubea prea mult pe tânărul cel blond, iar faptul constituia o primejdie, deoarece iubirea nu era o stare firească, ci un miracol. Nu avea voie să se îndrăgostească, să contemple fermecătoarea imagine a acestor ochi drăgălași, nici să-și apropie acest copil blond, senin, înfloritor, nu avea voie să îngăduie acestei iubiri să zăbovească, chiar și numai o clipă, pe tărîmul simțurilor. Căci dacă Goldmund se simțea chemat spre călugărie și asceză și spre încheștarea de o viață pentru a dobîndi sfințenia — Narziss era într-adevăr cel chemat la o asemenea viață. Lui îi era îngăduit a iubi într-o singură formă, în cea mai înaltă. Iar în chemarea lui Goldmund către asceză, Narziss nu credea. Se pricepea să citească în oameni mai limpede decît altul, și aici, unde iubea, citea cu sporită limpezime. Deslușea firea lui Goldmund, pe care, în ciuda antagonismului, o înțelegea pînă în adîncurile ei, căci era jumătatea cealaltă, cea pierdută, a propriei sale firi. Deslușea cum această fire este învelită într-o za dură, alcătuită din închipuiri, greșeli de educație, cuvinte părintești și bănuia de mult întreaga taină, de altminteri nu prea complicată, a acestei vieți tinere. Sarcina sa îi apărea limpede: a dezvălui această taină în fața purtătorului ei și a-l scoate din această za, a-i reda adevărata, propria lui fire. Va fi o misiune grea, dar cel mai greu va fi că, împlinind-o, își va pierde prietenul.

Cu nesfârșită încetineală înaintă către această țintă. Trecură luni, pînă ce un prim atac, o discuție cu implicații mai profunde între cei doi deveni posibilă. Atît de departe erau unul de celălalt, în ciuda întregii prietenii, atît de amplă era deschiderea arcului încordat între ei. Unul care vedea, și unul care era orb, astfel înaintau alături, umăr la umăr ; că cel orb nu știa de fel că este orb, nu era decît un avantaj pentru el.

Prima breșă o făcu Narziss, căutînd să cerceteze întîmplarea care atunci, în acel ceas de slăbiciune, îl mîinase pe băiat, răvășit cum fusese, spre el. Cercetarea se dovedi mai puțin dificilă decît ar fi crezut. De mult simțea Goldmund nevoia de a mărturisi ceea ce se întîmplase cu el în noaptea aceea ; dar, afară de abate, nu exista nimeni față de care să fi simțit destulă încredere, iar abatele nu era confesorul său. Așa că, atunci cînd Narziss, la un ceas care i se păru potrivit, îi aminti acel prim început al legăturii lor și atinse cu delicatețe taina prietenului, acesta zise fără ocolișuri :

— E păcat că încă nu ești hirotonisit și încă nu poți asculta confesiuni ; cu plăcere m-aș fi eliberat prin confesiune de apăsarea acelei întîmplări și cu plăcere aș fi ispășit pentru ea, printr-un canon. Dar părintelui meu confesor nu i-am putut-o împărtăși.

Prudent, cu viclenie, săpă Narziss mai departe făgașul descoperit.

— Îți aduci aminte, încercă el, de dimineața aceea, în care păraai a fi bolnav ; nu ai uitat-o, că doar atunci am devenit prieteni. Adesea am simțit nevoia de a mă gîndi la ea. Poate că nu ai băgat de seamă, dar eu mă simțeam atunci foarte neajutorat.

— Tu, neajutorat ? strigă incredul prietenul. Dar eu eram cel neajutorat ! Eu eram cel ce stătea locului și înghițea în sec și nû era în stare să scoată

un cuvînt și pînă la urmă a început să și plîngă, asemenea unui copil ! Ptui, și astăzi încă mi-e rușine din pricina acelui ceas ; am crezut că niciodată nu voi mai putea da ochii cu tine. Că m-ai văzut atît de jalnic de slab !

Narziss înaintă, pipăind.

— Înțeleg, zise el, că ți-a fost neplăcut. Un flăcău atît de zdravăn și de viteaz ca tine, să plîngă în fața unui străin, și încă în fața unui dascăl, asta, într-adevăr, nu ți se potrivea. Ei bine, atunci te socoteam într-adevăr bolnav. Cînd îl scutură febra, pînă și un Aristot se poartă într-un fel neobișnuit. Dar atunci de fapt, nici nu erai bolnav. Nici nu aveai febră ! Și tocmai de asta ți-era rușine. Nimănui nu-i este rușine, pentru că e răpus de febră, nu-i așa ? Ți-era rușine pentru că te-a răpus altceva, pentru că te-a copleșit altceva. Se întîmplase oare ceva deosebit ?

Goldmund șovăi puțin, apoi zise încet :

— Da, se întîmplase ceva deosebit. Lasă-mă să cred că ai fi părintele meu confesor ; odată și odată tot trebuie mărturisit.

Cu capul plecat povesti prietenului istoria acelei nopți.

Zîmbind îi răspunse Narziss :

— Ei da, a „merge în sate“ e într-adevăr oprit. Dar se pot făptui multe din cîte sînt oprite și apoi se poate rîde sau se pot mărturisi și cu asta totu-i isprăvit și nu te mai privește. De ce nu ai comite și tu o dată, ca mai toți elevii, una din aceste prostii mărunte ? E chiar atît de grav ?

Fără reținere, mînios, izbucni acum Goldmund :

— Vorbești într-adevăr ca un dascăl ! Doar știi prea bine despre ce este vorba ! Firește că nu văd un mare păcat în a trage o dată chiulul regulilor casei și a participa la o pozhă școlărească, deși asta nu ține chiar de exercițiile pentru viața monahală.

— Stai ! strigă Narziss tăios. Nu știi, prietene, că pentru mulți părinți cuvioși, tocmai aceste exerciții de pregătire au fost necesare ? Nu știi că unul din drumurile cele mai scurte către viața de sfânt poate fi viața de dezmăț ?

— Ah, nu vorbi ! se apără Goldmund. Voiam să spun : nu acea mică nesupunere a fost cea care mi-a împovărat conștiința. Altceva a fost. A fost fata. A fost un sentiment pe care nu ți-l pot zugrăvi ! Sentimentul că dacă cedez acestei ispite, că dacă întind doar mîna, ca să ating fata, nu mai am niciodată cale de întoarcere, că păcatul mă va înghiți precum o gură de iad și niciodată nu-mi va mai da drumul. Că atunci s-a isprăvit cu toate visele frumoase, cu toate virtuțile, cu toată dragostea față de Dumnezeu și față de Bine. Narziss încuviință, îngîndurat de-a binelea.

— Dragostea față de Dumnezeu, zise el încet, căutîndu-și cuvintele, nu este întotdeauna una și aceeași cu dragostea față de Bine. Ah, de-ar fi atît de simplu ! Ce este bine, știm, stă în porunci. Dar Dumnezeu nu este numai în porunci, ascultă ce-ți spun, poruncile nu sînt decît fărîma cea mai măruntă din ființa lui. Se prea poate să împlinești, în toate, poruncile, și să fii foarte departe de Dumnezeu.

— Dar, nu mă înțelegi ? se jelui Goldmund.

— Firește că te înțeleg. Tu simți în femeie, în sex, conținutul însuși a tot ce numești tu „lume“ și „păcat“. Toate celelalte păcate, așa ți se pare — fie că nici nu ești în stare să le săvîrșești, fie că, dacă le-ai săvîrși, nu te-ar strivi și s-ar lăsa mărturisite și îndreptate. Numai acest păcat nu !

— Da, așa-i, chiar astfel simt !

— Precum vezi, te înțeleg. Și apoi nici nu greșești prea mult, povestea Evei și a șarpelui, într-adevăr, nu este o simplă fabulă, fără rost. Și totuși, nu ai dreptate, dragule. Ai avea dreptate, dacă ai fi aba-

tele Daniel sau sfântul al cărui nume îl porți, sfântul Chrysostom, dacă ai fi episcop sau preot sau chiar și numai un simplu călugăraș. Dar nu ești. Ești un elev, și chiar dacă nutrești dorința de a rămîne pentru totdeauna în mînăstire, sau dacă tatăl tău nutrește această dorință pentru tine, nu ai făcut încă legămînt, nu ai fost încă hirotonisit. Dacă azi sau mâine ai fi sedus de o fată frumoasă și ai ceda ispitei, nu ai călca nici un jurămînt, nu ai călca nici un legămînt !

— Nu un legămînt scris ! strigă Goldmund, pradă unei puternice emoții. Dar unul nescris, da, și încă cel mai sfînt din cîte port în mine. De ce nu ești în stare să vezi, că ce poate fi valabil pentru mulți alții, nu este valabil și pentru mine ? Doar nici tu însuși nu ai fost încă hirotonisit, nu ai făcut încă nici un legămînt și totuși, niciodată nu ți-ai îngădui să te atingi de o femeie ! Ori poate mă înșel în privința aceasta ? Nu ești astfel ? Nu ești cel care te crezusem eu a fi ? Jurămîntul pe care în cuvinte răspicate, în fața superiorilor încă nu l-ai prestat, nu l-ai rostit și tu, de mult, în inima ta și nu te simți legat de el, pentru totdeauna ? Nu ești și tu asemenea mie ?

— Nu, Goldmund, nu sînt asemenea ție, nu așa cum crezi tu. Într-adevăr, respect și eu legămîntul nerostit, în privința aceasta ai dreptate. Dar nu sînt de fel asemenea ție. Îți spun astăzi o vorbă de care-ți vei aduce aminte odată : prietenia noastră, în general, nu are altă țintă și alt sens decît de a-ți arăta cît de desăvîrșit, de neasemuit ești tu în ochii mei !

Uluit se opri Goldmund locului ; Narziss vorbise cu acea privire și cu acel ton căruia nu i se putea rezista. Tăcu. Dar de ce rostise Narziss asemenea cuvinte ? De ce ar fi legămîntul nerostit al lui Narziss mai sacru decît al său ? Nu-l lua oare de fel în serios, vedea în el numai un copil ? Confuziile și tristețile acestei neobișnuite prietenii reîncepeau.

Narziss nu avea nici o îndoială în privința naturii tainei lui Goldmund. În dosul ei stătea Eva. Mama originară. Dar cum era cu puțință ca într-un tânăr atât de frumos, atât de sănătos, atât de înfloritor, sexul în curs de trezire să dea peste o atât de acerbă dușmănie ? Trebuie să fi fost isprava unui demon, a unui dușman ascuns, care izbutise să scindeze acest om superb și să-l învrăjbească cu instinctele sale primare. Bine, așadar, demonul trebuie descoperit, adus la suprafață și dezvăluit privirilor, numai astfel va putea fi biruit.

Între timp, Goldmund fusese din ce în ce mai ocolit de camarazi, mai părăsit, sau, mai de grabă, ei se simțiseră părăsiți de Goldmund și, într-un fel, trădați. Nimeni nu vedea cu ochi buni prietenia lui cu Narziss. Cei perfizi o discreditau, ca fiind potrivnică firii, și anume tocmai cei ce fuseseră ei înșiși îndrăgostiți de unul sau de altul dintre cei doi tineri. Dar și ceilalți, pentru care era evident că aici nu era de bănuț nici un viciu, își scuturau capetele. Nimeni nu acorda acestor doi oameni favoarea prieteniei celui alt ; prin asocierea lor, păreau a se fi separat trufaș, ca niște aristocrați, de ceilalți, pe care nu-i prețuiau îndeajuns ; nu era o atitudine colegială, o atitudine monahală, o atitudine creștinească.

Abatelui Daniel îi ajunseră la ureche tot soiul de vorbe despre cei doi, zvonuri, învinuiri, defăimări. Multe prietenii între tineri văzuse în mai bine de patruzeci de ani de viață monahală, ele țineau de însăși imaginea mînăstirii, era un adaos agreabil, cîteodată o distracție, cîteodată o primejdie. Dar se ținuse departe, cu ochii deschiși, fără însă a se amesteca. O prietenie de asemenea intensitate și exclusivitate era ceva rar, fără îndoială nu lipsit de primejdii, dar cum nici o clipă nu-i punea la îndoială puritatea, o lăsa în voia ei. De n-ar fi avut Narziss o poziție excepțio-

nală printre elevi și dascăli, abatele n-ar fi șovăit să ordone anumite măsuri prin care cei doi ar fi fost separați. Nu era bine pentru Goldmund că se retrăgea din mijlocul colegilor săi de școală și cultiva, exclusiv, raporturi apropiate cu cineva mai vîrstnic, cu un dascăl. Dar Narziss, neobișnuitul, prea înzestratul, cel considerat de toți dascălii ca egalul, ba chiar superiorul lor, putea fi oare tulburat în cariera sa privilegiată și putea fi iarăși scos din activitatea de dascăl ? Dacă Narziss nu ar fi răspuns ca dascăl, dacă prietenia lui l-ar fi dus la neglijență sau părtinire, l-ar fi revocat imediat. Dar nu i se putea imputa nimic, nimic decît zvonuri, nimic decît neîncrederea geloasă a celorlalți. Afară de asta, abatele nu ignora darurile deosebite ale lui Narziss, cunoașterea lui de oameni straniu de pătrunzătoare, poate puțin cam temerară. Nu supraestima asemenea însușiri, alte însușiri ale lui Narziss i-ar fi fost mai plăcute ; dar nu se îndoia de fel că Narziss remarcase la elevul Goldmund ceva deosebit și-l cunoștea mai bine decît el sau decît oricare altul. Lui însuși, abatelui, afară de grația cuce-ritoare a ființei sale, Goldmund nu i se părea mai deosebit prin nimica, decît printr-un anume zel prematur, datorită căruia încă de pe acum, simplu școlar și musafir, părea să simtă că ține de mînaștire, ca unul dintre frați. Că Narziss va favoriza și stimula și mai mult acest zel emoționant dar precoce, socotea că nu era de temut. Mai de grabă era de temut pentru Goldmund că prietenul său îl va molipsi de o anumită înfumurare spirituală și aroganță cărturărească ; dar primejdia nu i se părea deosebită, în cazul acestui elev, unde lucrurile puteau fi lăsate în voia lor. Cînd se gîndea cu cît e mai ușor, mai liniștit și mai comod pentru un superior să guverneze oameni mediocri, în loc de firi ample și puternice, îi venea de fiecare dată să ofteze și să zîmbească totodată. Nu, nu voia să se

lase molipsit de neîncredere, nu voia să se arate ingrat pentru că-i fuseseră încredințați doi oameni excepționali.

Narziss medita mult pe seama prietenului său. Darul său special, de a întrezări firea și chemarea oamenilor, de a recunoaște prin intuire, îi dăduse, în privința lui Goldmund, de mult răspunsul. Tot ce era viu și strălucitor la tânărul acesta, grăia deosebit de răspicat : se vedeau în el toate semnele unui om puternic, bogat înzestrat în ceea ce privește simțurile și sufletul, ale unui artist poate, în orice caz ale unui om cu o mare putere de a iubi, a cărui destinație și al cărui noroc consta în capacitatea de a se putea înflăcăra și dărui. Ei bine, de ce acest om al dragostei, acest om cu simțurile delicate, exuberante, care putea percepe și iubi atât de adânc un parfum de floare, un soare în zori, un cal, un zbor de pasăre, de ce era el oare atât de înverșunat să devină un om al spiritului, un ascet ? Îndelung medita Narziss la acestea. Știa că tatăl lui Goldmund favorizase încrîncenarea aceasta. Dar oare s-o fi putut provoca el ? Cu ce vrăji își fermecase fiul, încît să creadă într-o asemenea chemare sau datorie ? Ce fel de om să fi fost acest tată ? Deși în mod intenționat aducea adeseori vorba despre el și Goldmund îi povestea multe, Narziss nu și-l putea închipui pe acest tată, nu-și putea făuri imaginea lui. Nu era oare ciudat și suspect chiar și numai atîta ? Cînd Goldmund vorbea despre un păstrăv pe care-l prinsese ca băiețel, cînd descria un fluture, imita cîntecul unei păsări, povestea despre un camarad, un cîine sau un cerșetor, se nășteau imagini, se vedea ceva. Cînd vorbea despre tatăl său, nu se vedea nimic. Nu, dacă tatăl acesta ar fi fost într-adevăr o figură atât de însemnată, de dominantă în viața lui Goldmund, băiatul ar fi fost în stare să-l descrie altminteri, ar fi fost în stare să evoce alte imagini ale

lui ! Narziss nu-l prețuia prea mult pe tatăl său, nu-l plăcea ; cîteodată chiar se îndoia dacă este într-adevăr tatăl lui. Era un idol găunos. Dar de unde avea asemenea putere ? Cum de fusese în stare să încarce sufletul lui Goldmund de vise, care erau atît de străine de esența acestui suflet ?

Și Goldmund medita mult. Deși dragostea devotată a prietenului său i se părea sigură, avea mereu sentimentul stingheritor că nu e luat în serios de el pe cît s-ar fi cuvenit și că e mereu tratat oarecum ca un copil. Și apoi ce însemnau vorbele prin care prietenul lui îi dădea mereu și mereu a înțelege că nu e asemenea lui ?

Totuși meditațiile acestea nu umpleau zilele lui Goldmund. Nu era în stare să gîndească prea mult. Cît era ziua de lungă, erau altele de făcut. Ședea adeseori la fratele portar, cu acesta se avea foarte bine. Cerșea sau dobîndea prin alte și alte viclenii, noi și noi prilejuri de a călări o oră sau două pe calul Bless și era foarte iubit de cei cîțiva locuitori din preajma mînăstirii, mai ales de morar, adesea stătea cu argatul acestuia, să pîndească vidra, ori coceau împreună lipii din făină fină, special măcinată pentru prelați, pe care Goldmund o recunoștea cu ochii închiși, după miros, dintre toate soiurile de făină. Chiar dacă petrecea multă vreme cu Narziss, îi rămîneau totuși destule ceasuri pentru a se lăsa în voia vechilor sale obiceiuri și bucurii. Și serviciile divine erau, de cele mai multe ori, o bucurie pentru el, cînta cu plăcere în corul școlarilor, rostea cu plăcere un rozariu în fața unui altar deosebit de îndrăgit, asculta latina frumoasă, solemnă, a missei, vedea scînteind, în norul de fum de tămîie, aurul instrumentelor de cult și al odăjdiiilor și figurile liniștite și venerabile ale sfinților, stînd pe coloane, pe evangheliștii cu animale, pe Jakobus, cu pălăria și desaga sa de pelerin.

De aceste chipuri se simțea atras, aceste figuri de piatră și de lemn le punea el adesea în gînd, cu plăcere, într-o tainică relație cu persoana sa, bunăoară cu nemuritorii, atotștiutorii nași, ocrotitori și îndrumători ai vieții sale. Tot așa simțea dragoste, o legătură tainică, încîntătoare, cu coloanele și capitellurile de la ferestre și uși, cu ornamentele altarelor, cu acele stîngii și coroane frumos profilate, cu acele flori și frunze luxuriante, stufoase, care năpădeau precum buruienile piatra coloanelor și se desfășurau atît de grăitor și atîta de sugestiv. I se părea o taină prețioasă, profundă, faptul că pe lîngă natură, pe lîngă plantele și animalele ei, mai există și această a doua natură, mută, plămădită de oameni, mai existau acești oameni, aceste animale și plante de piatră și de lemn. Nu rareori petrecea cîte o oră liberă, desenînd copii după aceste chipuri, capete de animale sau mănunchiuri de frunze și oîteodată încerca să deseneze și flori adevărate, cai adevărați, chipuri de oameni vii.

Iubea foarte mult cîntul bisericesc, mai ales imnurile marianice. Iubea linia fermă, severă a acestor cîntece, rugile și osanalele care reveneau iarăși și iarăși. Putea urmări sensul lor smerit, adorînd el însuși sau uitînd sensul, putea, la fel, iubi numai măsurile solemne ale acestor versuri, lăsîndu-se pătruns de tonurile adînci, prelungite, de vocalele sonore, de repetările pioase. În cel mai adînc ungher al inimii el nu iubea cărturăria, nici gramatica sau logica, deși aveau și acestea frumusețea lor, cel mai mult iubea lumea de imagini și de sunete a liturghiei.

Mereu și mereu înfrîngea, măcar pentru cîteva clipe, înstrăinarea dintre el și colegii săi de școală. Pe timp mai îndelungat i se părea supărător și plicticos să fie înconjurat de adversitate și răceală; adeseori îl făcea pe cîte un vecin de pupitru, îmbufnat, să rîdă,

pe cîte un vecin de pat, tăcut, să flecărească, se străduia timp de un ceas, încerca să cucerească, era amabil și-și recîștiga pentru un timp cîțiva ochi, cîteva fețe, cîteva inimi. Datorită unor asemenea apropieri, izbuti iarăși, potrivit de-a binelea intențiilor sale, să fie poftit în două rînduri „a merge în sat“. Dar de ambele dăți se sperie și dădu brusc îndărăt. Nu, nu se mai duse în sat și reuși s-o uite pe codană, reuși să nu se mai gîndească niciodată la ea sau, cel puțin, aproape niciodată.

CAPITOLUL IV

Vreme îndelungată tentativele de asediere ale lui Narziss nu izbutiră să dezghioace din învelișul ei taina lui Goldmund. Vreme îndelungată se strădui, deși părea zadarnic, să-l trezească, să-l învețe graiul în care taina ar fi putut să fie împărtășită.

Ceea ce prietenul îi povestise despre obîrșia și patria lui, nu se închegase într-o imagine. Exista un tată nu prea bine conturat, dar venerat totuși și apoi exista legenda despre o mamă, de foarte multă vreme dispărută sau prăpădită, care nu mai era decît un nume palid. Cu timpul, Narziss, versat în deslușirea sufletelor, își dădu seama că prietenul său era unul dintre oamenii care și-au pierdut o parte din viață, care sub apăsarea unei primejdii sau a unei vrăji au trebuit să se deprindă a uita o parte din trecutul lor. Recunoștea că simpla interogare sau dăscălire era aici inutilă; recunoștea, de asemenea, că acordase prea multă încredere puterii rațiunii și că zadarnic vorbise atît de mult.

Însă nu zadarnică rămase dragostea ce-l lega de prieten și obișnuința de a fi împreună. În ciuda deosebirilor profunde dintre firile lor, amândoi învățaseră mult unul de la celălalt ; se plămădise cu încetul, între ei, alături de limbajul rațional, și un limbaj al sufletului și al semnelor, astfel cum între două așezări omenești poate exista un drum, pe care trec căruțele și călăreții, dar alături de care se mai iscă numeroase alte făgașuri lăturalnice, de joacă sau de taină ; drumaguri ale copiilor, poteci ale îndrăgostiților, cărări abia perceptibile ale cîinilor și pisicilor. Încetul cu încetul, însuflețita putere de imaginație a lui Goldmund se strecură pe numeroase căi magice în gândurile prietenului său, în limbajul particular al acestor gânduri și acesta, la rîndul său își însuși multe din sensul și felul lui Goldmund de a înțelege și de a intui fără cuvinte. Se pîrguiau încet, la lumina iubirii, noi legături de la suflet la suflet, cuvintele veneau abia la urmă. Așa se încropi într-o zi, neașteptată de nici unul, o discuție între cei doi prieteni, într-o zi fără de cursuri, în bibliotecă — o discuție care-i așază dintr-o dată în chiar miezul sensului pe care-l avea prietenia lor și care aprinse pe o rază întinsă lumini noi.

Vorbiseră despre astrologie, studiu care nu se cultiva în mînăstire și care era interzis și Narziss spusese că astrologia ar fi o încercare de a pune ordine și sistem în multele feluri de oameni, destine și chemări. Aici interveni Goldmund :

— Vorbești mereu despre deosebiri — mi-am dat cu timpul seama că aceasta este cea mai deosebită dintre însușirile tale. Cînd vorbești despre marea deosebire care, bunăoară, ar exista între tine și mine, atunci îmi pare că ea nu constă în nimic altceva decît tocmai în ciudata ta obsesie de a găsi deosebiri !

Narziss :

— Firește, ai pus chiar punctul pe i. În fapt, pentru tine, deosebiriile nu sînt prea importante, mie mi se par însă singurul lucru important. Eu sînt, după fire, cărturar, chemarea mea este știința. Și știința nu este, pentru a cita cuvîntul tău, nimic alta decît „obsesia de a găsi deosebiri“. Nici nu i s-ar putea defini mai bine esența. Pentru noi, oameni ai științei, nimic nu este important decît constatarea unei deosebiri, știință înseamnă aptitudinea de a deosebi. De pildă, a găsi la fiecare om semnele care-l deosebesc de ceilalți, înseamnă a-l cunoaște.

Goldmund :

— Ei, da. Unul poartă încălțări țărănești și este țăran, celălalt poartă coroană și este rege. Acestea sînt, într-adevăr, deosebiri. Dar ele sînt văzute și de copiii fără nici un fel de știință.

Narziss : — Cînd țăranul și regele poartă însă aceeași straie, copilul nu-i mai deosebește.

Goldmund : — Nici știința.

Narziss : — Poate totuși... Într-adevăr, ea nu este mai deșteaptă decît copilul, cu asta sînt de acord, are însă răbdare mai multă, nu consemnează numai semnele cele mai grosolane.

Goldmund : — Așa procedează și fiecare copil mai deștept. Îl va recunoaște pe rege după priviri sau după ținută. Și, pe scurt, voi, învățații, sînteți trufași, pe noi, ceilalți, ne socotiți mereu mai proști. Poți fi chiar foarte deștept, și fără nici o știință.

Narziss : — Mă bucur că începi a-ți da seama de lucrul acesta. De acum încolo, la fel, îți vei da seama, că nu mă refer la deșteptăciune cînd vorbesc de deosebirea dintre tine și mine. Că doar nu spun : ești mai deștept sau mai prost, ești mai bun sau mai rău. Spun doar : ești altfel.

Goldmund : — Asta-i ușor de înțeles. Dar tu nu vorbești numai despre deosebirea semnelor caracte-

ristice, vorbești adeseori și despre deosebirea destinelor, a chemărilor noastre. De ce, de pildă, ai avea tu altă chemare decât mine? Ești, la fel ca mine, un creștin, te-ai hotărît, la fel ca mine, pentru viața monahală, ești, la fel ca mine, o odraslă a tatălui cel bun din ceruri. Scopul nostru, al amîndorura, e comun : mîntuirea veșnică. Chemarea noastră este comună : întoarcerea la Dumnezeu.

Narziss : — Foarte bine. În manualul de dogmatică, bineînțeles că fiecare om este aidoma celuilalt, în viață însă nu. Mi se pare că învățăcelul preferat al Mîntuitorului, pe pieptul căruia se odihnea, și acel alt învățăcel, care-l trăda — nu aveau, amîndoi, aceeași chemare ?

Goldmund : — Ești un sofist, Narziss ! Pe calea aceasta nu ne apropiem nicidecum unul de altul.

Narziss : — Noi nu ne apropiem unul de altul pe nici o cale.

Goldmund : — Nu vorbi astfel !

Narziss : — O spun serios. Nu este de datoria noastră să ne apropiem mai mult unul de altul, precum nu este datoria soarelui și a lunii sau mării și pămîntului, să se apropie. Noi doi, dragă prietene, sîntem soare și lună, sîntem mare și pămînt. Scopul nostru nu este de a ne contopi unul cu altul, ci de a ne recunoaște reciproc și de a învăța să vedem și să respectăm unul în celălalt ceea ce este contrariul și completarea celuilalt.

Impresionat, Goldmund rămase cu fruntea plecată. Fața i se întristă.

În sfîrșit zise :

— Aceasta-i pricina pentru care, de atîtea ori, nu-mi iei gîndurile în serios ?

Narziss șovăi puțin cu răspunsul. Apoi zise, cu voce limpede, dură :

— Din pricina aceasta. Trebuie să te obișnuiești, dragă Goldmund, cu faptul că nu te iau în serios decît pe tine însuși. Crede-mă, iau în serios fiecare ton al glasului tău, fiecare gest al tău, fiecare zîmbet al tău. Dar gîndurile tale le iau mai puțin în serios. Iau în serios, la tine, ceea ce recunosc a fi esențial și necesar. De ce anume ții neapărat să-ți fie tocmai gîndurile în considerație deosebită, cînd ai atîtea alte daruri ?

Goldmund zîmbi amar.

— Am spus-o doar, dintotdeauna m-ai socotit un copil !

Narziss rămase ferm.

— O parte din gîndurile tale le socotesc gînduri de copil. Adu-ți aminte, adineauri am convenit că un copil deștept nu trebuie de fel să fie mai prost decît un cărturar. Cînd însă un copil vrea să aibă un cuvînt de spus despre știință, cărturarii bineînțeleș că nu-l vor lua în serios.

Goldmund strigă impetuos :

— Chiar și cînd vorbesc despre știință, zîmbești pe seama mea ! Te porți mereu de parcă toată evlavia mea, toate strădaniile mele pentru a progresa la învățătură, dorința mea de călugărie ar fi simple copilării !

Narziss, sever, îl privi :

— Te iau în serios, cînd ești Goldmund. Dar tu nu ești întotdeauna Goldmund. Nu-mi doresc nimic altceva decît să devii pe de-a întregul Goldmund. Tu nu ești cărturar, tu nu ești călugăr — un cărturar sau un călugăr se pot făuri dintr-un lemn mai puțin prețios. Tu crezi c-ai fi prea puțin învățat pentru mine, prea puțin logician sau prea puțin pios. Ei nu, pentru mine ești prea puțin tu însuși !

Deși după această discuție se retrăsese afectat, ba chiar rănit, curînd, doar după trecerea cîtorva zile, el însuși vădi dorința de a o continua. De astă dată însă Narziss izbuti a-i da o imagine a deosebirilor

dintre felul lor de a fi, pe care o putea accepta mai ușor.

Narziss se încinsese, vorbind, simțea că Goldmund admite astăzi mai deschis și mai binevoitor pătrunderea cuvintelor sale în ființa lui, că are putere asupra lui. Din cauza succesului, se lăsă sedus de a spune mai mult decât intenționase, se lăsă purtat de propriile sale cuvinte.

— Uită-te, zise el, există un singur punct în care-ți sînt superior : 'eu sînt treaz în vreme ce tu ești abia pe jumătate treaz și cîteodată ești adormit de-a binelea. Treaz îl numese pe acela care, cu rațiunea și conștiința se recunoaște pe sine, își cunoaște forțele, impulsurile și slăbiciunile cele mai intime, neraționale și știe să țină seamă de ele. A învăța asta, iată rostul pe care-l poate dobîndi pentru tine întîlnirea cu mine. La tine, Goldmund, spiritul și natura, conștiința și lumea viselor sînt la capete foarte depărtate unul de altul. Tu ți-ai uitat copilăria, din adîncurile sufletului tău ea caută să te recîștige. Te va face să suferi pînă ce îi vei da ascultare. Ajunge ! Precum ți-am spus, sînt mult mai treaz ca tine, în privința aceasta îți sînt superior și de aceea îți pot fi de folos. În toate celelalte, dragule, îmi ești tu superior — mai precis îmi vei fi superior, îndată ce te vei găsi pe tine însuți.

Goldmund asculta uimit, dar la cuvintele „tu ți-ai uitat copilăria“ tresări ca lovit de o săgeată, fără ca Narziss să bage de seamă, căci acesta avea obiceiul ca în timp ce vorbea să-și țină adesea ochii îndelung închiși sau să privească țintă, undeva, drept în față, de parcă astfel și-ar găsi mai ușor cuvintele. Nu văzu cum fața lui Goldmund tresare deodată și începe a se ofili.

— Superior eu, ție ! bolborosi Goldmund, numai ca să spună ceva ; era parcă paralizat.

— Firește, continuă Narziss să vorbească. Firile de felul tău, cei cu simțurile viguroase și delicate, cei însuflețiți, visătorii, poeții, iubitorii, ne sînt, nouă, celorlalți, oamenilor de spirit, mai totdeauna superiori. Originea voastră este maternă. Voi trăiți în împlinire, vouă vă este dată puterea de a iubi și de a putea participa cu întreg sufletul la trăire. Noi, cei ai spiritului, deși părem adesea a vă conduce și a vă guverna, nu trăim în plenitudine, noi trăim în ariditate. Vouă vă aparține belșugul vieții, vouă sucule poamelor, vouă grădina iubirii, țara frumoasă a artei. Patria voastră este pămîntul, a noastră ideia. Voi sînteți primejduiți de înecul în lumea simțurilor, noi de sufocarea în spațiul fără de aer. Tu ești artist, eu cugător. Tu dormi la sînul mamei, eu veghez în deșert. Mie-mi strălucește soarele, ție luna și stelele, tu visezi fete, eu băieți...

Cu ochii larg deschiși îl ascultase Goldmund pe Narziss, care vorbise cuprins de o amețală retorică, pricinuită de propriile sale vorbe. Unele din cuvintele sale îl loviseră ca niște spade : la ultimele cuvinte pălise și închisese ochii și cînd Narziss băgă de seamă și-l întrebă, speriat, cel palid de moarte îi răspunse cu voce stinsă :

— Mi s-a întîmplat o dată să mă prăbușesc în fața ta și să fiu nevoit să plîng — îți aduci aminte. Nu trebuie să se mai întîmple, nu mi-aș ierta-o niciodată — și nici ție ! Pleacă acuma repede și lasă-mă singur, mi-ai spus cuvinte îngrozitoare !

Narziss era foarte descumpănit. Cuvintele îl purtaseră ca o vijelie, avusese sentimentul că vorbise mai bine decît de obicei.

Acum vedea însă cu consternare că unul din cuvintele sale, nu știa care, îi cutremurase prietenul adînc, că, undeva, nimerise în carne vie. Îi venea greu să-l lase singur în această clipă, șovăi minute întregi, cu-

tele de pe fruntea lui Goldmund îi atraseră luarea-aminte, dar pînă la urmă, zăpăcit, plecă în grabă, pentru a-i acorda prietenului solitudinea de care avea nevoie.

De astădată încordarea extremă din sufletul lui Goldmund nu se topi în lacrimi. Desnădăjduit de a fi fost rănit pînă în adîncul adîncurilor, de parcă prietenul i-ar fi înfipt dintr-o dată un pumnal în piept, rămase ținut locului, respirînd greu, simțind o strîngere de inimă mortală, era alb la față ca ceara, avea mîinile amorțite. Simțea din nou aceeași jale de data trecută, dar sporită cu cîteva măsuri, era din nou cea sugrumare lăuntrică, sentimentul că este silit să înfrunte ceva teribil, ceva de-a dreptul insuportabil. Dar nici un hohot de plîns mîntuitor nu-l mai ajuta, de astădată, pentru a trece de clipa cumplită. Sfîntă Maică a Domnului, ce era de fapt ? Se întîmplase ceva ? Fusesse asasinat ? Ucisese el ? Ce lucru îngrozitor fusese oare spus ?

Gîfîind, expira aerul din piept, asemenea unui om otrăvit era cuprins, pînă la sfîșiere, de senzația că trebuie să se elibereze de ceva letal, se năpusti din odaie, alergă inconștient prin ungherele cele mai liniștite ale mînăstirii și mai puțin frecventate de oameni, prin coridoare, peste trepte, afară, la aer. Nimerise în refugiul cel mai lăuntric al mînăstirii, în *patio*, deasupra celor cîtorva straturi verzi se boltea limpede cerul însořit, aerul răcoros, pietros, de pivniță, era străbătut de dulcile și șovăielnicele fire de parfum ale trandafirilor.

Involuntar, Narziss făptuise în ceasul acesta ceea ce fusese ținta lui atîta vreme rîvnită : invocase numele demonului de care era stăpînit prietenul său, îl silise la înfruntare. Taina din inima lui Goldmund fusese atinsă de vreunul din cuvintele sale, și se răzvrătise cu turbată durere. Multă vreme rătăci

Narziss prin mînăstire, căutîndu-și prietenul, dar nu-l găsi nicăieri.

Goldmund stătea sub una din arcadele grele, de piatră, care duceau din coridoare în grădinița din *patio*; de pe fiecare din coloanele arcadei priveau cîte trei capete de animale, capete de ciini sau de lupi, din piatră, se holbau la el, în jos. Înfrorător îl răscolea rana, fără cale spre lumină, fără cale spre rațiune. Frica de moarte îi sugruma beregata și-i strîngea stomacul. Ridicîndu-și mecanic privirea, văzu deasupra sa unul din capitelurile cu cele trei dihanii și avu instantaneu senzația că cele trei capete se holbează și latră undeva înăuntru, în măruntaiele lui.

— Acum va trebui să mor — percepu el, înfiorat. Și apoi, în continuare, tremurînd de frică, simți :

— Acum îmi pierd cunoștința, acum mă sfîșie și mă înfulecă jivinile lacome...

Tresărind spasmodic lunecă la piciorul coloanei, durerea era prea mare, ajunsese la limita extremă. Un leșin îl învălui; se cufundă, cu fața din ce în ce mai suptă, într-o rîvnită conținere a ființării.

Abatele Daniel avusese o zi puțin îmbucurătoare, doi dintre călugării cei mai bătrîni veniseră la el, scoși din fire, ciorovăindu-se, acuzîndu-se, certați iarăși, pînă la furie, din pricina unor vechi, mărunte, neînsemnate gelozii. El îi ascultase, chiar prea pe îndelete, îi avertizase, dar fără succes, pînă la urmă îi concediasse cu severitate, impunîndu-i fiecăruia cîte un canon destul de aspru și păstrase în inimă sentimentul că strădania lui fusese inutilă. Istovit se retrăsese în capela criptei unde se rugă, apoi se sculă la fel de ostenit. Atras de mireasma de trandafir, care adia încet spre el, pași spre *patio*, cu intenția de a savura pentru o clipă parfumul. Aici îl

găsi pe elevul Goldmund zăcînd leșinat pe dale. Îl privi întristat, speriat de paloarea chipului tînăr, altădată atît de frumos. Hotărît, astăzi nu era o zi bună, pe deasupra și întîmplarea de acum ! Încercă să-l ridice pe tînăr, dar nu era destul de voinic pentru această treabă. Oftînd adînc, plecă, el, omul bătrîn, pentru a chema pe doi dintre frații mai tineri, ca să-l ducă pe băiat sus și-l mai trimise acolo și pe părintele Anselmus, care era meșter în a tămădui. Totodată trimise după Narziss, care fu repede găsit și apăru în fața lui.

— Ai și aflat ? îl întrebă el.

— Despre Goldmund ? Da, milostive părinte, am auzit adineaori că ar fi bolnav ori s-ar fi accidentat, a fost purtat pe brațe pînă sus.

— Da, l-am găsit zăcînd în *patio*, unde, de fapt, nu are ce căuta. Nu e accidentat, e leșinat. Nu-mi place ! Mi se pare că trebuie să ai un amestec în această întîmplare, sau, cel puțin, trebuie să știi ceva, este doar prietenul tău. De asta te-am chemat ! Vorbește !

Narziss, cu ținuta și vorba la fel de stăpînite ca-n totdeauna, dădu un scurt raport despre convorbirea de astăzi cu Goldmund și cît de surprinzător de violent fusese efectul asupra lui. Abatele își scutură capul, nu fără a fi indispus.

— Ciudate convorbiri sînt acestea, zise el și se sili să-și păstreze cumpătul. Ceea ce mi-ai relatat adineaori, este o convorbire care ar putea fi considerată iscodire într-un suflet străin, este, aș putea spune, o convorbire cu caracter de pastorație su-fletească. Dar tu nu ești însărcinat cu pastorația lui Goldmund. Tu, în general, nu ești însărcinat cu nici un fel de pastorație. Cum se poate să vorbești cu un elev pe tonul unui sfătuitoar, despre lucruri care

îl privesc numai pe păstorul lui sufletesc ? Urmările, precum vezi, au fost nefaste.

— Urmările, zise Narziss pe un ton blînd dar sigur, încă nu le cunoaştem, milostive părinte. Am fost puţin cam speriat de efectul violent, dar nu pun la îndoială că urmările convorbirii noastre vor fi bune pentru Goldmund.

— Vom vedea urmările. Acuma nu vorbesc de urmări, ci despre fapta ta. Ce te-a îndemnat să porţi asemenea convorbiri cu Goldmund ?

— Precum ştiţi, este prietenul meu. Am o afecţiune deosebită pentru el şi cred că-l înţeleg deosebit de bine. Dumneavoastră numiţi atitudinea mea faţă de dînsul preţească. Nu mi-am însuşit nici un fel de autoritate spirituală, am crezut numai că-l cunosc ceva mai bine decît se cunoaşte el singur.

Abatele ridică din umeri.

— Ştiu, aceasta este specialitatea ta. Să nădăjduim că nu ai făcut o ispravă rea. Dar Goldmund e de fapt bolnav ? Vreau să spun, suferă de ceva ? E debil ? Doarme rău ? Nu mănîncă ? Îl doare ceva ?

— Nu, pînă astăzi a fost sănătos. Sănătos la trup.

— Şi altminteri ?

— La suflet este într-adevăr bolnav. Ştiţi, este la vîrsta la care încep luptele cu instinctul sexual.

— Ştiu. Are şaptesprezece ani ?

— Are optsprezece.

— Optsprezece... Ei da ! Destul de tîrziu. Dar luptele acestea sînt fireşti, prin ele trebuie să treacă fiecare. Asta însă nu-i un motiv pentru a-l crede pe băiat bolnav.

— Nu, milostive părinte, lucrul ăsta, singur, nu este un motiv. Dar Goldmund a fost bolnav sufleteşte încă dinainte, încă de multă vreme, de aceea luptele acestea sînt pentru el mai primejdioase decît

pentru alții. Suferința lui constă, după cum cred eu, în aceea că și-a uitat o parte a trecutului.

— Așa ? Ce fel de parte ?

— Mama lui și tot ce este legat de dînsa. Nici eu nu știu nimic în privința aceasta, știu numai că acolo trebuie să se afle izvorul bolii sale. Căci Goldmund, chipurile, nu știe nimic despre mama lui, decît că a pierdut-o de timpuriu. Lasă însă impresia că i-ar fi rușine din pricina ei. Și totuși, ea trebuie să fie cea de la care a moștenit cele mai multe din darurile sale, căci ceea ce are de relatat despre tatăl său nu ne îngăduie a ni-l înfățișa pe acesta ca pe bărbatul care poate avea un fiu atît de frumos, atît de multilateral dotat și atît de ieșit din comun. Toate acestea nu le cunosc din povestiri, ci le deduc numai din semne.

Abatele, care la început zîmbise în sinea lui pe seama acestor cuvinte socotindu-le prea îndrăznețe și înfumurate, și pe care întreaga întîmplare începuse să-l stingherească și să-l obosească, începu să se gîndească. Își aduse aminte de tatăl lui Goldmund, de omul acela cam viclean, stîrnind neîncredere și își aduse dintr-o dată aminte, acum, cînd își răscolea memoria, și de unele cuvinte pe care omul i le adresase, cu privire la mama lui Goldmund. Ea l-ar fi făcut de rușine și ar fi fugit de la el, spusese omul, și el se străduise să reprime în băiețel amintirea mamei și viciile pe care le-ar fi putut, eventual, moșteni de la ea. Pe semne chiar și izbutise a-și înfăptui intenția, din moment ce băiatul fu dispus, întru ispășirea celor făptuite de mamă, să-și închine viața lui Dumnezeu.

Niciodată Narziss nu-i plăcuse abatelui mai puțin ca azi. Și totuși — cît de bine ghicise acest gînditor, cît de bine părea într-adevăr a-l cunoaște pe Goldmund !

Întrebat la urmă încă o dată despre cele petrecute, Narziss zise :

— N-am intenționat să provoc cutremurarea violentă care l-a cuprins azi pe Goldmund. I-am adus aminte că nu se cunoaște pe sine însuși, că și-a uitat copilăria și mama. Unul din cuvintele mele trebuie să-l fi lovit și să fi pătruns în întunericul împotriva căruia lupt, iată, de multă vreme. Era parcă inconștient, mă privea de parcă nu m-ar mai cunoaște și nu s-ar mai cunoaște. Îi spuseseam adeseori că doarme, că nu e treaz de-a binelea. Acum a fost trezit, de asta nu mă îndoiesc.

Fu concediat fără muștrare, dar cu interdicția provizorie de a-l vizita pe bolnav.

Între timp pater Anselmus poruncise ca Goldmund să fie culcat într-un pat și să se așeze alături de el. Nu i se părea potrivit a-l readuce la cunoștință cu mijloace violente, brusc și sperându-l. Băiatul arăta mult prea rău. Cu bunăvoință îl privi pe adolescent, omul bătrîn, cu fața sa zbîrcită, bună. Deocamdată cercetă pulsul și ascultă inima. Fără îndoială, se gîndi el, flăcăul mîncase vreo aiureală, un pumn de măcriș iepuresc sau altă prostie, se cunosc doar destule nerozii de astea. Limba nu i-o putea vedea. Îi plăcea Goldmund, dar pe prietenul său, pe acest dascăl precoce, mult prea tînăr, nu-l putea suferi. Și acum, poftim ! Bineînțeles că Narziss trebuie să-și aibă partea lui de vină în istoria asta stupidă. De fapt, ce-i trebuia unui tînăr atît de proaspăt, cu ochi atît de senini, unui asemenea copil drăgălaș al naturii, să se înhaite tocmai cu acest cărturar trufaș, cu acest grămătic orgolios, pentru care elina sa este mai importantă decît tot ce este viu în lume ?

Cînd, după vreme îndelungată, ușa se deschise și abatele intră, pater Anselmus continuă să șadă locu-

lui, privind stăruitor fața celui leșinat. Ce față drăgălașă, tânără, nebaneitoare, și iată, stai alături, ar trebui să-l ajuți și constăți că nu ești în stare. Pricina poate fi și o colică, îi va prescrie vin fiert, poate revent. Dar cu cît privea mai îndelung fața verzui-palidă, trasă, cu atît mai mult înclinau bănuielile sale în altă direcție, mai gravă. Pater Anselmus avea experiență. De mai multe ori văzuse în decursul lungii sale vieți, posedați. Șovăi în a rosti bănuiala, măcar și față de el însuși. Va aștepta și va observa. Dar, cugetă el înverșunat, dacă acest biet băiat a fost într-adevăr vrăjit, vinovatul nu va trebui căutat de parte și nici nu-i va merge bine.

Abatele veni mai aproape, îl privi pe bolnav, îi ridică încet o pleoapă.

— Poate fi trezit ? întrebă el.

— Aș mai aștepta. Inima e sănătoasă. Nu trebuie să îngăduim nimănui să vină la el.

— Există vreo primejdie ?

— Nu cred. Nicăieri nu sînt răni, nici vreo urmă de lovitură sau cădere. E leșinat, poate l-a apucat vreo colică. La dureri foarte intense, ne pierdem cunoștința. Dacă s-ar fi otrăvit, ar avea febră. Nu, se va trezi și va trăi !

— Nu poate fi urmarea a ceva sufletesc ?

— Nu vreau să neg. Dar nu se știe nimic ? Poate că a fost speriat foarte tare ? Vestea unei morți ? O ceartă violentă, o jignire ? În cazul acesta totul ar fi ușor de explicat.

— Nu știm. Aveți grijă, să nu fie nimeni primit aici ! Vă rog, părinte, rămîneți lângă el, pînă se trezește. Dacă situația se înrăutățește, chemați-mă, chiar dacă-i noapte.

Înainte de a pleca, moșneagul se mai aplecă o dată peste bolnav ; se gîndi la tatăl acestuia și se gîndi

și la ziua în care această mutrișoară blondă, frumoasă și veselă îi fusese adusă și cum dintr-o dată o îndrăgiseră cu toții. Și lui îi plăcuse băiatul. Dar în punctul acesta, Narziss avea într-adevăr dreptate: băiatul nu semăna în nici o privință cu tatăl său! Ah, câte griji, pretutindeni, cât de insuficiente, toate faptele noastre! Oare nu neglijase ceva, în privința acestui biet băiețuș? I se dăduse oare confesorul cel mai potrivit? Era oare bine că nimeni dintre cei ai casei nu-l cunoștea atît de amănunțit pe acest elev, ca Narziss? Îl putea oare ajuta Narziss, care mai era în noviciat, care nici frate nu era, nici hirotonisit nu fusese și ale cărui gânduri și păreri aveau, toate, ceva neplăcut de superior, ba chiar aproape ceva dușmănos? Dumnezeu știe dacă n-a fost multă vreme rău călăuzit și Narziss? Dumnezeu știe dacă nu ascunde sub masca supușeniei ceva rău, dacă nu-i cumva un păgîn? Și pentru tot ce vor deveni vreodată acești doi oameni tineri, va purta și el o parte de răspundere.

Cînd Goldmund își reveni, era întuneric. Își simțea capul gol și amețit. Vedea că e întins într-un pat, nu știa unde se găsește, nici nu încerca să afle, îi era indiferent. Dar unde fusese? De unde venea, de pe ce străine meleaguri ale întîmplărilor? Fusese undeva, undeva foarte departe, văzuse ceva, ceva cu totul deosebit, ceva superb, ceva teribil totodată și de neuitat — și totuși, uitase. Unde era acel ceva? Ce anume se înălțase în fața lui, venind din adîncuri și străpungînd suprafața, atît de mare, atît de dureros, atît de fericite și dispăruse iarăși?

Ascultă cu urechea ascuțită, pîndindu-și profunzimile, unde azi izbucnise, se petrecuse ceva — dar ce anume? Sinistre mănunchiuri de imagini se tăvăliră spre el, vedea capete de cîini, trei capete de

cîini și mirosea a parfum de trandafiri. Oh, cît îl duruse ! Închise ochii. Oh, cît de îngrozitor îl duruse ! Adormi din nou.

Din nou se trezi și tocmai în dispariția lumii de vis, în lunecarea ei grabnică spre depărtări, zări imaginea, o regăsi, și tresări, ca într-o voluptate dureroasă. Vedea, dobîndise darul vederii. O vedea pe ea. O vedea, pe cea mare, cea strălucitoare, cu buze pline, înfloritoare, cu părul luminos. O vedea pe mama lui. În același timp, i se părea că aude o voce : „Ți-ai uitat copilăria“. Dar a cui voce era de fapt aceasta ? Ascultă, cugetă și descoperi. Era Narziss. Narziss ? Într-o clipă, cu o singură smucitură violentă, totul reveni : își aducea aminte, era știutor. O, mamă, mamă ! Munți de moloz, mări de uitare dispăruseră : cu ochi regești, senin-albaștri îl privi din nou cea pierdută, cea nespus de iubită.

Pater Anselmus, care ațipise în jilțul de lîngă pat, se trezi. Îl auzi pe bolnav urnindu-se, îl auzi respirînd. Se ridică, prudent.

— Este cineva aici ? întrebă Goldmund.

— Sînt eu, fii fără grijă. Fac lumină.

Aprinse lampa, lumina căzu peste fața lui brăzdată, binevoitoare.

— Sînt bolnav ? întrebă tînărul.

— Ți-ai pierdut cunoștința, fiul meu. Dă-mi mîna, să vedem pulsul. Cum te simți ?

— Bine. Vă mulțumesc, pater Anselmus, sînteți foarte bun. Nu mai am nimic, sînt numai ostenit.

— Firește că ești ostenit. Curînd vei dormi iarăși. Ia întîi o gură de vin fierbinte, e gata pregătit. Să golim împreună un pahar, băiete, în cinstea bunei noastre înțelegeri.

Grijuliu, ținuse pregătită o căniță de vin fiert, într-o oală cu apă fierbinte.

— Iată că am dormit amîndoi o bună bucată de vreme, rîse medicul. Straşnic îngrijitor de bolnavi, care nu-i în stare să rămînă treaz. Ei da, sîntem oameni. Hai să bem puţin din licoarea asta vrăjită, băiatule, nimic nu-i mai plăcut decît un asemenea cheful făcît în taină, în miez de noapte. Va să zică, *prosit* !

Goldmund rîse, ciocni şi gustă. Vinul fierbinte era aromat cu scorţişoară şi cuişoare şi îndulcit cu zahăr, niciodată nu mai gustase asemenea băutură. Îşi aduse aminte că mai fusese o dată bolnav, atunci îl îngrijise Narziss. De astă dată îl îngrijea pater Anselmus, cel care se purta drăguţ cu el. Îi plăcea grozav, era extrem de bine şi de ciudat, să stea culcat, la flacăra lămpii şi să bea în toiul nopţii, cu bătrînul pater, un pahar de vin dulce, fierbinte.

— Te doare burta ? întrebă bătrînul.

— Nu.

— Crezusem că ai colici, Goldmund. Va să zică nici vorbă de asta. Arată limba. Ei, e bine, încă un prilej în care bătrînul vostru Anselmus habar n-a avut ce se întîmplă. Mîine să stai culcat, am să vin şi am să te consult. Cu vinul ai şi isprăvit ? Bravo, să-ţi fie de bine ! Ia să văd dacă a mai rămas ceva. Pentru cîte o jumătate de pahar de fiecare mai ajunge, dacă facem împărţeală dreaptă. Grozav ne-ai mai speriat, Goldmund ! Zăceai acolo, în *patio*, ca un mort. Într-adevăr nu te doare burta ?

Rîseră şi făcură împărţeală dreaptă cu restul vinului. Părintele îşi înşiră glumele şi Goldmund îl privi plin de gratitudine şi amuzat, cu ochii din nou înseninaţi. Apoi bătrînul plecă, pentru a se culca.

Goldmund mai zăcu o vreme treaz, încetul cu încetul de undeva din adîncul fiinţei sale imaginile răsăriră din nou, cuvintele prietenului izbucniră iarăşi, asemenea unor flăcări şi din nou apăru în su-

fletul său femeia blondă, radioasă, mama ; ca suflarea foenului trecu imaginea prin el, ca un nor de viață, de căldură, de gingășie, ca cea mai profundă chemare și aducere-aminte. O, mamă ! Cum a fost posibil, cum am putut-o uita !

CAPITOLUL V

Goldmund știuse și pînă acum ceva despre mama lui, dar numai din povestirile altora ; imaginea ei n-o mai păstra și din puținul pe care-l crezuse că-l știe despre dînsa, cele mai multe lucruri le trecuse sub tăcere față de Narziss. Mama era ceva despre care nu era îngăduit să vorbești, era ceva de rușine. Fusese o dansatoare, o femeie frumoasă, sălbatecă, de origină nobilă, dar necurată și păgînă ; tatăl lui Goldmund o culesese, așa povestise el, din sărăcie și ocară ; cum nu știuse dacă nu era cumva păgînă, pusese să fie botezată și instruită într-ale religiei ; o luase în căsătorie și făcuse din ea o femeie respectată. Ea însă, după cîtiva ani de cumînțenie și viață ordonată, își adusese din nou aminte de vechile ei farmece și obiceiuri, stîrnise indignare, sedusese bărbați, lipsise zile și săptămîni de acasă, dobîndise renumele unei vrăjitoare și pînă la urmă, după ce bărbatul ei o strînsese în repetate rînduri de pe drumuri și o luase iarăși la el, dispăruse pentru totdeauna. Faima ei mai stăruise cîtva timp, o faimă rea, pîlpîind ca o coadă de cometă, pentru ca apoi să se stingă. Bărbatul ei își reveni încetul cu încetul, după anii de neliniște, de spaimă, de rușine și de surprize permanente, pe care i le oferise ea ; în

locul femeii denaturate, acum se ocupa el de creșterea băiețașului, care semăna leit cu mama și la trup și la chip ; omul deveni amărît, bigot și sădi și crescú în Goldmund credința că trebuie să-și închine viața lui Dumnezeu, pentru a ispăși păcatele mamei.

Cam acestea erau cele povestite de obicei de către tatăl lui Goldmund despre nevasta sa pierdută, deși nu abătea cu plăcere discuția spre acest subiect ; aluzii despre aceste lucruri făcuse și abatelui, cu prilejul aducerii lui Goldmund la mînăstire ; și toate astea erau cunoscute și fiului, ca o teribilă legendă, deși el învățase să le dea pe toate deoparte, aproape să le uite. Cu desăvîrșire uitase și pierduse însă imaginea reală a mamei, acea altă, complet altă imagine, care nu se alcătuisese din povestirile tatălui și ale servitorilor, nici din zvonuri tenebroase, nesăbuite. Adevărata, propria, aievea trăita amintire a mamei, o uitase. Acum însă imaginea aceasta, steaua celor dintîi ani ai vieții sale, răsări din nou.

— Este de neînțeles cum de-am putut-o uita, zise el către prietenul său. Niciodată în viață n-am iubit pe cineva atît de mult ca pe mama mea, atît de total și de arzător, niciodată nu am respectat și nu am admirat pe nimeni atît de mult, ea a fost soarele și luna mea. Dumnezeu știe cum de a fost cu putință să întunec în sufletul meu această imagine radioasă și s-o prefac încetul cu încetul în acea vrăjitoare rea și palidă, cum devenise ea de mulți ani, în ochii tatii și ai mei.

Narziss își isprăvisese, de curînd, noviciatul și îmbrăcase rasa. În mod ciudat se schimbă și purtarea lui față de Goldmund. Căci Goldmund, care înainte vreme declinase adeseori observațiile și avertismentele prietenului ca pe o năzuință supărătoare de a ști mai mult decît alții, și a vrea mai mult, era, începînd de la marea întîmplare, uluit de admirație

față de înțelepciunea prietenului său. Cîte dintre cuvintele acestuia se împliniseră, asemenea profețiilor, cît de adînc privise acest om tulburător în el, cît de precis ghicise taina vieții sale, rana ascunsă, cît de înțelept îl tămăduise !

Căci tînărul părea a fi tămăduit. Nu numai că acel leșin rămase fără urmări nefaste ; se topi parcă și acea trăsătură jucăușă, precoce, neautentică, din firea lui Goldmund, acea prematură atitudine călugărească și credința că e obligat la o slujbă cu totul deosebită către Domnul. Tînărul părea întinerit și îmbătrînit totodată, de cînd găsise calea spre el însuși. Toate acestea i le datora lui Narziss.

Narziss, în schimb, se purta de la o vreme ciudat de prudent cu prietenul său ; îl privea foarte modest, fără urmă de superioritate sau tendință de a-l dăscăli, în vreme c_e prietenul îl admira tot mai mult. Vedeă cum Goldmund este hrănit cu puteri din tainice izvoare, care lui îi erau străine ; fusese în stare a favoriza creșterea lor, dar nu avea parte de ele. Cu bucurie îl vedeă pe prietenul său eliberîndu-se de sub conducerea sa și totuși, cîte o dată, era trist. Se percepea pe sine ca pe o treaptă depășită, ca pe o coajă azvîrlită deoparte ; întrezărea apropiatul sfîrșit al acestei prietenii, care însemnase atît de mult pentru el. Știa despre Goldmund într-adevăr își regăsise sufletul și era gata a-i urma chemarea, dar unde anume îl va conduce încă nu presimțea. Narziss o presimțea și era neputincios ; cărarea preferatului său ducea spre meleaguri pe care el însuși nu le va călca niciodată.

Setea de știință a lui Goldmund scăzu foarte mult. Trecu și pofta de dispute prietenești, rușinat își aducea aminte de multe dintre discuțiile lor de odinioară. Între timp, în Narziss, în vremea din urmă,

fie în urma terminării noviciatului, fie datorită în-
tîmplărilor legate de Goldmund, se trezise nevoia
de a se retrage, nevoia de asceză și de exerciții spi-
rituale, o înclinație spre post și rugăciuni îndelun-
gate, spre confesiuni dese, canoane voluntare și Gold-
mund înțelegea această înclinație, ba aproape chiar
o și împărtășea. De la tămăduirea lui, instinctul
i se ascuțise mult ; chiar dacă nu știa încă nimic în
privința țintelor sale de viitor, simțea totuși cu pu-
ternică și deseori înspăimîntătoare pregnanță că desti-
nul său va fi altul, că o anumită perioadă de crutare,
cea a nevinovăției și calmului, este trecută și totul în
el este încordat și pregătit. Adeseori presimțirea era
de natură a-l ferici, îl ținea cîte o jumătate de noapte
treaz, asemenea unei dulci îndrăgostiri ; adeseori era
sombă, profund apăsătoare. Revenise la el mama,
cea de mult pierdută ; era o fericire înălțătoare. Dar
unde-l conducea chemarea ei ispititoare ? Spre incer-
titudine, spre încurcăturile vieții, ananghie, poate
spre moarte. Spre liniște, spre blîndețe, spre certitu-
dine, spre chilia de călugăr și comunitatea mînăstirii,
care ținea cît o viață de om nu ducea, chemarea ei nu
avea nimic de împărțit cu acele imperative părintești,
pe care atît de lungă vreme le confundase cu propriile
sale dorinți. Cu acest sentiment, care adeseori deven-
ea puternic, neliniștit și arzător ca o violentă senzație
trupească, se nutrea evlavia lui Goldmund. În repe-
tate, îndelungi rugăciuni adresate Sfintei Maici a
Domnului își consuma excesul de sentiment, care-l
atrăgea spre propria sa mamă. De multe ori însă ru-
găciunile sale se isprăveau iarăși cu visele ciudate,
superbe, care-l bîntuiau acum atît de des : vise de zi,
cu simțurile pe jumătate treze, vise despre dînsa, la
care luau parte toate simțurile sale. În clipele acestea,
lumea maternă îl învăluia cu parfumul ei, îl privea
sombu, din-ochi misterioși, de îndrăgostiți, vuia adînc

precum marea și paradisul, bolborosea, alintător, sunete alintătoare, fără de sens, mai de grabă încărcate de senzualitate, avea gust de dulce și gust de sărat, trecea, mîngîietor, cu păr mătăsos, peste însetate buze și ochi. Nu numai tot ce este frumos era în mamă, nu numai dulcea, albastra privire de dragoste, zîmbetul splendid, care făgăduia fericire, nu numai mîngîietoare învelișuri, și tot ce este îngrozitor și tenebros, toată pofta, toată frica, toate păcatele, toată jalea, nașterea, întreg imperativul morții.

Adînc se cufunda tînărul în aceste vise, în păienjenișul acestor plăsmuiri ale simțurilor însuflețite. Nu reînvia în ele numai, fermecător, un trecut îndrăgit ; nu numai copilărie și dragoste maternă, un răsărit de viață strălucitor, auriu ; se vîntura prin ele și un viitor amenințător, ispititor și primejdios. Cîteodată visele acestea, în care mama, Madona și iubita erau una și aceeași, i se păreau ulterior crime îngrozitoare, blasfemii la adresa lui Dumnezeu, păcate de moarte, ce nu se pot ispăși niciodată ; altădată descoperea în ele toată mîntuirea, toată armonia. Plină de mistere îl ațîntea viața, o lume sumbră, impenetrabilă, o pădure incremenită, plină de spini și primejdii de basm — dar erau taine de-ale mamei, de la ea veneau, către ea duceau, erau micul cerc întunecos, micul abis amenințător din ochii ei senini.

Multă copilărie uitată veni la suprafață în aceste vise materne, din adîncimi nesfîrșite și tărîmuri pierdute, reînfloriră multe floricele ale amintirii, cu privirile lor aurite, cu profunzimea lor plină de presimțiri, amintiri ale unor sentimente din copilărie, stîrnite poate de întîmplări trăite, poate de vise. Visa cîteodată pești, înotau spre el, negri și argintii, răcoroși și netezi, pătrundeau, înotînd, în ființa lui, înotau de-a curmezișul, prin el, veneau ca niște vestitori, purtînd splendide vești îmbucurătoare dintr-o rea-

litate mai frumoasă, apoi dispăreau ca umbrele, tremurându-și cozile. Adesea visa pești care înotau și păsări care zburau, și, fiecare pește sau pasăre era o creație a sa, depindea de el și o putea cârmui precum propria sa respirație, emana, radia din el, asemenea unei priviri sau unui gând al său, revenea în ființa lui. Adesea visa o grădină, o grădină vrăjită cu copaci de basm, cu flori nemăsurat de mari, cu peșteri adânci, albastre ; dintre ierburi priveau ochii scînteietori ai unor animale necunoscute, pe crăci lunecau șerpi netezi, vînjoși ; de butuci și tufe atîrnau, mari, umed-strălucinde, boabe imense, care la cules se umflau în mîna lui, lăsînd să se scurgă din ele o zeamă caldă, asemenea sîngelui, ori aveau ochi și se mișcau, rîvnitoare și viclene ; se rezema, pipăind, de un copac, își întindea mîna după o cracă și vedea și simțea, cuibărit între trunchi și cracă, un ghemotoc de păr des și încîlcit, asemenea părului de la sub-suori. Odată visă chiar despre el însuși sau despre sfîntul patron al numelui său, visă despre Goldmund, Chrysostom ; avea o gură de aur și rostea, cu gura lui de aur o seamă de cuvinte, iar cuvintele erau un roi de păsări mici, care se depărtau zburînd și filfiind din aripi.

O dată visă că era mare, om în toată firea, dar ședea, asemenea unui copil, pe pămînt, avea în față lut și modela, asemenea unui copil, figuri din lut : un căluț, un taur, un omuleț, o femeie mititică. Treaba asta îi plăcea, iar animalelor și bărbaților le făcu niște organe genitale ridicol de mari, în vis asta i se părea grozav de hazliu. Apoi joaca îl plictisi și îl obosi și se duse mai departe, dar simți că în urma lui ceva trăiește, că se apropie de el, fără zgomot, ceva mare, și-și întoarse privirea și văzu, cu adîncă uimire și cu mare spaimă, nu fără bucurie însă, că micile sale figuri de lut crescuseră și prin-

seseră viață. Imens de mari, ca niște uriași muți, figurile mărșăluiră pe lângă dînsul, continuînd să crească, apoi, gigantice și tăcute, plecară mai departe, în lume, înalte cît niște turnuri.

Trăia mai mult în această lume de vis, decît în cea reală. Lumea reală : sala de clasă, curtea mînistirii, biblioteca, dormitorul și capela, era numai suprafața, era numai o pieleță subțire și tremurătoare deasupra lumii suprareale a imaginilor, încărcată de vise. O nimica toată ajungea, pentru a găuri această pieleță subțire : ceva premonitor în sonoritatea unui cuvînt elin, în toiul lecției sobre și lucide, o undă de mireasmă din traista cu ierburi a botanistului pater Anselmus, o privire asupra unui lujer de piatră, care țîșnea din coloana unei arcade de fereastră — asemenea mici incitațiuni ajungeau, pentru a străpunge pielea realității pașnic-aride și a dezlănțui, din dosul ei abisele clocotitoare, torentele și căile lactee ale acestei lumi de imagini sufletești. O inițială latinească devena chipul mamei, un ton prelungit în *Ave* se prefăcea în poarta raiului, o literă grecească într-un cal galopînd, într-un șarpe ce se încolăcea, care apoi se depărta calm, șerpuind printre flori pentru ca de îndată, în locul lui să se închege iarăși pagina rigidă de gramatică.

Rareori vorbea despre toate acestea, numai de puține ori îi făcu lui Narziss cîte o aluzie la această lume de vis.

— Eu cred, zise el o dată, că o petală de floare sau un viermișor de pe drum grăiește și cuprinde mai mult decît toate cărțile unei biblioteci. Cu litere și cu vorbe nu se poate spune nimic. Cîteodată scriu o literă grecească oarecare, un *teta* sau un *omega*, și răsucind pana numai puțin, litera dă din codiță și e un pește și într-o clipă recheamă toate pîraiele și rîurile din lume, tot ce e răcoros și umed, oceanul

lui Homer și apa pe care călca Petru sau litera se prefăce într-o pasăre, își saltă coada, își înfoaie penele, se umflă, izbucnește în râs și pleacă în zbor. Ei bine, Narziss, probabil că tu nu prea apreciezi asemenea litere ? Dar eu îți spun : cu ele a scris Dumnezeu lumea.

— Le apreciez foarte mult, zise Narziss, trist. Sînt litere de vrajă, cu ele se pot descînta toți demonii. Numai că, firește, pentru cultivarea științelor sînt improprii. Spiritul iubește ceea ce este sigur, format, voiește să se poată încrede în semnele sale, iubește ceea ce este, nu ceea ce e în devenire, realitatea, nu posibilul. Nu rabdă ca un omega să se transforme într-un șarpe sau într-o pasăre. Spiritul nu poate trăi în natură, ci numai *împotriva* ei, numai în opoziție cu ea. Acum mă crezi, Goldmund, că nu vei deveni niciodată un cărturar ?

Da, desigur, Goldmund nutrea de mult această credință, era de acord cu părerea prietenului său.

— Nu mai sînt de fel încrîncenat în strădania de a dobîndi spiritul tău, zise el, pe jumătate rîzînd. Mi se întîmplă, în privința spiritului și a cărturăriei, cam la fel cum mi s-a întîmplat și cu tatăl meu : credeam că-l iubesc mult și că sînt asemenea lui, juram pe tot ce spune el. Dar abia a reapărut mama, și am și știut iarăși ce înseamnă iubirea și, alături de imaginea ei, imaginea tatălui meu a devenit dintr-o dată mică și tristă și aproape respingătoare. Iar acum înclin să consider tot ce este spiritual ca patern și ad-vers mamei, și să-l cam disprețuiesc.

Vorbea în glumă, dar nu reușea să înveselească chipul trist al prietenului său. Narziss se uita la el, tăcînd, privirea lui era ca o mîngîiere. Apoi zise :

— Te înțeleg prea bine. Acum nu mai trebuie să ne certăm ; te-ai trezit și ai recunoscut și deosebirea dintre tine și mine, deosebirea dintre originile ma-

terne și paterne, dintre suflet și spirit. Și de aici înainte, vei recunoaște și că viața ta de mînăstire și strădania ta spre o viață monahală au fost o eroare, o născocire a tatălui tău, care voia în felul acesta să absolve de păcat amintirea mamei tale sau chiar numai să se răzbune împotriva ei. Sau mai crezi poate și acum că ar fi dorința ta să-ți petreci toată viața în mînăstire ?

Îngîndurat privea Goldmund mîinile prietenului său, aceste mîini distinse, pe cît de severe pe atît de gingașe, slabe și albe. Nimeni nu putea pune la îndoială că erau mîini de ascet și cărturar.

— Nu știu, zise el cu vocea dobîndită de cîtva timp, aducînd puțin a incantație, cam tărăgănată, zăbovind pe îndelete asupra fiecărui sunet. Într-adevăr nu știu. Îl judeci cam aspru pe tatăl meu. Nu i-a fost ușor. Dar poate că ai dreptate și în privința aceasta. Sînt de mai bine de trei ani aici, la școala mînăstirii și nu m-a vizitat încă niciodată. Nădăjduiește că voi rămîne pentru totdeauna aici. Poate că ar fi cel mai bine, doar am dorit-o eu însumi, din totdeauna. Dar astăzi nu mai știu, de fapt, ce vreau și ce doresc. Înainte vreme totul era simplu, simplu precum literele din cartea de citire. Acum nimic nu mai e simplu, nici măcar literele. Totul a dobîndit multe sensuri și fețe. Nu știu ce ar trebui să devin, acum nu sînt în stare să mă gîndesc la asemenea lucruri.

— Nici nu trebuie, fu de părere Narziss. Se va vădi de la sine încotro te duce drumul. A început prin a te reconduce la mama ta și te va apropia și mai mult. În ce-l privește însă pe tatăl tău, nu îl judec prea aspru. Ai vrea poate să te întorci la el ?

— Nu, Narziss, fără îndoială că nu. Altfel aș face-o, îndată ce aș isprăvi școala, sau chiar și acum. Căci, cum nu voi deveni cărturar, am învățat, de fapt,

destulă latină, elină și matematică. Nu, nu vreau să mă întorc la tata...

Îngîndurat, privi undeva, în față și deodată exclamă :

— Dar cum de izbutești să-mi spui întotdeauna cuvinte sau să-mi pui întrebări care aruncă în mine o lumină și mă limpezesc față de mine însumi ? Și acuma, de pildă, numai întrebarea ta, dacă aș vrea să mă întorc la tatăl meu, a fost cea care mi-a arătat dintr-o dată că nu vreau să mă întorc. Cum de izbutești ? Pari să știi totul. Mi-ai spus atîtea vorbe despre tine și despre mine, pe care atunci cînd le-am auzit nici nu le-am priceput prea bine dar care, mai tîrziu, au căpătat atîta importanță pentru mine ! Tu ai fost cel care ai definit originea mea ca maternă și tu ai descoperit că stăteam sub semnul unui blestem și că mi-am uitat copilăria ! De unde cunoști atît de bine oamenii ? Nu pot să învăț și eu meșteșugul ăsta ?

Narziss își scutură capul, zîmbind.

— Nu, dragul meu, nu-l poți învăța. Există oameni care pot învăța multe, dar tu nu faci parte dintre ei. Tu nu vei fi niciodată unul dintre cei ce învață. Și pentru ce-ai fi ? Tu nici nu ai nevoie. Tu ai alte daruri, tu ești mai bogat ca mine, deși ești mai slab, tu vei avea o cale mai frumoasă și mai grea ca mine. Cîteodată nu voiai să mă înțelegi, adeseori te-ai împotrivit ca un mînz, nu a fost întotdeauna ușor și de multe ori a trebuit să-ți pricinuiesc durere. Trebuia să te trezesc, dormeai, și cînd ți-am adus aminte de mama ta, întii te-a durut, te-a durut grozav, ai fost găsit, zăcînd asemenea unui mort, în *patio*. Trebuia să se întîmple așa ! Nu, nu-mi mîngîia părul ! Nu, lasă ! Nu pot îndura asta !

— Și deci nu pot învăța nimic ? Voi rămîne întotdeauna prost și copil ?

— Alții vor fi cei de la care vei învăța. Am ajuns la capăt cu ceea ce ai putut învăța de la mine, copil ce ești !

— O, nu, strigă Goldmund, nu pentru asta am devenit prieteni ! Ce fel de prietenie ar mai fi aceasta care, după ce și-a atins ținta, poate conțeni ? Te-ai săturat de mine ? Nu mai ții la mine ?

Narziss umbla agitat, de colo pînă colo, cu privirile ațintite la pămînt, apoi se opri în fața prietenului.

— Fii pe pace, zise el cu blîndețe, știi prea bine că țin și acuma la tine.

Privi cu îndoială la prietenul său, apoi, imediat, își reluă plimbarea, de colo pînă colo, se mai opri o dată și se uită la Goldmund : din fața aspră și slabă, ochii săi îl priveau cu fermitate. Cu voce încetă, dar hotărît și dur îi zise :

— Ascultă, Goldmund ! Prietenia noastră a fost bună ; a avut o țintă, și-a atins-o, te-a trezit. Sper să nu fi ajuns totuși la capăt : sper că se va mai înnoi o dată, și că va duce spre ținte noi. Pentru moment ea nu mai are nici o țintă. A ta e incertă, aici nu te pot nici conduce, nici însoți. Întreab-o pe mama ta, întreabă imaginea ei, dă-i ascultare ! Ținta mea nu constă în incertitudine, ea e aici, în mînăstire, mă solicită la fiecare ceas. Mi-e îngăduit să-ți fiu prieten, dar nu mi-e îngăduit să fiu îndrăgostit. Sînt călugăr, am făcut un legămînt. Înainte de a fi hirotonisit, mă voi lăsa concediat din funcția de dascăl și mă voi retrage vreme de multe săptămîni, pentru post și rugăciune. În răstimpul acesta, nu voi vorbi despre nimic lumesc, nici măcar cu tine.

Goldmund înțelese. Trist zise el :

— Vei face deci acuma ceea ce aș fi făcut și eu, dacă aș fi intrat pentru totdeauna în ordin. Și cînd pocăința ta va fi absolvită, cînd vei fi postit și te

vei fi rugat și vei fi vegheat destul — atunci încotro vei mai ținti ?

— Știi bine, zise Narziss.

— Ei, da. În câțiva ani vei deveni dascăl principal, poate chiar director de școală. Vei îmbunătăți învățămîntul, vei mări biblioteca. Poate vei scrie și cărți ? Nu ? Ei bine, nu. Dar care-ți va fi ținta ?

Narziss zîmbi palid.

— Ținta ? Poate că voi muri director de școală sau abate sau episcop. Tot una. Ținta e aceeași ! Să mă aflu întotdeauna acolo unde pot sluji cel mai bine, unde felul meu de a fi, aptitudinea și darurile mele găsesc solul cel mai roditor, cîmpul de acțiune cel mai întins. Nu există altă țintă.

Goldmund : — Nu există altă țintă pentru un călugăr ?

Narziss : — Ba da, ținte destule. Pentru un călugăr poate fi scopul unei vieți să învețe ebraica, să-l comenteze pe Aristot sau să împodobească biserica mînăstirii sau să se claustreze și să mediteze sau să întreprindă o sută de alte lucruri. Pentru mine, acestea nu sînt ținte și scopuri. Eu nu vreau nici să sporesc avuția mînăstirii, nici să reformez ordinul sau biserica. Vreau să slujesc spiritul în limitele care-mi sînt cu putință, așa cum înțeleg eu, nu altminteri. Asta nu-i o țintă ?

Îndelung își cumpăni Goldmund răspunsul.

— Ai dreptate, zise el. Te-am stingherit foarte mult pe drumul tău spre această țintă ?

— Stingherit ? O, Goldmund, nimeni nu m-a ajutat mai mult ca tine. Mi-ai făcut greutăți, dar eu nu sînt adversarul greutăților. Am învățat din ele, și, în parte, le-am depășit.

Goldmund îl întrerupse și-i zise, jumătate în glumă :

— Minunat le-ai depășit ! Dar spune-mi totuși : Dacă m-ai ajutat, dacă m-ai condus și m-ai eliberat și mi-ai tămăduit sufletul, în felul acesta ai slujit oare într-adevăr spiritul ? Așa, ai sustras probabil mînăstirii un novice zelos și bine intenționat și ai crescut, poate, un adversar al spiritului, unul care va făptui, va crede și va năzui exact spre contrariul a ceea ce tu socotești că este bine...

— De ce nu ? zise Narziss, cu profundă seriozitate. Dragă prietene, vezi și acum cît de puțin mă cunoști ! Probabil că am ratat în tine un viitor călugăr, dar în schimb am deschis în tine calea către un destin ieșit din comun. Chiar dacă mîine ai incendia frumoasa noastră mînăstire sau ai predica vreo erezie oarecare, smintită, în lume, nici o clipă n-aș regreta că ți-am fost de folos, că te-am îndemnat să părăsești această cale.

Prietenos își așează ambele mîini pe umerii prietenului.

— Vezi, Goldmund, de scopul meu ține și aceasta : ori ce aș deveni, dascăl sau abate, confesor sau orice altceva, niciodată n-aș vrea să ajung în situația de a întîlni un om puternic, valoros și deosebit și de a nu-l putea înțelege, de a nu-l putea cunoaște și de a nu-l putea încuraja. Și-ți mai spun : Orice am ajunge, tu sau eu, oricum ne va merge, rău sau bine, niciodată, în clipa în care mă vei chema cu adevărat și vei crede că ai nevoie de mine, nu mă vei afla nici inaccesibil, nici potrivnic. Niciodată !

Cuvintele acestea sunau a bun-rămas și, într-adevăr, erau anticiparea despărțirii. Stînd în fața prietenului său și privindu-i fața hotărită, ochii ațintiți spre scopuri statornice, Goldmund simțea fără greș că ei doi nu mai erau frați și camarazi și egali, că drumurile lor se și despărțiseră. Cel din fața lui nu era un visător, și nici nu aștepta cine știe ce chemări

ale destinului ; era un călugăr, se înrolase, aparținea unui ordin și unei datorii ferme, era un slujitor și un ostaș al acestui ordin, al bisericii, al spiritului. Asta însă i se limpezise astăzi, nu avea ce căuta aici, era fără patrie, o lume necunoscută îl aștepta. La fel se petrecuseră lucrurile odinioară și cu mama lui. Părăsise casa și ograda, bărbat și copil, comunitate și ordine, datorie și onoare și plecase în larg, în incertitudine, probabil că de mult s-a și prăpădit pe undeva. Nu avusese o țintă, cum nici el nu avea vreuna. A avea ținte, lucrul acesta le e dat altora, nu lui. O, cât de limpede văzuse Narziss încă de multă vreme toate acestea și câtă dreptate avusese !

Curînd după această zi, Narziss dispăru, deveni invizibil. Un alt dascăl îi ținea lecțiile, pupitrul său de lectură, de la bibliotecă, rămase gol. Complet invizibil nu era, cîteodată putea fi zărit trecînd prin *patio*, cîteodată putea fi auzit murmurînd rugăciuni într-una din capele, îngenunchiat pe dalele de piatră ; se știa că începuse marea încercare, că postea și se scula de trei ori pe noapte, pentru rugăciuni. Mai zăbovea aici, și totuși trecuse în altă lume ; putea fi văzut, destul de rar, dar nu putea fi ajuns, nu puteai avea nimic comun cu el, nu-i puteai vorbi. Goldmund știa că Narziss va apărea din nou, își va ocupa din nou pupitrul de lucru și scaunul din refectoriu, va vorbi din nou — dar nimic din cel de altă dată nu va mai reveni. Narziss nu-i va mai aparține. Gîndindu-se la toate acestea, lui Goldmund îi fu limpede că singur Narziss a fost cel datorită căruia mînașterea și călugăria, gramatica și logica, studiul și spiritul îi deveniseră dragi. Exemplul său îl ispitise, a fi asemenea lui fusese idealul lui. Firește, mai exista și abatele, îl respectase și pe el, îl iubise și pe el, și întrezărise în el un ideal înalt. Dar ceilalți, dascălii, colegii, dormitorul, sala de mese, școala, exercițiile,

slujbele divine, întreaga mînăstire — fără Narziss, nu-l mai priveau. Ce mai căuta aici? Stătea sub acoperişul mînăstirii precum un drumeţ nehotărît, pe timp de ploaie, sub un acoperiş oarecare sau sub un copac, numai ca musafir, numai de frica lipsei de ospitalitate a străinătăţilor necunoscute.

Viaţa lui Goldmund, în vremea aceasta, nu mai era decît o trăgănanare, o despărţire. Se ducea în toate locurile care-i fuseseră dragi sau dobîndiseră vreo semnificaţie. Mirat, înstrăinat, constata cît de puţine feţe şi oameni sînt aici de care îi va veni greu să se despărtaşă. Era vorba de Narziss şi de bătrînul abate Daniel, de bunul pater Anselmus şi poate chiar de prietenosul frate portar şi de vecinul cel vesel, morarul — dar şi ei deveniseră aproape ireali. Mai greu decît de ei va fi despărţirea de marea Madonă de piatră din capelă şi de apostolii portalului. Îndelung stătea în dreptul lor, ca şi în dreptul frumoaselor cioplitudini în lemn ale mobilierului din cor, în dreptul fîntîinii din *patio*, în dreptul coloanei cu cele trei capete de animal, se rezema de teii din curte, de castan. Toate acestea vor deveni cîndva amintiri, o cărticică cu poze, în inima lui. Încă de pe acum, cînd se mai afla în mijlocul lor, toate păreau să lunece departe de el, îşi pierdeau realitatea, se transformau, fantomatic, în ceva de odinioară. Cu pater Anselmus, care îl ţinea cu plăcere în preajma sa, se ducea la cules de ierburi, la morarul mînăstirii stătea şi privea slugile şi se lăsa, cînd şi cînd, invitat la vin şi peşte prăjit; dar totul era încă de pe acum străin, pe jumătate amintire. Precum dincolo, în crepusculul bisericii şi în chilia de penitenţă, prietenul său Narziss mai umbla şi mai trăia, dar pentru el devenise o umbră, tot astfel lumea din jurul său îşi pierduse realitatea, respira toamnă şi nestatornicie.

Reală și vie nu mai era decît viața dinlăuntru său, bătaia speriată a inimii, spinul dureros al dorului, bucuriile și temerile viselor sale. Lor le aparținea, lor li se dăruia. În toiul cititului sau învățatului, în mijlocul camarazilor săi, se putea cufunda în sine și uita de toate, dăruit în întregime torentelor și glasurilor lăuntrice, care-l trăgeau de aici spre fin-tîni adînci, pline de melodii sumbre, în abise colorate pline de legendare aventuri, ale căror sunete răsunau toate, asemenea glasului mamei, ale căror mii de ochi erau, toți, ochii mamei.

CAPITOLUL VI

Într-o zi, pater Anselmus îl chemă pe Goldmund în farmacia sa, în odaia în care-și ținea frumos-mirositoarele-i ierburi. Goldmund se descurca bine aici, părintele îi arată o plantă uscată, păstrată printre foi de hîrtie și-l întrebă dacă îi este cunoscută și dacă ar putea-o descrie exact, cum arată afară, pe cîmp. Da, Goldmund putea ; planta se numea pojarniță. Trebuia să descrie amănunțit toate caracteristicile ei. Bătrînul călugăr fu mulțumit și-i dădu tînarului său prieten însărcinarea de a culege după-amiază un snop zdravăn din această plantă, și îi indică locurile în care ea creștea de preferință.

— Primești, în schimb, scutire de școală pe o după-masă, dragul meu, cred că nu vei avea nimic de obiectat și nici nu vei pierde nimic. Căci și cunoașterea naturii este o știință, nu numai gramatica voastră tîmpită.

Goldmund mulțumi pentru binevenita însărcinare de a culege timp de câteva ceasuri flori, în loc de a șede la școală. Pentru ca bucuria să-i fie desăvârșită, îl rugă pe fratele grăjdar să-i dea calul Bless și curînd după dejun scoase din grajd animalul care necheză cu bucurie ; Goldmund sări în șa și, foarte mulțumit plecă la trap, afundîndu-se în ziua luminoasă, călduroasă. Cam un ceas și chiar mai mult, călări plimbîndu-se, savură aerul și mireasma cîmpurilor și, mai presus de toate însăși călăria, apoi își aduse aminte de însărcinarea dată și căută unul din locurile pe care i le descriesese părintele. Acolo, legă calul sub un arțar umbros, stătu puțin de vorbă cu el, îi dădu niște pîine, după care porni în căutarea plantei. Cîteva parcele de ogor se-ntindeau aici nedesmiriștite, năpădite de tot soiul de buruieni, niște fire mici, prăpădite, de mac, cu ultimele flori palide și multe capsule coapte, cu semințe, se ridicau dintre lujere uscate de rapiță și de cicoare înflorită siniliu, ca cerul, și de troscot decolorat ; între două ogoare câteva grămezi de bolovani erau locuite de șopîrle și aici găsi primele tufe de pojarniță pe care începu să le culeagă. După ce adună un mănunchi zdravăn, se așeză pe bolovani și se odihni. Era arșiță și privea cu jînd spre umbra întunecoasă a unei depărtate liziere de pădure, dar nu voia să se abată atît de mult nici de locul cu pojarnița, nici de calul său, pe care de aici îl mai putea totuși zări. Rămase așezat pe bolovanii fierbinți, stătea liniștit, ca să vadă șopîrlele, care întîi fugiseră și acum ieșeau din nou la lumină, mirosi pojarnița și-i ridică frunzulițele spre lumină, pentru a se uita la sutele de găurele făcute parcă în ele de un ac.

„Miraculos, gîndi el, iată, fiecare dintre miile de frunzulițe și-a impus în propria sa ființă, propriul său cer înstelat, mititel, delicat ca o broderie.“ Mi-

raculos și de neînțeles era totul, șopîrlele, plantele pînă și pietrele, în general, totul. Pater Anselmus, pe care-l îndrăgea atît de mult, nu-și mai poate culege singur pojarînița, îl apucă durerile de picioare și zace zile încheiate nemișcat, iar știința lui, a tămăduirii, nu-l poate lecu. Poate într-o bună zi va muri și ierburile din odaie vor continua să miroasă, dar bătrînul pater nu va mai fi. Poate însă va mai trăi vreme îndelungată, poate zece sau douăzeci de ani și la fel va avea și atunci, aceleași fire subțiri de păr alb și rar, și același mănunchi de cute, în jurul ochilor; dar din el însuși, din Goldmund, ce se va alege, peste douăzeci de ani? Vai, totul era de neînțeles și de fapt trist, deși era și frumos. Nu se știa nimic. Trăiai și alergai prin lume sau călăreai prin păduri și multe se uitau la tine atît de provocator și de promițător și-ți trezeau nostalgii: o stea în fapt de seară, o floare albastră de campanulă, un lac năpădit de verdele stufului, ochiul unui om sau al unei vaci și cîteodată se părea chiar că într-o clipă o să se petreacă ceva încă nevăzut, dar de mult jinduit, o să cadă vâlul de pe toate, dar clipa trecea și nu se întîmpla nimic și taina nu se dezlega și vraja tainică nu se spulbera și pînă la urmă îmbătrîneai și arătai la fel de șiret ca pater Anselmus sau la fel de înțelept ca abatele Daniel și poate că tot nu știai încă nimic, așteptai și continuai să tragi cu urechea.

Ridică o cochilie goală de melc, zornăise încet printre bolovani și era încălzită de-a binelea, de soare. Îngîndurat privi întortochielile ghiocului, spirala crestată, îngustarea capricioasă a coroniței, gura căscată și goală, care scăpăra sidefiu. Închise ochii, pentru a pipăi numai cu degetele formele, era un vechi obicei și joc al său. Învîrtind melcul între degetele destins, urmări, pipăind ușor, mîngî-

ind în lunecare, liniile, încântat de miracolul formei, de vraja materialității. „Acesta, gândi el, visător, este unul din dezavantajele școlii și ale cărturăriei : pare a fi una din tendințele spiritului, de a vedea și de a înfățișa totul, de parcă ar fi plat și ar avea numai două dimensiuni.“ Într-un fel i se părea că aceasta caracterizează o scădere, o lipsă de valoare a întregii ființe raționale, dar nu reușea să rețină ideia, melcul îi lunecă dintre degete, se simți oboșit și somnoros. Cu capul plecat peste buruienile sale, care, ofilindu-se, începeau a miroși din ce în ce mai intens, adormi la soare. Peste pantofii săi alergau șopîrlele, pe genunchii săi se ofileau plantele, sub arțar aștepta Bless, cuprins de nerăbdare.

Dinspre pădurea îndepărtată venea cineva, o femeie tânără, cu o fustă albastră, decolorată, cu o băsmăluță roșie peste părul negru, cu o față văratecă, bronzată de soare. Femeia se apropie, cu o bocceluță în mână și o garofiță roșie ca focul între dinți. Îl zări pe cel ce ședea pe bolovani, îl privi îndelung, de departe, curioasă și bănuitoare, văzu că doarme, veni precaută mai aproape, avea picioarele desculțe, bronzate, se opri chiar în fața lui Goldmund și se uită la el. Neîncrederea ei se spulberă, tânărul frumos, adormit, nu părea primejdios, îi plăcea de-a binelea — cum ajunsese oare aici, pe miriști ? Culesese flori, văzu ea, și zîmbi că florile erau de acum pe jumătate ofilite.

Goldmund deschise ochii, întorcîndu-se din desigurile viselor. Capul său era așezat pe moale, în poalele unei femei, în ochii săi somnoroși și uimiți priveau, calzi și căprui, ochi străini, apropiați. Nu se sperie, nu era în primejdie, stelele căprui, calde, priveau prietenos în jos, la el. La privirea lui uimită, femeia răspunse acum cu un zîmbet foarte prietenos, și încet, încet, începu și el a zîmbi. Pe buzele sale

zîmbitoare coborî gura ei, se salutară cu o sărutare blîndă, în timpul căreia Goldmund îşi aduse imediat aminte de acea seară din sat şi de fetiţa cu cozi. Dar sărutarea încă nu se isprăvi. Gura de femeie zăbovi pe gura lui, se jucă mai departe, necăjindu-l şi ademenindu-l, pînă la urmă îi prinsese buzele cu putere şi lăcomie, îi prinse sîngele şi-l trezi pînă în străfundurile sale şi în joc prelung şi mut, femeia oacheşă se dăruia băiatului, învăţîndu-l încet, lăsîndu-l să caute şi să găsească, lăsîndu-l să se încingă şi domolindu-i dogoarea. Splendida, scurta fericire a dragostei se arcui deasupra lui, se aprinse aurie şi înflăcărată, scăpătă şi se stinse. Stătea întins, cu ochii închişi, cu faţa pe pieptul femeii. Nu se rostise nici un cuvînt. Femeia şedea liniştită, îi mîngîia încet părul, îl lăsa să-şi revină încet. În sfîrşit, el deschise ochii.

— Tu ! zise el. Tu ! Dar cine eşti tu ?

— Eu sînt Lise, răspunse ea.

— Lise, o îngîină el, alintînd numele. Lise, eşti dulce !

Ea îşi apropie gura de urechea lui şi-i şopti :

— A fost pentru prima dată ? N-ai iubit pe nici una înaintea mea ?

El îşi scutură capul. Apoi, brusc, se îndreptă şi se uită împrejur, peste cîmp şi la cer.

— Oh, strigă el, soarele s-a lăsat adînc. Trebuie să mă întorc...

— Ei, unde ?

— La mînistire, la pater Anselmus.

— La Mariabronn ? De acolo eşti ? Şi nu vrei să mai rămîi la mine ?

— Tare aş vrea...

— Atunci rămîi.

— Nu, asta nu ar fi drept. Și trebuie să mai culeg din buruiana asta...

— Chiar stai la mînăstire ?

— Da, sînt elev. Dar nu mai rămîn acolo. Pot veni la tine, Lise ? Tu unde locuiești, unde e casa ta ?

— Eu nu locuiesc nicăieri, odorule. Dar ~~nu~~ vrei să-mi spui care ți-e numele ? Așa, Goldmund te cheamă ? Mai dă-mi o sărutare, guriță de aur, și-apoi te poți duce.

— Nu locuiești nicăieri ? Dar unde dormi ?

— Dacă vrei tu, cu tine, în pădure sau în fin. Vii în noaptea asta ?

— O, da. Unde ? Unde te găsesc ?

— Știi să cîmți ca o cucuvea ?

— N-am încercat niciodată.

— Încearcă...

El încercă. Ea rîse și fu mulțumită.

— Atunci vino în noaptea asta, ieși din mînăstire și cîntă ca o cucuvea, eu o să fiu în apropiere. Dar îți plac, Goldmund, băiețașul meu ?

— O, îmi plăci grozav, Lise. Vin. Dumnezeu să te aibă în pază, acum trebuie să plec.

Cu calul aburind sosi Goldmund la mînăstire, în amurg, și fu încîntat să-l găsească pe pater Anselmus foarte ocupat. Un frate se desfătase, desculț, în pîrîu și se alesese cu un ciob în talpă.

Acum trebuia să-l găsească pe Narziss. Întrebă pe unul din frații slujitori, care serveau în refectoriu. Nu, ziseră ei, Narziss nu vine la cină, are zi de post și probabil că acum doarme, căci noaptea are vigiliile. Goldmund grăbi pasul. În timpul prelungilor exerciții, adăpostul de noapte al prietenului său era una din chiliile de penitență din incinta interioară a mînăstirii. Fără a sta pe gînduri, alergă într-acolo, ascultă la ușa, nu se auzea nimic. Intră în-

cet. Acum nu mai avea însemnătate că intrarea era strict interzisă.

Pe priciul îngust stătea întins Narziss, semăna, în umbra amurgului, cu un mort, cum zăcea, rigid, pe spate, cu fața palidă și ascuțită, cu brațele încrucișate pe piept. Dar ochii îi ținea deschiși și nu dormea. Privea în tăcere spre Goldmund, fără reproș, dar fără a se urni, atât de pierdut în adâncimi, atât de prezent în alt timp și în altă lume, încât avea nevoie de un efort pentru a-l recunoaște pe prieten și a-i înțelege cuvintele.

— Narziss ! Iartă-mă, iartă-mă, dragul meu, că te tulbur, dar n-o fac din răutate. Știi că acum tu de fapt nu ai voie să vorbești cu mine, dar fă-o totuși, te rog foarte mult !

Narziss se gândi o clipă, clipind des, de parcă s-ar fi ostenit să se trezească.

— E necesar ? întrebă el, cu voce stinsă.

— Da, e necesar. Vin, ca să-mi iau rămas bun de la tine.

— Atunci e necesar. Atunci n-ai venit degeaba. Vino, stai jos lângă mine. Mai avem un sfert de oră până începe prima veghe.

Se ridică în capul oaselor și ședea, slab și uscat pe scîndura goală ; Goldmund se așeză alături.

— Să mă ierți, zise el, simțindu-se vinovat. Chilia, priciul pleșuv, fața nedormită și epuizată a lui Narziss, privirea lui pe jumătate absentă, totul îi arăta răspicat cît de inutilă era prezența lui aici.

— Nu am ce ierta. Nu ține seama de mine, nu-mi lipsește nimic. Vrei să-ți iei rămas bun de la mine, zici ? Va să zică pleci ?

— Plec astăzi încă. Ah, nici nu-ți pot povesti ! Toate au ajuns deodată la deznodămint.

— A sosit tatăl tău, sau vreo scrisoare din partea lui ?

— Nu, nimica. Viața însăși a venit la mine. Plec, fără tată, fără permisiune. Te fac de rușine, Narziss, fug...

Narziss își coborî privirea pe degetele sale prelungi, albe, care răsăreau subțiri și fantomatice din mânele largi ale rasei. Nu pe fața lui severă, foarte vlăguită, ci în vocea lui se putea simți umbra unui zîmbet, cînd zise :

— Avem foarte puțin timp, dragule. Spune-mi numai ceea ce e strict necesar, spune-o limpede și scurt. Sau trebuie să-ți spun eu ce s-a petrecut cu tine ?

— Spune, îl rugă Goldmund.

— Ești îndrăgostit, băiețelule, ai cunoscut o femeie.

— Cum de-o știi și pe asta !

— Starea ta, o, *amice*, poartă toate semnele aceluia soi de beție care se cheamă îndrăgostire. Ei, dar acum vorbește, te rog !

Timid își așeză Goldmund mîna pe umărul prietenului.

— Ai spus-o. Dar de astă dată n-ai spus-o bine, Narziss, n-ai spus-o just. Este cu totul altceva. Am fost afară pe cîmp, și am adormit în arșiță și cînd m-am trezit, capul meu se odihnea pe genunchii unei femei frumoase și am simțit imediat că sosise mama mea, ca să mă ia cu dînsa. Nu că aș socoti-o pe această femeie mama mea, avea ochi întunecoși, căprui și părul negru, iar mama a fost blondă, ca mine, arăta cu totul altfel. Dar, totuși, ea era, era chemarea ei, era un mesaj de la dînsa. Parcă din visele propriei mele inimi venise dintr-o dată o femeie frumoasă, străină, care-mi ținea capul în poală și-mi zîmbea ca o floare și a fost drăgăstoasă cu mine ; chiar la prima ei sărutare am simțit ceva topindu-se în mine și durîndu-mă într-un fel minunat.

Toată nostalgia, simțită vreodată, toate visele, toate temerile dulci, toate tainele adormite în mine, se treziră, totul era înviat, totul dobîndi un sens. Ea m-a învățat ce este o femeie și ce taină ascunde. Într-o jumătate de ceas, ea m-a îmbătrînit cu mulți ani. Știu acum multe. Și am simțit dintr-o dată că acum nu mai pot rămîne în casa aceasta, nici măcar o singură zi. Plec, îndată ce se lasă noaptea...

Narziss ascultă și încuviință din cap.

— A venit brusc, zise el, dar este cam ceea ce mă așteptam că se va petrece. Am să mă gîndesc mult la tine. Ai să-mi lipsești, prietene. Îți pot fi de folos, cumva ?

— Dacă ți-e cu putință, pune o vorbă la abatele nostru, ca să nu mă blesteme. Afară de tine, este singurul din această casă a cărui părere despre mine nu mi-e indiferentă. El și cu tine.

— Știu... Mai ai vreo dorință ?

— O rugăminte, da. Mai tîrziu, cînd ai să te gîndești la mine, roagă-te o dată pentru mine ! Și... îți mulțumesc.

— Pentru ce, Goldmund ?

— Pentru prietenia ta, pentru răbdarea ta, pentru totul. Chiar și pentru că astăzi mă ascuți, cînd îți vine atît de greu. Și pentru că nu ai încercat să mă reții.

— Cum să fi vrut să te rețin ? Știi bine ce gîndesc despre asta. Dar încotro ai să te îndrepti totuși, Goldmund ? Ai vreo țintă ? Te duci la femeia aceea ?

— Mă duc cu ea, da ! Nu am o țintă. Este o străină, nu are patrie, așa se pare, poate e o țigancă.

— Ei, da. Dar spune-mi, dragul meu, știi că ai putea să mergi numai cale scurtă împreună cu dînsa ? N-ar trebui să te încrezi prea mult în ea, socotesc eu. Poate are rude, poate bărbat ; cine știe cum te vor primi acolo.

Goldmund se rezemă de prieten.

— Știu, zise el, deși pînă acum nu m-am gîndit la asta. Ți-am mai spus : n-am o țintă. Nici femeia aceea, care a fost atît de dulce cu mine, nu-mi este țintă. Mă duc la dînsa, dar nu mă duc de dragul ei. Mă duc, pentru că sînt silit, pentru că aud chemarea...

Tăcu și oftă și ședeau, rezemați unul de altul, triști și totuși fericiți datorită sentimentului prieteniei lor indestructibile. Apoi Goldmund continuă :

— Nu trebuie să crezi că sînt cu desăvîrșire orb și inconștient. Nu. Mă duc cu plăcere, pentru că simt că așa trebuie să se întîmple, și pentru că am trăit astăzi ceva atît de miraculos. Dar nu-mi închipui că dau buzna în noroc și fericire. Mă gîndesc că drumul va fi greu. Și totuși va fi și frumos, nădăduiesc. Este atît de frumos să ții de o femeie, să i te dăruiești ! Nu rîde de mine, dacă ceea ce îți spun aduce a neghiobie. A iubi însă o femeie, a i te dăruii, a o învălui în întregime cu propria ta ființă și a te simți învăluit de dînsa, nu este același lucru cu ce numești tu „a fi îndrăgostit“ și cu ceea ce cam batjocorești. Nu este de batjocorit. Pentru mine, este calea spre viață și calea spre sensul vieții. Ah, Narziss, trebuie să te părăsesc ! Te iubesc, Narziss și-ți mulțumesc că mi-ai sacrificat astăzi puțin din somnul tău. Greu îmi vine să plec de lîngă tine. N-ai să mă uiți ?

— Nu-mi mai împovăra și nu-ți mai împovăra inima ! N-am să te uit niciodată. Ai să te întorci, e rugămintea mea, te aștept. Cînd îți va merge o dată rău, vino la mine sau cheamă-mă. Cu bine, Goldmund, Dumnezeu cu tine !

Se ridicase. Goldmund îl îmbrățișă. Cunosînd sfiala gesturilor tandre ale prietenului său, nu-l sărută, îi mîngîie numai mîinile.

Se lăsase noaptea ; Narziss închise chilia în urma sa și trecu dincolo, în biserică, sandalele sale răsunară pe dalele de piatră. Goldmund urmări cu ochii plini de dragoste figura uscățivă, pînă ce dispăru, la capătul coridorului, ca o umbră, înghițită de bezna din poarta bisericii, absorbită, revendicată de exerciții, de datorii, de virtuți. O, cît de minunat, cît de infinit de straniu și de încurcat era totul ! Cît de ciudat și înfricoșător a mai fost și asta ; să vină la prietenul său, cu inima încărcată pînă la revărsare, amețit de dragostea sa înfloritoare, tocmai la un ceas în care acesta, cufundat în meditație, consumat de post și de veghe, își crucifica tinerețea, inima, simțurile și le sacrifică și se supunea celei mai severe școli a subordinațiunii, numai și numai pentru a sluji spiritului, numai și numai pentru a deveni, în întregime, *minister verbi divini* ¹ ! Zăcuse acolo, oboșit de moarte și stins, cu fața palidă și mîinile slăbite, cu înfățișarea unui mort și totuși acceptase repede și cu drag prezența prietenului și-și plecase urechea spre cel îndrăgostit, care mai amirosea încă a femeie și-și sacrificase răgazul de odihnă, drămuیت cu zgîrcenie între două exerciții de penitență ! Era miraculos ! minunat de frumos că exista și acest fel de iubire, plină de abnegație, cu desăvîrșire spiritualizată. Cît de deosebită era, față de amorul de astăzi, de pe cîmpul înșorit, față de acest joc beat și fără de răspundere al simțurilor ! Și totuși, amîndouă erau iubire. Ah, și acum Narziss contenise să mai existe pentru el, după ce, în ultimul ceas, îi mai arătase încă o dată, atît de limpede, cît de totalmente deosebiți sînt. Narziss stătea acum în fața altarului, pe genunchii săi ostemiți, pregătit și primenit sufletește pentru o noapte de rugăciune și de contem-

¹ Preot al cuvîntului divin. (lat.).

plătie, în care nu-i erau îngăduite mai mult de două ore de odihnă și somn, în vreme ce el, Goldmund, fugea, pentru a o găsi, undeva sub copaci, pe Lise și pentru a repeta cu ea acele jocuri dulci, sălbatice ! Narziss ar fi avut de spus cîte ceva, demn de luat în seamă, despre acest subiect. Ei bine : el, Goldmund, nu era Narziss. Nu era de datoria lui să cerceteze aceste frumoase și înfiorătoare enigme și confuzii și să spună lucruri de seamă despre ele. N-avea altă sarcină decît de a merge mai departe, pe nesigurele, pe neghioabele făgașe goldmundiene. Nu-i incumba nimic, decît de a se dărui și a-l iubi pe prietenul din biserica nocturnă, cufundat în rugăciune, nu mai puțin decît pe femeia tînără, frumoasă, fierbinte, care-l aștepta.

Pe cînd se strecura însă cu inima răvășită de o sută de sentimente potrivnice, pe sub teii din curte și căuta ieșirea prin moară, îi veni totuși să zîmbească deoarece își aduse deodată aminte de seara în care, odinioară, părăsise mînăstirea cu Konrad, pe același drum ascuns, pentru a „merge în sat“. Cît de excitat și nemărturisit de speriat pornise el atunci în mica excursie interzisă, în vreme ce azi pleca pentru totdeauna, umbla pe căi mult mai categoric interzise și mai primejdioase și totuși nu simțea teamă, nu se gîdea nici la fratele portar, nici la abate, nici la dascăli.

De data aceasta nu se aflau scînduri pe malul pîrîului, era nevoit să treacă fără pod. Își scoase hainele și le aruncă dincolo, pe malul celălalt, apoi trecu, gol, prin pîrîul adînc și repede, apa rece îi ajungea pînă la piept.

În vreme ce se îmbrăca dincolo, gîndurile sale se întoarseră din nou la Narziss. Rușinîndu-se, își dădea acum seama, cu mare limpezime, că la ceasul acesta nu face decît să împlinească ceea ce Narziss știuse

dinainte și că se îndrepta spre țelul spre care îl condusesese. Îl revedea, cu excesivă claritate, pe acel Narziss înțelept, puțin cam ironic, care-l ascultase îndrugînd atîtea neghiobii, pe acela, care, odată, la ceas însemnat, îi deschisese, atît de dureros ochii. Cîteva din cuvintele rostite de Narziss atunci, le auzea acum din nou limpede : „Tu dormi la sînul mamei, eu veghez în deșert. Tu visezi la fete, eu la băieți.“

O clipă inima i se strînse, înfrigurată, se afla teribil de singur, acolo în noapte. În spatele lui era mînăstirea, o simplă iluzie de patrie și totuși o patrie iubită.

În același timp însă simți și celălalt adevăr : că de-acum încolo Narziss nu mai era conducătorul care să-l avertizeze, care să știe totul mai bine, care să-l trezească. Astăzi călcase pe un tărîm, pe care, așa simțea el, își va găsi singur cărările, pe care niciun Narziss nu-l putea conduce. Era fericit că devenise conștient de acest adevăr ; simțea apăsare și rușine privind astfel îndărăt, către vremea dependenței sale. Acum dobîndise darul vederii, nu mai era nici copil, nici elev. Și totuși — cît era de greu să-și ia rămas bun ! A-l ști acolo, îngenunchiat în biserică, a nu-i putea da nimic, a nu-l putea ajuta cu nimic, a nu mai fi nimic pentru el ! Și de a fi de acum încolo despărțit de el pentru lungă vreme, poate pentru totdeauna, a nu ști nimic despre el, a nu-i mai auzi glasul, a nu-i mai vedea ochii frumoși, nobili !

Se smulse din loc și înaintă pe drumeagul pietros. Cînd se depărtă cam o sută de pași de zidul mînăstirii, se opri, răsuflă adînc și imită cum putu mai bine țipătul cucuvelei. Îi răspunse un țipăt asemănător, ceva mai departe.

„Țipăm precum animalele, unul după altul“, îi mai veni să-și zică și-și aduse aminte de ceasul

de dragoste de după amiază ; numai acum, târziu, deveni conștient de adevărul că între el și Lise abia la urmă, abia după alintări, au fost schimbate cuvinte și chiar și atunci, puține, lipsite de însemnătate. Cît de lungi convorbiri purtase cu Narziss ! Dar acum pare-se pășise într-o lume în care nu se vorbea, în care oamenii se chemau, se momeau cu țipete de cucuvea, în care cuvintele nu aveau importanță. Era de acord, azi nu mai simțea nevoia nici de cuvinte, nici de gînduri, simțea numai nevoie de Lise, numai de această mută, oarbă, tăcută percepere și răscolire, numai de această dizolvare plină de suspine.

Lise era aici, o și vedea venindu-i în întîmpinare, din pădure. Își întinse mîinile, pentru a o simți, îi cuprinse cu mîini gingașe, iscoditoare, capul, părul, gîtul, ceafa, trupul ei subțire, șoldurile rotunde. Cu un braț încolăcit după ea se duseră deoparte, fără a vorbi, fără a întreba încotro. Ea călca fără șovăială, prin pădurea adormită, pe el îl costa un efort să se țină în pas cu dînsa ; asemenea unei vulpi sau unui jder, ea părea să vadă prin întuneric, călca fără să se lovească, fără să se împiedice. El se lăsa călăuzit de ea prin pădure, pe meleagurile oarbe, tainice, fără cuvinte, fără gînduri. Nu se mai gîndea la nimic, nici la mînăstirea părăsită, nici la Narziss.

În tăcere zoriră pe drumul sumbru, de pădure. călcînd ba pe mușchiul moale ca perna, ba pe coaste dure, de rădăcină ; cînd se arcuia deasupra lor, printre rare și înalte coroane de arbori, cerul senin, cînd era beznă desăvîrșită ; crengi de tufe îl loveau peste față, lujere de mure îi agățau haina. Ea cunoștea locurile, și găsea lesne drumul, arareori se oprea, arareori șovăia. După vreme îndelungată ajunseră printre niște pini solitari, crescuți la distanță mare unul de altul ; cerul noptatic se deschidea pînă de parte în fața lor, pădurea se curma aici, îi primea o

ospitalieră vale de cîmpie, mirosea dulce a fin. Trecură printr-o apă mică, liniștită; aici unde nu existau opreliști în cale era și mai multă tăcere decît fusese în pădure: nici o tufă foșnitoare, nici un animal de noapte stîrnit, nici un trosnet de lemn uscat.

În dreptul unei clăi mari de fin, Lise se opri.

— Aici rămînem, zise ea.

Se așezară amîndoi în fin, respirînd întîi liniștiți și savurînd odihna, amîndoi cam obosiți. Se întinseră, ascultară tăcerea, simțeau cum li se usucă frunțile și cum li se răcoresc, treptat, fețele. Goldmund ședea cuprins de o plăcută oboseală, își trase, în joacă, genunchii și-i întinse iarăși, sorbea adînc noaptea și mireasma de fin și nu se gîndea nici la ce a fost în urmă, nici la viitor. Numai încet se lăsa îmbiat și vrăjit de mireasmă și de căldura iubitei, răspundea, cînd și cînd la mîngîierile mîinilor ei și simțea, fericit, cum ea începe a se înfierbînta alături, și cum treptat luna tot mai aproape de el. Nu, aici nu erau necesare nici cuvinte, nici gînduri. Simțea limpede tot ce e însemnat și frumos, puterea tinerească și simplă, sănătoasa frumusețe a trupului de femeie, simțea cum se încălzește, cum dorește; și mai simțea limpede că de astă dată ea dorește să fie iubită altminteri decît prima dată, că de astă dată nu vrea să-l seducă și să-l învețe, ci vrea să fie ea sedusă de el. În liniște lăsă curenții să-l străbată, percepea fericit tăcutul jar care mocnea încet și viu în amîndoi și care, întețindu-se, prefăcu micul lor culcuș în miezul încins al întregii nopți mute.

Cînd se aplecă peste fața Lisei și începu să-i sărute, în întuneric, buzele, zări deodată ochii și fruntea ei licărind într-o lumină molcomă, urmări, plin de uimire, cum răsare licărul și se întărește repede. Înțelese și se întoarse: peste liziera neagră, alungită a pădurilor, răsărea luna. Vedea scurgîndu-se, mi-

raculoasă, lumina albă, molcomă, peste fruntea și obraji ei, peste gîtul ei rotund, strălucitor și zise încet, fermecat :

— Cît ești de frumoasă !

Ea surise de parcă ar fi primit un dar, el o ridică pe jumătate, îi descheie rochia la gît, îi ajută s-o scoată, parcă descojind-o, pînă ce umerii și pieptul ei licăriră în lumina răcoroasă a lunii. Cu ochii și cu buzele urmări, încîntat, gingașele umbre, privind și sărutînd ; ea stătea ca vrăjită, nemișcată, cu privirea plecată, cu o expresie solemnă, de parcă și ei, abia în clipa aceasta, i s-ar fi descoperit și revelat propria-i frumusețe pentru prima dată.

CAPITOLUL VII

În vreme ce peste cîmpuri se lăsa răcoarea și luna urca ceas de ceas, îndrăgostiții se odihneau pe culcușul luminat de raze blînde, pierduți în dragostea lor, cînd ațipind și cînd dormind împreună, întorcîndu-se în clipa trezirii, iarăși unul spre altul, și încingîndu-se din nou, împlețiți încă o dată unul cu altul, adormind din nou. După ultima îmbrățișare zăceau epuizați, Lise se afundase adînc în fin și respira greu, Goldmund ședea pe spate, nemișcat, și privea încremenit cerul palid, bătut de lună ; creștea în amîndoi tristețea cea mare, din fața căreia evadară în somn. Dormiră adînc și deznădăjduit, cu lăcomie, de parcă ar fi fost pentru ultima oară, de parcă ar fi fost osîndiți la un priveghiu etern și în ceasurile acestea fermecătoare ar fi trebuit, mai întîi, să absoarbă întreg somnul lumii.

La trezire, Goldmund o zări pe Lise ocupată să-și orînduiască părul negru. O privi cîtva timp, distrat

și doar pe jumătate dezmeticit din somn.

— Te-ai și trezit ? întrebă el, pînă la urmă.

Ea se întoarse cu o smucitură către el, de parcă s-ar fi speriat.

— Trebuie să plec acum, zise ea, cam întristată și stingherită. N-am vrut să te trezesc.

— Iată, sînt treaz. Trebuie să și plecăm mai departe ? Sîntem doar liberi...

— Eu, da, zise Lise. Locul tău e însă la mî-năstire.

— Nu mai sînt la mî-năstire, sînt cu tine, singur și fără țintă. Așa că merg cu tine !

Ea privi într-o parte.

— Goldmund, nu poți veni cu mine. Eu trebuie să mă întorc la bărbatul meu ; mă va bate, pentru că am lipsit astă-noapte. Am să-i spun că m-am ră-tăcit. Dar mai mult ca sigur că el n-o să mă creadă.

În clipa aceasta, Goldmund își aduse aminte că Narziss îi prezisese ce se va întîmpla. Va să zică, așa stăteau lucrurile.

Se sculă și-i dădu mîna.

— Mi-am greșit socotelile, zise el, am crezut că noi doi vom rămîne împreună. Ai fi vrut, într-ade-văr, să mă lași să dorm mai departe, și să fugi, fără să-ți iei rămas-bun ?

— Ah, am crezut c-ai să te superi și poate c-ai să mă bați. Că bărbatul meu mă bate, ei da, așa e firesc să fie. Dar nu voiam să mai fiu bătută și de tine.

El îi reținu mîna.

— Lise, zise el, eu nu te voi bate nici astăzi, nici altădată. Nu vrei să mergi mai bine cu mine, în loc să te întorci la bărbatul tău ?

Ea se smuci din răsputeri, pentru a-și elibera mîna.

— Nu, nu, nu, strigă ea cu voce plîngăreață. Și cum simțea bine că inima o trăgea să plece de lîngă

dinsul și că prefera să primească loviturile celui alt decît vorbele lui bune, Goldmund îi dădu drumul și atunci ea începu să plîngă. Dar, în același timp, o și porni la fugă. Fugi, acoperindu-și cu mîinile ochii umezi. El nu mai zise nimic, privea numai în urma ei. Îi părea rău de ea, cum o vedea, zorind peste cîmpurile secerate, chemată, atrasă de o putere anume, o putere necunoscută, la care știa-că va fi nevoit să mediteze. Îi părea rău de ea și întrucîtva îi părea rău și de el însuși ; fiindcă de astă dată nu avusese noroc ; ședea locului, părăsit, singur și cam năting. Între timp însă, continuă să simtă oboseală și nevoie de somn, niciodată înainte nu se simțise atît de istovit. Mai tîrziu va avea răgaz destul să fie nefericit. Și iată, readormi din nou, fără zăbavă, și se trezi abia cînd îl încinse soarele, înălțat pînă aproape de crucea cerului.

Era într-adevăr odihnit ; se ridică repede, alergă la pîrîu, se spală și bău. Multe amintiri îi reveneau acum din ceasurile de dragoste ale nopții trecute, îl învăluiau, asemenea miresmelor unor flori străine, multe imagini, splendide, delicate senzații, iscate în ființa lui. Le căuta în gînd, în vreme ce se așternu sprinten la drum, le resimțea din nou, pe toate le gusta, le mirosea și le pipăia pe toate. Cîte vise îi împlinise femeia oacheșă, străină, cîți muguri adusesese la înflorire, cîtă curiozitate și cît dor demolise și cîte altele, noi, trezise...

Și în fața lui se întindeau cîmpul și lunca, se întindea miriștea arsă și pădurea întunecoasă, undeva, dincolo de ea, puteau fi ogrăzi și mori, un sat, un oraș. Pentru întîia oară lumea i se așternea în față deschisă, așteptîndu-l, gata de a-l primi, de a-i face bine și de a-i pricinui dureri. Nu mai era elevul care vede lumea prin fereastră, drumul lui nu mai era o plimbare, care sfîrșește, inevitabil, prin întoarcere.

Lumea mare devenise acum realitate, el însă era parte din ea, destinul său zăcea, undeva, în ființa ei, cerul ei era cerul lui, vremea ei era vremea lui. Era mic, în această lume mare, și alerga, mic, asemenea unui iepure, unei gîngănii, prin infinitatea ei albastră și verde. Aici nu-l mai chema nici un clopot la deșteptare, la slujbă, la lecție, la masa de amiază.

O, cît era de flămînd ! O jumătate de pîine de orz, o strachină cu lapte, o supă de făină — ce amintiri miraculoase ! Asemenea unui lup i se trezi stomacul. Trecu prin dreptul unui lan de grîu, spicele erau pe jumătate pîrguite, le dezghiocă cu degetele și cu dinții, măcină cu lăcomie semințele mici, luno-coase, culese mereu altele, își îndesă buzunarele cu spice. Căsi apoi alune, încă crude și mușcă, cu poftă, din cojile care trosneau ; culese și din ele provizii.

Dădu apoi din nou de pădure, o pădure de cetini, cu stejari și frasini pe ici, pe colo, mai creșteau aici și afine, în cantități nesfîrșite, făcu popas, mîncă și se răcori. Printre ierburile de pădure, subțiri și aspre, înfloreau campanule albastre, fluturi maronii, bătuți de soare, își luau zborul și dispăreau în zigzaguri capricioase. Într-o asemenea pădure locuise sfînta Genoveva, povestea ei îi plăcuse dintotdeauna. O, cît de mult ar fi dorit s-o întîlnească ! Sau poate exista în pădure o sihăstrie, un pater bătrîn, bărbos, într-o peșteră sau într-o colibă încropită din coji de copac. Sălășluiau, poate, în această pădure și cărbunari, bucuros le-ar fi dat binețe. Puteau fi și tilhari, probabil că lui nu i-ar fi făcut nici un rău. Ar fi frumos să întîlnească oameni, orice fel de oameni. Dar știa, firește : se putea prea bine să-și continue multă vreme drumul prin pădure, astăzi și mîine și încă multe alte zile, fără a întîlni pe cineva. Și trebuia să îndure și asta, dacă așa îi fusese scris. Nu

trebuie să cugete, totul trebuie lăsat în voie, indiferent de ce-o urma.

Auzi cum ciocăne o ghionoaie și încercă, tiptil, să se apropie de ea : se strădui îndelung, pînă s-o zărească, în sfîrșit izbuti și cîtva timp stătu locului nemîșcat s-o privească, cum ședea singuratică, lipită de trunchiul copacului și ciocănea și-și mișca de colo pînă colo, sînguincios, capul. Păcat că nu se putea vorbi cu păsările : ar fi fost frumos să strige ghionoaia, să-i spună ceva prietenos și să afle poate cîte ceva despre viața ei din copaci, despre truda și despre bucuriile ei. Oh, de-am putea deveni altceva !

Își aduse aminte cum în ceasuri libere se îndeletnicise cîteodată cu desenul, cum așternuse cu condeiul figuri pe tăblița de ardezie, flori, frunze, copaci, animale, capete de oameni. Adeseori se jucase astfel, și cîteodată plămădise, după voința sa, asemenea unui mic Dumnezeu, creaturi mărunte, în cupa unei flori desenase un ochi sau o gură, dintr-un smoc de frunze ce țîșneau de pe o cracă făcuse degete, unui copac îi schițase un cap. În timp ce se jucase astfel, adeseori fusese, vreme de un ceas, fericit și vrăjit, putuse el însuși vrăji, trăsese linii, lăsîndu-se apoi singur surprins, dacă desenul început devenea o frunză de arbore, o gură de pește, o coadă de vulpe sau o sprînceană de om. „La fel ar trebui să fim în stare să devenim și noi altceva, gîndi el, cum se transformaseră atunci și liniile acelea jucăușe, pe tăbliță !” Cu cîtă plăcere ar fi devenit Goldmund o ghionoaie, pentru o zi, sau poate pentru o lună, ar fi locuit în vîrfurile arborilor, ar fi alergat în sus, de-a lungul trunchiurilor netede, ar fi ciugulit din coajă cu cioc vînjos, s-ar fi proptit cu penele cozii în crengi, ar fi grăit în graiul ghionoaiei și ar fi scos bunătați din crăpăturile scoarței. Dulce și plină suna ciocăneala ghionoaiei în lemnul copacului !

Multe animale întâlneau Goldmund pe drumul prin pădure. Întâlneau cîteva iepuri, la apropierea lui țîșneau brusc din crînguri, se zgîiau la el, se întorceau și o rupeau la goană, cu urechile plecate, cu o pată deschisă sub coadă. Într-un luminiș mic găsi un șarpe, acesta nu fugi, nu era viu, era numai pielea goală, o ridică și o privi, sure și brune se alungeau pe spinare liniile desenului său frumos și soarele lumina prin el, era subțire ca pînza de păianjen. Văzu mierle negre cu ciocuri galbene, priveau țintă prin pleoapele strînte din măgelele rotunde ale ochilor lor negri și fricoși, și plecau în zbor razant, aproape de pămînt. Măcăleandri și pițigoi erau mulți. Într-un loc, în pădure, se afla o groapă, o baltă plină cu apă verde, deasă, pe care alergau de zor niște păianjeni cu piciorușe lungi, asemenea unor posedați, încrucișîndu-se fără noimă, pradă unui joc de neînțeles, iar deasupra bălții zburau cîteva libelule, cu aripi de un albastru foarte închis. Și o dată — era tîrziu, aproape de seară — văzu ceva, adică mai de grabă nu văzu decît frunziș agitat, răscolit și auzi, rupîndu-se și sfărîmîndu-se crengi, plesnind pămîntul umed și un animal mare goni, cu vigoare năprasnică, prin desîș, sfărîmîndu-l, poate un cerb, poate o scroafă, nu știa. Multă vreme stătu locului, respirînd ușurat după spaima pe care o trăsesese, adînc emoționat luă aminte, cu auzul la pîndă, la făgașul pe care și-l croia animalul, și continuă să asculte, palpitînd și după ce de mult totul se învăluisese iarăși în liniște.

Nu găsi drum de ieșire din pădure, fu nevoit să înnopteze aici. În vreme ce-și căută un culcuș și-și clădi un pat din mușchi, încercă să-și imagineze, ce s-ar petrece dacă nu ar mai găsi niciodată drumul spre ieșire și ar trebui să rămînă pentru totdeauna aici, în pădure, și-și dădu seama că ar fi o mare nenoro-

cire. A trăi din boabe era, la urma urmelor, cu puțință și, la fel, a dormi pe mușchi, apoi, fără îndoială, ar reuși să-și dureze o colibă, poate să aprindă chiar focul. Dar a rămîne mereu numai și numai singur, și a sălășlui printre trunchiurile tăcute și adormite ale copacilor, și a trăi printre animalele care fug de om și cu care nu se poate vorbi, ar fi insuportabil de trist. A nu vedea nici un om, a nu-i spune nimănui bună-ziua și noapte-bună, a nu mai putea privi nici o față și nici un ochi, a nu se mai uita la fete și femei, a nu mai simți sărutarea lor, a nu mai juca jocul tainic al buzelor și al trupurilor, o, ar fi de neînchipuit ! Dacă asta i-ar fi hărăzit, se gîndi el, atunci ar încerca să devină animal, urs sau cerb, chiar renunțînd la mîntuirea veșnică. A fi un urs și a iubi o ursoaică nu ar fi rău, ar fi, cel puțin, mult mai bine decît a-și păstra rațiunea și graiul și toate celelalte și a trăi mai departe, păstrîndu-le singur și trist și neiuibit.

De pe patul său de mușchi, înainte de a adormi, asculta curios și speriat multele, neînțelesele, misterioasele zgomote de noapte ale pădurii. Ele erau acum tovarășii săi, cu ele era nevoit să trăiască, să se obișnuiască, să se măsoare și să se împace ; era acum în rînd cu vulpile și cu căprioarele, cu brazilii și cu molizii, cu ele trebuia să trăiască, cu ele să împartă aerul și soarele, laolaltă cu ele să aștepte ziua, laolaltă cu ele să flămînzească, la ele să fie în ospetie.

Apoi adormi și visă animale și oameni, visă că era urs și o devora, printre mîngieri, pe Lise. În toiul nopții se trezi cu profundă spaimă, nu știa de ce, își simți inima teribil de înfricoșată și multă vreme stătu, zăpăcit, pe gînduri. Își aduse aminte că ieri și astăzi se culcase fără rugăciunea de noapte. Se sculă, ingenunchie lîngă culcușul său și-și rosti ruga

de seară de două ori, pentru ieri și pentru astăzi. Peste puțin adormi iarăși.

Uimit privi de dimineată de jur împrejur, uitase unde se află. Teama de pădure începu acum să cedeze, cu încântare reînnoită se lăsă în voia vieții de codru, continuându-și însă mereu drumul și potrivindu-și calea după soare. Căsi o dată o porțiune de pădure complet netedă, cu foarte puține tufe și desis, iar pădurea însăși era alcătuită din brazi albi, foarte groși, bătrâni și drepti; după ce merse cîțva timp printre aceste coloane, ele începură să-i amintească de coloanele bisericii mari din minăstire, ale aceleiași biserici, prin al cărei portal negru îl văzuse, de curînd, dispărînd pe prietenul său Narziss — cînd anume? Să fi fost într-adevăr numai cu două zile în urmă?

Abia după două zile și două nopți ieși din pădure. Cu bucurie recunoscuse semnele vecinătății omenești: pămînt lucrat, fișii de ogoare cu secară și ovăz, poieni prin care se vedea, ici coló cîte o porțiune de cărare îngustă. Goldmund culese secară și o mestecă. Tărîna cultivată îl privi prietenoasă după îndelungata sălbăticie a pădurii, totul îi păru prietenos și-l încîntă deopotrivă, cărăruia, ovăzul, florile de mentă trecute, albite. Va ajunge acum printre oameni. După un ceas scurt poposi în dreptul unui ogor, la marginea căruia se înălța o cruce, în genunchie și se rugă la piciorul ei. Cotînd după un colț de movilă, se trezi deodată în fața unui tei umbros, ascultă, încîntat, melodia unei fîntîni a cărei apă cădea dintr-o țeavă de lemn, într-un jgheab, și acesta tot de lemn, bău apă rece, minunată și văzu cu bucurie niște acoperișuri de paie, răsărînd dintre cîteva trunchiuri de soc, ale căror boabe se și întunecaseră la culoare. Dar mai profund decît toate semnele acestea îl mișcă mugetul unei vaci,

cire. A trăi din boabe era, la urma urmelor, cu puțință și, la fel, a dormi pe mușchi, apoi, fără îndoială, ar reuși să-și dureze o colibă, poate să aprindă chiar focul. Dar a rămîne mereu numai și numai singur, și a sălășlui printre trunchiurile tăcute și adormite ale copacilor, și a trăi printre animalele care fug de om și cu care nu se poate vorbi, ar fi insuportabil de trist. A nu vedea nici un om, a nu-i spune nimănui bună-ziua și noapte-bună, a nu mai putea privi nici o față și nici un ochi, a nu se mai uita la fete și femei, a nu mai simți sărutarea lor, a nu mai juca jocul tainic al buzelor și al trupurilor, o, ar fi de neînchipuit ! Dacă asta i-ar fi hărăzit, se gîndi el, atunci ar încerca să devină animal, urs sau cerb, chiar renunțînd la mîntuirea veșnică. A fi un urs și a iubi o ursoaică nu ar fi rău, ar fi, cel puțin, mult mai bine decît a-și păstra rațiunea și graiul și toate celelalte și a trăi mai departe, păstrîndu-le singur și trist și neiubit.

De pe patul său de mușchi, înainte de a adormi, asculta curios și speriat multele, neînțelesele, misterioasele zgomote de noapte ale pădurii. Ele erau acum tovarășii săi, cu ele era nevoit să trăiască, să se obișnuiască, să se măsoare și să se împace ; era acum în rînd cu vulpile și cu căprioarele, cu brazilii și cu molizii, cu ele trebuia să trăiască, cu ele să împartă aerul și soarele, laolaltă cu ele să aștepte ziua, laolaltă cu ele să flămînzească, la ele să fie în ospetie.

Apoi adormi și visă animale și oameni, visă că era urs și o devora, printre mîngieri, pe Lise. În toiul nopții se trezi cu profundă spaimă, nu știa de ce, își simți inima teribil de înfricoșată și multă vreme stătu, zăpăcit, pe gînduri. Își aduse aminte că ieri și astăzi se culcase fără rugăciunea de noapte. Se sculă, ingenunchie lîngă culcușul său și-și rosti ruga

de seară de două ori, pentru ieri și pentru astăzi. Peste puțin adormi iarăși.

Uimit privi de dimineată de jur împrejur, uitase unde se află. Teama de pădure începu acum să cedeze, cu încântare reînnoită se lăsă în voia vieții de codru, continuându-și însă mereu drumul și potrivindu-și calea după soare. Căsi o dată o porțiune de pădure complet netedă, cu foarte puține tufe și desis, iar pădurea însăși era alcătuită din brazi albi, foarte groși, bătrâni și drepti; după ce merse cîțva timp printre aceste coloane, ele începură să-i amintească de coloanele bisericii mari din minăstire, ale aceleiași biserici, prin al cărei portal negru îl văzuse, de curînd, dispărînd pe prietenul său Narziss — cînd anume? Să fi fost într-adevăr numai cu două zile în urmă?

Abia după două zile și două nopți ieși din pădure. Cu bucurie recunoscuse semnele vecinătății omenești: pămînt lucrat, fișii de ogoare cu secară și ovăz, poieni prin care se vedea, ici coló cîte o porțiune de cărare îngustă. Goldmund culese secară și o mestecă. Tărîna cultivată îl privi prietenoasă după îndelungata sălbăticie a pădurii, totul îi păru prietenos și-l încîntă deopotrivă, cărăruia, ovăzul, florile de mentă trecute, albite. Va ajunge acum printre oameni. După un ceas scurt poposi în dreptul unui ogor, la marginea căruia se înălța o cruce, în genunchie și se rugă la piciorul ei. Cotînd după un colț de movilă, se trezi deodată în fața unui tei umbros, ascultă, încîntat, melodia unei fîntîni a cărei apă cădea dintr-o țeavă de lemn, într-un jgheab, și acesta tot de lemn, bău apă rece, minunată și văzu cu bucurie niște acoperișuri de paie, răsărînd dintre cîteva trunchiuri de soc, ale căror boabe se și întunecaseră la culoare. Dar mai profund decît toate semnele acestea îl mișcă mugetul unei vaci,

rînd pe rînd lemnele, brad și fag, focul din vatra deschisă radia lumină, ea potrivea în mijlocul flăcărilor ceaunul negru, mare, care era prins de un lanț afumat, ce atîrna din coșul sobei.

La porunca ei, Goldmund aduse apă din fîntînă, smîntîni laptele din oală, șezu în lumina afumată a odăii, privi jocul flăcărilor și deasupra flăcărilor, apărînd și dispărînd în licărul roșu, fața sfrijită, osoasă, a bătrînei ; de alături, de după un perete de scîndură, auzi cum scormonește vaca și cum dă brînci în iesle. Îi plăcea grozav. Teiul, fîntîna, focul pîlpîind sub ceaun, sforăitul și mestecatul vacii, izbiturile ei surde contra peretelui, încăperea semiobscură, cu masă și bancă, trebăluitul femeii mititele, bătrîne, toate i se păsură frumoase și bune, miroseau a hrană și a pace, a oameni și a căldură, a patrie. Mai existau și două capre și de la bătrînă află că în dos era și un coteț de porc și că băbuța era bunica țăranului, străbunica băiețașului. Acesta se numea Kuno, din cînd în cînd venea înăuntru, și chiar dacă nu scotea nici un cuvînt și mai continua să-l privească speriat, totuși nu mai plîngea.

Sosi țăranul, însoțit de femeia lui, erau foarte mirați să găsească un străin în casă. Țăranul voia chiar să înceapă a ocări, neîncrezător îl trase de braț pe tînăr, spre ușă, ca să-i vadă fața la lumina zilei ; apoi rîse, îl bătă binevoitor pe umăr și-l pofti la masă. Se așezară și fiecare își muie pîinea în singura strachină cu lapte, pînă ce laptele scăzu și țăranul bău restul.

Goldmund întrebă dacă putea rămîne pînă a doua zi și dacă îi îngăduie să doarmă sub acoperișul lor. Nu, fu de părere bărbatul, nu ar fi loc, dar este fîn destul afară, primprejur, își va găsi el negreșit un culcuș.

Țăranca îl ținea pe mititel alături, nu se amesteca în vorbă, dar în timpul mesei, ochii ei curioși îl luaseră în stăpânire pe străinul cel tânăr. Buclele lui și privirea o impresionaseră de la început, apoi descoperi cu plăcere și gîtul său frumos, alb, mîinile distinse, fără asprimi, mișcărilor lor degajate, frumoase. Era un străin chipeș și ales, și atît de tânăr ! Cea ce o atrăgea însă în mod deosebit și o făcu să se îndrăgostească, fu vocea străinului, această voce bărbătească, tinăvă, radiind căldură, îmbiind cu o blîndețe, care suna asemenea unei alintări. Multă vreme ar mai fi stat să asculte această voce.

După masă țăranul își găsi treabă în grajd ; Goldmund ieși din casă, își spală mîinile la fîntînă și ședea acum pe muchia scundă a puțului, răcorindu-se și ascultînd susurul apei. Ședea nehotărît ; nu mai avea ce căuta aici, totuși îi părea rău că trebuie să plece. Tocmai atunci ieși din casă țăranca, ținea în mînă o căldare, o așeză sub firul de apă, așteptînd să se umple. Cu glas scăzut îi zise :

— Dacă diseară mai ești primprejur, am să-ți aduc de mîncare. Uite, după cîmpul acela cu orz, e fin, abia mîine-l vor strînge. Ai să fii acolo ?

Se uită la fața ei pistruiată, îi văzu brațele pline, potrivit căldarea, ochii ei mari care-l priveau senini și cu căldură. Îi zîmbi și îi încuviință din cap și în aceeași clipă ea porni îndărăt cu căldarea plină și dispăru în întunericul ușii. Cu un sentiment de grațitudine mai zăbovi locului, foarte mulțumit și ascultă clipocitul apei. Ceva mai tîrziu intră în casă, îl căută pe țăran, îi dădu și lui, și buncii, mîna și le mulțumi. În colibă mirosea a foc, a funingine și a lapte. Adineauri îi mai fusese cămin și adăpost, patrie, și iată acum îi devenea iarăși un loc străin. Săluțînd, ieși afară.

Dincolo de colibă, găsi o capelă și în apropierea ei o pădurice frumoasă, cu un pîlc de stejari bătrîni, vînjoși, cu iarbă scundă printre ei. Rămase aici, la umbră, umblînd de colo pînă colo, plimbîndu-se printre trunchiurile groase. Ciudate mai erau lucrurile, cugetă el, cu femeile și cu dragostea ; de fapt ele nu aveau nevoie de cuvinte. De un singur cuvînt avusese femeia nevoie, pentru a-i indica locul întîlnirii, restul îi spusese fără cuvinte. Dar cu ce oare ? Cu ochii, da, și cu un sunet anume al glasului ei învăluit, și cu încă ceva, cu o mireasmă poate, o radiație imperceptibilă, gingașă, a pielii, după care femeile și bărbații sînt în stare să recunoască într-o clipă, dacă se doresc unul pe altul. Totul era ciudat, precum o delicată limbă secretă, dar cît de repede o învățase ! Aștepta cu multă bucurie seara, era foarte curios cum trebuie să fie această femeie blondă, mare, ce fel de priviri și de sunete, ce fel de trup, ce fel de mișcări și de sărutări va avea — desigur, cu totul altele, deosebite de cele ale Lisei. Unde putea fi acum, Lise, cea cu părul negru și aspru, cu pielea brună, cu oftaturile scurte ? O bătuse bărbatul ei ? Se mai gîndea oare la el ? Găsise un nou amant, cum și el găsise astăzi o nouă femeie ? Cît de repede se petreceau toate acestea, cum se iveau, pretutindeni în drum, norocul, cît de frumos și de fierbinte era totul, și cît de straniu de trecător ! Era un păcat, era chiar adulter, abia nu de mult s-ar fi lăsat mai de grabă ucis decît să comită păcatul acesta. Iar acum o și aștepta pe cea de-a doua femeie, cu conștiința lui calmă și liniștită. Adică liniștită poate nu era, totuși ; dar nu adulterul și nici voluptatea îi nelinișteau cîteodată conștiința și i-o împovărau. Era ceva de altă natură, ceva căruia el nu era în stare să-i spună pe nume. Era sentimentul unei culpe care nu a fost făptuită, dar cu care s-a venit pe lume. Să fi fost ceea ce teologia

numește păcat original ? Se prea poate. Da, viața însăși purta în sine ceva, asemănător unei culpe — de ce altminteri un om atât de curat și atât de știutor ca Narziss, s-ar fi supus unor penitențe, asemenea unui condamnat ? Sau de ce ar fi trebuit el însuși, Goldmund, să simtă undeva, în adâncuri, această culpă ? Nu era oare fericit ? Nu era tânăr și sănătos, nu era liber ca pasărea cerului ? Nu-l iubeau femeile ? Nu era oare splendid să simtă că el, amantul, putea dărui femeii aceeași voluptate profundă, pe care o simțea și el ? De ce nu era, totuși, pe deplin fericit ? De ce putea totuși pătrunde, în norocul lui, ca și în virtutea și în înțelepciunea lui Narziss, când și când, această stranie durere, această frică surdă, această plângere a ceea ce este trecător ? De ce era de atâtea ori nevoit să stea să cugete, să-și stoarcă mințile, deși știa bine că nu este un cugetător ?

Ei bine, cu toate astea era minunat să trăiești ! Culese din iarbă o floriceică violetă, o ridică aproape de ochi, se uită în cupele mici, înguste, se încolăceau aici vinișoare și pîlpîiau, vii, mădulare mărunte, de finețea firului de păr ; ca în poala unei femei sau ca în creierul unui cugetător vibra aici viața, tremura aici voluptatea. O, de ce se știe atât de puțin ? De ce nu se poate vorbi cu floarea aceasta ? De fapt, nici măcar doi oameni nu-și pot vorbi cu adevărat, pentru asta e nevoie de o prietenie și de o disponibilitate deosebită. Nu, e un adevărat noroc că dragostea nu are nevoie de cuvinte ; altminteri, s-ar preface de-a binelea în neînțelegeri și neghio-bii. Ah, cum se frînsese privirea Lisei, în revărsarea coplesitoare a voluptății și cum prin pleoapele pe jumătate lăsate se zărea numai albul ochilor, sub genele ce tresăreau — nici cu zece mii de cuvinte savante sau poetice nu se putea exprima clipa aceea !

Nimic, ah, în general nimic nu se lăsa exprimat în nici un fel, nu se lăsa gîndit în nici un fel — și totuși, simțeai în tine, mereu reînnoită, nevoia crîncenă de a vorbi, impulsul veșnic de a gîndi !

Privi frunzele micuței plante, cît de drăguț, cît de ciudat de înțelept erau orînduite în jurul tulpinii. Frumoase erau versurile lui Virgiliu, le iubea ; dar nu puține erau versurile lui Virgiliu care nici pe jumătate nu erau atît de limpezi și de înțelepte, atît de frumoase și de pline de sens, ca ordinea așezării în spirală a acestor frunzulițe, în susul tulpinii. Ce desfătare ar fi, ce noroc, ce faptă încîntătoare, nobilă și plină de sens, dacă un om ar fi în stare să creeze o singură asemenea floare ! Dar nimeni nu era în stare, nici un erou și nici un împărat, nici un papă și nici un sfînt.

Cînd soarele scăpătă spre zare, se ridică și căută locul pe care i-l indicase țăranca. Așteptă acolo. Era plăcut să aștepte astfel, și să știe că o femeie se află în drum spre el, purtînd cu ea dragostea.

Femeia veni, aducînd un ștergar de pînză, în care legase o felie mare de pîine și o halcă de slănină. Îl deznodă și-l așează în fața lui.

— Pentru tine, zise ea. Mănîncă !

— Mai tîrziu, răspunse el, nu sînt flămînd de pîine, sînt flămînd de tine. O, arată-mi ce mi-ai adus frumos !

Multe frumuseți îi adusese ea, buze tari, setoase, dinți tari, scînteietori, brațe puternice, arse de soare, dar pe partea lor lăuntrică, ca și pe gît, și mai în jos, pielea era albă și gingașă. Cuvinte știa puține, dar adînc, în gîtlej, cînta pe un ton dulce, îmbietor și cînd îi simți mîinile lui pe trupul ei, mîini atît de delicate, dragăstoase și pline de sensibilitate, cum nu mai simțise niciodată, pielea i se înfioră, iar în gîtlej parcă ar fi tors o pisică. Cunoștea puține din-

tr-ale dragostei, mai puține decît Lise, dar era minunat de puternică, îl strîngea, de parcă ar fi vrut să-i frîngă grumazul. Dragostea ei era copilăroasă și lacomă, simplă și plină de vigoare, încă pudică ; Goldmund fu foarte fericit cu dînsa.

Ea plecă apoi, oftînd, se smulse din loc cu greu, nu mai putea totuși să zăbovească.

Goldmund rămase singur, fericit, dar trist. Abia într-un tîrziu își aduse aminte de pîine, de slănină și mîncă singuratic ; afară se înnoptase de-a binelea.

CAPITOLUL VIII

Trecuse multă vreme de cînd Goldmund se afla pe drumuri, rareori rămînea două nopți la rînd în același loc, pretutindeni dorit și fericit de femei, bronzat de soare, slăbit de drumeție și de mîncarea frugală. Multe femei se despărțiseră în zorii zilei și plecaseră înlăcrimate și nu rareori se gîndise : „De ce nu rămîne oare nici una la mine ? De ce, din moment ce mă iubesc și pentru o noapte de dragoste comit adulterul — de ce toate se întorc neîntîrziat la bărbații lor, de la care, de cele mai multe ori trebuie să îndure chiar bătaie ? Nici una nu-l rugase în mod serios să rămînă, nici una nu-l rugase vreodată să o ia cu el, dorind, din dragoste, să împartă cu el bucuriile și nevoile drumeției. E adevărat, nici el nu îmbiase pe vreuna, nici uneia nu-i împărtășise această dorință : cînd își cerceta inima, își dădea seama că libertatea îi este dragă și nu-și amintea de nici o iubită al cărei dor să nu-l fi părăsit în brațele următoarei. Și totuși, i se părea straniu și cam întristător că dragostea apărea pretutindeni atît de

trecătoare, și cea a femeilor, și cea a lui, că se sătura la fel de repede, precum se înflăcăra. Era bine așa ? Se întâmpla așa întotdeauna, pretutindeni ? Sau era numai felul lui, numai el era astfel plămădit, că femeile îl doreau într-adevăr și-l găseau frumos, dar nu rîvneau la nici o comunitate cu el, afară de cea scurtă, cea fără de cuvinte, în fin sau pe mușchi ? Să fi fost oare pentru că trăia pe drumuri, iar cei sedentari se simt atrași de viața celor fără de căpătii ? Sau ținea numai de el, de ființa lui, că femeile îl doreau ca pe o păpușă frumoasă și-l strîngeau la piept, dar după aceea fugeau toate îndărăt la bărbații lor, chiar dacă le aștepta bătaia ? Nu știa.

Nu ostenea să învețe de la femei. Deși se simțea mai atras de fete, de cele tinere de tot, care încă nu aveau bărbați și încă nu știau nimic din ale dragostei, era în stare să se îndrăgostească chiar arzător de ele ; dar de cele mai multe ori fetele erau inaccesibile, iubitele, sfioasele, preabine păzitele. Dar învăța cu plăcere și de la femei. Fiecare îi lăsa ceva, un gest, un fel de a săruta, un joc deosebit, un fel anume de a se dărui sau de a se apăra. Goldmund primea orice, era de nesăturat și maleabil ca un copil, era dispus să accepte orice seducție ; numai astfel se explica atracția lui. Numai singură frumusețea lui nu ar fi fost suficientă să împingă femeile cu atita ușurință către el ; era copilăria aceasta, era această receptivitate deschisă, această curioasă nevinovăție a dorinței, disponibilitatea desăvîrșită față de tot ce o femeie putea dori de la el. Fără ca el însuși să-și dea seama, era la fiecare iubită exact cel pe care ea și-l dorise și și-l visase, la una gingaș și răbdător, la cealaltă iute și energic, cînd copilăros precum un băiat la prima inițiere, cînd artificios și cunoscător. Era gata de joc și de luptă, gata de a ofta și de a rîde, plin de pudoare și de impudoare ;

nu iubea nici o femeie dacă ea nu dorea acest lucru. Ori tocmai asta adulmeca repede la el orice femeie cu simțurile treze, de asta devenea el favoritul lor.

Iar el învăța. Nu învățase numai, în scurt timp, meșteșugurile și felurile iubirii și nu-și însușise numai experiența multor iubite. Învăța, de asemenea, a vedea femeile în diversitatea lor, a le simți, a le percepe, a le adulmeca : dobîndi o ureche sensibilă la finețele oricărui glas și învăța a ghici fără greș, numai după glasul unor femei, felul și amploarea capacității lor de a iubi ; contemplă, cu mereu reînnoită încîntare, modurile nesfîrșit de felurite în care putea fi așezat un cap pe un gît, în care se putea delimita o frunte de rădăcina părului, în care se putea mișca o rotulă de genunchi. Învăța a deosebi în întineric, cu ochii închiși, cu degete gingaș-cercetătoare, un păr de femeie de altul, o piele și un puf de altul. Începu a-și da seama, încă de timpuriu, că tocmai în aceasta trebuia căutat însuși sensul drumetiei sale, că poate din pricina aceasta era mînat de la o femeie la alta, pentru a învăța și a exersa cu tot mai mare finețe, tot mai multiplu și mai profund aptitudinea cunoașterii și a deosebirii. Poate că aceasta era chemarea lui : să învețe pînă la perfecțiune să cunoască femeile și dragostea, într-o mie de modalități și într-o mie de deosebiri, precum mulți muzicieni știu să cînte nu numai la un instrument, ci la trei, la patru, la mai multe. Nu știa, firește, la ce slujeau, unde duceau toate acestea ; simțea numai că se află pe un drum. Nu era dotat nici pentru latină, nici pentru logică, nu avea talent deosebit pentru ele, pentru dragoste însă, pentru jocul cu femeile, da ; în domeniul acesta învăța fără trudă, nu uita nimic, aici experiențele se adunau și se orînduiau de la sine.

Odată, după ce se afla de acum de un an sau de doi pe drumuri, Goldmund nimeri la curtea unui ca-

valer bogat, care avea două fete tinere, frumoase. Era toamnă timpurie, curînd nopțile urmau să se răcorească; în toamna și iarna trecută cunoscuse frigul, nu fără griji se gîndea la lunile următoare, pe timp de iarnă drumetia era trudnică. Se interesă de mincare și de adăpost pentru noapte. Fu primit cuvinicios, iar cînd cavalerul află că străinul studiasse și știa grecește, îl pofti să treacă de la masa servitorilor la masa lui, și-l trată aproape ca pe cineva egal în rang. Cele două fiice țineau privirile plecate, cea mai vîrstnică avea optsprezece, cea mai mică abia șaisprezece ani, Lydia și Julie.

A doua zi Goldmund voi să pornească mai departe. Nu exista nici o speranță de a cîștiga pe vreuna din frumoasele domnișoare blînde, iar alte femei, de dragul cărora ar fi putut rămîne, nu se aflau prin preajmă. Dar iată că, după gustarea de dimineață, cavalerul îl luă deoparte și-l conduse într-o cameră pe care și-o amenajase în scopuri deosebite. Modest, omul cel bătrîn îi vorbi tînărului despre slăbiciunea lui pentru cărturărie și cărți, îi arătă un sipet mic, plin de scrieri pe care le adunase, îi arătă un pupitru de scris, pe care și-l construise și o provizie din cea mai frumoasă hîrtie și pergament. Acest cavaler pios, precum află Goldmund mai tîrziu, frecventase în tinerețea lui școli, dar apoi se dedicase în întregime vieții de războinic și celei lumești, pînă ce, în timpul unei boli grave, un avertisment divin îl hotărî să pornească în pelerinaj și să se căiască de păcatele sale de tinerețe. Ajunsese pînă la Roma și chiar pînă la Constantinopol, la întoarcere îl găsise pe tatăl său mort și casa pustie, se stabilise aici, se însurase, își pierduse soția, își crescuse fetele și acum, în pragul bătrîneții, se așezase și se apucase să scrie o amănunțită dare de seamă a pelerinajului său de odinioară. Scrisese mai multe capitole, dar — precum îi mărtu-

risi tînărului — latineasca lui era destul de deficitară și-l împiedica la fiecare pas. Îi oferi apoi lui Goldmund un rînd de haine noi și adăpost, dacă ar fi dispus a corecta și a transcrie pe curat ceea ce scrisese pînă acuma și a-l ajuta să continue.

Era toamnă, Goldmund știa ce înseamnă asta pentru un drumeț. Straietele noi erau și ele binevenite. Mai presus de toate însă îi surise perspectiva de a mai rămîne o vreme sub același acoperiș cu cele două surori frumoase. Fără ezitare acceptă. După numai cîteva zile, menajera fu pusă să deschidă dulapul cu postavuri, se găsi un postav cafeniu frumos, se comandă din el un costum și o pălărie pentru Goldmund. E adevărat, cavalerul se gîndise la o haină neagră, la un soi de costum de magistru, dar musafirul său nici nu voi să audă, știu cum să-l convingă și astfel, pînă la urmă se ivi acest costum drăguț, pe jumătate de paj, pe jumătate de vînat, care-l aranja foarte bine.

Nici cu latina lucrurile nu mergeau rău. Străbătura împreună cele scrise pînă acuma și Goldmund corectă nu numai numeroasele litere incorecte sau omise de-a binelea, ci ici, colo rescrise chiar frazele scurte, neajutorate ale cavalerului, transformîndu-le în frumoase perioade latinești, de o construcție solidă și cu *consecutio temporum* impecabilă. Cavalerul era încîntat, nu se zgîrcea cu laudele. În fiecare zi petreceau cel puțin două ceasuri cu lucrul.

La castel — de fapt era o curte țărănească largă, puțin întărită — Goldmund găsi multe feluri de a-și petrece vremea. Participă la vînătoare și învață de la vînatul Hinrich să tragă cu arbaleta, se împrieteni cu cîinii și avea voie să călărească cît pofta. Rareori era văzut singur; fie că stătea de vorbă cu un cîine sau cu un cal, fie cu Hinrich sau cu Lea, menajera, o bătrînă grasă, cu voce de bărbat și cu multă aple-

care spre glumă și rîs, fie cu băiatul de la cîini sau cu un păstor. Cu nevasta morarului, din vecinătate, ar fi fost ușor de înnodat o legătură, dar se reținu, făcînd pe neștiutorul.

De cele două fiice ale cavalerului era foarte în-cîntat. Cea mai tînără era mai frumoasă, dar în ace-lași timp atît de năzuroasă, încît abia schimba cîte un cuvînt cu Goldmund. El le întîmpina pe amîndouă cu cea mai mare considerație și politețe, dar amîndouă percepeau prezența lui ca o permanentă tenta-tivă de cucerire. Cea tînără se închise complet, încă-pățînată în timiditatea ei. Cea mai în vîrstă, Lydia, găsi față de el un ton deosebit, tratîndu-l pe jumă-tate respectuos, pe jumătate în bătaie de joc, ca pe un soi de ciudată dihanie de cărturar, punîndu-i multe întrebări curioase, interesîndu-se de viața de mînăstire, dar vădind față de el mereu ceva batjoco-ritor, ceva superior, ca de doamnă. El acceptă totul, o trată pe Lydia ca pe o doamnă, pe Julie ca pe o călugăriță mică și cînd reușea să rețină fetele prin conversație, mai îndelung, la masă, după cină, sau dacă Lydia intra în vorbă cu el în curte sau în gră-dină, și-și îngăduia să-l tachineze, era cît se poate de mulțumit, simțea că lucrurile nu stau pe loc.

În toamna aceea frunzele rămaseră pînă tîrziu pe frasinii înalți din curte, pînă tîrziu se mai găsiră flori de ochiul boului și de trandafir în grădină. Iată însă că într-o zi sosi în vizită un vecin de moșie cu nevasta lui, însoțit de un rîndaș de cai ; sosiră călare, blînde-țea zilei îi ispitise la o plimbare neobișnuit de lungă, așa ajunseseră pînă aici și acum solicitau adăpost pentru o noapte. Fură primiți foarte cuviincios și fără zăbavă, patul lui Goldmund fu mutat din odaia de musafiri în cea de scris, iar încăperea primenită pentru primirea vizitatorilor, se tăiară cîteva găini și se trimise la moară, după pește. Goldmund participă

cu încântare la emoțiile pregătirilor sărbătorești și simți imediat că doamna cea străină luase aminte la el. Și abia consemnă, după vocea ei, și după ceva din privire, încântarea și dorința, că observă totodată, cu tensiune sporită, cum se schimbă Lydia, cum devine tăcută, închisă, cum începe să-i observe și pe el și pe doamnă. Când, în timpul cinei festive, piciorul doamnei începu să se joace sub masă cu piciorul lui, pe Goldmund nu-l încântă numai jocul în sine, ci mai mult tensiunea sumbră, tăcută, cu care Lydia urmărea jocul, cu ochii curioși și învăpăiați. Până la urmă lăsa intenționat să-i scape un cuțit pe jos, se aplecă pentru a-l ridica de sub masă, și-și trecu, mîngîietor, mîna peste piciorul și gamba doamnei; o văzu pe Lydia cum pălește și-și mușcă buzele, continuă nestingherit să povestească anecdote mînăstirești, simțind că străina ascultă cu dăruire, mai puțin poveștile propriu-zise, cît mai mult glasul său învăluitor, cuceritor. Și ceilalți îl ascultau, mentorul său cu bunăvoință, musafirul cu fața imobilă, dar și el sensibil la focul care ardea în tînărul comesean. Lydia nu-l mai auzise niciodată vorbind astfel, Goldmund de-a dreptul înflorise, văzduhul era încărcat de voluptate, ochii săi scăpărau, în glasul său vibra fericirea, era în căutarea iubirii. Cele trei femei simțeau asta, fiecare altminteri, micuța Julie cu violentă împotrivire și adversitate, nevasta cavalerului cu radioasă satisfacție, Lydia cu o dureroasă unduire a inimii, în care se amesteca o dorință arzătoare, o apărare fără de vlagă și o gelozie intensă, care îi ascuți trăsăturile și-i încinse privirile. Goldmund simțea toate undele astea, veneau spre el asemenea unor răspunsuri tainice la chemările sale ispititoare, asemenea unor păsări zburătăceau împrejurul lui gîndurile de dragoste, cele ce se dăruiau, cele ce se împotriveau, cele ce se luptau între ele.

După masă, Julie se retrase, se lăsase de mult noaptea, cu lumînarea într-un sfeșnic de lut părăsi foișorul, glacială, ca o călugăriță mică. Ceilalți mai zăboviră un ceas, și în timp ce bărbații amîndoi vorbeau despre recoltă, despre episcop și despre împărat, Lydia asculta, îmbujorată, cum între Goldmund și doamnă se încinse o flecăreală oarecare, despre tot soiul de nimicuri, printre ale cărei fire se țesea însă, și dintr-o parte și din cealaltă, o plasă densă, dulce, plămădită din priviri, accente, mici gesturi, fiecare supraîncărcat de semnificații, supraîncălzit de dogoare. Fata percepea această atmosferă cu voluptate și oroare totodată, și cînd vedea cum genunchiul lui Goldmund îl atinge, pe sub masă, pe cel al străineii, simțea atingerea parcă pe propriul ei trup, și tresărea. Nu adormi multă vreme și jumătate de noapte stătu la pîndă cu palpitații, convinsă că cei doi se vor întîlni. Trăi în imaginație ceea ce le era interzis celor doi; îi vedea aveau îmbrățișindu-se, le auzea sărutările, tremura de emoție și de excitație, în vreme ce se temea și dorea în același timp ca îndrăgostiții să fie surprinși de cavalerul înșelat și acesta să-i înfigă pumnalul în inimă obiectului Goldmund.

A doua zi cerul era acoperit, sufla un vînt umed și musafirul, respingînd toate invitațiile pentru prelungirea șederii, insistă să pornească neîntîrziat. Lydia asistă la plecare, stătu lîngă ei cînd oaspeții încălecară, strînse mîini și rosti cuvinte de salut, dar nu-și dădu seama de nimic din toate acestea, toate simțurile ei se concentrară în privirea cu care urmărea cum își așează nevasta cavalerului piciorul în mîinile pe care i le oferea Goldmund și cum dreapta lui, lată și viguroasă, se încleștează în jurul pantofului, cuprinzînd o clipă piciorul ei.

Străinii plecaseră călare, Goldmund fu nevoit să se ducă în camera de scris, pentru a lucra. După o ju-

mătate de ceas auzi de jos glasul poruncitor al Lydiei. auzi cum se scoate un cal din grajd, stăpînul său se apropie de fereastră și se uită jos, în curte, zîmbi și-și scutură capul, apoi amîndoi o urmărire pe Lydia, care părăsea, călare, curtea. În dimineața aceasta progresară mai încet cu scrisul în latinește. Goldmund era distrat; prietenos, stăpînul său îi dădu drumul mai de vreme decît în alte dăți.

Neobservat se strecură Goldmund din curte, cu calul, călări împotriva vîntului rece și umed, înaintînd din ce în ce în peisajul decolorat și îndemnînd calul la un trap din ce în ce mai susținut; simți cum se încălzește animalul sub el și cum începe a se încinge propriul său sînge. Străbătu miriști și pămînturi nedestelenite, tufărișuri și mocirle năpădite de brădișor și de rogoz, călări, respirînd cu lăcomie, prin ziua cenușie, de-a curmezișul, prin vîlcele cu arini, prin crînguri de molizi înglodate și peste lunci brumate, pustii.

Pe o coamă înaltă de deal, profilîndu-se ascuțit pe cerul cenușiu-deschis, înnorat, descoperi imaginea Lydiei, ședea semeață pe cal, înainta în trap lent. Goni spre dînsa; dar abia băgă ea de seamă că este urmărită, și începu a-și îndemna calul și a fugi din fața lui. Ba dispărea, ba era din nou vizibilă, cu părul fluturînd. O goni asemenea unui vînat, inima lui rîdea, cu strigăte scurte, gingașe, își îndemna calul, deslușea din zbor, cu ochi încîntați, reperele peisajului, cîmpurile pitite, păduricea de arini, grupele de arțari, maulurile încleiate ale bălților, iar frumoasa care fugea din fața lui își întorcea mereu privirea spre el. Cîrînd o ajunsese.

Cînd Lydia îl simți aproape, renunță la fugă și-și struni animalul la pas. Nu se întoarse spre urmăritorul ei. Mîndră, aparent indiferentă, călări înainte, de parcă nu s-ar fi petrecut nimic, de parcă ar fi fost singură. El își conduse calul alături de al ei, umăr la

umăr, foarte aproape și pașnic călcau acum cei doi cai, dar și animalele, și călăreții erau încinși de goană.

— Lydia ! strigă el, încet.

Ea nu răspunse.

— Lydia !

Rămase mută.

— Cît de frumoasă privești, Lydia, să te văd de departe, călărind, părul tău zbura după tine ca un fulger auriu ! Cît a fost de frumos ! Ah, ce minunat că ai fugit din fața mea ! Abia acum îmi dau seama că mă iubești puțin. N-am știut, aseară încă mă îndoiam. Abia cînd ai încercat să fugi din fața mea, abia acum am înțeles dintr-o dată. Iubito, trebuie să fii obosită, hai să descălecăm !

Sări repede de pe cal și apucă, în aceeași clipă, căpăstrul ei, ca nu cumva să mai încerce încă o dată să fugă. Albă ca omătul își întoarse fața în jos, spre el, și cînd o ridică din șea, izbucni în plîns. Atent, o conduse cîtiva pași, o lăsă să se așeze în iarba veștedă și îngenunchie alături. Ea se așeză și luptă împotriva sughiturilor de plîns, se luptă cu nădejde și izbuti să și le stăpînească.

— Oh, că ești atît de rău ! începu ea, cînd fu în stare să vorbească. Abia izbuti să închege cuvintele.

— Sînt chiar atît de rău ?

— Ești un seducător, Goldmund. Lasă-mă să uit ce mi-ai spus adineaori, au fost cuvinte nerușinate, nu ți se cuvine să vorbești astfel cu mine. Cum de poți crede că te-aș iubi ? Hai să uităm aceste cuvinte ! Dar cum să uit ce am fost nevoită să văd ieri seara ?

— Ieri seara ? Dar de fapt ce-ai văzut ?

— Ah, nu te mai preface, nu mai minți ! A fost îngrozitor și nerușinat, cum o făceai pe galantul, în văzul ochilor mei, în fața acelei femei. N-ai pic de rușine ? Chiar și piciorul i l-ai mîngîiat sub masă,

sub masa noastră ! În fața mea, în fața ochilor mei !
Și acumă vii, îndată după plecarea ei, și te ții după
mine ! Într-adevăr, tu nu știi ce înseamnă rușinea.

Goldmund regretase de mult cuvintele pe care i
le spusese înainte de a descăleca. Cît de prost fusese !
De cuvinte ne putem lipsi în dragoste. Ar fi trebuit
să tacă.

Nu mai spuse nimic. Îngenunchie alături de dînsa
și cum ea îl privea, atît de frumoasă și atît de neferi-
cită, se molipsi de suferința ei ; simți și el că era
ceva de plîns la mijloc. Dar în ciuda a tot ce spusese
Lydia, citea, totuși, dragoste în ochii fetii și chiar
și dîrerea de pe buzele care tremurau tot dragoste
era. Dădea mai multă crezare ochilor decît cuvintelor.

Dar ea aștepta un răspuns. Cum răspunsul nu ve-
nea, Lydia își înăspri și mai mult buzele, îl privi
cu ochi puțin înlăcrimați, și repetă :

— Ție într-adevăr nu ți-e rușine ?

— Iartă-mă, zise el umil, vorbim despre lucruri
despre care n-ar trebui să se vorbească. E vina mea,
iartă-mă ! Mă întrebi dacă nu mi-e rușine. Da, sigur
că mi-e rușine. Dar mi-ești dragă, și dragostea nu știe
de rușine. Nu fi supărată !

Părea că abia aude. Ședea și-și ținea mai departe
buzele strînse a amărăciune, și privea undeva, de-
parte, în zare, de parcă ar fi fost singură. Niciodată
Goldmund nu mai fusese într-o asemenea situație.
Asta era, desigur, consecința vorbelor.

Cu un gest molcom își așază fața pe genunchiul
ei și în aceeași clipă atingerea îl reconfortă. Dar se
simțea cam pierdut și trist, iar Lydia, la rîndul ei,
părea a fi și mai departe tristă, ședea nemișcată, tă-
cea și privea spre depărtări. Cîtă confuzie, cîtă tris-
tețe ! Dar genunchiul accepta, prietenos, alipirea
obrazului său, nu-l respingea. Fața lui ședea, cu ochii
închiși, pe genunchiul ei, încetul cu încetul absorbea

linia nobilă, alungită a acestuia. Cu bucurie și emoție descoperea Goldmund, în gînd, cît de mult se potrivea acest genunchi, prin forma sa nobilă și tinerească, cu unghiile ei lungi, frumoase, delicat bombate. Plin de grațitudine se lipea de genunchiul acesta, lăsîndu-și obrazul și gura să-i grăiască.

Și-apoi simți cum mîna ei se așază, sfioasă și ușoară ca o pasăre, pe părul lui. Dulce mînă, care-i mîngîie, încet și copilăros, părul. Privise de multe ori această mînă cu admirație, o cunoștea aproape la fel de bine ca pe a sa, degetele lungi, subțiri, cu movițele alungite, delicat bombate, ale unghiilor roze. Acum degetele lungi și subțiri grăiau cu timiditate buclelor sale. Graiul lor era copilăros și sfios, dar era graiul iubirii. Plin de grațitudine își lipi el capul de mîna ei, pipăi cu ceafa și cu obrajii palma ei.

Atunci ea zise :

— E timpul să plecăm.

El își săltă capul și o privi cu gingășie, îi sărută blînd degetele subțiri.

— Te rog, scoală-te, zise ea, trebuie să ne întoarcem acasă.

El ascultă neîntîrziat, se sculară, încălecară, porniră.

Inima lui Goldmund era plină de încîntare. Cît era de frumoasă Lydia, cît de copilăros de curată și de gingașă ! Nici nu o sărutase încă, totuși era atît de îmbogățit, atît de plin de dînsa. Călăriră repede, și abia la întoarcere, chiar în fața intrării, se sperie ea și zise :

— N-ar fi trebuit să sosim împreună ! Cît de proști sîntem ! Iar în ultima clipă, cînd descălecară și un rîndaș de la grajduri veni, alergînd, ea îi șopti repede și aprins la ureche :

— Spune-mi dacă noaptea trecută ai fost la femeia aceea !

El își scutură de mai multe ori capul și se apucă să scoată căpăstrul calului.

După-amiază, după ce tatăl ei ieși, ea se nimeri în camera de scris.

— E chiar adevărat ? întrebă ea pasionată, și el ghici imediat la ce se gîndește.

— Atunci de ce te-ai jucat cu dînsa, atît de îngrozitor, și ai făcut-o să se îndrăgostească ?

— Te ținteam pe tine, zise el. Crede-mă, mi-ar fi fost de o mie de ori mai drag să mîngîi piciorul tău, decît pe al ei. Dar piciorul tău nu m-a atins niciodată, și nu m-a întrebat dacă te iubesc.

— Mă iubești într-adevăr, Goldmund ?

— O, da !

— Dar la ce o să ducă asta ?

— Nu știu, Lydia. Nici nu-mi pasă. Mă simt fericit că te iubesc — la ce o să ducă, nu mă gîndesc. Sînt fericit cînd te văd călărînd și cînd îți aud glasul, și cînd degetele tale îmi mîngîie părul. Voi fi fericit cînd îmi va fi îngăduit să te sărut.

— Numai logodnica ți-e îngăduit să o săruți, Goldmund. Nu te-ai gîndit niciodată la asta ?

— Nu, nu m-am gîndit niciodată. De ce m-aș fi gîndit ? Știi tot atît de bine ca și mine că nu vei putea deveni logodnica mea.

— Așa este. Și pentru că tu nu vei putea deveni bărbatul meu și nu vei putea rămîne lîngă mine pentru totdeauna, a fost cît se poate de nedrept din partea ta să-mi vorbești de dragoste. Ai crezut că m-ai putea seduce ?

— N-am crezut și nu m-am gîndit la nimic, Lydia, în general gîndesc mult mai puțin decît ți se pare. Eu nu doresc decît să mă săruți o dată. Vorbim atît de mult. Îndrăgostiții nu fac așa. Cred că tu nu mă iubești.

- Azi-dimineată ai spus contrariul.
- Și tu ai făcut contrariul !
- Eu ? Ce vrei să spui ?
- Întîi ai fugit din fața mea, cît putea calul să te ducă de repede, cînd m-ai văzut apropiindu-mă. Atunci am crezut că mă iubești. Apoi ți-a venit să plîngi și am crezut c-o faci pentru că mă iubești. Apoi capul meu a stat pe genunchiul tău și tu m-ai mîngîiat și am crezut că o faci din dragoste. Dar acum nu dai nici un semn de dragoste față de mine.
- Eu nu sînt ca femeia al cărei picior l-ai mîngîiat ieri. Pari obișnuit cu asemenea femei.
- Nu, slavă Domnului, ești mult mai frumoasă și mai delicată ca ea.
- Nu despre asta vorbesc.
- O, dar așa este. Căci știi tu cît de frumoasă ești de fapt ?
- Am ogîndă.
- Ți-ai văzut vreodată în ogîndă fruntea, Lydia ? Și apoi umerii și unghiile și genunchii ? Și ai văzut vreodată cum seamănă toate între ele, și cum se potrivesc una cu alta, cum au toate aceeași formă, o formă prelungă, zveltă, tare și foarte subțire ? Ai văzut ?
- Cum vorbești ! De fapt, n-am văzut niciodată, dar acum, cînd îmi spui, îmi dau seama la ce te gîndești. Ascultă, ești totuși un seducător, încerci să mă faci să devin încrezută.
- Îmi pare rău că nu izbutesc nicicum să-ți fiu pe plac. Dar de ce m-aș strădui să te fac să fii încrezută ? Ești frumoasă și aș vrea să-ți arăt că-ți sînt recunoscător pentru asta. Mă silești să ți-o spun cu vorbe ; ți-ași putea-o spune de o mie de ori mai bine altminteri, decît cu vorbe. Cu vorbele nu-ți pot da nimic ! Și cu vorbe nu mai pot învăța nimic de la tine și tu nu poți învăța nimic de la mine.

— Dar ce să învăț de la tine ?

— Eu de la tine, Lydia, și tu de la mine. Dar tu nu vrei. Nu vrei să-l iubești decît pe acela, căruia îi vei deveni logodnică. Va rîde cînd va vedea că nu ai învățat nimic, nici măcar să săruți.

— Așa, va să zică vrei să mă instruiești în materie de sărutat, magistre ?

El îi zîmbi. Chiar dacă vorbele nu-i erau pe plac, în dosul flecăreliei aprinse și prefăcute simțea, totuși, cum fecioria ei era cuprinsă de voluptate și cum Lydia se apăra, speriată.

Nu-i mai dădu nici un răspuns. Îi zîmbi, îi prinse cu ochii privirea neliniștită și i-o ținu prizonieră și, în vreme ce ea, nu fără a rezista, cedă farmecului, își apropia încet fața de a ei, pînă ce buzele lor se atinseră. Îi atinse gura ușor, ea îi răspunse cu un mic sărut de copil și cînd el nu-i mai dădu drumul, gura i se deschise, cuprinsă parcă de o dureroasă mirare. Ispitind-o blînd, urmări gura ei, care încerca să fugă, pînă ce îi veni din nou, șovăielnică, în întîmpinare și o învăță, fără forță, să ia și să primească sărutul, pînă ce, epuizată, fata își îngropă fața în umărul lui. O lăsă să se odihnească, îi adulmecă fericit părul blond și des, îi murmură vorbe gingașe, liniștitoare, la ureche, și-și aduse amînte cum odinioară el, școlar nebănuitor, fusese inițiat în această taină de țiganka Lise. Cît de negru fusese părul ei, cît de brună pielea, cît de puternic dogorîse soarele și cum mirosea pojară veștedă ! Și cît de departe era acum întîmplarea aceea, din ce depărtări fulgera spre el ! Atît de repede se veștejise tot ce abia înflorise !

Încet se îndreptă spre Lydia, chipul ei nu mai era același, serioși și mari îl priveau ochii ei dragăstoși.

— Lasă-mă să plec, Goldmund, zise ea. Am stat prea multă vreme la tine. O tu, o tu. iubitul meu !

În fiecare zi se întâlneau pentru câte-un ceas și Goldmund se lăsa condus în toate de cea îndrăgostită, această dragoste de fată îl mișcă și îl fereci ca un miracol. Cîteodată ea nu voia, vreme de un ceas întreg, decît să-i țină mîinile într-ale ei, și să se uite în ochii lui luîndu-și apoi rămas-bun, cu un sărut de copil. Altfădată, săruta dăruită și nesățioasă, dar nu răbda atîngere. Odată, roșind adînc și înfrîngîndu-se, în dorința de a-i face o mare bucurie, îl lăsă să-i vadă un sîn ; sfioasă scoase ea micul fruct alb din rochie ; după ce el, ingenunchiat, îl sărută, îl ascunse din nou, grijulie, îmbrujorată pînă la gît. Mai și vorbeau, dar într-un fel nou, nu ca în prima zi ; își inventară unul altuia nume, cu plăcere îi povestea despre copilăria ei, despre visele și jocurile ei. Și mai vorbeau adesea despre adevărul că dragostea lor era nedreaptă, pentru că el nu o putea lua în căsătorie ; tristă și resemnată vorbea ea despre asta și-și împodobește dragostea cu taina acestei tristeți, asemenea unui vâl negru.

Pentru prima oară, Goldmund se simțea nu numai dorit de o femeie, ci și iubit.

Lydia zise odată :

— Ești atît de drăguț și atît de vesel. Dar, adînc, în ochii tăi, nu-i veselie, e numai tristețe ; de parcă ochii tăi ar ști că nu există fericire și la noi, oamenii, nu zăbovește îndelung ceea ce este frumos și iubit. Ai cei mai frumoși ochi ce pot exista și cei mai triști. Cred că sînt așa, pentru că tu nu ai casă. Ai venit la mine din pădure și cîndva ai să pleci iarăși acolo și vei dormi pe mușchi și vei colinda din nou pe drumuri. Dar unde-i oare casa mea ? Dacă tu pleci, mai am, ce-i drept, un tată și o soră și mai am o odaie și-o fereastră, unde pot șede și mă pot gîndi la tine ; dar la mine acasă nu voi mai fi fericită...

El o lăsa să vorbească, cîteodată zîmbea, ascultînd-o, cîteodată se întrista. N-o consola niciodată cu

vorbe, numai cu mîngieri blinde, numai strîngîndu-i capul la piept și sușotindu-i vorbe dulci, unele fără sens, precum sușotesc doicile pruncilor cînd plîng. Odată Lydia zise :

— Aș vrea să știu, Goldmund, oare ce vei deveni, adeseori stau și mă gîndesc. Nu vei avea o viață obișnuită, nici una ușoară. Ah, de ți-ar merge bine ! Cîteodată mă gîndesc că ar trebui să devii poet, unul dintre cei care au viziuni și vise și și le exprimă atît de frumos. Vei hoinări prin toată lumea și toate femeile te vor iubi și, totuși, vei rămîne singur. Mai bine întoarce-te la mînaștire, la prietenul tău, despre care mi-ai povestit atîtea ! Am să mă rog pentru tine, ca să nu trebuiască să mori cîndva, singur, în pădure !

Astfel vorbea cîteodată, profund serioasă, cu ochii pierduți. Alteori călărea iarăși cu el, rîzînd, peste cîmpurile tomnatice sau îi dădea ghicitori de dezlegat sau azvîrlea spre el crengi veștede și ghinzi strălucitoare.

Odată Goldmund stătea în odaia lui, întins pe pat și aștepta să-i vină somnul. Inima îi era grea, într-un fel splendid și dureros în același timp, era grea și bătea din plin în piept, peste măsură de încărcată de dragoste, de tristețe, de dezorientare. Auzea cum zgîlție vîntul de noiembrie acoperișul ; își făcuse aproape obicei să stea astfel înainte de a adormi. Încet rosti, precum obișnuia în fiecă seară, un imn marianic, lăsîndu-l să pătrundă în sinea lui :

*Tota pulchra es, Maria.
et macula originalis non est in te.
Tu laetitia Israël,
Tu advocata peccatorum !¹*

¹ Desăvîrșit de frumoasă ești, Maria
și prihană originală nu există-n tine.
Tu, bucurie a lui Israël.
Tu, apărătoare a celor vinovați. (lat.).

Cîntecul se cufunda, cu blinda sa melodie, în sufletul său, în același timp însă afară cînta vîntul, cînta despre neliniști și drumeții, despre pădure, despre toamnă, despre viața celor hoinari. Se gîndea la Lydia și se gîndea la Narziss și la mama lui, plină și grea îi era inima neostoită.

Tresări și se zgîi neîncrezător : ușa odăii se deschise, în întuneric pătrunse o făptură învăluită într-o cămașă albă, lungă, Lydia veni, în tăcere, călcînd cu picioarele goale pe dalele de piatră, închise încet ușa și se așeză pe marginea culcușului său.

— Lydia, șopti el, căprioara mea, floarea mea albă ! Lydia, ce faci ?

— Vin la tine, zise ea, numai pentru o clipă. Vreau să văd și eu cum stă în pătuț Goldmund el meu, inima mea de aur¹.

Se culcă lîngă el, stătură nemișcați, cu inimi grele, palpitînde. Ea îl lăsă să o sărute, îi lăsă mîinile să i se plimbe pe brațele ei, mai mult nu-i erau îngăduit. După puțin, îi dădu încet mîinile de-o parte, îl sărută pe ochi, se sculă fără zgomot și dispăru. Ușa scîrțîi, în caprele acoperișului vîntul se zbătea și zornăia. Totul era vrăjit, totul plin de taină, plin de spaime, plin de promisiuni, plin de amenințări. Goldmund nu mai știa nici ce gîndește, nici ce face. Cînd, după un somn scurt și neliniștit, se trezi din nou, perna lui era udă de lacrimi.

Ea reveni peste cîteva zile, dulce stafie albă, și stătu un sfert de ceas lîngă dînsul, în pat, ca și prima dată. Șoptind îi vorbi ea, învăluită de brațele lui, îi șopti la ureche, avea a-i spune și a i se plînge de multe. Cu delicatețe o ascultă el, ea stătea pe brațul lui stîng, cu mîna dreaptă îi mîngîia genunchii.

¹ În original : „mein Goldherz“.

— Guriță de aur ¹, zise ea, cu vocea foarte scăzută, foarte aproape de obrazul lui, e atît de trist că nici-odată nu voi avea voie să fiu a ta. Mica noastră fericire, mica noastră taină nu va mai dura mult. Julie a și intrat la bănuială, în curînd mă va sili să-i mărturisesc tot. Sau va băga de seamă tata. Dacă m-ar găsi la tine, în pat, păsărica mea de aur ², ar fi rău de Lydia ta ; ar sta cu ochii plînși, ridicați spre copaci și l-ar vedea pe iubitul ei, atîrnat acolo, sus, și clătinat de vînt. Ah, mai bine ai fugi chiar acum, în loc să aștepti pînă te leagă și te spînzură tata. Am mai văzut odată pe unul, spînzurat, um hoț. Nu te pot vedea spînzurat, mai bine fugi și uită-mă, să nu trebulască să te văd mort, dulcele meu auraș ³, să nu ciugulească păsările ochii tăi albaștri ! Dar nu, comoara mea, nu te las să pleci — ah, ce mă fac dacă mă lași singură !

— Nu vrei să vii cu mine, Lydia ? Fugim împreună, lumea e mare !

— Ar fi foarte frumos, se lamentă ea, ah, cît ar fi de frumos, să fug cu tine prin lume ! Dar nu pot. Nu pot dormi în pădure și nu pot trăi fără de casă și nu vreau să am fire de paie în păr, nu pot. Nu-l pot face de rușine nici pe tata. Nu, nu vorbi, nu sînt năluciri. Nu pot ! Aș putea tot atît de puțin, pe cît aș putea mînca dintr-o farfurie murdară sau dormi într-un pat de lepros. Ah, nouă ne sînt interzise multe, tot ce-i bine și frumos ; noi, amîndoi, sîntem născuți pentru suferință. Aurașul meu, bietul meu băiețel, pînă la urmă parcă te văd totuși spînzurat. Și eu, eu voi fi închisă și, apoi trimisă într-o mînăstire. Iubitule, trebuie să mă părăsești și să dormi iarăși cu țigănci și cu țărănci. Ah,

¹ În original : „Goldmündchen“.

² În original : „Goldvogel“.

³ În original : „mein Goldchen“.

du-te, du-te, înainte de te prind și te leagă ! Niciodată nu vom fi fericiți, niciodată !

El mîngîie încet genunchii ei și în vreme ce-i atinse foarte delicat locul de taină, o rugă :

— Dragostea mea, am putea fi atît de fericiți ! Vrei ?

Fără supărare, dar energic îi dădu ea mîna de-o parte și se depărtă puțin de el.

— Nu, zise ea, nu vreau ! Mi-e interzis. Tu, țigănușule, poate nu înțelegi asta ! De fapt, mă port nedrept, sînt o fată rea, fac de rușine casa noastră. Dar undeva, în adîncul sufletului meu, tot mai am mîndrie ; nu, acolo nu are voie să pătrundă nimeni. Trebuie să-mi lași măcar atît, altfel nu mai pot veni niciodată în odaia ta, la tine.

Niciodată n-ar fi trecut peste o interdicție, peste o dorință sau măcar o aluzie de a ei. Era el însuși uimit de cîtă putere avea asupra lui. Dar suferea. Simțurile sale rămîneau nesaturate și inima lui protesta adeseori cu vehemență împotriva acestei dependențe. Cîteodată se străduia să se desprindă de ea. Cîteodată o curta, cu politețe aleasă, pe micuța Julie și, de fapt, era și foarte necesar să rămînă în relații bune cu această persoană însemnată și, pe cît era cu putință, să o inducă în eroare. Erau ciudate raporturile sale cu această Julie, care adeseori se purta atît de copilărește și adeseori se vădea atotștiutoare. Fără îndoială, era mai frumoasă decît Lydia, era o frumusețe neobișnuită care, dacă adăugai nevinovăția și înțelepciunea ei precoce, copilăroasă, constituia o mare ispită pentru Goldmund ; era adesea foarte îndrăgostit de Julie. Tocmai datorită acestei ispite, pe care Julie o exercita asupra simțurilor sale, recunoștea de multe ori cu uimire deosebirea dintre dorință și iubire. La început privise ambele surori cu aceiași ochi, le găsise pe amîndouă vrednice de a fi dorite, pe Julie o găsise însă mai frumoasă, meritînd

deci mai mult osteneala seducerii, încercase fără deosebire a le cuceri pe amîndouă, păstrîndu-le fără conținere pe amîndouă în raza privirilor sale. Și acum, Lydia dobîndise această putere asupra lui ! Acum o iubea atît de mult încît din dragoste renunța pînă și la a o poseda în întregime. Cunoștea sufletul ei, copilăros cum era, gingaș și înclinat spre tristețe, i se părea asemănător cu propriul său suflet ; adeseori rămînea profund uimit și încîntat de corespondența desăvîrșită dintre acest suflet și acest trup ; făptuia ceva, spunea ceva, dădea grai unei dorinți sau unei judecăți, și cuvîntul ei, atitudinea ei erau plămădite în întregime după același tipar, ca tăietura ochilor, ca și conformația degetelor ei.

În asemenea clipe, în care el credea că vede formele de bază și legile după care era plămădită ființa ei, atît sufletul cît și trupul, se trezea de mai multe ori în Goldmund pofta de a reține ceva din această figură și de a o remodela și, pe cîteva foi pe care le păstra în mare taină, încercă să deseneze din memorie, din cîteva trăsături de condei, contururile capului ei, linia sprîncenelor, mîna, genunchiul ei.

Cu Julie situația era mai dificilă. Era vizibil că simțea unda de dragoste care o învăluia pe sora ei mai mare și, pline de curiozitate și dorințe, simțurile ei se îndreptară spre acest paradis, fără ca rațiunea ei încăpățînată să recunoască acest lucru. Se purta față de Goldmund cu exagerată răceală vădînd antipatie și totuși, în clipe de uitare se întîmpla să-l privească cu admirație și voluptoasă curiozitate. Cu Lydia se purta adeseori cu foarte multă delicatețe, o vizita cîteodată chiar în pat și, în asemenea clipe, respira cu tăcută lăcomie atmosfera de dragoste și de sex, se apropia, curajoasă, de secretul interzis și rîvnit. Apoi dădea iarăși a înțelege, într-un fel aproape jignitor, că cunoaște fapta nepermisă a Lydiei și o disprețuiește. Fermecă-

toare și stingheritoare, frumoasa copilă pîlpîia capricioasă între cei doi îndrăgostiți, ciugulea, în visele ei însetate, din taina lor, ba făcînd pe nebănuitoarea, ba lăsînd să întrevadă o primejdioasă cunoștință de cauză ; deveni dintr-un copil, o putere. Lydia avea mai mult de suferit de pe urma ei decît Goldmund, care, afară de mese, o zărea rar. La fel nu-i putea scăpa Lydiei că Goldmund nu este insensibil față de farmecul Juliei, cîteodată vedea privirea lui admiratoare, voluptoasă, zăbovind asupra ei. Nu avea voie să spună nimic, totul era atît de dificil, totul atît de plin de primejdii, Julie, în mod deosebit, nu trebuia indispusă și jignită ; ah, în fiecare zi și la fiecare oră putea fi descoperită, și fericirea ei atît de împovărată de opreliști și temeri, curmată, poate într-un fel îngrozitor.

Cîteodată Goldmund se mira de ce nu o pornise de mult din loc și nu plecase mai departe. Era greu de trăit așa cum trăia el acum : iubit, dar fără nădejde într-o fericire îngăduită și durabilă, nici în împlinirile ușoare, cu care dorințele sale de dragoste fuseseră obișnuite pînă mai deunăzi ; cu instinctele neconținut ațîțate, flămînde, niciodată săturate, și, în același timp, în permanentă primejdie. De ce mai rămînea aici și suporta totul, toate complicațiile acestea, toate sentimentele acestea confuze ? Oare nu erau trăirile, sentimentele, stările acestea de conștiință demne de oameni sedentari, de oameni care sălășluiesc în odăi încălzite ? Nu avea el oare dreptul celui apatrid, al celui fără de cămin și fără de existență, de a se sustrage acestor gîngășii și complicații și de a rîde de ele ? Da, avea acest drept, și era o nebunie să caute ceva aici, ceva ce semăna cu un cămin și o patrie, și să plătească această căutare cu atîtea dureri și atîtea confuzii. Și totuși, așa făcea, și suferea, suferea cu plăcere și, în taină, suferința aceasta îl mai și ferecea. Era stupid și dificil.

era complicat și extenuant a iubi astfel, dar era minunat. Superbă era tristețea tenebros-splendidă a acestei iubiri, nebunia și deznădejdea ei ; frumoase erau nopțile acestea fără de somn, încărcate de gânduri și spaime ale inimii ; frumoase erau toate aceste delicii, trăsăturile dureroase ce se desenau pe buzele Lydiei, asemenea sunetului pierdut, devotat al glasului ei, când îi vorbea despre dragoste și despre grijile ei.

Trăsătura aceasta dureroasă se creștase și încremisenise în puține săptămâni pe fața tânără a Lydiei, și i se părea splendid și foarte important să traseze încă o dată, cu condeiul, liniile ei și simțea că el însuși devenise, în aceste câteva săptămâni, altfel, mult mai vîrstnic, nu mai înțelept, dar totuși mai experimentat, nu mai fericit, dar totuși mult mai matur și mai bogat la suflet. Nu mai era băiețandru.

Cu glasul ei blînd, pierdut, îi zise Lydia :

— Nu trebuie să fii trist din pricina mea, n-aș vrea decît să te înveselesc și să te văd fericit. Iartă-mă, te-am întristat, te-am molipsit cu teama și cu mîhnirea mea. Noaptea visez mari ciudățenii : umblu mereu printr-un deșert, care e atît de întins și de întunecos, cum nici nu-ți pot spune, și umblu, și umblu, și te caut, dar nu te aflu, și știu că te-am pierdut, și va trebui întotdeauna, întotdeauna să umblu astfel, la fel de însingurată. Apoi, cînd mă trezesc, mă gîndesc : „O, ce bine, o, ce minunat că mai este aici și-l voi vedea, poate încă săptămîni întregi, poate numai zile, totuna, dar el mai este aici !“

Într-o dimineață, Goldmund se trezi curînd după ce mijiseră zorile și mai rămase cîtva timp întins în patul său, căzut pe gânduri, mai roiau împrejurul lui imagini de vis, dar fără a avea legătură între ele. O visase pe mama lui și pe Narziss, continua să mai vadă limpede figurile amîndorura. După ce se descîlci din firele visului, luă aminte la lumina neobișnuită, la luminozita-

tea de o nuanță deosebită, care pătrundea la acest început de zi prin deschizătura îngustă a geamului. Sări din pat și alergă la fereastră, și cuprinse cu ochii pervazul, acoperișul grajdului de cai, intrarea în curte și întreg peisajul de dincolo, toate licărind alb-albăstrui, acoperite de prima zăpadă a acestei ierni. Contrastul dintre neliniștea inimii sale și tihnită, resemnata lume iernatecă îl impresionează ; cît de calm, cît de emoționant și de pios se dăruiau ogorul și pădurea, dealul și lunca soarelui, vîntului, ploii, secetei, omătului, cît de frumos, cît de domol își purtau arțarii și frasinii povara lor hibernală ! Nu putea deveni asemenea lor, nu putea învăța nimic de la ei ? Încărcat de gînduri, ieși în curte, își croi pîrtie prin zăpadă, o pipăi cu mîinile, trecu dincolo, spre grădină și privi peste gardul acoperit și el de zăpadă, spre tulpinile de trandafir, încovoiate de povara omătului.

La micul dejun se servi o supă de făină, se vorbi despre prima zăpadă, toți — chiar și fetele — fuseseră în curte. Zăpada sosea tîrziu anul acesta, Crăciunul era aproape. Cavalerul povesti despre țările de la miază-zi, unde, chipurile, nu există zăpadă. Însă ceea ce prefăcu pentru Goldmund această primă zi de iarnă într-una de neuitat, se petrecu abia mult după ce se lăsă noaptea.

Cele două surori se certaseră în timpul zilei, Goldmund nu știa. Noaptea, după ce casa se învălui în liniște și întuneric, Lydia veni la el, precum obișnuia, se culcă lîngă dînsul, cu capul pe pieptul lui, pentru a auzi cum îi bate inima și pentru a găsi alinare în apropierea lui. Era amărită și speriată, se temea de trădarea Juliei, dar nu se putea, totuși, decide să-i vorbească iubitelui ei despre toate necazurile acestea și să-l mai împovăreze și cu alte griji. Așa că ședea liniștită, cuibărită la inima lui, îl auzea, cînd și cînd, șoptindu-i

cîte un cuvînt alinător şi simţindu-i mîna care-i mîngîia părul.

Dar deodată — nu stătea de prea lungă vreme astfel — se sperie îngrozitor şi se înalţă, cu ochii larg deschişi. Şi Goldmund se sperie, şi încă zdravăn, cînd văzu cum se deschide uşa odăii şi cum pătrunde o figură, pe care, în prima lui spaimă, nici nu o recunoscuse imediat. Abia cînd arătarea ajunsese foarte aproape de pat şi se aplecă peste el, văzu că era Julie, şi simţi o violentă strîngere de inimă. Ea lepădă pelerina pe care şi-o azvîrlise peste cămaşă şi o lăsă să cadă la pămînt. Cu un icnet de durere, de parcă ar fi fost înjunghiată, Lydia se culcă la loc şi se cramponă de Goldmund.

Cu un ton de ironie şi de satisfacţie maliţioasă, dar totuşi cu glas nesigur, Julie zise :

— Nu-mi place să stau singură în pat, la mine în odaie. Sau mă luaţi la voi şi stăm culcaţi împreună toţi trei, sau mă duc şi-l scol pe tata.

— Bine, atunci vino, zise Goldmund şi dădu pătura de o parte. Că-ţi îngheaţă picioarele. Ea se sui, şi pe el îl costă oarecare trudă, să-i facă loc în culcuşul îngust, căci Lydia îşi îngropase faţa în pernă şi şedea nemîşcată. În sfîrşit, se aflau toţi trei în pat, fetele de o parte şi de alta a lui Goldmund ; o clipă el îşi aduse aminte că abia cu puţină vreme în urmă, această situaţie s-ar fi potrivit de minune dorinţelor sale. Cuprins de o ciudată teamă, dar totuşi în taină încîntat, simţi şoldul Juliei atingîndu-i coapsa.

— Trebuie să văd şi eu o dată, reîncepu ea, cum se stă în patul tău, pe care sora mea îl vizitează cu atîta plăcere.

Pentru a o potoli, Goldmund îşi frecă încet obrazul de părul ei şi o mîngîie, abia atingînd-o, pe şold şi pe genunchi, cum se alintă o mîtă, şi ea se dăruie mîinilor sale, tăcută şi curioasă, cu tulburare şi reculegere, ca vrăjită, şi nu opuse nici o rezistenţă. Dar în timpul

acestei descântări, n-o neglija nici pe Lydia, îi șopti la ureche, încet, cuvinte și alintări dragăstoase și o hotărî, pînă la urmă, să-și ridice cel puțin fața de pe pernă și să o întoarcă spre el. Sărută în tăcere gura și ochii, în vreme ce dincolo, mîna lui îi mîngîia sora, și penibilul, falsitatea întregii situații îi deveniră conștiente pînă la limitele insuportabilului. Mîna lui stîngă fu cea care îl învăță de bine ; în vreme ce ea făcea cunoștință cu trupul frumos al Juliei, care-l aștepta în tăcere, percepu, pentru prima oară, nu numai frumusețea și profunda deznădejde a dragostei sale față de Lydia, dar și ridicolul ei. Ar fi trebuit, așa i se părea acum, în vreme ce-și dăruia buzele Lydiei și mîinile Juliei, ar fi trebuit fie s-o constrîngă pe Lydia la dăruire deplină, fie să purceadă mai departe, pe drumul său. A o iubi și totuși a renunța la ea, fusese o neghiobie, o greșeală.

— Inima mea, șopti el la urechea Lydiei, suferim zadarnic. Cît de fericiți am putea fi acum, toți trei ! Hai să facem ceea ce ne cere sîngele !

Cum ea se retrase, înfiorată, dorința lui se refugie la cealaltă și mîna lui stîrni atîta plăcere, încît Julie răspunse cu un îndelung și tremurat oftat de voluptate.

Cînd Lydia auzi acest oftat, gelozia o strînse de inimă, de parcă i-ar fi picurat venin în ea. Se ridică, brusc, în capul oaselor, smulse pătura de pe pat, sări în picioare și strigă :

— Julie, hai să mergem !

Julie tresări ; deja necugetata intensitate a strigătului, care îi putea trăda pe toți, îi indică primejdia ; se ridică în tăcere.

Dar Goldmund, jignit și înșelat în toate instinctele sale, o cuprinse repede pe Julie, îi sărută amîndoi sîinii în timp ce ea se ridica, și-i șopti, încins, la ureche :

— Mîine, Julie, mîine !

Lydia stătea în cămașă, desculță, pe dalele de piatră. degetele de la picioare i se încîrligaseră de frig.

Ridică de jos pelerina Juliei și i-o anină de umeri, cu un gest de suferință și de umilință totodată, care nici în întuneric nu-i scăpă celeilalte, gest care o mișcă și o împacă imediat. Surorile ieșiră încet, din odaie și plecară, pierzându-se în întuneric. Încărcat de sentimente contradictorii pîndi Goldmund în urma lor ; și respiră ușurat, cînd peste casă se lăsă iarăși aceeași liniște de moarte.

Astfel, cei trei oameni tineri se văzură din comunitatea de adineauri, ciudată și potrivnică naturii, exilați acum fiecare într-o singurătate apăsată de gînduri, căci nici cele două surori, după ce ajunseră în odaia de culcare, nu reușiră a se explica, ci fiecare ședea în patul ei singuratică, tăcută și încăpățînată. O atmosferă de năpastă și de înfruntări, un demon al lipsei de sens, al însingurării și al confuziei sufletești părea să fi pus stăpînire pe casă. Abia după miezul nopții adormi Goldmund, abia spre dimineață Julie. Lydia rămase trează, chinuită, pînă ce peste zăpadă răsări paloarea zilei. Se ridică imediat, se îmbracă, zăbovi îndelung în genunchi, în fața micului ei crucifix de lemn și se rugă, iar apoi, de cum auzi pe scări pasul tătălui ei, se duse la el și-l rugă să-i dea ascultare. Fără să încerce să facă vreo distincție între grija pentru virtutea Juliei și propria ei gelozie, ajunsese la concluzia că situația trebuia curmată. Goldmund și Julie mai dormeau, cînd cavalerul și află tot ce Lydia găsise de cuviință să-i împărtășească. Trecuse sub tăcere participarea Juliei la aventură.

Cînd Goldmund apăru, la ceasul obișnuit, în odaia de scris, îl zări pe cavaler — care altminteri se îndeltnicea cu literile în papuci și halat de pîslă — încălțat cu cizmele, îmbrăcat cu tunica, cu spada aninată la sold și își dădu imediat seama ce însemnau acestea.

— Pune-ți cascheta, zise cavalerul, am de făcut un drum cu tine.

Goldmund își luă pălăria din cui și-l urmă pe stăpînul său, coborî pe scări, străbătu curtea și ieși pe poartă. Tălpile lor scîrțiau strident pe omătul ușor înghețat, pe cer mai stăruia roșeața dimineții. Tăcut mergea cavalerul înainte, tînărul îl urma și își întorcea, cînd și cînd, privirea spre curte, spre fereastra odăii sale, spre acoperișul țuguat, acoperit cu zăpadă, pînă ce acesta se topi în zare. Niciodată nu va vedea acest acoperiș și aceste ferestre, niciodată odaia de scris și cea de culcare, nici pe cele două surori. De multă vreme îi devenise familiară ideea unei despărțiri subite, totuși inima lui se strînse. Despărțirea îl durea amarnic.

Vreme de un ceas umblă așa, cu stăpînul în față, niciunul nu scoase nici o vorbă. Goldmund începuse să cugete la ce-l aștepta, la destinul său. Cavalerul era înarmat, poate îl va omorî. Totuși, nu credea. Primejdia era mică ; trebuia numai să o rupă la fugă și bătrînul ar rămîne neputincios locului cu spada sa. Nu, viața nu-i era primejduită. Dar drumul acesta și această tăcere, mersul în urma omului solemn, jignit, această mută îndepărtare de locul faptei, devenea, pas cu pas, tot mai chinuitoare. În sfîrșit, cavalerul se opri.

— De aici încolo, zise el cu vocea spartă, te vei duce singur mai departe, în direcția aceasta și-ți vei relua viața de hoinar, cu care ai fost obișnuit. De te vei arăta vreodată în apropierea casei mele, vei fi omorît. Nu vreau să mă răzbun împotriva ta ; ar fi trebuit să fiu mai înțelept și să nu îngădui ca un oin atît de tînăr să ajungă în preajma fiicelor mele. Dacă îndrăznești însă a reveni, ți-ai pierdut viața. Du-te acum, Dumnezeu să te ierte !

Se opri locului ; în lumina palidă, matinală a omătului, fața lui cu barba cenușie, părea stinsă. Rămase locului asemenea unei stafii și nu se urni pînă ce Gold-

mund nu dispăru după următoarea creastă de deal. Licăririle roșii de pe cerul înnorat se pierdura, soarele nu mai apăru, începu să ningă încet, cu fulgi șovăielnici.

CAPITOLUL IX

Goldmund cunoștea împrejurimile din multe plimbări călare ; știa că dincolo de stufărișul înghețat se afla un șopron al cavalerului, iar ceva mai încolo o ogradă țărănească, unde era cunoscut ; într-unul din locurile acestea s-ar fi putut odihni și înnopta. Urmarea trebuia să se limpezească mîine. Treptat îl cuprinse însă din nou sentimentul libertății, al străinătăților, de care se desobișnuise de la o vreme. În această morocănoasă, geroasă zi de iarnă, străinătatea nu avea un iz plăcut, mirosea intens a trudă, a foame și strîmtoare și totuși, nemărginirea ei, grandoarea ei și crîncena ei duritate grăia inimii sale răsfățate, tulburate, pe un glas liniștitor, aproape consolator.

Umblă pînă osteni. „S-a isprăvit cu călăria, gîndi el. O, lume largă !“ Ningea încet, undeva, departe, coamele pădurilor se pierdeau, cenușii, în nori, tăcerea se întindea nesfîrșită, pînă la capătul lumii. Oare ce se petrece acum cu Lydia, cu biata ei inimă speriată ? Îi părea amarnic de rău de dînsa ; se gîndea la ea cu duioșie, șezînd în mijlocul stufărișului pustiu, sub un frasin singuratic, pleșuv, și odihnindu-se. Pînă la urmă, frigul îl goni din loc, se sculă cu picioarele înțepenite, se sili, treptat, la un mers întins, lumina nevoiașă a zilei morocănoase părea să scadă iarăși. În timpul marșului îndelungat, de-a curmezișul cîm-

purilor pustii îi trecură toate gândurile. Nu avea acum capul limpede pentru a cugeta, pentru a nutri sentimente, oricît de gingaşe, oricît de frumoase ; acum n-avea alt gînd decît să ajungă la vreme în vreun adăpost, să se strecoare asemenea jderului şi vulpii prin această lume neospitalieră, de gheaţă, şi, pe cît cu putinţă, să nu se prăpădească aici, în cîmp deschis ; nimic altceva nu mai avea însemnătate.

Uimit privi împrejur, cînd i se păru că aude bătaia depărtată a unor copite. Ar fi cu putinţă să-l urmărească ? Apucă micul cuţit de vînătoare din buzunar şi-l scoase din teaca de lemn. Acum călăreţul ajunsese în raza ochilor săi şi recunoscuse, de departe, un cal din grajdul cavalerului, ce se ţinea cu îndîrjire pe urma lui. Fuga ar fi fost inutilă, se opri locului şi aşteptă, fără a se teme propriu-zis, dar foarte încordat şi curios, cu inima bătîndu-i repede. Violent îl străfulgeră o clipă gîndul : „Dacă aş reuşi să-l omor pe călăreţul acesta, ce bine mi-ar merge ; aş avea un cal şi a mea ar fi lumea !“ Dar cînd îl recunoscuse pe călăreţ, tînărul Hans, rîndaş la grajduri, cu ochii săi apoşi, albaştri-deschis, cu faţa bună, de băieţaş timid, îi veni să rîdă ; pentru a-l omorî pe acest băiat drăguţ şi bun ar fi avut nevoie de o inimă de piatră. Prietenos îl salută pe Hans şi cu gingăşie salută şi calul Hannibal, care-l recunoscuse imediat, şi căruia îi mîngîie gîtul fierbinte, umed.

— Încotro zoreşti, Hans ? îl întrebă.

— Spre tine, rîse flăcăul arătîndu-şi toţi dinţii. Ai alergat o bună bucată de drum ! Va să zică, de zăbovit, nu am voie să zăbovesc, trebuie doar să te salut şi să-ţi predau asta.

— Dar din partea cui să mă saluţi ?

— Din partea domnişoarei Lydia. Ei, amară ciorbă ne-ai mai fiert, magistre Goldmund ; sînt fericit că am putut s-o mai şterg şi eu puţin din casă. Deşi

stăpînul nu trebuie să bage de seamă că am fost plecat și am îndeplinit unele însărcinări ; altfel ar ieși lată de tot. Va să zică, ia asta !

Îi întinse un pachetel pe care Goldmund îl luă în primire.

— Ascultă, Hans, ai cumva o bucată de pîine prin buzunare ? Dacă ai, dă-mi-o.

-- Pîine ? Ei, s-o mai găsi o coajă. Scormoni prin buzunare, și scoase o bucată de pîine neagră. Apoi voi să se aștearnă din nou la drum.

— Dar domnișoara ce face ? întrebă Goldmund. Nu ți-a încredințat nimic ? N-ai vreo scrisorică ?

— Nimic. Am văzut-o numai o clipă. Știi, e furtună în casă ; stăpînul aleargă de colo pînă colo, ca regele Saul. Va să zică, să-ți predau asta și atîta tot. Trebuie să mă întorc.

— Da, o clipă numai ! Ascultă, Hans, n-ai putea să-mi dai cuțitul tău de vînătoare ? Eu nu am decît unul mic. Dacă vin lupii sau cine știe... ar fi mai bine să am ceva mai acătării în mînă.

Numai că Hans nici nu voia să audă despre așa ceva. I-ar părea rău, zicea el, dacă magistrul Goldmund ar păți ceva. Dar jungherul său, nu, nu l-ar da niciodată, nici pentru bani, nici în schimb, o, nu, nici măcar dacă l-ar ruga, personal, însăși sfînta Geneveva. Așa, acum trebuie să se grăbească, îi dorește vreme bună și-i pare rău.

Își scuturără mîinile, băiatul întoarse calul și plecă. Goldmund privi în urma lui cu inima ciudat de îndurerată. Apoi desfăcu pachetul, bucuros de cureaua bună, din piele de vițel, cu oare fusese legat. Înăuntru găsi un pieptar, împletit din lînă cenușie, groasă, evident lucrat de mîna Lydiei și destinat lui, iar în împletitura de lînă, bine învelit, mai simți ceva tare, era o felie de șuncă, iar în șuncă o creștătură mică, și înfipt în ea, un ducat de aur, strălucitor. Nici un

cuvînt scris. Cu darurile Lydiei în mîină stătu locului, în zăpadă, nehotărît, apoi își scoase haina și îmbracă pieptarul de lînă, îi ținea plăcut de cald. Se îmbracă repede, ascunse moneda de aur în buzunarul cel mai sigur, se încinse cu cureaua și porni în grabă mai departe, de-a curmezișul cîmpului; era vremea, trebuia să ajungă la loc de odihnă, ostent de-a binelea. Dar la țaran nu voia să se ducă, deși acolo ar fi ajuns la căldură și probabil ar fi căpătat și lapte; dar nu-i venea să flecărească, nici să înfrunte întrebări. Înnoptă în șura cavalerului, dimineața porni mai departe prin ger și vînt aspru, frigul îl silea la marșuri îndelungate. Multe nopți de-a rîndul îl visă pe cavalier și spada lui și pe cele două surori; multe zile de-a rîndul rămase inima lui împovărată de solitudine și melancolie.

Într-una din serile următoare găsi adăpost pentru noapte într-un sat, la niște țărani săraci, care nu aveau pîine, ci doar supă de mei. Aici îl așteptară experiențe noi. Țăranca, al cărei musafir era, născu în timpul nopții un copil și Goldmund fu sculat din fîn că să dea o mîină de ajutor, deși, pînă la urmă, nu i se găsi altă îndeletnicire decît să țină o făclie pînă ce moașa își isprăvea treaba. Asista pentru prima oară la o naștere și stătea cu ochii uimiți, arzători, ațintiți asupra feței lehuzei, îmbogățit dintr-o dată cu o nouă experiență. Ceea ce vedea el pe fața lehuzei i se părea demn de luat în seamă. La lumina faclei de brad, în vreme ce, cu nețărnamurita sa curiozitate se zgîia la fața femeii care țipa îndurerată, își dădu seama de ceva neașteptat: liniile chipului schimonosit al celei ce țipa se deosebeau foarte puțin de cele pe care le văzuse, în clipa supremei beatitudini a dragostei, pe alte chipuri de femeie! Expresia unei dureri cumplite pe un chip era, într-adevăr, mai violentă decît cea a unei mari voluptăți — dar nu

fundamental deosebită, era aceeași contracție care aduce a rînjat, aceeași învăpăiere, aceeași stingere. Miraculos, dar fără a înțelege de ce, îl covîrși recunoașterea că durerea și plăcerea se aseamănă ca frații.

Și se mai întîmplă ceva în satul acela. De dragul unei femei, pe care o zărise în dimineața următoare și care răspunșese repede la întrebarea ochilor săi îndrăgostiți, mai rămase și a doua noapte în sat și făcu femeia foarte fericită, căci abia în această împrejurare, prima oară după foarte lungă vreme și după multele iubiri excitante și totuși dezamăgitoare din aceste ultime săptămîni, se îndestulă iarăși instinctul său. Și această amîinare a plecării duse la o nouă experiență ; din pricina ei întîlni a doua zi, printre țărani din același sat, un camarad, un lungan obraznic, pe nume Victor, care aducea pe jumătate a popă, pe jumătate a țîlhar, care îl salută cu frînturi de cuvinte latinești și se dete drept un student pribeag, deși depășise de mult vîrsta anilor de învățătură.

Bărbatul care purta cioc ascuțit îl salută pe Goldmund cu o anumită cordialitate și cu oarecare umor de vagabond, ciștigîndu-l repede pe camaradul cel tînăr. La întrebarea acestuia unde anume învățase și încotro îl poartă drumeția, ortacul cel ciudat declamă :

— Pe sufletul meu, sărmanul, școli înalte-am frecventat destule ; am fost la Köln și la Paris și despre metafizica slăninii afumate arareori s-au vorbit lucruri mai cu miez decît le-am rostit eu, în dizertația pe care am ținut-o la Leyda. De atunci încoace. *amice*, eu, un biet porc de ciine, cutreier imperiul german, cu sufletul, dragul de el, chinuit de neînmurită foame și sete ; mi se zice „spaima țăranilor“ și profesia mea constă în a instrui femeile tinere în

tainele limbii latine și în a-mi ascunde prin vrăji, în burtă, cîrnații care atîrnaseră în horn. Ținta mea este patul primăriei și dacă nu voi fi mîncat în prealabil de ciorl, atunci greu se va găsi cineva care să mă sustragă imperativului de a mă dedica împovărațoarei misiuni de arhiepiscop. E mai bine, tinere coleg, să trăiești de la mînă la gură decît invers, și la urma urmelor, niciodată o friptură de iepure nu s-a simțit mai la locul ei decît în bietul meu stomac. Regele Boemiei îmi este frate și tatăl nostru, al tuturor, ne hrănește, deopotrivă, pe amîndoi, dar, întru atingerea acestui scop, pe mine mă lasă să depun eu însumi grosul strădaniilor, iar alaltăieri, hain la inimă cum sînt tații îndeobște, a vrut să abuzeze de mine, pentru a salva cu făptura mea viața unui lup pe jumătate mort de foame. De n-aș fi omorît dihania, domnule coleg, nu ai fi avut niciodată parte de onoarea de a mă cunoaște. *In saecula saeculorum, amen*¹ !

Goldmund, încă nefamiliarizat cu umorul macabru și latineasca de haimana a acestui specimen, se cam temea de derbedeul deșirat, ciufulit și de rîsul său puțin plăcut, cu care își însoțea glumele, totuși ceva îi plăcu la acest vagabond uns cu toate alifiile și se lăsă repede convins să continue călătoria împreună, căci fie că povestea cu lupul omorît fusese o născocire, fie că nu, în doi erau, în orice caz, mai puternici și aveau a se teme de mai puține vitregii. Însă înainte de a purcede mai departe, fratele Victor voia să mai vorbească latinește cu sătenii, precum se exprima el, și se încartirui la un biet țăran. Dar nu se purtă, precum se purtase pînă acuma Goldmund, pe toate drumurile sale, cînd fusese ospătat într-o ogradă sau într-un sat, ci o luă din colibă în colibă, începu a flecări cu fiecare femeie, își vîrî nasul în fiecare grajd

¹ În vecii vecilor, amin (lat.).

și în fiecare bucătărie și nu părea dispus a părăsi nici o bățatură, pînă ce fiecare nu-i plăti vama și tributul. Le povesti țăranilor despre războiul din țara italică și cîntă lîngă vatră balada despre bătălia de la Pavia, le recomandă bunicilor leacuri împotriva podagrei și a cariilor de măsele, părea a ști totul și a fi fost pretutindeni, între timp își burduși cămașa peste curea, gata să plesnească, cu felii de pîine, cu nuci, cu pere primite în dar. Uimit privi Goldmund cum își duce, neobosit, campania pînă la capăt, cum izbutea ba să sperie oamenii, ba să-i cîștige, lingușindu-i, cum se umfla în pene și cum se lăsa adîmirat, cum maltrata latina și făcea pe cărturarul, impresionînd printr-un limbaj pestriț și violent, de haimana, înregistrînd în toiul povestirii sau al discursurilor savante, cu ochi ageri, vigilenți, fiecare față, fiecare sertar de masă ce se deschidea, fiecare cheie și fiecare jimblă. După cum văzu, era un vagabond spălat cu toate apele pămîntului, viclean, un bărbat care cunoscuse și trăise multe, răbdase de foame și înghețase de multe ori în lupta acerbă pentru viața sa, atît de sărăcăcioasă și mereu primejduită, devenise deștept și obraznic. Așa deveneau toți cei ce trăiau vreme îndelungată pe drumuri. Oare și el va deveni, cîndva, la fel ?

A doua zi porniră mai departe, Goldmund încerca acum pentru prima oară gustul drumetiei în doi. Erau de trei zile împreună pe drumuri și Goldmund avu de învățat de la Victor. Multe lucruri l-a învățat pe vagabond obișnuința, devenită instinct, de a reduce totul la cele trei mari imperative ale celui lipsit de cămin : asigurarea împotriva primejdiei de moarte, găsirea unui adăpost de noapte și procurarea hranei. A recunoaște în timp de iarnă, ca și în toiul nopții, din semnele cele mai puțin vizibile apropierea așezărilor omenești, sau a cerceta cu precizie fiecare colț

de pădure sau de câmp, dacă e bun sau nu pentru popas, sau pentru un culcuș de noapte, sau a intui într-o secundă, la intrarea într-o odaie, măsura buneistării sau a mizeriei în care trăiește proprietarul, precum și în ce măsură este mînios sau curios sau fricos — toate acestea erau arte în care Victor dobîndise o adevărată măiestrie. Multe lucruri pline de învățămintе povestise camaradului mai tînăr. Cînd, odată, Goldmund îi ripostă că lui nu-i vine să se apropie de oameni cu atîta intenționată chibzuire și rîvnă de a atinge un scop, și că, deși nu cunoștea toate aceste arte, la rugămîntea lui prietenoasă numai de foarte puține ori i se refuzase dreptul la ospitalitate, lunganul Victor rîse și zise, binevoitor :

— Ei da, Goldmund, mititelule, s-ar putea ca ție să-ți izbutească, ești atît de tînăr și de frumușel și arăți atît de nevinovat, încît înfățișarea ta este un bilet bun de încartiruire. Muierilor le placi, iar bărbații cugetă : „Ah, Dumnezeuule, ăsta-i nevinovat, ăsta nu face nimănui nici un rău.“ Dar uite, frățioare, omul îmbătrînește și pe mutra de copilandru crește barbă și se însoriu riduri și pantalonii se găuresc și, fără să-ți dai seama, ai devenit un musafir urît și nedorit, și în loc de tînerete și nevinovăție, în ochii tăi nu se mai citește decît foame ; pînă la ceasul acela omul trebuie să fi devenit dur și trebuie să fi învățat cîte ceva din lume, altfel e azvîrlit la gunoi și se pișă cîinii pe el. Dar mie mi se pare că tu nici așa nu vei mai colinda prea multă vreme pe drumuri, ai mîini prea fine, ai bucle prea frumoase, o să te ascunzi din nou în vreo văgăună în care se trăiește mai bine, în patul cald al vreunei muieri sau într-o mînaștire frumoasă, ghiftuită sau într-o odaie de scris, zdravăn încălzită. De fapt chiar și porți straie atît de frumușele, încît ai putea fi luat drept un tînăr nobil.

Tot rizînd, îşi petrecu mîna peste îmbrăcămintea lui Goldmund şi acesta simţi cum caută şi pipăie în dreptul tuturor buzunarelor şi cusăturilor ; se feri şi se gîndi la ducatul său de aur. Povesti despre şederea lui în casa cavalerului şi cum îşi cîştigase stratele cele frumoase, cu mîzgăleala latinească. Victor voia să ştie de ce părăsise în toiul iernii aspre un cuib atît de călduros şi Goldmund, neobişnuit cu minciuna, îi povesti despre cele două fiice ale cavalerului. Atunci izbucni prima ceartă între cei doi camarazi. Victor îl socoti pe Goldmund un măgar fără de pereche, pentru că-şi luase pur şi simplu catrafusele şi lăsase castelul şi fecioarele care sălăşluiau în el, în voia bunului Dumnezeu. Greşeala trebuia dreasă, va vedea el cum anume. Se vor duce, bineînţeles, la castel, fireşte, Goldmund nu trebuie să se arate acolo, dar să lase totul pe seama lui. Trebuie doar să întocmească o scrisorică, adresată Lydiei, aşa şi aşa, şi înarmat cu ea, el, Victor, va descinde la castel şi, pe rănile Mîntuitorului, nu va reveni de acolo fără atît şi atît, socotind în bani şi în bunuri. Goldmund se împotrivi şi pînă la urmă deveni violent ; refuză să mai asculte chiar şi un singur cuvînt despre această chestiune sau să-i indice numele cavalerului, ori drumul către el.

Cînd Victor îl văzu atît de mînios, rîse şi-şi compuse o mină binevoitoare :

— Ei, zise el, nu-ţi mai bate gura de pomană ! Atît îţi spun : cu prilejul acesta pierdem, din voia ta, o pradă zdravănă, băieţele, şi de fapt, asta nu-i nici frumos, nici colegial din partea ta. Dar cum tu nu vrei, mă rog, doar eşti nobil, vrei să te întorci la castelul tău călare şi s-o iei de nevastă pe domnişoară ! Băiete, cît ţie-a capul de împuiat cu prostii ! Ei, din partea mea fîle şi aşa, hai să ne vedem de drum şi să ne împăcăm cu degeratul picioarelor.

Goldmund rămase supărat și tăcut pînă seara, dar cum în ziua aceea nu dădura peste nici o așezare și peste nici o urmă de om, îl lăsă pe Victor, nu fără recunoștință, să caute un loc potrivit pentru un adăpost de noapte, să înalțe printre două trunchiuri de la marginea pădurii o spetează și să adune multe crengi de brad, pentru a clădi un culcuș. Mîncară pîine și brînză din buzunarele pline ale lui Victor. Goldmund se rușină de mînia sa anterioară, se arătă cuviincios și gata de orice ajutor, îi oferi camaradului, pentru noapte, pieptarul său de lînă, conveniră, de frica fiarelor, să stea de strajă cu schimbul, și Goldmund preluă prima veghe, în timp ce Victor se culcă pe crengile de brad. Goldmund stătu vreme îndelungată rezemat de un trunchi de molid, ațînîndu-se liniștit, pentru a nu-l tulbura pe celălalt, care dormea. Apoi începu să umble de colo pînă colo, căci i se făcuse frig. Alergă într-un continuu du-te-vino, pe o distanță tot mai lungă, văzu cum înțepau vîrfurile ascuțite ale brazilor cerul palid, simți cu solemnitățe și cu oarecare spaimă liniștea profundă a nopții hibernale, își simțea inima caldă, vie, bătînd solitară și fără de răspuns în tăcerea glacială și, întorcîndu-se încet, luă aminte la respirația camaradului adormit. Îl cuprinse, mai cumplit ca oricînd, sentimentul celui fără de cămin, care nu a durat între ființa lui și marea spaimă ziduri despărțitoare de casă, de castel sau de mînaștire, care aleargă, gol și singuratic, prin lumea incomprehensibilă, dușmănoasă, singur printre stelele reci, ironice, printre animalele pitite la pîndă, printre copacii răbdători, neclintii.

Nu, gîndi el, nu va deveni niciodată asemenea lui Victor, chiar dacă va rămîne pe drumuri toată viața. Nu-și va putea însuși felul acesta de a se apăra de groază, nici acest mod de a se strecura viclean, ho-

țește și nici modul acesta de a face pe măscăriciul zgomotos, obraznic, nu-și putea însuși umorul macabru, limbut, de fanfaron. Poate că omul acesta deștept, aspru, avea dreptate, poate că el, Goldmund, nu va deveni niciodată aidoma lui, nu va deveni niciodată de-a binelea un vagabond și într-o bună zi se va aciui, într-adevăr, după niște ziduri. Ar rămîne, însă, totuși fără de cămin și fără de țintă, niciodată nu s-ar simți într-adevăr apărat și în siguranță, lumea l-ar înconjura misterios de frumoasă și misterios de tulburătoare, ar trebui să pîndească, să-și plece urechea la această tăcere, în mijlocul căreia bătaia inimii părea atît de temătoare, atît de trecătoare. Se vedeau puține stele, nu adia nimic prin văzduh, dar sus, în tării, norii păreau a se învălmăși.

După îndelungată vreme Victor se deșteptă — Goldmund nu se îndurase să-l trezească — și-l chemă. — Vino, strigă el, acum trebuie să dormi tu, altfel mîine nu vei fi bun de nimic...

Goldmund îi dădu ascultare, se întinse pe culcuș și închise ochii. Era destul de obosit dar nu dormi, gîndurile îl țineau treaz, și, dincolo de gînduri, un sentiment, pe care nu și-l mărturisea nici sieși, un sentiment de teamă și de neîncredere față de camaradul său. I se părea acum de neînțeles cum de i-a putut povesti acestui om aspru, care rîdea atît de grosolan, acestui farsor și cerșetor obraznic despre Lydia. Era supărat pe el și pe sine și, îngrijorat, căuta în gînd felul și prilejul cel mai potrivit pentru a se despărți de el.

Trebuie să fi ațipit totuși, căci se sperie și rămase surprins cînd simți mîinile lui Victor pipăindu-l atent. Într-unul din buzunare avea cuțitul, în celălalt ducatul; dacă le-ar fi găsit, Victor le-ar fi furat, inevitabil, pe amîndouă. Se prefăcu că doarme, se răsuci de colo pînă colo, parcă beat de somn, își

mișcă brațele și Victor se retrase. Goldmund era foarte pornit împotriva lui și hotărî ca oricum, a doua zi să se despartă de el.

Cînd însă, cam după un ceas, Victor se aplecă din nou peste el și începu din nou să caute, Goldmund îngheță de furie. Fără a se mișca, deschise ochii și-i zise, disprețuitor :

— Pleacă de-aici, de la mine nu-i rost să furi nimic.

Speriat de apostrofare, hoțul întinse mîna și-și încheștă degetele pe gîtul lui Goldmund. Cînd Goldmund încercă să se apere și se împotrivi, încercînd să se ridice, celălalt apăsă și mai tare, și ingenunchie în același timp pe pieptul său. Goldmund, nemaiputînd respira, se zbătu și se zvîcoli violent, și cînd nu izbuti să scape, îl cuprinse fulgerător spaima de moarte care-i inspiră prezență de spirit. Își duse mîna la buzunar, și în timp ce celălalt continua să-l sugrume, își scoase micul cuțit de vînătoare și izbi, brusc și orbește, de cîteva ori în cel ingenunchiat deasupra lui. După o clipă mîinile lui Victor îl sloboziră, simți din nou aerul ; inspirînd adînc și sălbatic își gustă Goldmund viața. Încercă apoi să se ridice, dar în clipa aceasta camaradul deșirat se prăbuși peste el, moale și fleșcăit, cu un geamăt înfiorător și sîngele lui năpădi fața lui Goldmund. Abia acum izbuti acesta să se scoale. În lumina cenușie, nocturnă, îl zări pe lungan, zăcînd grămadă ; cînd puse mîna pe el, dădu peste tot de sînge. Îi săltă capul, dar acesta căzu la loc, moale și greu, ca un sac. Din piept și din gît continua să-i curgă sîngele, viața i se scurgea din trup cu oftaturi aiurea, din ce în ce mai slabe.

„Iată, am ucis un om“, gîndi Goldmund și gîndul acesta îi reveni într-una, oît timp, ingenuncheat deasupra mortului, îi privea fața cuprinsă de paloare.

„Sfântă Maică a Domnului, am ucis“, se auzi vorbind singur.

Deodată simți că nu mai e în stare să zăbovească locului. Își luă cuțitul, îl șterse de vesta de lână pe care o purta celălalt, împletită de mâinile Lydiei, pentru iubitul ei ; vârî cuțitul în teaca de lemn și-l ascunse la loc, în buzunar, sări în picioare și o rupse la fugă, cît îl ținură picioarele.

Greu îi apăsa sufletul moartea vagabondului cel vesel ; cînd se crăpă de ziuă, se spală cu zăpadă, înfiorat de sîngele pe care-l vărsase, și mai rătăci de colo pînă colo, fără țintă, cuprins de groază, încă o zi și o noapte. Nevoile trupului îl dezmeticiră pînă la urmă și curmară regretele sale înspăimîntătoare.

Rătăcit în împrejurimile pustii și înzăpezite, fără adăpost, fără drum, fără hrană și aproape fără somn, ajunse la mare ananghie, foamea țipa în trup asemenea unei fiare, se întinse de mai multe ori, epuizat, în mijlocul cîmpului, închise ochii și se crezu pierdut, nemaivorind nimic, decît să doarmă și să moară în zăpadă. Dar ceva îl săltă de fiecare dată, deznădăjduit și lacom o luă la fugă, pentru a-și salva viața și chiar pradă celor mai cumplite spaime, îl încîntă și-l ameți puterea și sălbăticiunea incomprehensibilă a voinței de a nu muri, puterea imensă a instinctului vital. De pe o tufă înzăpezită de ienupăr culese, cu miini vinete de ger, bobîțele sfrijite și le mîncă, aspre și amare cum erau, amestecîndu-le cu ace de brad ; înghiți pumni întregi de zăpadă, pentru a-și stinge setea. Cu respirația pierdută, suflînd în miinile înțepenite, șezu pe o movilă și-și îngădui un scurt răgaz de odihnă, pîndi lacom în toate direcțiile dar nu era nimic de văzut, pretutindeni numai cîmp și pădure, nicăieri o urmă de fum. Trecură în zbor, pe deasupra lui, niște ciori, privi mînios în urma lor. Nu, nu se vor ospăta din trupul lui, cîtă vreme mai avea o

urmă de vlagă în picioare, o scînteie de căldură în sînge. Se ridică și porni din nou în necruțătoarea cursă împotriva morții. Alergă și alergă și în febra epuizării și a ultimului efort, gînduri ciudate puneau stăpînire pe el, purta discuții smintite, de unul singur, ba pe tăcute, ba cu glas tare. Vorbea cu Victor, cu cel înjunghiat, brutal și ironic :

— Ei, viclene, cum îți merge ? Îți rîde luna-n mîne, haimana, îți rod vulpile urechile ? Zici că ai omorît un lup ? L-ai mușcat de gît sau i-ai smuls coada, hai ? Ai vrut să-mi furi ducatul, cîrpă ce ești ! Numai că mititelul de Goldmund te-a surprins și te-a cam gîdilat pe la coaste ! Și doar aveai toți sacii plini cu pîine și cu cîrnați și cu brînză, porcule, sac fără fund ce ești !

Rostea asemenea vorbe de ocară, tușind și lătrînd de unul singur, îl suduia pe mort, se îmbăta de biruința asupra lui, îl lua în rîs, pentru că se lăsase răpus, tîmpitul, prostovanul, lăudărosul !

După aceea însă, gîndurile și vorbele sale nu mai fură adresate lui Victor. Acum o vedea pe Julie, pe frumoasa Julie, așa cum îl părăsise în noaptea aceea ; o striga, cu alintări, cu gingășii nerușinate, nebunești, încerca s-o seducă, s-o ademenească, s-o hotărască să-și scoată cămășuța și să călătorească cu el prin ceruri, cu un ceas înainte de moarte, cu o secundă înainte de jalnicul său sfîrșit. Implorîndu-i și provocîndu-i, grăi sînilor ei mititei, pietroși, picioarelor ei, părului blond și creț de la subțioara ei.

Și iarăși, în vreme ce alerga împleticindu-se, cu încheieturile întepenite, peste buruienile cîmpului, acoperite de zăpadă și înghețate, beat de durere, cu un sentiment de triumf inspirat de lăcomia de viață ce ardea cu flăcări în el, începu să șoptească ; dar acuma cel cu care vorbea era Narziss, lui îi împărțea noile sale aspirații, înțelepciuni și glume.

— Ți-e frică, Narziss, intră în vorbă cu el, ți-e groază, ai observat oare ceva ? Da, stimate, lumea e plină de moarte, plină de moarte, e cocoțată pe fiecare gard, stă după fiecare copac și nu vă folosește la nimic că înălțați ziduri și dormitoare și capele și biserici, ea se zgâiește prin ferestrele voastre, râde, îl cunoaște pe fiecare dintre voi, în miez de noapte o auziți, rîzîndu-vă sub geam și strigîndu-vă pe nume. N-aveți decît să vă cîntați psalmii și, cuminte, să vă aprindeți lumînările pe altar și să vă recitați vecerniile și matutinele și să strîngeți buruienile pentru laborator și cărțile pentru bibliotecă ! Postești, prietene ? Te lipsești de somn ? O să te ajute ea, cumătra, o să te facă să te lipsești de toate, numai ciolanele o să ți le lase. Fugi, scumpule, fugi repede, aici pe cîmp se aține Dumneaei, fugi și ține-ți bine ciolanele, că tind să se împrăstie, nu vor să zăbovească prea mult la noi. Ah, bieteile noastre ciolane, ah, biata noastră gură și bietul nostru pîntec, ah, bietul nostru creier de sub țeasta asta tare ! Totul vrea să se risipească, totul vrea să se ducă naibii, pe copaci șed ciorile, popi în sutană neagră...

De mult nu mai știa cel rătăcit încotro aleargă, unde se află, ce spune, dacă e culcat sau mai e în picioare. Cădea peste tufișuri, se lovea de copaci, se prindea, în cădere, de zăpadă sau de spini. Dar instinctul său era viguros, îl smulgea de fiecare dată din loc, îl mîna de fiecare dată mai departe în goana lui orbească. Cînd se prăbuși pentru ultima oară și rămase zăcînd jos, se afla în același sătuc, în care, cu cîteva zile mai înainte, îl întîlnise pe Victor, și în care ținuse, timp de o noapte, facla de brad deasupra femeii ce născuse. Rămase întins pe jos, și oamenii veniră, alergînd, și se strînseră în jurul lui, și-și dădură cu părerea, dar el nu mai auzea nimic. Femeia, a cărei dragoste o gustase cu prilejul primului său

popas aici, îl recunosc şi se sperie de înfăţişarea lui. i se făcu milă de el, îl lăsă pe bărbatul ei s-o ocă-rască în voie şi-l târî pe cel pe jumătate mort în grajd.

Nu dură mult pînă ce Goldmund se putu ridica din nou în picioare şi fu în stare să-şi continue dru-mul. Căldura grajdului, somnul şi laptele de capră, pe care femeia i-l dăduse de băut, îl tămăduiră şi-i re-dară puterile ; relele prin care trecuse de curînd, rămăseseră în urmă, undeva foarte departe, de parcă s-ar fi scurs multă vreme de cînd le trăise. Marşul cu Victor, noaptea geroasă, de spaimă, din pădure, sub brazii aceia, încheştarea înfiorătoare de pe culcuş, moartea îngrozitoare a camaradului, zilele şi nopţile gerului, ale foametei şi rătăcirii, toate ţineau de tre-cut, le uitase aproape ; dar nu erau totuşi uitate, erau numai îndurate şi biruite, numai rămase în urmă. Ceva stăruia însă, ceva inefabil, ceva îngrozi-tor şi de preţ totodată, ceva scufundat şi, totuşi, de neuitat, o experienţă, un iz pe limbă, un inel pe inimă. În numai doi ani deşertase pînă la fund cupa plăcerilor şi suferinţelor vieţii fără de căpătii : sin-gurătatea, libertatea, pînda pădurii şi a fiarelor, dra-gostea infidelă, hoinară, strîmtoarea, ananghia cum-plită, de moarte. Zile întregi fusese musafir al cîmpiei văratice, zile şi săptămîni al pădurii, zile al zăpezii, zile pradă spaimei de moarte, în vecinătatea morţii şi dintre toate prin cîte trecuse, mai ciudată şi mai puternică îl impresionase apărarea de moarte, con-ştiinţa de a se şti mic şi prăpădit şi ameninţat, şi totuşi, în această luptă ultimă, deznădăjduită, cu moartea, simţise în sinea lui această putere înspăi-mîntătoare, superbă, această tenacitate a vieţii. Asta stăruia mai presus de toate cu ecouri, asta-i rămăsese înscris în inimă, asemenea gesturilor şi chipurilor voluptăţii, care semănau atît de bine cu ale facerii şi şi ale stingerii. Cum strigase, de curînd, femeia care

născuse și cum își schimonosise fața, și cum se prăbușise, tot de curînd, Victor, și-și vărsase sîngele atît de repede și de tăcut ! Oh, și el însuși simțise, în zilele de foamete, cum îl pîndise moartea, cît îl duruse foamea, și cît de frig îi fusese, cît de frig ! Și cum luptase, cum îi dăduse morții peste nas, cu ce spaimă și cu ce voluptate crîncenă se apăraseră ! Acum i se părea că nici nu poate înderca în viață mai multe decît cele prin cîte trecuse. Singur cu Narziss ar fi putut poate vorbi despre toate acestea.

Cînd Goldmund își reveni pentru prima oară, de-a binelea, pe culcușul de paie din grajd, nu-și mai găsi în buzunar ducatul. Să-l fi pierdut în timpul marșului îngrozitor, străbătut pe jumătate inconștient, umblînd împleticindu-se, în ultima zi de foamete ? Rămase multă vreme pe gînduri, căutînd răspuns la întrebare. Ducatul îi fusese drag, n-ar fi vrut să-l piardă, deși banii nu însemnau mare lucru pentru el, abia le cunoștea valoarea. Dar această monedă de aur îi devenise importantă din două motive. Era singurul dar ce-i mai rămăsese de la Lydia, căci pieptarul de lînă zăcea doar în pădure, pe Victor, îmbibat de sîngele acestuia. Și apoi, mai presus de toate, nu voise să rabde înstrăinarea monezii de aur, din pricina ei se apăraseră de Victor, din pricina ei îl ucisese. Dacă ducatul era pierdut, toate întîmplările din noaptea aceea de groază și-ar fi pierdut rostul și însemnătatea. După ce stătuse multă vreme pe gînduri, se destăinui și țărâncii.

— Christine, îi șopti el, am avut o monedă în buzunar și acum n-o mai am.

— Ai și băgat de seamă ? zise ea cu un zîmbet deosebit de drăgăstos, dar totodată șiret și hazliu care-l încîntă într-atît, încît, în ciuda slăbiciunii sale, o cuprinse în brațe.

— Ce băiat ciudat ești tu, zise ea cu gingășie, atât de înțelept și de delicat și totodată atât de prost ! Căci cine aleargă prin lume cu un ducat în buzunar, la vedere ? O, băiat copilăros ce ești, prostuț și dulce ! Moneda ta de aur am găsit-o eu, încă de pe când te-am culcat aici, în paie.

— Așa ? Și unde-i acum ?

— Caut-o, rîse ea și-l lăasă, într-adevăr, să o caute îndelung, pînă ce-i arătă, pe tunică, locul cu pricina, în care o prinsese cu o cusătură solidă. Mai adăugă o mulțime de sfaturi bune, materne, pe care Goldmund le dădu repede uitării, dar serviciul pe care i-l făcuse, din dragoste, și rîsul acela, înscris șiret și binevoitor pe chipul ei de țarancă, nu-l mai uită niciodată. Se strădui a-i arăta cîtă recunoștință îi poartă, și cînd, peste puțin, se simți din nou în stare de drum și voi să pornească mai departe, ea îl reținu, căci în zilele acestea se schimba luna și ea era sigură că vremea se va mai îmblînzi. Și așa se și întîmplă. Cînd porni mai departe, zăpada părea cenușie și bolnavă, și văzduhul era greu de umezeală, iar sus, în țării, se auzea geamătul vîntului, care prevestește dezghețul.

CAPITOLUL X

Gheața se scurgea din nou aval pe rîuri, frunzișul putred mirosea din nou a violete, Goldmund umbla iarăși de-a curmezișul anotimpurilor pestrice, sorbea cu ochi nesățioși pădurile, munții și norii, hoinărea și poposea din ogradă în ogradă, din sat în sat, din femeie în femeie, ședea adesea, în răcoarea serii,

trist și cu inima îndurerată, sub cîte o fereastră în dosul căreia ardea lumină, iar din răsfrîngerea roșietică a luminii radia spre el, splendid și de neatîns, imaginea a tot ce putea exista pe pămînt ca fericire, a căminului și a păcii. Toate reveneau, iarăși și iarăși, toate cîte le crezuse a le cunoaște prea bine, toate reveneau și păreau, totuși, de fiecare dată altminteri : umbletul prelung peste cîmpuri și lunci sau pe drumuri pietroase, somnul estival din pădure, hoinăreala prin sate, în urma șirurilor de fete tinere care se întorceau acasă, mîna în mîna, de la zvîntatul finului sau de la culesul hameiului, primul fior al toamnei, primele, cruntele geruri — toate reveneau, o dată, de două ori, nesfîrșită se depăna în fața ochilor săi banda pestriță a imaginilor.

Nu puține ploi și nu puține zăpezi apucase Goldmund pe drumuri, pînă cînd, într-o bună zi, străbătînd o pădure luminoasă, de fag, care începuse a înmuguri verde-deschis urcă o coastă și, de sus, de pe creasta muntelui, zări, desfășurîndu-se în fața lui, un peisaj nou, care îi încîntă ochii și stîrni în inima lui un val de presimțiri, de doruri și de nădejdi. De zile întregi știa că se apropie de această regiune și o așteptase, dar ea izbuti totuși să-l surprindă la acest ceas de amiază, și ceea ce ochii săi percepură, la prima întîlnire, îi confirmă și-i întări așteptările. Printre trunchiurile cenușii și printre crengile ce se legăneau molcom, privea înspre o vale colorată în brun și în verde, în mijlocul căreia licărea, albastru-sticlos, un rîu lat. Își dădea seama că începînd de acum și pentru o bucată de vreme, se va isprăvi cu umblatul peste mîriști, fără drumuri, prin ținuturi cu cîmpii sălbatice și prin păduri, cu singurătățile în care numai arareori putea poposi în cîte o ogradă sau în cîte un sătuc nevoiaș. Aici, de vale, curgea rîul, și de-a lungul rîului se întindea unul din cele mai frumoase și mai

vestite drumuri ale imperiului, aici se așternea pînă în zări un ținut bogat, îndestulat, pe aici treceau plute și vase și drumul ducea spre sate frumoase, spre castele, mînăstiri și orașe bogate și cine voia, putea hălădui pe drumul acesta zile și săptămîni în șir, fără grija că s-ar putea înfunda brusc, asemenea unui șleau mizer de țară, undeva în desişul unei păduri sau în umezeala unei mocirle. Urma iarăși ceva nou și Goldmund se bucura.

În seara aceleiași zile se și afla într-un sat frumos, așezat pe șoseaua lată, între rîu și roșcatele coaste cu vii, un sat cu case cu fronton, cu ciopliturile lor frumoase pe grinzi, mai toate vopsite în roșu și străjuite de porți cu intrări boltite ; străduțe tăiate în trepte de piatră, urcau dealul. Dintr-o fierărie se revărsa spre uliță lumina roșie a focului și huietul senin al nicovalei. Plin de curiozitate hoinări cel proaspăt sosit, prin toate ulițele și ungherele, adulmecă gurile de pivniță, izul de butoi și de vin, iar la malul rîului mirosul proaspăt al apei care-i amintea de pește ; se uită la casa Domnului și cercetă cimitirul, și nu neglija să-și ochiască un șopron potrivit, în care la nevoie se putea aciui preț de o noapte. Dar înainte de asta, voia să încerce să ceară de-ale gurii la casa parohului. Dădu peste un preot gras, cu fața stacojie, care-l interogă și căruia îi relată povestea vieții sale, trecînd unele pasaje sub tăcere și adăugînd altele, născocite ; în urma acestei povestiri fu primit cu prietenie și nevoit să petreacă seara în prelungi discuții cu sfîntia-sa, dar covîrșit cu mîncări alese și vin. A doua zi porni mai departe, de-a lungul șoselei, care urma cursul rîului. Văzu trecînd plute și bărci împovărate, depăși căruțe, cite una îl duse chiar o bucată de drum ; repede și supraîncărcate de imagini goniră, una după alta, zilele de primăvară, sate și orașele îl găzduiră, femeii îi zîmbiră pitite pe după gardurile

grădinilor sau îngenuncheate în țărîna brună, în care sădeau răsaduri, fete cîntară în ulițele satelor, la ceasul înserării.

Într-o moară, o slujnică tinărară îi plăcu atît de mult, încît rămase două zile încheiate în împrejurimi și-i dădu tîrcoale ; ea rîse și stătu cu plăcere la flecăreală cu el, i se păru că mai mult ca orice i-ar surîde să devină ajutor de morar și să rămînă pentru totdeauna aici. Șezu cu pescarii, ajută cărăușilor să dea nutreț și să țesale, primi în schimb pîine și carne și avu voie să-și continue călătoria cu ei. Îi prii, după îndelungata lui singurătate, această lume de drumeți amabili, după nesfîrșitele posturi, îndestularea cotidiană cu mîncare îmbelșugată, bucuros se lăsă dus de valul acesta zglobiu care-l săltă și-l purtă mai departe ; și cu cît se apropie de orașul de reședință al episcopiei, cu atît șoseaua deveni mai aglomerată și mai veselă.

Într-un sat, cum tocmai se înseră, se duse să se plimbe de-a lungul apei, sub niște copaci cu coroane falnice. Puternic și tăcut curgea riul, șuvoiul murmura și ofta sub rădăcinile arborilor, peste o nouă movilă răsărea luna, azvîrlea scînteieri peste riul și umbre sub arbori. Întîlni o fată care ședea și plîngea, se certase cu iubitul ei, el plecase și o lăsase singură. Goldmund se așeză lîngă ea și-i ascultă jelanîa, îi mîngîie mîna, îi povesti despre pădure și despre căprioare, o mîngîie, o făcu să rîdă și ea îi îngădui o sărutare. Dar atunci apăru, umblind în căutarea ei, iubitul fetii ; se potolise și regretase cearta. Cînd îl găsi pe Goldmund, șezînd lîngă ea, se azvîrli asupra lui și-l izbi cu pumnii ; cu oarecare trudă izbuti Goldmund să se apere, pînă la urmă reuși totuși să se descotorosească de el, flăcăul fugi, ocărînd, spre sat, fata se mistuise de mult. Dar Goldmund, neîncrezător în această pace nestatornică, își părăsi culcușul dinainte

pregătit și merse mai departe, preț de-o jumătate de noapte, străbătînd o lume tăcută, argintată, se simți foarte mulțumit, încîntat de picioarele lui zdravene, nu se opri pînă ce roua nu-i spălă colbul de pe încălțări, apoi, obosit, se culcă sub cel mai apropiat copac și adormi. Se făcuse de mult ziuă cînd se trezi, simțindu-se gîdilă pe față, beat de somn căută să izgonească, dînd din mîină, presupusa gîză, readormi și în curînd fu din nou trezit de același gîdilă; în fața lui stătea o țărăncuță, care — în vreme ce-l privea — îl gîdila cu vîrfurile unei nuiele de salcie. Se ridică, împleticindu-se, își dădură binețe zîmbindu-și reciproc și dînd din cap, ea îl conduse într-un șopron, unde chipurile se dormea mai bine. Dormiră un timp acolo, împreună, apoi ea plecă în fugă și reveni cu o căldare mică, plină cu lapte cald, proaspăt muls. Dăruî fetii o bentită albastră de prins părul, pe care nu de mult o găsisese în uliță și pe care o pusese bine și apoi, înainte ca el s-o pornească mai departe, se mai sărutară o dată. Se numea Franziska și lui Goldmund îi păru rău că trebuia s-o părăsească.

În seara aceleiași zile găsi adăpost într-o mînăstire, dimineța luă parte la missă; o mie de amintiri îi unduiră miraculos în inimă, aerul de sub bolți, pietros și rece, și sunetul sandalelor pe dalele de piatră ale gangurilor îl emoționară, trezindu-i un sentiment domestic, o emoție parcă de acasă. După ce missa se isprăvi și se lăsă liniște în biserica mînăstirii, Goldmund rămase îngenușat; inima lui era mișcată într-un fel ciudat, noaptea trecută visase multe. Simțea dorința de a scăpa într-un fel de propriul său trecut, de a-și schimba oarecum viața, nu știa nici el de ce, poate că îl mișca numai amintirea Mariabronn-ului și a tinereții sale pioase. Se simțea îndemnat să se confeseze și să se primenească, avea multe păcate mărune, multe vicii neînsemnate de mărturisit, dar mai

greu decît orice îl apăsă moartea lui Victor, care se prăpădise de mîna lui. Găsi un preot, i se mărturisi, îi povesti una şi alta, îndeosebi loviturile de cuţit în gîtul şi în spatele bietului Victor. O, cît trecuse de cînd nu se mai mărturisise ! Numărul şi greutatea păcatelor sale i se părură considerabile, ar fi fost gata să ispăşească pentru ele, luînd asupra sa un canon greu. Dar părintele confesor părea a cunoaşte viaţa celor hoinari, nu se îngrozi, îl ascultă calm, îl dojeni şi-l avertiză, cu seriozitate şi simpatie, fără a se gîndi măcar să-l afurisească.

Uşurat se ridică Goldmund, îşi rosti rugăciunile în faţa altarului, după cum îl îndemnase părintele şi era gata să părăsească biserica, cînd o rază de soare căzu printr-una din ferestre, privirea lui o urmări şi zări, într-o capelă laterală, o statuie care parcă îi grăia şi-l atrăgea atît de intens, încît se întoarse spre ea cu ochi de îndrăgostit şi o privi, cu adîncă evlavie, profund mişcat. Era o Maică a Domnului, lucrată din lemn, nespus de gîngaşă, care stătea uşor plecată şi felul în care mantia albastră îi cădea de pe umerii înguşti, şi-n felul în care-şi întindea mîna gîngaşă, de fată, şi-n felul în care priveau pe deasupra gurii îndurerate, ochii ei, şi-n care se bomba fruntea superbă, era ceva atît de viu, atît de frumos şi de în-sufleţit, cum — i se păru — nu mai văzuse nici-odată. Nu se sătura să privească această gură, această curbură delicată, dulce a gîtului. I se părea că vede ceva ce mai văzuse de nenumărate ori în vise, mereu, ceva după care tînjise adesea. În cîteva rînduri dădu să plece, dar de fiecare dată ceva îl atrăgea îndărăt.

Cînd, în sfîrşit, voi totuşi să pornească, îl descoperi pe părintele căruia i se mărturisise adineaori, stînd în spatele său.

— Ţi se pare frumoasă ? întrebă acesta, prietenos.

— Nespus de frumoasă, zise Goldmund.

— Mulți spun la fel, răspunse preotul. Iar alții spun că n-ar fi o adevărată Maică a Domnului, că ar fi prea de modă nouă, prea lumească, sau că ar fi exagerată și neadevărată. Se spun multe pe seama ei. Va să zică ție-ți place, îmi pare bine. Se află abia de un an în biserica noastră, a donat-o un binefăcător al casei noastre. E cioplită de maestrul Niklaus.

— Maestrul Niklaus? Cine-i maestrul Niklaus, unde stă? Îl cunoașteți? O, vă rog, spuneți-mi ceva despre el! Cel ce-i în stare să creieze asemenea lucru trebuie să fie un om minunat!

— Nu știu multe despre el. Este un sculptor în lemn din orașul de reședință al episcopului nostru, cale de o zi de aici, și, ca artist, se bucură de mare faimă. De obicei artiștii nu sînt chiar niște sfinți și probabil că nici el nu-i un sfînt, dar este fără îndoială un bărbat de talent, un spirit mai ales. L-am văzut de cîteva ori...

— Oh, l-ați văzut! Cum arată?

— Fiule, pari cu totul vrăjit de el. Ei bine, caută-l și du-i salutări din partea lui pater Bonifazius.

Goldmund multumii în cuvinte deosebit de însuflețite. Părintele plecă zîmbind, el însă mai zăbovi o vreme în dreptul acestei statui misterioase al cărei piept părea că respiră și pe a cărei față părea să trăiască laolaltă atîta durere și atîta dulceată, încît i se încălește inima.

Ieși din biserică schimbat, pașii îl purtară printr-o lume cu desăvîrșire nouă. Din clipele acelea, consumate în fața statuii sfînte, de lemn, Goldmund intrase în stăpînirea a ceva ce nu mai avusese niciodată, ceva stăpînit de alții, care-i stîrniseră de atîtea ori fie zîmbetul, fie invidia: un scop! Avea un scop și poate că va izbuti să-l atingă și poate că toată viața sa neîncegată, descompusă, va dobîndi sens și valoare. Cu bucurie și cu teamă simțea cum îl străbate acest

sentiment nou, și-i înaripează pașii. Șoseaua frumoasă, veselă, pe care hălăduia, nu mai era ce fusese ieri, un prilej permanent de sărbătoare cîmpenească și un loc în care era o plăcere să zăbovești sau să umbli, nu mai era decît un simplu drum, era drumul spre oraș, drumul spre maestru. Zori, nerăbdător. Ajunse încă înainte de a se însera, văzu, răsărind pe după ziduri, turnuri, deasupra porții zări blazoane dăltuite și steme vopsite, cu inima palpitîndă trecu dincolo și abia luă în seamă hărmălaia și înghesuiala zgomotoasă de pe străzi, cavalerii care treceau călare, căruțele și trăsurile. Nici cavalerii, nici căruțele, nici orașul și nici episcopul nu aveau vreo însemnătate pentru el. Întrebă pe primul om pe care-l întîlni sub poartă unde locuiește maestrul Niklaus și rămase profund dezamăgit că omul nu știa nimic despre el.

Ajunse într-o piață cu case mari, multe dintre ele erau împodobite cu picturi sau cu statui. Deasupra intrării unei case stătea, mare și strălucitor, chipul sculptat al unui lăncier, colorat în tonuri violente. Nu era atît de frumos ca statuia din biserica mînăstirii, dar stătea într-un fel anume, și-și arăta pulpa și înțepa cu barba către lume, astfel încît Goldmund crezu, totuși, că putea să fi fost făurit de același maestru. Intră în casă, bătînd la uși, urcă trepte, dădu pînă la urmă peste un domn îmbrăcat cu un halat de catifea împodobit cu blană, îl întrebă, pe acesta, unde l-ar putea afla pe maestrul Niklaus. Domnul întrebă ce vrea de la dînsul, și Goldmund trebui să facă un efort ca să se stăpînească, și să se mărginească a-i spune că are numai de transmis un mesaj. Domnul îi indică numele străzii în care locuia maestrul, și pînă ce Goldmund, tot întrebînd, găsi drumul pînă acolo, se făcu noapte. Puțin cam speriat, dar totuși foarte fericit stătea acum în fața casei maestrului, cu privirea ridicată spre ferestre, gata să dea buzna. Dar

își aduse aminte că era târziu, că era nădușit și colbuit de marșul de peste zi, se stăpîni și așteptă. Rămase vreme îndelungată în fața casei. Văzu o fereastră luminîndu-se, și tocmai cînd se-ntoarse să plece zări, apropiindu-se de una din ferestre, silueta unei fete blonde, foarte frumoasă, prin părul căreia se scurgea, venind din spate, licărul blind al unei candelă.

Dimineata următoare, după ce orașul se deșteptă și hărmălaia reîncepu, Goldmund se spală pe față și pe mîini, își curăță hainele și încălțărilor de praf, apoi caută iarăși drumul spre strada aceea, și bătut la poartă. Apăru o servitoare care nu prea voi să-l conducă la maestru, dar el reuși s-o îmbuneze, așa că pînă la urmă îl conduse, totuși, înăuntru. Maestrul se afla într-o sală mică, ce-i slujea de atelier, purta un sort de lucru, era un bărbat înalt, bărbos, lui Goldmund i se păru că are patruzeci sau cincizeci de ani. Îl privi pe străin cu niște ochi albaștri, tăioși, în vreme ce-l întrebă repezit ce anume dorește. Goldmund îi talmăci salutul lui pater Bonifazius.

— Altceva nimic ?

— Maestre, zise Goldmund cu respirația tăiată, acolo, la mînăstire, am văzut acea Maică a Domnului, cioplită de dumneavoastră. Ah, nu vă uitați atît de neprietenos la mine, numai dragostea și admirația mă aduce la dumneavoastră. Nu sînt fricos, am trăit multă vreme pe drumuri și cunosc izul pădurii și-al zăpezii, și-al foamei ; nu există om de care m-aș teme. Dar de dumneavoastră mă tem. Oh, am o singură, o mare dorință, de care inima mi-e atît de încărcată, încît mă doare.

— Și anume care dorință ?

— Aș vrea să vă devin ucenic și să învăț la dumneavoastră.

— Nu ești singurul care nutrești această dorință, tinere. Însă mie nu-mi trebuie ucenici și am două ajutoare. Dar de unde vii și cine-ți sînt părinții ?

— Nu am părinți, și vin de nicăieri. Am fost școlar într-o mînăstire, unde am învățat latina și greaca, apoi am plecat, ani de zile am fost tot pe drumuri.

— Și de ce crezi că ar trebui să devii sculptor ?
Ți-ai încercat vreodată mîna ? Ai desene ?

— Am făcut multe desene, dar nu le mai am. De ce anume aș vrea să învăț această artă, cred că vi-o pot spune. Mi-am făcut multe gînduri și am văzut multe fețe și chipuri și am cugetat asupra lor și unele din aceste gînduri m-au chinuit neîncetat și nu m-au lăsat în pace. Am observat cum într-un chip se repetă mereu o anume formă, o anume linie, cum o frunte corespunde unui genunchi, un umăr unui șold și cum în adîncul adîncurilor, toate sînt asemenea și identice cu ființa și cu firea omului care are un asemenea genunchi, un asemenea umăr sau o asemenea frunte. Și am mai observat, asta am văzut-o într-o noapte în care a trebuit să ajut unei lehuze : că cea mai mare durere și cea mai mare voluptate au o expresie foarte asemănătoare.

Pătrunzător îl privi maestrul pe străin :

— Îți dai seama ce-mi tot îndrugi ?

— Da, maestre, așa este. Tocmai asta a fost, spre cea mai mare încîntare și uimire a mea, ceea ce am găsit exprimat în Maica Domnului a dumneavoastră, doar de asta am și venit. Oh, e atîta suferință pe fața aceea frumoasă, sublimă, și, totodată, suferința toată parcă a devenit numai fericire, numai zîmbet. Cînd mi-am dat seama de acest adevăr, am fost ca fulgerat de un foc, toate gîndurile și visele mele de atîția ani păreau să se confirme și dintr-o dată nu mai fură inutile și dintr-o dată am știut ce am de făcut și încotro trebuie să mă îndrept. Iubite maestre Niklaus, vă

rog din inimă, îngăduiți-mi să învăț la dumneavoastră !

Niklaus ascultase cu atenție, fără ca chipul lui să devină mai prietenos.

— Tinere, zise el, știi să vorbești uimitor de frumos despre artă și mă uimește, de asemenea, că la anii tăi, știi atâtea despre voluptate și despre suferință. Ar fi o plăcere pentru mine să stau de vorbă cu tine despre toate acestea, într-o seară, la o cupă de vin. Dar uită-te : a sta de vorbă împreună, a schimba cuvinte plăcute și înțelepte, nu este același lucru cu a trăi și a munci câțiva ani împreună. Aici e un atelier și se lucrează, nu se flecărește, și aici nu are preț ce gânduri și-a făurit cineva și ce știe să spună, ci numai și numai ce știe să plămădească cu mâinile sale. Pari a avea intenții serioase, de aceea nu vreau să te refuz. Să vedem dacă știi să și faci ceva. Ai modelat vreodată vreun chip în lut sau în ceară ?

Goldmund se gândi imediat la un vis pe care-l avușese cîndva, cu multă vreme în urmă, în care modelase mici figuri de lut și deveniseră uriașe. Dar trecu întimplarea sub tăcere și răspunse că nu, nu încercase încă niciodată asemenea lucruri.

— Bine. Atunci vei desena ceva. Acolo-i o masă, vezi, cu hîrtie și cărbune. Așează-te și desenează, poți rămîne pînă la prînz sau chiar pînă diseară. Poate atunci îmi voi da seama dacă ești sau nu bun de ceva. Așa, și acum am vorbit destul, eu trebuie să mă apuc de lucrul meu ; apucă-te și tu de-al tău.

Goldmund se așeză pe scaunul pe care i-l indicase Niklaus, la masa de desen. Nu era grăbit cu lucrarea, întîi stete și așteptă liniștit, asemenea unui școlar intimidat, apoi se holbă, curios și prietenos la celălalt capăt al sălii, la maestrul care-i întorsese pe jumătate spatele și-și continua lucrul la o statuie

mică, de lut. Privea cu atenție la acest bărbat, în al cărui cap sever, ușor încărunțit și în ale cărui mâini de meșteșugar, aspre dar nobile și însuflețite, sălășluiau splendide puteri de vrăjitor. Arăta altfel decât și-l închipuise Goldmund : mai bătrîn, mai modest, mai lucid, mult mai puțin strălucitor și cuceritor de inimi, și de fel fericit. Tăișul necrutător al privirii sale era acum ațintit asupra lucrului, ferit de ochii lui, Goldmund încerca să rețină înfățișarea maestrului în ansamblul ei. „Omul acesta, gîndi el, ar fi putut deveni un cărturar, un cercetător tăcut, sever, care și-ar fi închinat viața unei opere, începută înaintea lui, de un șir întreg de antecesorii și pe care, odată, va trebui să o lase pe seama succesorilor, o operă tenace, de lungă durată, ce nu se isprăvește niciodată, și se plămădește prin însumarea muncii și abnegației multor generații“. Acestea deslușea contemplatorul, privind capul maestrului ; multă răbdare, multă învățătură dobîndită și multă cugetare, multă modestie și cunoaștere a facturii îndoielnice a oricărei munci omenești erau scrise pe chipul acesta, dar și credință în propria lui datorie. Altul era limbajul mîinilor sale, între ele și între chip stăruia o contradicție. Mîinile acestea apucau foarte sigure dar și extrem de sensibile lutul pe care-l modelau, umblau cu lutul ca mîinile unui amant cu amanta care i se dăruise în întregime : îndrăgostite, pline de unduirile fine ale simțului, doritoare, dar fără a deosebi între a lua și a da, voluptoase și pioase în același timp, sigure și măiestre, ca dintr-o arhaică, profundă cunoaștere. Încîntat și plin de admirație urmărea Goldmund mișcarea acestor mîini binecuvîntate. Cu dragă inimă l-ar fi desenat pe maestru, de n-ar fi stăruit acea contradicție dintre față și mîini, care-l paraliza.

După ce îl privise poate vreun ceas pe artistul care, însingurat își vedea de lucrul său, și iscodise

în gânduri taina acestui om, o altă imagine începea să se formeze în el, să devină vizibilă pentru sufletul său, imaginea omului pe care-l cunoștea cel mai bine dintre toți, pe care îl iubise foarte mult și-l admirase cu ardoare : și această imagine era fără frânturi și contradicții deși purta și ea trăsături multiple și amintea de multe înfruntări. Era imaginea prietenului său Narziss. Tot mai densă se aduna ea într-o unitate, într-o totalitate, tot mai limpede ieșea la lumină în această imagine legea lăuntrică a acestui om iubit, capul, modelat cu suplețe de spirit, gura frumoasă, stăpînită și ochiul puțin trist, toate înăsprițe și înobilate de spirit, umerii înguști, însuflețiți de încreștarea pentru spiritualizare, ca și gîtul lung, mîinile gingașe, distinse. De atunci, de cînd se despărțise de mîinăstire, niciodată nu-și mai revăzuse atît de limpede prietenul, niciodată nu posedase în sinea lui cu atîta certitudine imaginea acestuia.

Ca într-un vis, fără vrere, totuși supus și ascultînd parcă de un imperativ, începea Goldmund să deseneze cu prudență, să-și petreacă degetele dragăstos, cu evlavie, împrejurul figurii ce sălășluia în inima lui, uitînd de maestru, de sine însuși și de locul în care se afla. Nu băgă de seamă că lumina din sală se mută încet, nu văzu că maestrul se uită în cîteva rînduri spre dînsul. Ca o ofrandă rituală își împlinea datoria pe care și-o însușise, pe care i-o impusese inima lui : să înalțe imaginea prietenului și s-o păstreze astfel cum continua ea să trăiască pînă în această zi, în sufletul său. Fără a-și face gânduri în această privință, socotea ceea ce înfăptuia în clipele acestea ca achitarea unei datorii, ca o recunoștință.

Niklaus veni la masa de desen și zise :

— E vremea amiezii ; mă duc la masă, poți veni și tu. Ia să văd, ai desenat ceva ?

Trecu în spatele lui Goldmund și privi foaia cea mare, apoi îl dădu de-o parte și o luă cu grijă în mâinile sale iscusite. Goldmund se trezi din visul său și acum privea spre maestru, cu anxioasă așteptare. Maestrul ținea desenul cu ambele mâini și-l cerceta foarte atent, cu privirea tăioasă a ochilor săi albaștri-deschis, severi.

— Cine-i ăsta, pe care mi l-ai desenat aici ? întrebă Niklaus după o vreme.

— Este prietenul meu, un tânăr călugăr și cărturar.

— Bine. Spală-te pe mâini, colea, în curte, curge fântina. Apoi să mergem la masă. Ajutoarele mele nu sînt aici, lucrează undeva, afară.

Goldmund se duse, ascultător, găsi curtea și fântina, își spălă mâinile și ar fi dat mult să cunoască gîndurile maestrului. Cînd se întoarse, maestrul era plecat din atelier, îl auzi, trebăluind, în odaia vecină ; cînd reapăru, era și el spălat și în locul șorțului purta o haină frumoasă de postav, în care arăta impunător și solemn. O luă înainte, în sus, pe scări, pilaștrii balustradei din lemn de nuc aveau capete cioplite, de îngerași, trecură printr-un vestibul în care erau aglomerate tot soiul de statui, mai vechi și mai noi, pînă ajunse într-o odaie frumoasă, în care dușumeaua, pereții și tavanul erau din esență tare și unde, în colțul de lîngă fereastră, aștepta o masă așternută. O fată veni în fugă, Goldmund o cunoștea, era fata frumoasă de aseară.

— Lisbeth, zise maestrul, trebuie să mai pui un tacîm, am adus un musafir. Este, ei da, nici măcar nu-i cunosc încă numele...

Goldmund i-l spuse.

— Deci Goldmund. Putem mîncea ?

— Într-o clipă, tată.

Aduse o farfurie, ieși în fugă și reveni repede, însoțită de slujnică ; aceasta servi mîncarea, carne de

porc, linte și piine albă. În timpul mesei tatăl vorbi cu fata despre unele și altele, Goldmund șezu tăcut, mîncă puțin și se simți foarte nesigur și stingherit. Fata îi plăcu grozav, era o apariție impunătoare, frumoasă, aproape tot atît de înaltă ca și tatăl ei, ședea cuviincioasă și cu desăvîrșire inaccesibilă, ca după un cristal. nu-i adresă străinului nici vorbe, nici priviri.

După ce masa se isprăvi, maestrul zise :

— Vreau să mă odihnesc jumătate de ceas. Tu du-te în atelier sau pierde-ți vremea pe undeva, pe afară, după aceea vom sta de vorbă despre cele ce avem de făcut.

Goldmund ieși, salutînd. Trecuse un ceas, poate mai bine, de cînd maestrul îi văzuse desenul, dar nu-i spusese nici o vorbă despre el. Și acum să mai aștepte altă jumătate de oră ! Ei bine, nu putea alege, așa că așteptă. Nu se duse în atelier, nu voia să-și revadă desenul. Se duse în curte, se așeză pe jghiabul fîntînii și privi firul de apă ce se revărsa neconținut din țeavă, cădea în covata adîncă, de piatră. stîrnea, în cădere, valuri minuscule și sorbea mereu spre adîncul lui puțin aer, care urca apoi în bule albe îndărăt, la suprafață. În oglinda întunecată a fîntînii își vedea propriul său chip și se gîndea că acest Goldmund, care-l privește din adînc, de mult nu mai este Goldmund cel din mînaștire sau Goldmund al Lydiei, dar nici Goldmund al pădurilor nu mai este. Se gîndea că, aidoma fiecărui om, se trece și el, parcă scurgîndu-se, și se schimbă mereu, și în sfîrșit se dizolvă, în vreme ce imaginea lui plămădită de artist rămîne mereu aceeași, neschimbată.

Poate că rădăcina oricărei arte, se gîndea el, poate chiar rădăcina a tot ce-i spirit, este numai spaima de moarte. Ne temem de ea, ne înfiorăm în fața efemerității, observăm cu tristețe cum de fiecare dată

florile se ofilesc și frunzele cad și simțim în inima noastră certitudinea că și noi sîntem trecători, și curînd ne vom ofili și noi. Și dacă, artiști fiind, făurim imagini, sau gînditori fiind, căutăm legi și formulăm idei, o facem pentru a salva, totuși, ceva din marele dans macabru, pentru a dura ceva ce are o existență mai lungă decît noi înșine. Femeia, după care maestrul își modelase Madona cea frumoasă, este poate ofilită acum, moartă chiar, și curînd va fi și el mort, alții vor locui în casa lui, alții vor mîncă la masa lui — dar opera lui stăruie, neschimbată, va străluci în biserica liniștită a mînăstirii și peste o sută de ani, sau și mai bine, și va rămîne totdeauna frumoasă și va zîmbi mereu, cu aceeași gură, înfloritoare și tristă totodată.

Îl auzi pe maestru coborînd scările, și alergă în atelier. Maestrul Niklaus alergă de colo pînă colo, se tot uita la desenul lui Goldmund, în sfîrșit se opri în dreptul ferestrei și zise, în felul său cam tă-răgănat și sec :

— După obicei, ucenicul învață la noi cel puțin patru ani și tatăl său plătește bani pentru această învățătură.

Deoarece făcu o pauză, Goldmund crezu că maestrul se teme că nu va primi de la el bani pentru învățătură. Scoase fulgerător cuțitul din buzunar, desfăcu tivul din jurul ducatului ascuns și-l pescui din ascunziș. Uimit îl privi Niklaus în timpul acestei operațiuni și cînd Goldmund îi întinse moneda de aur, începu să rîdă.

— Ah, asta ai crezut ? rîse el. Nu, tinere, păstrează-ți moneda. Și-acum ascultă-mă. Ți-am spus care este la noi, în breaslă, obiceiul cu ucenicii. Dar nici eu nu sînt un maestru obișnuit, nici tu nu ești un ucenic obișnuit. Căci unul obișnuit își începe anii de ucenicie la treisprezece, paisprezece sau cel mult

cincisprezece ani, și jumătate din timpul învățaturii e pus la corvoadă și trebuie să facă și pe servitorul. Tu ești însă flăcău în toată firea, judecînd după vîrstă, ai putea fi de mult calfă, ba chiar și maestru. Nu s-a văzut niciodată în breasla noastră ucenic cu barbă. Și, ți-am mai spus, nu vreau să țin ucenic în casă. De altfel nici nu pari a fi din soiul acelor care rabdă să i se poruncească sau să fie trimis de colo pînă colo.

Încordarea lui Goldmund sporise la maximum, fiecare din cuvintele cumpănite ale maestrului îl tortura, i se păsură îngrozitor de plicticoase și de școlărești. Cu violență exclamă :

— De ce îmi spuneți toate acestea, cînd nici nu vă gîndiți să mă luați la învățătură ?

Maestrul continuă însă nestingherit, ca și pînă acuma :

— M-am gîndit vreme de un ceas la dorința ta, acum trebuie să ai și tu răbdarea să mă asculți. Ți-am văzut desenul. Are greșeli, dar este, totuși, frumos. De n-ar fi, ți-aș fi dăruit o jumătate de galben și te-aș fi concediat și te-aș fi dat uitării. Nu vreau să-ți spun mai multe despre desen. Vreau să te ajut să devii un artist, poate că ești chemat pentru aceasta. Dar ucenic nu mai poți să fii. Pe de altă parte, cine nu a fost ucenic și nu și-a făcut anii de ucenicie, nu poate ajunge, în breasla noastră, nici calfă, nici maestru. S-o știi din capul locului. Vei face însă o încercare. Dacă ți-e cu putință să rămii cîtva timp aici, în oraș, vei putea veni la mine și învăța cîte ceva. Fără obligații și fără contract, putînd să pleci la orice oră vei vrea. N-ai decît să rupi la mine cîteva cuțite de cioplitor și să strici cîteva butuci de lemn, și dacă se va dovedi că nu ești chemat să devii sculptor în lemn, nu vei avea încotro și va trebui să-ți cauți altceva. Ești mulțumit cu asta ?

Rușinat și mișcat îl ascultă Goldmund.

— Vă mulțumesc din inimă, — strigă el. Pentru mine nu există „acasă” și voi ști să mă descurc, aici, la oraș, tot atât de bine ca și afară, în păduri. Înțeleg că nu vreți să luați asupra dumneavoastră grija și răspunderea mea cum v-ați lua-o pentru un ucenic. Socotesc un mare noroc că mi-e îngăduit să învăț la dumneavoastră. Vă mulțumesc din inimă că vreți să faceți asta pentru mine !

CAPITOLUL XI

Imagini noi îl împresurau pe Goldmund, aici în oraș, o nouă viață începea pentru el. La fel cum meleagurile acestea și orașul acesta îl primiseră cu blindețe îmbietoare și cu belșug, viața nouă îl primi și ea cu bucurii și multe făgăduieli. Chiar dacă în străfundurile sale triste sufletul său rămăsese neatins, la suprafață totuși viața lui se desfășura, jucînd parcă în fel și fel de culori. Perioada care începu acum fu cea mai veselă, cea mai lipsită de necazuri din toată viața lui Goldmund. De afară îl întâmpina bogatul oraș de reședință episcopală, cu toate artele sale, cu femei, cu sute de jocuri și desfătări și imagini ; dinăuntru, simțul său artistic, pe punctul de a se trezi, îl îmbogățea cu noi senzații și experiențe. Cu ajutorul maestrului găsi adăpost în casa unui aurar, în piața târgului de pește, și atât de la maestru cît și de la aurar învăță arta de a umbla cu lemnul și cu ghipsul, cu culorile, cu lustrul și cu foița de aur.

Goldmund nu făcea parte dintre acei artiști damnați, care sînt înzeștrați cu daruri înalte, dar niciodată

nu găsesc mijloacele potrivite pentru a le exprima. Căci există nu puțini asemenea oameni, cărora le este dat a percepe cu profunzime și grandoare frumusețea lumii și a purta în suflet imagini elevate și nobile, care însă nu găsesc calea de a se aliena apoi de aceste imagini, de a le expune și de a le comunica spre desfătarea celorlalți. Goldmund nu suferea de această scădere. Îi venea ușor și-i plăcea să se folosească de mâinile sale și învăța trucurile și dedesubturile meșteșugului, la fel cum odinioară, de sărbători, îi venise ușor să învețe de la niște camarazi cântatul din lăută și duminica, pe tăpșanele satelor, dansul. Învăța ușor, învăța parcă de la sine, fără efort. Adevărat, cu sculptatul în lemn fu nevoie, totuși, de strădanii serioase, avu de înfruntat greutăți și dezamăgiri, trebuia să mai ciopârțească o bucată sau alta de lemn frumos și să-și taie de câteva ori, zdravăn, degetele. Dar depăși repede începuturile și deveni îndemnatic. Și totuși, adesea maestrul era foarte nemulțumit de el și-i vorbea bunăoară astfel :

— E bine că nu ești ucenicul sau calfa mea. Goldmund ! E bine că știm amândoi că vii de pe drumul mare și din păduri, că tot acolo ai să te întorci într-o bună zi. Cine n-ar ști că nu ești nici orășan, nici meșteșugar, ci un om fără căpătii, un vagabond, ar putea fi ispitit să-ți oeară una sau alta, din cele pe care, în mod firesc, le cere fiecare maestru oamenilor săi. Ești un muncitor destul de bun, cînd n-ai toane. Dar săptămîna trecută ai hoinărit două zile. Ieri ai dormit jumătate de zi în atelierul din curte, unde trebuia să lustruiești cei doi îngeri.

Avea dreptate, reproșurile erau îndreptățite și Goldmund le asculta în tăcere, fără să se justifice. Știa bine despre sine că nu este nici om de încredere, nici harnic. Atîta vreme cît munca îl captiva, cît îi punea probleme grele sau îi dădea prilej să devină con-

știent și bucuros de propria sa îndemînare, rămînea un lucrător sîrguincios. Munca manuală grea o executa fără nici o plăcere, iar acele lucrări care nu erau dificile, dar care pretindeau timp și hărnicie, cum sînt atît de multe în toate meșteșugurile și care se cer îndeplinite cu devotament și răbdare, îi erau adeseori nesuferite de-a binelea. El însuși rămînea cîteodată uimit din pricina acestor sentimente. Cei cîțiva ani de drumetie au ajuns, oare, pentru a-l prefăce într-un leneș, într-un om în care nu se putea avea încredere ? Era oare moștenirea mamei, care se maturiza și dobîndea supremație asupra lui ? Sau ce anume îi lipsea ? Își aducea foarte bine aminte de primii săi ani la minăstire, cînd fusese un învățăcel atît de zelos și de vrednic. Cum putuse dispune atunci de atîta răbdare, iar acum ducea lipsă de ea, de ce izbutise să se dăruiască atît de neobosit sintaxei latinești și să învețe toate aoristele acelea eline, care totuși, în adîncul inimii, nu avuseseră însemnătate pentru el ? Stătea cîteodată și cugeta la toate astea. În vremurile acelea îl călîse și-l înaripase dragostea ; învățătura lui nu fusese decît o constantă încercare de a-l cuceri pe Narziss, iar dragostea acestuia nu putea fi cîștigată decît pe calea respectului și a recunoașterii meritelor. Pe vremea aceea, pentru o privire de apreciere a dascălului său iubit, fusese în stare de strădanii de ceasuri și zile întregi. Apoi ținta rîvnită fusese atinsă, Narziss devenise prietenul său și, în mod ciudat, tocmai eruditul Narziss fusese cel ce-i arătase inaptitudinea sa pentru cărturărie și-i invocase imaginea mamei pierdute. În locul cărturăriei, a vieții monahale și a virtuții, puseseră stăpînire pe el instinctele originare, viguroase, ale ființei sale : sex, dragoste de femei, impuls spre libertate, drumetie. Acum însă văzuse figura aceea a Mariei, făurită de maestru, descoperise în sinea lui un artist, pornise pe o cale nouă și devenise din nou se-

dentar. Și care era situația acum ? Încotro îl ducea calea ? De unde veneau opreliștile ?

Întîi nu reuși să-și dea seama. Nu putea recunoaște decît că-l admira într-adevăr foarte mult pe maestrul Niklaus, dar nu-l iubea nicidecum în felul în care îl iubise odinioară pe Narziss, ba cîteodată chiar îi plăcea să-l dezamăgească. Se părea că tendința aceasta era pricinuită de dualitatea din ființa maestrului. Figurile din mîna lui Niklaus, măcar cele mai izbutite, constituiau pentru Goldmund idealuri venerate, dar maestrul însuși nu era un ideal pentru el.

Alături de artistul care făurise acea Maică a Domnului, cu cea mai îndurerată și cea mai frumoasă gură cu putință, alături de vizionarul, de știutorul, ale cărui mîini erau în stare să făurească prin vrăjitorie întrupări vizibile ale unor experiențe și presimțiri, sălășluia în maestrul Niklaus încă un al doilea ins : un tată de familie și un maestru cam sever și cam fricos, un văduv, care, împreună cu fiica lui și cu o slujnică urîtă, ducea în casa lui tăcută o viață tihnită și cam retrasă, un bărbat care se apăra cu strășnicie împotriva celor mai violente instincte ale lui Goldmund, care se acomodase cu o viață liniștită, cumpătată, foarte ordonată și modestă.

Deși Goldmund îl respecta pe maestrul său, deși niciodată nu și-ar fi îngăduit să chestioneze pe alții în privința lui sau să formuleze în fața altora judecăți asupra lui, după un an știa despre el, pînă în cele mai mici amănunte, tot ce se putea ști despre Niklaus. Persoana maestrului avea însemnătate pentru el, o iubea și o ura deopotrivă, îl zgîndărea mereu și, astfel, elevul pătrundea cu dragoste și neîncredere, cu dorință neostoită de a cunoaște, în tainele felului său de a fi și în viața sa. Vedea că la Niklaus în casă nu locuiau nici ucenici, nici calfe, deși era loc destul. Vedea că iese foarte rar și tot atît de rar invită

musafiri. Observa cum își iubește, emoționant și gelos, fiica cea frumoasă și cum caută s-o ascundă de ochii tuturor. Mai știa, de asemenea, că în dosul abstinencei severe și premature a văduvului, continuau să trepideze instinctele vii, că în împrejurările rare în care o însărcinare oarecare îl forța, cînd și cînd, la o călătorie de cîteva zile, se putea transforma în mod ciudat și întineri. Și odată chiar observă că într-un orașel străin, în care instalau un amvon sculptat, Niklaus vizită într-o seară, în mare taină, o tîrfă care se lăsa plătită, iar după aceea zile întregi fu neliniștit și indispus.

Cu timpul, în afara curiozității, se mai descoperi și altceva, ce-l reținea pe Goldmund în casa maestrului și-i dădea de lucru. Era fiica sa, frumoasa Lisbeth, care-i plăcea foarte mult. Dădea numai rareori ochii cu ea, fata nu călca niciodată în atelier, și el nu avea cum afla dacă nazurile ei și sfiala față de bărbați erau numai impuse de tatăl ei, sau erau proprii firii ei. Nu se putea trece cu vederea că maestrul nu-l mai luă niciodată cu el la masă, și încercă să-i îngreuneze orice întîlnire cu dînsa. Lisbeth era o fecioară de mare preț, păzită cu grijă, nu exista nici o nădejde de dragoste cu ea fără căsătorie ; iar cine voia s-o ia în căsătorie, trebuia întîi să fie odrasla unor oameni bine situați și membru într-una din breslele superioare, și-apoi, pe cît cu putință, să mai aibă și bani și casă.

Frumusețea lui Lisbeth, atît de deosebită de cea a pribegelor sau a țărăncilor, îl atrăsese pe Goldmund încă din prima zi. Avea un fel ai ei de a fi, ce-i rămăsese necunoscut, ceva ciudat, ce-l atrăgea cu putere și totuși, în același timp, îi stîrnea neîncrederea, ba chiar îl supăra : o mare liniște și nevinovăție, o disciplină și o curățenie care depășea copilărescul, căci în dosul cuviinței și manierelor ei frumoase se simțea răceală ascunsă și trufie, astfel că nevinovăția ei nu-l

mișca și nu-l dezarma (nu ar fi putut seduce niciodată o copilă), ci îl ațîța, ba chiar îl provoca. Abia se familiarizase puțin cu silueta ei, și-și făurise o imagine lăuntrică că și simți dorința de a plămădi dintr-însa, odată și odată, o statuie, dar nu așa cum arăta acum, ci cu trăsături vii, sensuale și îndurerate, nu o mică fecioară, ci o Magdalenă. Adeseori simțea că dorește să vadă această față calmă, frumoasă și nemișcată, cutremurîndu-se o dată, fie de voluptate, fie de durere, deschizîndu-se asemenea filelor unei cărți și dîndu-și taina în vileag.

Și apoi, mai era o altă față, care sălășluia în sufletul său și, totuși, nu-i aparținea în întregime, pe care dorea din răsputeri să o prindă și să o înfățișeze odată, ca artist, dar această a doua imagine i se sustrăgea mereu și i se învăluia. Era fața mamei. Această față nu mai era de mult aceeași, ca odinioară, cînd îi reapăruse după convorbirile cu Narziss, revenind din pierdutele adîncimi ale amintirilor. În zilele vagabondajului, în nopțile de dragoste, în răstimpurile nostalgiei, în perioadele de primejduire a vieții și de apropiere a morții, acest chip matern se prefăcuse și se îmbogățise, devenise mai profund și mai complicat ; nu mai era imaginea propriei mame, ci din trăsăturile și culorile acesteia se închegase, treptat-treptat, o imagine a unei mame care nu mai era personală, imaginea unei Eve, a unei mame a omului. Tot așa cum maestrul Niklaus înfățișase în cîteva Madone imaginea îndureratei Maici a Domnului, cu o perfecțiune și o vigoare a expresiei care lui Goldmund i se păreau de nedepășit, tot așa nădăjduia ca odată, cînd va fi mai matur și mai sigur de talentul său să înfățișeze imaginea mamei-lumești, a mamei-Eva, așa cum era înscrisă în inima lui, ca cea mai veche și cea mai sacră taină. Dar această imagine lăuntrică, a propriei lui mame și a dragostei sale față de ea, era în permanentă prefa-

cere și creștere. Trăsăturile țigăncii Lise, trăsăturile fiicei de cavalier, Lydia, și numeroase alte fețe de femei pătrunseseră în acea imagine originală, și nu numai toate fețele de femei iubite continuaseră a îmbogăți mai departe imaginea, ci fiecare zguduire, fiecare experiență, fiecare trăire în parte, o dăltuise și-i dăruise noi trăsături. Pentru că această figură, dacă mai târziu i-ar izbuti să o redea în lemn, nu trebuia să înfățișeze o anume femeie, ci viața însăși, în chip de mamă originală. Adeseori credea că o vede, câteodată îi apărea în vis. Dar nu ar fi putut spune nimic despre această față de Evă și despre ceea ce ar urma să exprime ea, decât că ar trebui să înfățișeze voluptatea vieții în intima ei înrudire cu durerea și cu moartea.

Goldmund învăță multe în decursul unui an. La desen ajunse repede la mare siguranță și alături de sculptatul în lemn, Niklaus îi îngădui să încerce și modelatul în lut. Prima sa operă izbutită fu o figură de lut, înaltă de cel puțin două palme, figura dulce, seducătoare, a micuței Julie, sora Lydiei. Maestrul laudă lucrarea, dar nu împlini dorința lui Goldmund de a lăsa să fie turnată în metal; socotea figura prea impudică, prea lumească, pentru a-i deveni naș. Apoi începu munca la statuia lui Narziss, pe care Goldmund o cioplea în lemn, și anume reprezentându-l pe apostolul Johannes, căci dacă izbutea, Niklaus intenționa să o așeze într-o compoziție închinată crucificării, care i se comandase; cele două ajutoare nu mai lucrau de multă vreme decât la ea, pentru ca apoi să lase pe seama maestrului să-i facă ultimele retușuri.

La figura lui Narziss Goldmund lucră cu adâncă dragoste, în munca aceasta se regăsea, își regăsea simțul artistic și sufletul, de fiecare dată ce sărea de pe făgașul obișnuit, ceea ce se petrecea destul de des: amoruri, serbări cu dans, chefuri cu camarazi,

joc de zaruri și adeseori și încăierări îl antrenau cu violență, încît evita apoi atelierul vreme de o zi sau chiar mai multe, ori stătea zăpăcit și morocănos, în fața lucrului. Dar la apostolul Johannes al său, al cărui chip iubit îi răsărea tot mai pur din lemn, lucra numai în ceasuri de mare sensibilitate, cu dăruire și umilință. În ceasurile acestea nu era nici bucuros, nu mai știa nici de voluptățile vieții, nici de nestatornicie; în inima lui revenea atunci sentimentul respectuos, senin, pur, cu care se dăruise cîndva prietenului, încîntat că acesta îl cîrmuia. Nu el era cel ce stătea aici și făurea, din propria sa voință, un chip; era mai degrabă celălalt, era Narziss, care se sluzea de mîinile sale de artist, pentru a evada din efemerul și metamorfoza neconținută a vieții, pentru a înfățișa imaginea pură a ființei sale.

În felul acesta, — socotea cîteodată Goldmund cu un fior — se creează adevăratele opere. Astfel fusese creată neuitata Madonă a maestrului, pe care, de atunci încoace, o vizitase în multe duminici, la mînăstire. În felul acesta tainic și sacru, fuseseră create cele mai izbutite dintre chipurile vechi, pe care maestrul le ținea sus, în vestibul. Astfel va fi creată, cîndva, și imaginea aceea, care i se părea și mai tainică, și mai venerabilă, imaginea mamei omului. Ah, de-ar ieși din mîinile oamenilor numai asemenea opere de artă, atît de sfinte, atît de neîntinate de ambiții și deșertăciuni! Dar nu era așa, o știa de mult. Se puteau crea și alte imagini, lucruri frumoase, încîntătoare, înfăptuite cu mare măiestrie, desfătări ale amatorilor de artă, podoaba bisericilor și sălilor de consiliu ale primăriilor — lucruri frumoase, da, dar nu sfinte, nu imagini autentice ale sufletului. Nu cunoștea numai din mîna lui Niklaus și ale altor maeștri numeroase asemenea lucrări, care, cu toată frumusețea și meticulozitatea execuției erau, totuși, niște simple jucării. Spre rușinea

și tristețea lui, cunoscuse și din experiența propriei sale inimi, simțise și în propriile sale mâini în ce fel poate să dea un artist astfel de obiecte drăguțe lumii, pentru plăcerea propriului său talent, din trufie sau din neseriozitate.

Cînd dobîndi pentru prima oară această conștiință, se întristă de moarte. Ah, pentru a făuri statuiete frumoșele de îngerași, sau alte fleacuri, fie chiar frumoase, nu merită să fii artist. Pentru alții poate, pentru meșteșugari, pentru burghezi, pentru suflete domoale, poate fi o satisfacție suficientă, pentru el însă nu. Pentru el, arta și calitatea de artist erau fără de valoare dacă nu aveau dogoarea soarelui și forța furtunilor, dacă nu aduceau decît mulțumire și plăcere, decît fericire mărunță. El căuta altceva. A aco-peri cu foi de aur strălucitor coronița gingașă, dantelată, a unei Marii, nu era o treabă pentru el, chiar dacă se plătea bine. De ce accepta maestrul Niklaus toate aceste însărcinări ? De ce-și ținea două ajutoare ? De ce stătea să-i asculte ceasuri întregi pe acești domni consilieri sau pe acești canonici, care îi comandau, cu măsura cotului, un portal sau un amvon ? Din două motive, din două motive sordide : pentru că ținea să fie un artist renumit, covîrșit de însărcinări și pentru că voia să adune bani, bani nu pentru a întreprinde fapte mari sau pentru a gusta desfătări, ci bani pentru fiica lui, care și așa era de mult o moștenitoare bogată, bani pentru zestrea ei, pentru gulerele de dantelă și rochiile de brocart, pentru un pat conjugal de nuc, încărcat de plăpumi scumpe și lingerie de preț ! De parcă fata cea frumoasă nu ar putea cunoaște dragostea la fel de bine și într-un pod oarecare de fin !

În ceasurile unor asemenea meditații, în Goldmund se răscolea sîngele mamei, mîndria și disprețul celor fără de cămin, față de cei sedentari și avuți. Cîteodată

meșteșugul și maestrul îi erau deopotrivă de respingătoare, precum fasolea ațoasă, adeseori era pe punctul de a fugi.

Și maestrul regretase în câteva rînduri, necăjindu-se, că-și făcuse de lucru cu acest tînr dificil, în care nu se putea încrede și care-i punea de multe ori răbdarea la grea încercare. Ceea ce află despre felul de viață al lui Goldmund, despre indiferența lui față de bani și proprietate, despre pofta lui de risipă, despre amorurile lui numeroase, despre deseale sale încăierări, nu era de natură să-l imblînzească ; primise la el un țigan, un ins îndoielnic. De asemenea, nu-i scăpaseră nici ochii cu care vagabondul acesta o privea pe fii-că-sa, Lisbeth. Dacă vădea față de el mai multă răbdare decît i-ar fi făcut plăcere, nu se întîmpla nici din pricina vreunui sentiment al datoriei, nici de teamă, ci din pricina apostolului Johannes, a cărui figură o vedea plămădindu-se. Cu un sentiment de dragoste și de înrudire sufletească pe care nici nu și-l mărturisea în întregime, urmărea maestrul cum își modelează statuia acest țigan, acivat la el drept din pădure, după desenul atît de emoționant, atît de frumos, și, totuși, atît de neîndemînat, de dragul căruia îl reținuse lîngă el, cum modela încet și capricios, dar totuși dîrz și fără greș, chipul de lemn al apostolului său. Cîndva, în privința aceasta maestrul nu se îndoia, statuia va fi isprăvită, în ciuda toanelor și întreruperilor, și atunci va fi o operă, cum nici unul din ajutoarele sale nu ar fi putut făuri vreodată, cum pînă și marilor maeștri numai rareori le reușește. Cît de multe îi displăceau maestrului la elevul său, cît de dărnice era cu dojana, cît de des se înfuria — despre sculptură nu-i spunea, niciodată, nici un cuvînt.

Restul de frumusețe tinerească și de copilărie, de adolescență, pentru care Goldmund plăcuse atîtora, se pierduse cu încetul, în cursul acestor ani. Deveni un

bărbat frumos și voinic, foarte dorit de femei, foarte puțin agreat de bărbați. Și firea lui, profilul său lăuntric se schimbaseră foarte mult, de când Narziss îl trezise din visul candid al anilor săi de mînăstire, de când lumea și drumeția îl frămîntaseră, ca pe un aluat. Din școlarul frumușel al mînăstirii, blînd, iubit de toți, pios și gata oricînd să facă altora servicii, devenise de mult cu totul alt om. Narziss îl trezise, femeile îl făcuseră știutor, drumeția ștersese puful de pe el. Prieteni nu avea, inima lui aparținea femeilor. Ele îl puteau cîștiga cu ușurință, ajungea o singură privire încărcată de dorinți. Nu-i venea ușor să reziste niciuneia, răspundea la cea mai slabă chemare. Iar el, care avea o sensibilitate foarte alertă la frumusețe și, dintotdeauna, îi plăcuseră grozav fetele tinere, în prima înflorire a lor, se lăsa mișcat și sedus și de femei mai puțin frumoase, ba chiar trecute de prima tinerețe. La dans se întîmpla să rămînă agățat de o fată oarecare, mai trecută, lipsită de curaj, pe care nu o dorea nimeni și care îl cîștiga pe calea milei, dar nu numai a milei, ci și a unei curiozități veșnic treze. Îndată ce începea a se dărui unei femei — fie pe săptămîni sau numai pe ceasuri — ea i se părea frumoasă, i se dăruia în întregime. Și experiența îl învăța că fiecare femeie e frumoasă și în stare de a dărui fericire, că cea mai neînsemnată, disprețuită de bărbați, este capabilă de o nemaipomenită dogoare și dăruire, cea trecută, de o gingășie dulce-amară, că fiecare femeie își are taina și vraja ei și deslușirea fiecăreia fericeste. În privința aceasta toate femeile erau la fel. Orice scădere în privința tinereții sau frumuseții era compensată de un alt farmec, oarecare, deosebit. Numai că, firește, nu fiecare se dovedea în stare să-l rețină la fel de mult. Față de cea mai tînără și mai frumoasă dintre ele nu era nici o fărîmă mai drăgăstos sau mai recunoscător decît față de cea

lipsită de frumusețe, niciodată nu iubea cu jumătate de măsură. Dar existau femei care abia după trei sau după zece nopți de dragoste îl legau de-a binelea, și altele, care chiar după prima erau și date uitării.

Dragostea și voluptatea i se păreau singurele lucruri prin care viața poate într-adevăr dobîndi căldură și valoare. Nu cunoștea ambiție, prețuia la fel și pe episcop și pe cerșetor ; nici cîștig sau avuție nu-l puteau lega, le disprețuia, nu le-ar fi adus, niciodată, nici cel mai mic sacrificiu și azvîrlea banii pe care-i cîștiga, în anumite perioade cu prisosință, fără a sta pe gînduri. Dragostea femeilor, jocul sexelor, iată ce avea pentru el cea mai mare însemnătate și sîmburele deselor sale tristeți și plictiseli creștea din experiența instabilității și a efemerului voluptăților. Încingerea fugară, încîntătoare, a poftei de dragoste, arderea ei scurtă, plină de jind, stingerea ei neîntîrziată — iată ce i se părea a cuprinde miezul tuturor trăirilor, iată ce devenea pentru el imaginea tuturor desfătărilor și suferințelor. Se lăsa cu aceeași dăruire în voia acestei tristeți a fiorului nestatorniciei și, melancolia aceasta era și ea dragoste, era voluptate. După cum în clipa supremei, în clipa celei mai fericite încordări, voluptatea dragostei cuprinde certitudinea spulberării ei o dată cu următoarea respirație, cea mai adîncă solitudine, cea mai desăvîrșită singurătate și dăruire totală este sortită să fie brusc înlăturată de dorință, de o altă, nouă aderență la latura luminoasă a vieții. Moartea și plăcerea sînt una. Mama vieții poate fi numită iubire sau voluptate, dar poate fi numită și mormînt și descompunere. Mama este Eva, ea este izvorul fericirii și izvorul morții, ea naște veșnic, ucide veșnic, în ea se contopesc dragostea și cruzimea și cu cît o purta mai îndelung în sinea lui, cu atît mai mult chipul ei devenea parabolă și ideal sacru.

Știa, nu din vorbe, ci cu profunda intuiție a singelui, că drumul îl duce către mamă, către voluptate și moarte. Latura paternă a vieții, spiritul, voința, nu erau patria lui. Acolo era patria lui Narziss și abia acum pătrunse și înțelese Goldmund, în întregime, cuvintele prietenului său și întrezărise în el contrariul propriei sale ființe și asta și reprezintă și exprimă el în chipul sculptat al apostolului Johannes. Îl putea dori pe Narziss pînă la lacrimi, putea visa minunat de frumos despre el — nu-l putea ajunge, nici deveni ca el.

Cu un simț secret, Goldmund intuia și taina calității sale de artist, a dragostei sale profunde pentru artă, a urii sălbătice care-l cuprindea uneori, împotriva ei. Fără idei, numai cu ajutorul simțurilor, recunoștea sensul multor parabole : arta este o însumare de lumi paterne și materne, de spirit și de sînge ; ea poate începe în ce este mai sensorial și duce la ce este mai abstract sau poate avea începuturi într-o lume pură de idei și isprăvi în cea mai sîngeroasă carnalitate. Toate operele de artă, care sînt într-adevăr sublime, nu numai izbutite piese de scamatorie, cele într-adevăr încărcate cu taină veșnică, ca de pildă acea Maică a Domnului, a maestrului, toate operele de artă autentice, neîndoielnice, posedă această primejdioasă, această zîmbitoare față dublă, acest bărbătesc-femeiesc, această împreunare a instinctului și a spiritualității pure. Această față dublă o va vădi în expresia ei cea mai pregnantă, cîndva, însăși mama-Eva, dacă el, Goldmund, va izbuti să o înfățișeze, să o reprezinte.

În artă și în existența de artist dăinuia, pentru Goldmund, posibilitatea de a împăca cele mai adînci contradicții ale ființei sale pentru a da grai superbe, merou înnoitei parabole a dezbinării naturii sale. Dar arta nu era un dar gratuit, nu se putea dobîndi pe degeaba, costa foarte scump, cerea sacrificii. Ei își

sacrifică Goldmund mai bine de trei ani libertatea lui care, — el ştia acum — venea imediat după voluptatea dragostei, bunul său cel mai indispensabil, cel mai de preţ. A fi liber, a rătaşi aiurea, arbitrariul vieţii de hoinar, singurătatea şi independenţa, — pe toate le sacrificase. Găsească-l alţii capricios, nesupus şi prea încrezut, cînd, la răstimpuri, ocolea cu furie atelierul şi munca, — viaţa aceasta era pentru el o sclavie, care îl amăra adesea pînă dincolo de ceea ce putea suporta. Nu maestrul era cel căruia trebuia să-i dea ascultare, nici viitorul, nici nevoia, — ci în-săşi arta. Arta care părea să fie o zeiţă atît de spirituală, avea totuşi nevoie de atîtea lucruri de nimic ! Avea nevoie de un acoperiş, avea nevoie de scule, de butuci de lemn, de lut, de culori şi de aur, cerea muncă şi răbdare. Ei îi sacrificase el sălbateca libertate a pădurilor, beţia depărtărilor, voluptatea aspră a primejdiei, mîndria mizeriei şi, icnind şi scrişnind, era nevoit să-i reinnoiască mereu sacrificiul.

Redobîndi o mică parte a sacrificiilor sale, o răzbu-nare mărunţă împotriva ordinii de sclav şi a sedentarităţii vieţii lui actuale, în unele aventuri legate de amoruri, în încăierările sale cu rivalii. Toată sălbăticiunea zăvorîtă, toată forţa claustrată a firii sale ţîşni, parcă fumegînd, prin această spărtură, deveni un bă-tăuş cunoscut şi temut. A fi atacat brusc, într-o stradă întunecoasă, în drum spre o fată sau în drum spre casă, venind de la dans, a încasa cîteva lovituri de ciomag, a se răsuci fulgerător şi a trece de la apărare la atac, a strînge, gîfîind, duşmanul care gîfîia şi el, a-l pocni cu pumnul sub bărbie, a-l tîri de păr şi a-l strînge zdravăn de gît, toate acestea aveau un iz care-i plăcea şi-l lecuia pentru o vreme de toanele sumbre. Şi femeilor le plăceau de asemenea aceste lucruri.

Şi asta îi umplea cu prisosinţă zilele, le dădea un sens, cîtă vreme dura munca la apostolul Johannes. Ea

se trăgăna îndelung și ultimele neteziri delicate, ale chipului și ale mâinilor, se petrecură într-o reculegere solemnă. Isprăvi lucrarea într-un mic șopron de lemn, în dosul atelierului de calfe. Sosi ceasul matinal, în care sculptura fu gata. Goldmund luă o mătură, dretică meticulos șopronul, scoase cu gingășie, folosindu-se de pensulă, ultimele fire de rumeguș din părul lui Johannes, și apoi stete îndelung în fața lui, un ceas și mai bine, solemn — covârșit de sentimentul unei trăiri rare, mărețe, care se mai putea repeta poate o dată în viața lui, dar putea rămâne și singură, unică. Un bărbat în ziua muntii sau în ziua înnobilării sale, o femeie după prima ei naștere puteam simți ceva asemănător în inima lor, o înaltă consacrare, o adâncă seriozitate și totodată tainica teamă de clipa în care și această înălțare, această clipă singulară va fi trăită și depășită, rînduită printre altele, înghițită de obișnuita perindare a zilelor.

Stătea și-l privea pe prietenul său Narziss, îndrumătorul anilor săi de adolescență, parcă aștepta, cu fața înălțată, înveșmîntat în straiile învățacelui preferat, cu o expresie de liniște, de dăruire și de reculegere, în care părea să înmugurească un zîmbet. Acestui chip frumos, spiritual, acestui trup zvelt care parcă plutea, acestor mâini lungi, ridicate cu grație și evlavie nu le erau necunoscute nici durerea, nici moartea, deși erau pline de tinerețe și muzică lăuntrică; necunoscute le erau doar deznădejdea, dezordinea și revolta. Vesel sau trist să fi fost sufletul îndărătul acestor nobile trăsături, era însă acordat cu puritate și nu suferea de disonanțe.

Goldmund stătea și-și privea opera. Contemplația sa începu ca o reculegere în fața monumentului primei sale tinereți și al prieteniei, dar se isprăvi cu o furtună de griji și gânduri grave. Iată, opera stătea acum aici, în fața lui, și frumosul apostol va dura în veci de

veci și delicata lui înflorire nu va mai conține nici-odată. El însă, cel care o făurise, e nevoit să-și ia acum bun-rămas de la opera lui, căci începînd chiar de mîine ea nu-i va mai aparține, nu-i va mai aștepta mîngîierea mîinilor, nu va mai crește și înflori sub ele, nu-i vor mai fi refugiu, alinare și rost al vieții. Goldmund simțea cum rămîne în urmă, cu inima deșertată. I se părea că cel mai bine ar fi să-și ia astăzi bun-rămas nu numai de la acest Johannes, ci și de la maestru, de la oraș și de la artă. Nu mai avea nimic de făcut aici; în sufletul său nu se mai aflau imagini pe care le-ar putea concretiza. Acea rîvnită imagine între imagini, figura mamei-omului, încă nu era aproape. Să înceapă acum să lustruiască figuri de îngerăși și să cioplească ornamente?

Se smulse din loc și trecu în atelierul maestrului. Intră încet și rămase lingă ușă, pînă ce Niklaus îl observă și-l strigă.

— Ce-i, Goldmund?

— Sculptura mea e gata. Poate veniți dincolo, înainte de mergeți la masă, să o vedeți.

— Vin bucuros, chiar acum.

Trecură împreună dincolo, și lăsară ușa deschisă, ca să fie mai multă lumină. Niklaus nu văzuse de mai multă vreme statuia și-l lăsase pe Goldmund să lucreze nestîngherit. Acum privi opera cu tăcută atenție, chipul său închis deveni frumos și senin, ochii severi, albaștri, — radioși.

— E bună, zise maestrul. E foarte bună. E lucrarea ta de calfă, Goldmund, acum ai isprăvit de învățat. Am să arăt statuia celor din breaslă și am să le cer să-ți dea pentru ea brevetul de maestru, îl meriți din plin.

Goldmund punea puțin preț pe breaslă, dar știa cîtă apreciere cuprind cuvintele maestrului și se bucură.

În vreme ce, încet, mai dădu o dată ocol statuii lui Johannes, Niklaus zise cu un oftat :

— Chipul acesta este plin de evlavie și de limpezime, e serios, dar plin de fericire și de pace. S-ar crede că l-a făurit un om a cărui inimă e plină de seninătate și de veselie.

Goldmund zîmbi.

— Știți că în statuia aceasta nu m-am înfățișat pe mine, ci pe cel mai drag prieten al meu. El este cel care a adus în această sculptură limpezimea și pacea, nu eu. De fapt nu eu am fost cel care a făurit-o, ci el mi-a sădit-o în suflet.

— Așa o fi, zise Niklaus. Rămîne o taină cum anume se naște o asemenea imagine. Eu nu sînt chiar modest, dar trebuie să-ți spun : am făcut multe opere care rămîn departe în urma lucrării tale, nu în privința înfăptuirii artistice și a grijii pentru amănunt, ci în privința adevărului. Ei bine, probabil că știi și singur, o astfel de operă nu poate fi repetată. Este o taină.

— Da, zise Goldmund, cînd statuia a fost terminată și m-am uitat la ea, m-am gîndit : „Nu mai poți face încă o dată ceva asemănător“. Și de aceea și cred, maestre, că în curînd voi porni din nou la drum.

Mirat și indispus îl privi Niklaus, ochii săi deveniră iarăși severi.

— Vom mai vorbi despre asta. Abia acum ar trebui să începi să muncești cu adevărat, nu-i momentul să dai bir cu fugiții. Dar pentru azi ajunge cu lucrul, iar la prînz ești musafirul meu.

La amiază, Goldmund apăru pieptănat și spălat, în straiete sale de sărbătoare. De astă dată își dădea seama cît de mare lucru înseamnă și ce favoare deosebită e să fii poftit de maestru la masă. Totuși, pe cînd urca scările spre vestibul, în care se înghesuiau statuile, inima lui nu era nici pe departe atît de

înfiorată de respect și de speriată bucurie ca atunci când intrase pentru întâia oară, palpitând de emoție, în aceste încăpări frumoase, liniștite.

Și Lisbeth era gătită și purta la gît un colier de pietre sclipitoare, iar la masă, afară de erap și de vin, i se mai servi o surpriză : maestrul îi dăruie o punguliță de piele, în care erau două monezi de aur, răsplata pentru statuia isprăvită.

De astă dată nu mai stete mut, nici gazdele nu se mai întreținură între ele. Amîndoi îi adresau acum cuvîntul și ciocneau cu el. Ochii lui Goldmund erau neobosiți, avea acum ocazia s-o privească îndeaproape pe fata cea frumoasă, cu fața ei distinsă și cam trufașă, iar ochii săi mărturiseau deschis cît de mult îi plăcea această fată. Ea se arătă cuvinicioasă cu el, dar îl dezamăgea fiindcă nici nu roșea, nici nu se încălzea. Goldmund dorea cu ardoare s-o determine pe această frumoasă să-i grăiască și să-i destăinuie secretul.

După masă mulțumi, zăbovi puțin printre sculpturile din vestibul, iar după-amiază tîndăli nehotărît prin oraș, asemenea unui tîndav fără nici o țintă. Fusesse foarte onorat de maestru, peste toate așteptările. De ce nu se bucura ? De ce toate onorurile acestea îi lăsau un iz atît de puțin sărbătoresc ?

Urmînd o inspirație de moment, închirie un cal și porni spre mînaștirea în care, odinioară, văzuse pentru prima dată o operă a maestrului Niklaus și-i auzise numele. Întîmplarea se petrecuse doar cu cîțiva ani în urmă, totuși părea atît de neînțeles de depărtată. În biserica mînaștirii o contemplă iar pe Maica Domnului și opera aceasta îl încîntă și-l subjugă la fel de puternic ; era mai frumoasă decît statuia lui, avea aceeași profunzime și aceeași taină, dar îi era superioară ca meșteșug, ca plutire degajată, neîmpovărată de nimic. Vedeă acum unele amănunte în lucrarea asta pe care numai un artist le vede, unduirile mai

delicate ale straielor, temerități în modelarea mâinilor prelungi și a degetelor, folosirea, plină de sensibilitate, a unor accidente din structura lemnului — adevărat, toate frumusețile acestea nu însemnau nimic față de ansamblu, față de simplitatea și adâncimea viziunii, ele existau aievea și erau foarte frumoase, și nici celui cu har nu-i erau la îndemână decât dacă stăpînea bine meșteșugul. Pentru a putea înfăptui asemenea lucru, omul nu trebuie să plămădească numai imagini în suflet, ci trebuie să-și fi educat și încercat la nesfârșit ochii și mâinile. Poate că merita totuși să-și pună viața întreagă în slujba artei, sacrificîndu-și libertatea și dragostea pentru a da cîndva la iveală o asemenea frumusețe, care nu era numai trăită, văzută și concepută cu dragoste, ci mai era și stăpînită pînă în ultimul ei amănunt, cu o măiestrie sigură, demnă de invidiat? Era o mare întrebare.

Goldmund se întoarse în oraș tîrziu, noaptea, cu calul ostenit. Mai găsi deschis un birt, mîncă acolo pîine și bău vin, apoi urcă în odaia lui din tîrgul de pește, în discordanță cu sine, împovărat de întrebări, împovărat de îndoieli.

CAPITOLUL XII

A doua zi Goldmund nu se putea hotărî să se ducă la atelier. Ca în multe asemenea zile de indispoziție, umbla prin oraș de colo pînă colo, se uita cum se duc femeile și slujnicile la piață, se aținea în mod deosebit prin preajma fîntîinii din tîrgul de pește și-i privea pe negustorii de pește și nevestele lor necioplite, cum își oferă marfa și cum o laudă, cum smulg din putini peștii proaspeți, argintii și-i etalează, cum se

lasă peştii, liniştit, în voia morţii — holbaţi — sau cum se apără de ea, furioşi şi deznădăjduiţi. Ca în alte multe dăţi, se lăsa cuprins de milă faţă de aceste fiinţe şi de o tristă indignare împotriva oamenilor ; de ce erau atît de obtuzi şi cruzi, atît de neînchipuit de proşti şi de tîmpiţi, de ce nu vedeau nimic, cu toţii, nici pescarii, nici nevestele pescarilor, nici cumpărătorii care se tîrguiau, de ce nu vedeau gurile acestea, ochii aceştia speriaţi de moarte, cozile acestea care izbeau sălbatic primprejur, nici această luptă deznădăjduită, înspăimîntătoare, inutilă, nici insuportabila transformare a misterioaselor, miraculos de frumoaselor fiinţe, cînd ultimul tremur le înfioară pielea şi apoi zac, moarte şi stinse, întinse, nişte jalnice hălci de carne, destinate mesei gămanilor încîntaţi ? Nimic nu vedeau oamenii aceştia, nimic nu ştiau şi nu băgau de seamă, nimic nu le grăia ! E tot una dacă aici, în faţa lor, se prăpădeşte un biet şi superb peşte, sau dacă un maestru înfăţişează pînă la a te înfiora, într-un chip de sfînt, toată nădejdea, toată nobleţea, toată suferinţa sau toată spaima gîtuitoare şi sumbră a existenţei omenesti — nimic nu văd, nimic nu-i mişcă ! Toţi erau mulţumiţi sau preocupaţi, aveau treburi importante, erau zoriţi, strigau, rîdeau şi rîgîiau, făceau gălăgie, făceau glume, se ciorovăiau pentru doi bani şi tuturor le mergea bine, toţi erau împăcaţi şi mulţumiţi peste măsură cu ei înşişi şi cu întreaga lume. Erau porci, ah, erau mult mai răi şi mai greţoşi decît porcii ! Ei da, el însuşi se aflase destul de des în mijlocul lor, se simţise încîntat printre cei asemenea lor, gonise după fete, rîzînd şi fără înfiorare, mîncase peşti prăjiţi. Dar de fiecare dată, adeseori chiar brusc, printr-o vrajă parcă, bucuria şi liniştea îl părăseau, iluzia aceasta de îmbuibare îl sufoca, suficienţa, aerul de importanţă şi liniştea sufletească trîndavă îl aruncau în singurătate şi în meditaţiune, îl în-

demnau la pribegie, la contemplarea suferinței, a morții, a caracterului îndoielnic al oricărei îndeletniciri, îl îndemnau să privească în abis. Apoi, deodată, din deznădejdea atotcuprinzătoare, stîrnită în el de această panoramă a lipsei de sens, a ceea ce este îngrozitor, înflorea în el brusc o bucurie, o dragoste violentă, dorința de a cînta un cîntec frumos sau de a desena ; armonia copilăroasă a vieții îi revenea grație parfumului unei flori, sau jocului cu o mîță. Sentimentul acesta s-ar întoarce și acuma, mîine sau poimîine, și lumea ar deveni iarăși bună, minunată. După care ar reveni apoi iarăși celelalte, tristețea, îngîndurarea, dragostea disperată, sufocantă, nutrită față de peștii muribunzi, față de florile gata să se ofilească, spaima de o viață bicusnică, obtuză, porcească și de oamenii ce se zgîiesc, fără a fi în stare de a vedea ceva. În asemenea perioade simțea întotdeauna nevoia de a se gîndi, cu chinuitoare curiozitate, cu dureroasă strîngere de inimă, la studentul pribeag Victor, căruia îi înfipsese cuțitul între coaste și pe care îl lăsase, zăcînd pe crengile de brad, năpădit de sînge și de fiecare dată reflecta îndelung asupra a ceea ce devenise pînă la urmă acest Victor, dacă animalele îl înfulecaseră în întregime sau dacă mai rămăsese ceva din el. Da, probabil că mai rămăseseră oasele, și poate cîțiva pumni de păr. Și oasele — ce se va alege din oase ? Cît durează oare, decenii sau numai ani, pînă-și pierd și ele forma și devin țărînă ?

Ah, astăzi, în vreme ce privea cu milă peștii și cu scîrbă oamenii din tîrg, cu inima plină de melancolie și de amarnică dușmănie împotriva lumii și a lui însuși, fusese din nou nevoit să se gîndească la Victor. Poate că fusese găsit și înmormîntat ? Și dacă se întîmplase astfel, oare la ceasul acesta carnea va fi căzut de pe oase, va fi putrezit, viermii vor fi devorat totul ? Mai avea păr pe craniu și sprîncene deasupra

orbitelor ? Şi din viaţa lui Victor, care fusese plină de aventuri şi păţanii, plină de glume şi de pozne ciudate, oare ce-a mai rămas ? Mai dăinuia ceva, în afară de cele cîteva amintiri vagi, păstrate de ucigaşul său, sau mai dăinuia ceva din acea existenţă umană, care doar nu fusese una dintre cele mai obişnuite ? Mai exista un Victor în visele femeilor pe care le iubise odinioară ? Probabil că totul era dus şi risipit. Şi la fel se petrece cu toate şi cu toţi, totul înfloareşte repede şi se veştejeşte repede, şi apoi omătul cade deasupra. Cîte n-au înflorit chiar în sufletul său, cînd, cu cîteva ani mai înainte, venise în oraşul acesta, plin de rîvnă artistică, plin de profundă, speriată admiraţie faţă de maestrul Niklaus ! Mai supravieţuia ceva din toate acestea ? Nimic, nimic mai mult decît supravieţuia din statura deşirată a bietului Victor. De i-ar fi spus pe atunci cineva, că va veni o zi, în care Niklaus îl va recunoaşte ca pe egalul său şi va solicita breslei brevetul de maestru pentru el, ar fi crezut că ţine în mîna tot norocul din lume ! Şi acum, din toate acestea nu mai rămînea nimic, totul nu era decît o floare trecută, ceva veşted şi fără de bucurie.

Pe cînd cugeta astfel, Goldmund avu deodată o viziune, ţinu numai o clipă, o tresărire fulgerătoare : văzu faţa mamei originare, aplecată deasupra abisului vieţii, privind, cu un zîmbet pierdut, frumos şi sinistru, o văzu zîmbind pe seama naşterilor, a morţilor, a florilor, a frunzelor foşnitoare ale toamnei, zîmbind pe seama artei, zîmbind pe seama descompunerii.

Toate preţuiău la fel în ochii ei, peste toate plutea, precum luna, zîmbetul ei misterios, iar el, Goldmund cel căzut pe melancolice gînduri, îi era tot atît de drag ca şi crapul care murea pe caldarîmul tîrgului de peşte, mîndra, glaciala fecioară Lisbeth tot atît de dragă ca şi oasele lui Victor, risipite prin pădure, ale

aceluiași Victor, care odinioară i-ar fi furat, cu atîta plăcere, ducatul.

Apoi fulgerul se stinse, misteriosul chip al mamei dispăru. Dar lumina ei pală continua să palpite în adîncurile sufletului lui Goldmund, un val de viață, de durere, de sugrumată nostalgie se abătu asupra inimii sale, răscolindu-i-o. Nu, nu, nu voia fericirea și saturația celorlalți, a cumpărătorilor de pește, a burghezilor, a oamenilor cu ocupații statornice. Să-i ia dracul pe toți ! Ah, tresărirea acestei fețe pale, acea gură plină, pîrguită, ca o vară tîrzie, peste ale cărei buze grele trecuse un fugar zîmbet de moarte, precum suflarea vîntului și lumina lunii !

Goldmund o porni către casa maestrului, era ceasul amiezii; așteptă pînă ce-l auzi pe Niklaus părăsindu-și lucrul și spălîndu-și mîinile. Atunci intră la el.

— Îngăduiți-mi să vă spun cîteva cuvinte, maestre, n-am multe de spus, cît vă spălați pe mîini și vă îmbrăcați haina sînt gata. Mor de sete după o gură de adevăr, vreau să vă spun ceva ce numai acum pot să vă spun, altădată poate nu mai pot. Mă aflu într-o astfel de stare încît trebuie să-i vorbesc unui om și dumneavoastră sînteți singurul care mă puteți înțelege. Nu-i vorbesc bărbatului care are un atelier vestit și care primește din partea orașelor și mînăstirilor comenzi însemnate ce-i fac cinste, bărbatului care are două ajutoare și o casă frumoasă, îmbelșugată. Îi vorbesc maestrului care a făurit-o pe Maica Domnului, cea din mînăstire, cea mai frumoasă statuie pe care o cunosc. Pe omul acesta l-am iubit și l-am cinstit, a deveni asemenea lui mi s-a părut scopul suprem pe pămînt. Am făcut o statuie, pe Johannes, și nu am putut-o face atît de desăvîrșită ca Maica Domnului a dumneavoastră ; dar e așa, cum este. Altă sculptură n-am de făcut, nu există nici una care să mă cheme și să mă silească s-o cioplesc. Mai precis, există una.

o imagine depărtată, sfântă pe care va trebui s-o făuresc cîndva, dar astăzi îmi e cu neputință s-o realizez. Pentru a o făuri, trebuie să mai trăiesc și să mai cunosc foarte multe. Poate o voi putea făuri peste trei, peste patru ani, sau poate peste zece ani, ba chiar mai tîrziu, poate niciodată. Pînă atunci însă, maestre, nu mai vreau să lustruiesc sculpturi, și să dăltuiesc amvoane, și să duc o viață de meșteșugar de atelier, și să cîștig bani și să devin ceea ce sînt toți meșteșugarii, nu, nu vreau asta, ci vreau să trăiesc și să umblu, să simt vara și iarna, să privesc lumea și să gust frumusețea și grozăvia ei. Vreau să sufăr de foame și de sete, și vreau să uit și să scap iarăși de tot ce am trăit și am învățat aici, la dumneavoastră. Aș vrea într-adevăr să făuresc ceva atît de frumos și atît de adînc-mișcător cum este Maica Domnului a dumneavoastră, dar a deveni ce sînteți dumneavoastră și a trăi cum trăiți dumneavoastră mi-e peste putință...

Maestrul își spălase mîinile și le uscaseră, acum se întoarse și îl privi pe Goldmund. Fața lui era severă, dar nu mînioasă.

— Ai vorbit, zise el, și eu te-am ascultat. Las-o baltă acum. Nu te aștept la lucru, deși avem multe de făcut. Nu te consider ajutorul meu, tu ai nevoie de libertate. Aș vrea să discut unele și altele cu tine, dragă Goldmund; nu acum, ci peste cîteva zile, între timp pierde-ți vremea după cum te trage inima. Vezi, eu sînt mult mai bătrîn ca tine, și am cunoscut cîte ceva din viață. Gîndesc altfel decît tine, dar te înțeleg, și înțeleg și ce anume vrei să spui. Peste cîteva zile te voi cheama. Vom vorbi despre viitorul tău, am tot soiul de planuri. Pînă atunci, ai răbdare! Știu prea bine ce se întîmplă cînd isprăvești o lucrare care ți-a fost dragă, cunosc acest gol. Trece, crede-mă.

Goldmund plecă nemulțumit. Maestrul era plin de bune intenții față de el, dar ce-i putea ajuta ?

Cunoștea la rîu un loc, acolo apa nu era adîncă și curgea peste o albie plină cu vechituri și resturi, se aruncau aici, în apă, tot soiul de gunoaie din casele mahalalei pescarilor. Se duse acolo, se așeză pe mal și privi în apă. Iubea foarte mult apa, orice fel de apă îl atrăgea. Și dacă se uita de aici în apa care părea a curge cu fibre de cristal, spre albia întunecoasă, neclară, ici-colo putea zări, sclipind, un licăr estompat, auriu, strălucind îmbietor, obiecte de nerecunoscut, fie un ciob de farfurie veche, fie o seceră răsucită, aruncată, fie o piatră de culoare deschisă, cu suprafața lisă, fie o cărămidă smălțuită, sau cîteodată un pește de nămol, un mihalț gras sau o roșioară, care se răsucEAU acolo jos, prinzînd pentru o clipă pe aripioarele deschise de pe burtă, sau pe solzi, cîte o rază de lumină — niciodată nu se putea recunoaște exact ce este de fapt această scurtă licărire a unor comori scufundate în fundul umed, negru, întotdeauna însă licărirea era fermecător de frumoasă și de ispititoare. Aidoma acestei mărunte taine a apei, i se păreau a fi tainele reale, toate imaginile adevărate, autentice ale sufletului : nu aveau contur, nu aveau formă, se lăsau numai bănuite ca o frumoasă, depărtată posibilitate, erau învăluite și aveau înțelesuri multiple. Precum în crepusculul adîncimilor verzi ale rîului licărea spre el, tresărind cîte o clipă, ceva intens auriu sau argintiu, o nimica toată, și totuși încărcată de cele mai fericite făgăduieli, profilul șters al unui om, văzut pe jumătate din spate, putea vesti cîteodată ceva nesfîrșit de frumos sau nemaipomenit de trist, sau, altminteri : felul în care atîrna o lanternă sub un furgon de noapte care profila pe ziduri umbrele imense ale spițelor ce se învîrteau, jocul acestor umbre putea fi atît

de plin de priveliști, întâmplări și istorii, ca toată opera lui Virgiliu. Din aceeași plămădeală ireală, magică, se țeseau noaptea visele, câte un fleac cuprindea toate imaginile lumii, o apă în cristalul căreia sălășluiau, ca niște virtualități fără conținere treze, formele tuturor oamenilor și animalelor, ale îngerilor și demonilor.

Se cufundă iarăși în jocul acesta, privi pierdut în șuvoiul râului, văzu, la fund, cum tremură informe scînteieri, bănuî coroane regale și umeri albi de femeie. Cîndva, la Mariabronn, își aduse acum aminte, întrezărise asemenea vise ale formelor în literele latinești și eline, și asemenea vrăji ale metamorfozelor. Nu vorbise oare pe atunci cu Narziss despre acestea ? Ah, cînd se petrecuse asta, cu câte sute de ani înainte ? Ah, Narziss ! Pentru a-l vedea, pentru a vorbi un ceas cu el, pentru a-i ține mîna, pentru a-i auzi glasul calm, plin de înțelepciune, și-ar fi dat bucuros cei doi ducați de aur.

De ce erau oare lucrurile acestea atît de frumoase, lumina aceasta de aur, de sub apă, umbrele și bănuielile acestea, toate aparițiile ireale, feerice — de ce erau oare atît de nespuse de frumoase și încîntătoare, căci erau doar exact opusul frumosului pe care-l putea crea un artist ? Căci dacă la obiectele acelea fără nume, frumusețea este lipsită de orice fel de formă și constă numai și numai din taină, în cazul operelor de artă se întîmplă exact invers, ele sînt numai și numai formă, grăiesc cît se poate de limpede. Nimic nu este mai necruțător de limpede și de determinat, decît conturul unui cap sau al unei guri, desenat sau sculptat în lemn. Precis, cu cea mai mare precizie ar fi fost în stare să redeseneze buza inferioară sau pleoapele Mariei lui Niklaus ; nu era nimic înșelător, nimic fără limpezime în ea.

Goldmund cugetă cu pasiune la toate acestea. Nu se lămurea cum de este cu putință ca tocmai ceea ce, din cîte se pot concepe, este mai determinat și mai modelat, acționează asupra sufletului la fel ca ceea ce este mai impalpabil și mai lipsit de formă. Un lucru i se limpezi însă în cursul acestui exercițiu de gîndire, și anume de ce atîtea opere de artă impecabile, bine executate, nu-i plac de fel ci, în ciuda unei anumite frumuseți, îl plictisesc și le detestă aproape. Atelierele, bisericile și palatele erau pline cu astfel de opere de artă, el însuși colaborase la crearea cîtorva. Erau atît de cumplit de dezamăgitoare, pentru că trezeau năzuința spre suprem și totuși nu o împlineau, lipsindu-le principalul : taina. Asta au comun visul și opera de artă desăvîrșită : taina.

Și Goldmund gîndi mai departe : „Este o taină, i-am dat de urmă, am zărit-o străfulgerînd de mai multe ori, și eu, ca artist, dacă îmi va fi cîndva cu putință, aș vrea să o reprezint și să-i dau grai. Este figura marei Născătoare, a mamei originare și taina ei nu constă, ca cea a unei alte figuri, dintr-un detaliu sau dintr-altul, din împlinirea ei deosebită sau din zveltețe, din asprime sau delicatețe, putere sau grație, ci constă din adevărul că cele mai mari contradicții ale lumii, care altminteri sînt de neîmpăcat, s-au unit în această sculptură și coabitează : naștere și moarte, bunătate și cruzime, viață și nimicire. Dacă aș fi născocit această statuie, dacă ea n-ar fi decît un joc al gîndurilor mele sau o aspirație ambițioasă de artist, nu mi-ar părea rău de ea, mi-aș putea da seama ce erori vădește și aș putea-o uita. Dar mama originară nu este o idee, căci eu nu am născocit-o, ci am văzut-o ! Ea trăiește în mine, m-am întîlnit mereu cu ea. Întîi am presimțit-o cînd, într-o noapte de iarnă, într-un sat, a trebuit să țin lumina peste patul unei țărănci lehuze : atunci a început

să trăiască imaginea în mine. Adeseori este departe și rămîne vreme îndelungată pierdută, dar brusc ră-sare iarăși, ca și astăzi. Imaginea propriei mele mame, cîndva cea mai dragă dintre toate, s-a transformat în întregime în această imagine nouă, este cuprinsă în ea precum sîmburele într-o cireasă.

Își intuia acum cu limpezime situația momentană, teama din preajma unei hotărîri. Se afla, nu mai puțin ca odinioară, în ceasul despărțirii de Narziss și de mînăstire, pe un drum de seamă : drumul spre mamă. Poate, cîndva, mama va deveni o imagine vizibilă pentru toți, o operă a mîinilor sale. Poate că acolo se află ținta, acolo e ascuns sensul vieții sale. Poate ; nu știa. Un lucru însă știa : a-i urma mamei, a se îndrepta către ea, a fi atras și chemat de ea, asta e bine, asta e viață. Poate că niciodată nu va fi în stare să-i creeze imaginea, poate că va rămîne pentru totdeauna vis, bănuială, ispită, străfulgerarea aurie a unei sfinte taine. Ei bine, în orice caz este dator să o urmeze, să-și lase destinul pe seama ei, ea este steaua lui.

Și acum hotărîrea îi și plutea aproape în față, totul devenise limpede. Arta este un lucru frumos dar nu este o zeiță, nici o țintă, cel puțin pentru el ; nu artei trebuie să-i dea ascultare, numai chemării mamei. Ce-i folosea lui să aibă degetele tot mai îndemînatice ? Se vedea în cazul maestrului Niklaus unde duce această sporire a îndemînării. La faimă și nume, la bani și la viață sedentară, la secarea și degenerarea acelor simțuri lăuntrice, cărora, singure le este accesibilă taina. La făurirea unor jucării frumoase, costisitoare, la tot soiul de altare și amvoane bogate, sfinți Sebastiani și capete frumoșele de îngeri bucălați, patru taleri bucata. Oh, aurul din ochiul unui crap și dulcele, subțirele puf de argint de pe o aripă de flu-

ture sînt nesfîrșit mai frumoase, mai vii, mai de preț decît o sală întreagă, plină cu acele opere de artă !

Un băiat veni, cîntînd, de-a lungul uliței paralelă cu malul, cîteodată cîntecul său amuțea, cîtă vreme mușca dintr-o felie mare, de pîine albă, pe care o avea în mînă. Goldmund îl văzu și îi ceru o bucățică din pîinea sa, scormoni cu două degete o parte din miezul feliei și formă din ea bile mici. Culcat peste parapetul zidului, aruncă bilele de pîine încet, una după alta, jos, în rîu ; vedea cum se scufundă bila de pîine în apa întunecoasă, o vedea înconjurată de imbulzeala agitată a capetelor de pești ce roiau în jurul ei, pînă ce dispărea într-o gură. Urmări, cufundîndu-se și dispărînd, bilă după bilă și fu adînc mulțumit. Apoi i se făcu foame și se duse la una din iubitele sale, slujnică în casa unui măcelar, pe care el o botezase „stăpînă a cîrnaților și a șuncilor“. O momi la fereastra bucătăriei cu fluieratul obișnuit și se arătă dispus să permită fetei să-i dăruiască cîte ceva de-ale gurii ce să poată lua cu el sus, deasupra rîului, pe dealul viilor, al cărui pămînt roșu, gras, strălucea atît de intens sub frunzișul verde, bogat al viței și unde, primăvara, înfloreau hiacînți mici și albaștri, care miroseau gingaș a drupe.

Dar părea a fi o zi a hotărîrilor și a recunoașterilor. Cînd Kathrine apăru la fereastră și zîmbi spre el cu fața ei plină, cam aspră, cînd el își întinse mîna, ca să-i dea semnalul obișnuit, își aduse deodată aminte de alte dăți, în care stătuse aici la fel, în așteptare. Și totodată prevăzu, cu plictisitoare limpezime, ce se va petrece în minutele următoare : cum va recunoaște ea semnalul și cum se va retrage, cum va apărea curînd la ușa din dosul casei, ținînd vreo afumătură în mînă, cum va lua el în primire cele aduse și, între timp, cum o va mîngîia și o va strînge la piept, cum se va aștepta ea la gestul acesta — și dintr-o dată i

se păru totul timpit și urît, îi fu silă să dezlănțuie din nou toată această desfășurare mecanică a unor lucrări de atâtea ori trăite și să-și joace rolul prevăzut dinainte de a lua în primire cîrnațul, de a simți sinii voinici, cum îi dau ghes, de a-i strînge ușor, de parcă ar face și el, în schimb, un dar. I se păru deodată că vede pe fața ei bună, aspră, o obișnuință lipsită de suflet, în zîmbetul ei prietenos ceva prea deseori văzut, ceva mecanic, lipsit de taină, ceva nedemn de el. Nu mai duse pînă la capăt obișnuitul gest al mîinii, zîmbetul îi îngheță pe față. O mai iubea oare, o mai dorea în mod serios ? Nu, de prea deseori fusese aici, prea deseori văzuse acest zîmbet, mereu același, și-i răspunsese, fără vreun imbold al inimii. Ceea ce ieri încă i-ar fi fost posibil fără să stea să judece, astăzi, dintr-o dată, nu-i mai era cu putință. Slujnica stătea încă și se mai uita, cînd el se și întoarse și dispăru din uliță, hotărît să nu se mai arate niciodată pe acolo. Mîngie-i altul sinii. Mănînce-i altul cîrnații cei gustoși ! În general, cîte nu se înfulecă, zi de zi, în orașul acesta îmbuibat, mulțumit de sine și cîte nu se irosesc ! Cît de leneși, cît de răsfățați, cît de mofturoși sînt acești burghezi, de dragul cărora se tăiau în fiecare zi atâtea scroafe și vitei și se scooteau din rîu atîția pești frumoși, bieții de ei ! Și el însuși — cît se răsfățase și se stricase și el, cît de scîrbos de asemănător devenise acestor burghezi dolofani ! Cît fusese pe drumuri, într-un cîmp înzăpezit bunăoară, o prună stafidită sau o coajă uscată de pîine avusese un gust mai grozav decît aici, în îmbuibare, întreg banchetul unei bresle. O, drumeție, o, libertate, o, cîmp luminat de lună, o, urmă de animal, prudent cercețată, în iarba cenușiu-umedă a dimineții ! Aici, la oraș, printre cei așezați, toate mergeau atît de ușor și costau atît de puțin, chiar și dragostea. Dintr-o

dată fu sătul, scuipe pe toate cele. Viața aceasta de aici își pierduse rostul, era un os fără de măduvă. Fusesse frumoasă și-și avusese rostul, câtă vreme maestrul a fost un ideal, Lisbeth o prințesă; fusesse suportabilă, câtă vreme a lucrat la Johannes al său. Dar acum se isprăviseră toate, parfumul se mistuise, floricea se vestejise. Ca un val violent, îl cuprinsese sentimentul efemerității, care îl chinuia atât de des și-l amețea atât de adânc. Repede se vestejește totul, repede se irosește orice plăcere, nimic nu rămîne în urmă, decît oase și praf. Ba da, ceva rămîne : mama cea eternă, cea străveche și veșnic tînără, cu zîmbetul ei de dragoste, trist și îngrozitor. O zări iarăși pentru o clipă : o uriașă, cu stele în păr, șezînd visătoare la marginea lumii, culegînd cu mîna jucăușă, floare după floare, viață după viață și lăsîndu-le să cadă încet, în spațiul fără de hotar.

În zilele acelea, în vreme ce Goldmund vedea pălînd în urma lui o fărîmă ofilită de viață, și hoinărea într-o tristă ameteală de bun-rămas prin împrejurimile familiare, maestrul Niklaus depuse mari strădanii pentru a se îngriji de viitorul său, pentru a-l înrădăcina și a-l împămînteni pentru totdeauna pe musafirul recalcitrant. Convinșese breasla să-i elibereze lui Goldmund brevetul de maestru și cumpăni planul de a-l lega de el, nu ca subaltern, ci pe durată, în calitate de asociat, de a se sfătui cu el în privința tuturor în-sărcinărilor mari și de a le executa împreună, de a-l face părtaș la veniturile dobîndite de pe urma lor. Toate acestea implicau riscuri, chiar și din pricina lui Lisbeth, pentru că, firește, în cazul acesta, tînărul i-ar fi devenit, în curînd, ginere. Dar o sculptură ca Johannes nu ar fi izbutit să creeze nici cel mai bun dintre cîte ajutoare năimise Niklaus vreodată, iar el însuși îmbătrînea și devenea mai sărac în inspirație și putere

creatoare, și nu voia să-și vadă faimosul atelier decăzînd, ocupîndu-se cu îndeletniciri meșteșugărești obișnuite. Va fi greu cu acest Goldmund, dar trebuia să riște.

Acestea erau socotelile pe care, îngrijorat, și le făcea maestrul. Va reclădi pentru Goldmund atelierul din dos, și-l va lărgi, și-i va elibera odaia de la mansardă, și-i va dărui, cu prilejul primirii sale în breaslă, și un rînd de straie noi, frumoase. Prudent, ceru și părerea Lisbethei, care, încă de la prînzul acela, se așteptase la asemenea propuneri.

Și iată că Lisbeth nu se împotrivea. Dacă flăcăul era așezat într-un cămin și-și putea zice maestrul, era mulțumită cu el. Nici în privința aceasta nu existau deci piedici. Și dacă el însuși, maestrul Niklaus și meșteșugul încă nu reușiseră să-l îmblînzească pe acest nomad, Lisbeth neîndoielnic că va izbuti, pînă la urmă.

Așa se puse totul la cale și momeala păsării fu așezată cu grijă în laț. Și într-o zi se trimise după Goldmund, care nu se mai arătase pe la maestrul și fu iarăși invitat la masă, apărură din nou periat și pieptănat, șezu din nou în odaia cea frumoasă, puțin cam prea solemnă, ciocni din nou cu maestrul și cu fiica maestrului, pînă ce aceasta din urmă ieși din odaie și Niklaus dădu la iveală marile sale planuri și oferte.

— M-ai înțeles, adăugă el uimitoarelor sale destăinuirii, și nu trebuie să-ți spun că, probabil, nici odată înainte un om tînăr nu a fost avansat atît de repede maestrul, fără să-și fi făcut măcar anii de ucenicie, și n-a fost așezat într-un asemenea cuib cald. Norocul tău e mare, Goldmund.

Uimit și speriat privi Goldmund la maestrul său și-și împinse mai încolo paharul, care și acum mai stătea în fața lui, pe jumătate plin.

De fapt se aşteptase ca Niklaus să-l cam certe pentru zilele tîndălite, şi apoi să-i propună să rămînă la el, ca ajutor. Va să zică aşa stăteau lucrurile. Îl întristă şi-l stingheri că trebuia să şadă faţă-n faţă cu bărbatul acesta, într-o asemenea postură. Nu găsi imediat răspunsul.

Maestrul, cu faţa puţin încordată şi dezamăgită pentru că oferta, cu care-l cinstea, nu fusese primită cu bucurie şi cu umilinţă, se ridică şi zise :

— Ei bine, propunerea mea îţi vine pe neaşteptate, poate că vrei întii să te gîndeşti la ea. Mă cam supără puţin, am crezut că-ţi pregătesc o mare bucurie. Dar mă rog, iată, îţi dau un răgaz de cugetare.

— Maestre, zise Goldmund, luptîndu-se pentru a-şi găsi cuvintele, nu fiţi supărat pe mine ! Vă mulţumesc din toată inima pentru bunăvoinţa dumneavoastră şi vă mulţumesc şi mai mult pentru răbdarea cu care m-aţi tratat, ca învăţăcel. Nu voi uita niciodată cît vă sînt de îndatorat. Dar răgaz de cugetare nu-mi trebuie, m-am hotărît de mult.

— La ce te-ai hotărît ?

— Am fost hotărît încă înainte de a urma invitaţiei domniei-voastre şi înainte de a avea habar de ofertele dumneavoastră, care mă cinstesc. Nu mai pot rămîne aici, plec la drum...

Palid la faţă, Niklaus îl privi cu ochi sumbri.

— Maestre, imploră Goldmund, credeţi-mă, nu vreau să vă supăr ! V-am spus la ce m-am hotărît. Nu se mai poate schimba nimic. Trebuie să plec, trebuie să călătoresc, trebuie să fiu iar liber. Îngăduiţi-mi să vă mai mulţumesc o dată din inimă şi îngăduiţi să ne despărţim prieteni !

Îi întinse mîna, îşi simţea lacrimile aproape. Niklaus nu-i luă mîna, se făcuse alb la faţă şi începu să umble din ce în ce mai repede prin odaie, paşii săi

apăsați vădindu-i furia. Niciodată Goldmund nu-l mai văzuse într-o asemenea stare.

Apoi, brusc, maestrul se opri locului, se stăpîni și cu un efort puternic zise, fără a-l privi pe Goldmund, suierînd printre dinți :

— Bine, atunci du-te ! Dar du-te imediat ! Să nu te mai văd ! Nu cumva să fac și să spun ceva, ce-aș putea regreta cîndva. Du-te !

Goldmund îi mai întinse o dată mîna. Maestrul făcu o mină de parcă ar fi fost gata s-o scuipe. Atunci Goldmund, care pălise și el, se întoarse și ieși încet din odaie, își puse afară pălăria, coborî pe scări strecurîndu-se și lăsîndu-și mîna să-i alunece peste butoanele sculptate ale pilaștrilor balustradei, intră, jos, în micul atelier din curte, stătu puțin, de adio, în fața statuii lui Johannes, apoi părăsi casa cu o durere mai adîncă în inimă decît cea simțită odinioară la despărțirea de castelul cavalerului și de biata Lydia.

Cel puțin a mers repede ! Cel puțin nu se rostise nimic inutil ! Acesta era singurul gînd mîngîietor pe care-l nutri pe cînd trecea de prag și cînd, dintr-o dată, ulița și orașul îl priviră în ochi cu acea față schimbată, străină, pe care o dobîndesc priveliștile obișnuite, cînd inima noastră și-a luat rămas-bun de la ele. Azvîrli o privire îndărăt, spre ușa casei — acum era ușa unei case străine, zăvorîtă lui.

După ce ajunsese acasă, în odaia sa, Goldmund își începu pregătirile de plecare. Bineînțeles nu erau multe de pregătît ; nu avea de făcut decît să-și ia rămas-bun. Atîrna pe perete un tablou, pictat de el, o Madonă blîndă, și atîrnau și zăceau primprejur cîteva lucruri, care-i aparțineau : o pălărie de sărbătoare, o pereche de încălțări pentru dans, un sul de desene, o lăută mică, un număr de figurine de lut, modelate de el, cîteva daruri de la iubite : un

buchet de flori artificiale, un pocal roșu-rubiniu, o turtă dulce uscată, în formă de inimă și alte asemenea mărunțișuri, fiecare dintre ele își avusese semnificația și povestea proprie, și-i fusese drag, dar acum toate erau numai vechituri care-l încurcau, căci la drum nu putea lua cu el nici una. Izbuti să schimbe cu proprietarul casei pocalul de rubin contra unui cuțit de vânătoare masiv, bun, pe care-l ascuți pe piatra de tocit din curte, fărîmiță turta dulce și hrăni cu ea găinile din ograda vecină, dăruî Madona gazdei și primi, în schimb, un dar folositor : o raniță veche, de piele și provizii bogate pentru drum. În raniță împachetă cele cîteva cămăși pe care le avea și cîteva desene mai mici, înfășurate pe o coadă de mătură, iar alături așeză bucatele. Mărunțișurile celalalte trebuiau lăsate aici.

Existau mai multe femei în oraș, de la care s-ar fi cuvenit să-și ia rămas-bun ; la una din ele dormise ieri, fără să-i pomenească de planurile sale. Da, așa se agăța cîte ceva de călcîiul omului, cînd voia s-o pornească la drum. Nimic nu trebuie luat în serios. Nu-și luă rămas-bun de la nimeni, afară de cei ai casei. O făcu de cu seară, pentru a putea porni în faptul zilei.

Totuși, cineva se sculă de dimineată și, tocmai cînd dădea să părăsească, în liniște, casa, îl invită la o cană cu lapte. Era fiica gazdelor, o copilă de cincisprezece ani, o ființă tăcută, bolnăvicioasă, cu ochi frumoși, dar cu o vătămătură la încheietura șoldului, din pricina căreia șchiopăta. Cu fața nedormită, palidă de-a binelea dar îngrijit îmbrăcată și pieptănată, îl servi în bucătărie cu lapte fierbinte și pîine, și părea foarte întristată de plecarea lui. El îi mulțumi și, de bun-rămas o sărută, milos, pe gura micută. Reculeasă, cu ochii închiși, primi ea sărutarea.

CAPITOLUL XIII

În primele perioade ale noii sale pribegii, în prima ameteală lacomă a libertății redobândite, Goldmund fu nevoit să învețe iarăși să trăiască viața fără de cămin și fără de timp a celor de pe drumuri. Nedînd ascultare nimănui, dependenți numai de vreme și anotimp, fără țintă, fără acoperiș deasupra capului, neposedînd nimic și la voia tuturor întîmplărilor își duc cei fără de patrie viața copilăroasă și temerară totodată, pauperă și viguroasă. Sînt fii ai lui Adam, cel izgonit din paradis, sînt frații animalelor celor nevinovate. Iau din mîna cerului, ceas de ceas, ceea ce li se dă : soare, ploaie, ceață, zăpadă, căldură și frig, bunăstare și nevoie, pentru ei nu există timp, nici istorie, nici ambiție și nici acel idol ciudat al prosperității și progresului, căruia i se închină cu atîta disperare proprietarii de case. Un vagabond poate fi delicat sau aspru, rafinat sau grosolan, temerar sau fricos, în inimă rămîne însă mereu copil, trăiește mereu în prima zi, înainte de începutul vreunei istorii a lumii, viața lui va fi mereu cîrmuită de foarte puține instincte și nevoi. Poate fi deștept sau prost ; poate fi adînc în sinea lui, știutor în privința fragilității, a nestatorniciei vieții și poate ști cît de jalnic și de înfricoșat își poartă tot ce este vietate, puținul sînge fierbinte prin gheața spațiilor cosmice : sau poate asculta numai, copilărește și lacom, imperativele bietului său stomac — întotdeauna este adversarul și dușmanul de moarte al celui avut, al sedentarului care-l urăște, care-l disprețuiește și se teme de el, pentru că nu vrea să i se aducă aminte de efemerul existenței, de ofilirea neconținută a tot ce este viață, de moartea implacabilă, glacială, care, de jur împrejurul nostru, umple universul.

Infantilismul vieții de vagabond, origina ei maternă, adversitatea ei față de lege și spirit, vulnerabilitatea ei și tainica, permanenta vecinătate a morții cuprinseseră și modelaseră sufletul lui Goldmund. Și dacă totuși sălășluia în el spirit și voință, și dacă totuși era un artist, asta îi îmbogățea și-i îngreuna viața. Căci, de fapt, orice viață devine bogată și înfloritoare prin sciziune și contradicție. Ce s-ar alege din rațiune și luciditate, fără cunoașterea ameteții, ce-ar fi voluptatea simțurilor dacă în dosul ei nu s-ar ascunde moartea și ce-ar fi dragostea, fără eterna dușmănie de moarte a sexelor ?

Vara și toamna scăpătară, cu trudă trecu Goldmund prin lunile grele, amețit hoinări primăvara dulce, înmiresmată, anotimpurile treceau zorite, soarele estival apunea iarăși în zenitul său înalt. Trecu an după an, și se părea că Goldmund uitase că pe pământ mai există și altceva afară de foame și dragoste și de această tăcută, înfiorătoare grabă a anotimpurilor ; se părea că se cufundase complet în lumea originară, maternă, instinctuală. Dar în fiecare vis și în fiecare moment de meditare, privind peste văile înfloritoare sau veștede, era covârșit de viziuni, devenea artist, suferea din pricina nostalgiei chinuitoare de a invoca prin spirit și de a preface în ceva cuprinzător de sens, candida, mereu trecătoarea lipsă de sens a vieții.

Odată, el, care de la aventura sîngeroasă cu Victor nu mai umblase niciodată altminteri decît de unul singur, întilni un camarad, care se lipi pe neobservate de el și de care nu scăpă apoi o bună bucată de vreme. Dar nu era de soiul lui Victor, ci era un pelerin pe drumul Romei, un bărbat încă tînăr, în rasă și cu pălărie de pelerin, care se numea Robert, originar de lîngă Bodensee. Omul acesta, fiu de me-seriaș, care un timp făcuse școala la călugării sfîntului Gallus, își vîrîse în cap, încă de băiat, să în-

treprindă un pelerinaj la Roma, rămase întotdeauna devotat acestui gând, cel mai drag al său, și folosisese primul prilej pentru a-l împlini. Prilejul acesta a fost moartea tatălui său, în atelierul cărui lucrase ca tâmplar. Abia a fost îngropat bătrînul, și Robert declară maică-si și soră-si că nimic nu-l poate reține întru potolirea ardorii sale și ispășirea păcatelor lui și ale tatălui lui, să pomenască în pelerinaj spre Roma. Degeaba se jeluia femeile, degeaba îl certară, rămase cu încăpăținare la hotărîrea inițială și, în loc de a se îngriji de cele două femei, porni la drum fără binecuvîntarea maică-si și urmărit de oăurile minioase ale soră-si. Ceea ce îl îmboldea, mai presus de toate, era dorul de ducă, cu care se împletea un soi de evlavie superficială, mai precis o înclinație deosebită pentru a zăbovi în apropierea unor asezăminte bisericesti și a unor îndeletniciri spirituale, o dragoste neobișnuită de slujbe, de botezuri, înmormîntări, minos de tămîie și fum de lumînări. Știa puțin latinește, dar nu spre cărturărie rîvnea sufletul său copilăros, ci spre contemplație și tăcută adorațiune, în umbra bolților de biserică. Ca băiețandru se dedase cu pasiune funcției de băiat în cor și servant de liturghie. Goldmund nu-l prea lua în serios, dar ținea totuși la el, se simțea puțin înrudit cu dînsul, datorită pasiunii instinctive pentru pribegie și maleaguri străine. Va să zică Robert pornise cu încoțare la drum și chiar ajunsese pînă la Roma, beneficiase de ospitalitatea a nenumărate mînaștiri și parohii, contemplant munții și sudul și se simțise foarte bine în acest oraș, printre bisericile și procedurile pioase, ascultase sute de misse și se reculesese în cele mai vestite și mai sfinte lăcașuri și primise sacramentele și înghițise mai mult fum de tămîie decît ar fi fost necesar, atît pentru micile sale păcate de tinerețe, cît și pentru cele ale tatălui său. Un an

și mai bine fusese plecat și când, în sfârșit, reveni și trecu pragul casei părintești, nu beneficia de primirea fiului rătăcitor, căci între timp sora lui își însușise îndatoririle și drepturile domestice, angajase o calfă singurmoioasă de țimplar și se măritase cu el și conducea acum casa și atelierul atât de bine, încât cel reîntors își dădu seama repede că e de prisos, și într-adevăr nimeni nu-l pofti să rămână, când începu, în curând, să vorbească iarăși despre plecări și călătorii. El nu se supără de fel, acceptă de la maică-sa cei oștiva bănuți ai ei, economisiți, se împodobi iarăși cu străiele de pelerin și porni într-un nou hagiole, fără țintă, de-a curmezișul imperiului, un hoinar semi-religios. Efigiile memoriale, de ceramică, ale unor localități vestite de pelerinaj și mătănile sfințite atârnavu pe el, zornăind.

Astfel dădu el peste Goldmund, umblară o zi împreună, schimbând impresii de pribegie câștigate prin experiență, se pierdu în orașelul umător, ici-colo îl reîntâlni și până la urmă i se alătură de-a binelea, un tovarăș de drum plăcut, gata oricând la servicii. Goldmund îi plăcu grozav, încercă să-l cucerească prin mici și folositoare amabilități, admiră cunoștințele, curajul și spiritul său și se îndrăgosti de sănătatea, de puterea și sinceritatea lui. Se obișnuiră unul cu altul, căci și Goldmund era sociabil. Un singur lucru nu-l suporta: când îl cuprindeau tristețile sale sau cădea pe gânduri, tăcea cu încăpăținare și-l trecea pe celălalt cu vederea, de parcă nici n-ar fi fost de față și în asemenea împrejurări nu erau îngăduite nici trăncoandile, nici întrebările, nici consolările, ci trebuia lăsat în voia lui. Robert învăță curând aceste reguli. De când observase că Goldmund știe pe de rost o mulțime de versuri și cântece latinești, de când în fața portalului unui dom îl auzise explicând figurile de piatră, de când îl văzuse desenând cu cretă

roșie pe un zid pleșuv, în dreptul căruia poposiseră, din câteva linii mari, rapide, figuri de dimensiuni naturale, îl considera pe camaradul său un răsfățat al lui Dumnezeu, aproape un vrăjitor. Și mai vedea că era și un răsfățat al femeilor, căci pe multe dintre ele le lua în stăpînire cu o singură privire și cu un singur zîmbet; asta îi plăcea mai puțin, totuși era nevoit să admire și aceste isprăvi.

Odată călătoria lor fu întreruptă într-un fel neașteptat. Într-o zi sosiră în preajma unui sat, cînd, iată, îi întîmpină o ceată de țărani înarmați cu cio-mege, prăjini și îmblaci, și fruntașul le strigă de departe să se întoarcă pe loc și să o întindă la naiba, pentru totdeauna, altminteri îi omoară. Cînd Goldmund se opri și voi să afle ce se petrece de fapt, primul bolovan azvîrlit de țărani îl și nimeri în piept. Robert, după care-și roti privirea, o rupsese la fugă, ca apucat. Țăranii înaintară amenințători și nici lui Goldmund nu-i mai rămase altceva de făcut decît a-l urma pe fugar, ce-i drept, cu pas mai domol. Tremurînd îl așteptă Robert sub o cruce, cu un mîntuitor, înălțată în mijlocul cîmpului.

— Eroic ai fugit, rîse Goldmund. Dar ce au ne-ciopliții ăștia în căpățînă? Să fie oare război? Așează străji înarmate în fața cuibului și nu vor să lase pe nimeni să intre! Stau și mă minunez ce să mai însemneze și asta...

Nu știau nici unul, nici altul. Abia în dimineata următoare începură a se dumeri într-o ogradă țărănească singuratecă, și începură să ghicească secretul. Ograda aceasta, constînd din căsuță, grajd și șură, împrejmuită de pajiște și mulți pomi, era ciudat de liniștită și de adormită: nici o voce omenească, nici un pas, nici un țipăt de copil, nici o coasă bătută, nimic; în curte, în mijlocul ierbii, o vacă mugea și se vedea cît colo că era vremea să fie mulsă. Ajun-

seră în fața casei, bătură la ușă, nu primiră nici un răspuns, se duseră la grajd, acesta stătea deschis și pustiu, se duseră apoi la șopron, pe al cărui acoperiș de paie lucea, în soare, un mușchi verde-deschis, nici aici nu găsiră suflet de om. Se întoarseră în fața casei, mirați și intrigati de pustietatea acestei vetre, mai bătură o dată cu pumnii în ușă, rămaseră iarăși fără răspuns. Goldmund încercă să deschidă și spre mirarea lui găsi ușa nezăvorâtă, o împinse și intră în odaia întunecoasă.

— Doamne-ajută ! strigă el tare și apoi : Nu-i nimeni acasă ? dar totul rămase tăcut.

Robert se opri în fața ușii. Goldmund, curios, pătrunse mai adânc. În căsuță mirosea urît, mirosea ciudat și respingător. Vatra era plină de cenușă. suflă în ea, în niște butuci carbonizați mai licăreau scînteii. Atunci zări pe cineva, șezînd în penumbra din dosul vetrei ; cineva ședea într-un scaun și dormea, părea a fi o femeie bătrînă. Strigătele lui rămaseră fără nici un răspuns din partea ei, părea a fi o casă fermecată. Bătu femeia, prietenos, pe umăr, ea nu se urni și abia acum observă că bătrîna ședea în mijlocul unei pînze de păianjen, ale cărei fire erau în parte prinse de părul și de genunchii ei. „Asta-i moartă“, gîndi el cu o ușoară înfiorare și pentru a se convinge, începu să trebăluiească la foc, scormoni și suflă, pînă stîrni o flacără și aprinse o așchie lungă. Lumina chipul femeii de pe scaun. Văzu sub părul cenușiu o față albastră-neagră, de cadavru, un ochi stătea deschis și se căsca, gol și plumburiu. Femeia murise aici, pe scaun. Ei da, n-o mai putea ajuta cu nimic.

Cu așchia aprinsă în mînă Goldmund căută mai departe și găsi în aceeași odaie, pe pragul spre încăperea de din dos, un alt cadavru, un băiat de vreo opt sau nouă ani, cu fața umflată, diformă, îmbrăcat

numai cu o cămașă. Zăcea cu burta pe pragul de grindă și-și încăleștase dur și îndârjit, amîndoi pumnii-șorii. „Asta-i al doilea“, gîndi Goldmund ; ca într-un vis urît trecu mai departe, în odaia de din dos, aici erau obloanele deschise și lumina zilei pătrundea, senină. Prudent, stinse facla și strivi scînteile pe dușumea.

În odaia de din dos se aflau trei paturi. Unul era gol, sub cearceaful cenușiu și aspru se zăreau paiele. Pe cel de-al doilea zăcea un bărbat bărbos, întepenit pe spate, cu capul dat îndărăt, cu bărbia și barba înălțate : trebuie să fi fost țaranul. Fața lui scofilcită licărea, opacă, în culori cadaverice, neobișnuite, un braț atîrna peste marginea patului. Jos, pe dușumea, se afla, răsturnată și deșertată, o cofă de lut, apa ce se răspîndise nu fusese încă înghițită pe de-a-ntregul de țărîină, se scursese spre o adîncitură, în care mai stăruia o băltoacă. În al treilea pat stătea însă, învelită, îngropată de-a dreptul în cearceafuri și pături, o femeie mare, voinică, fața ei era înfundată în pat, un păr aspru, blond ca paiele, strălucea în lumina senină. Lîngă dînsa și incolăcită de ea, parcă prinsă și sugrumată de cearceaful răvășit, o fetiță, blondă și ea ca paiele, cu pete albastre-cenușii pe chipul cadaveric.

Privirea lui Goldmund rătăci de la un mort la altul. Pe fața fetei, deși era diformă, mai era încă înscris ceva din groaza morții cea fără de scăpare. Pe ceafa și în părul mamei, care se îngropase atît de adînc și de sălbatec în culcuș, se citea mînie, teamă și pătimașă dorință de a fugi. În deosebi părul rebel nu se lăsa rob morții. Pe fața țaranului era înscrisă îndărătnicie ; părea a fi murit greu, dar bărbătește, chipul său bărbos se profila vertical și rigid în văzduh, asemenea unui războinic întins pe cîmpul de luptă. Această atitudine tăcută și recalitrant-rigidă,

puțin îndărătnică, era frumoasă ; cel ce primise moartea astfel nu fusese, evident, un om mărunț și laș. Emoționant era însă micul cadavru al băiețușului, care zăcea pe burtă ; fața lui nu spunea nimic, dar poziția lui și pumnii strânși spuneau multe : suferință, nedumerire, apărare deznădăjduită împotriva unor dureri nemaipomenite. Chiar alături de capul său era o gaură în ușa, fusese tăiată cu fierestrăul, pentru pisică. Atent privi Goldmund la toate. Fără îndoială, imaginea căsuței era sinistră și mirosul de cadavru oribil ; totuși, pentru Goldmund toate acestea aveau o profundă putere de atracție, erau încărcate de măreție și destin, erau teribil de adevărate, ceva îi incită dragostea și-i pătrunse în suflet.

Între timp, Robert începu să strige afară, nerăbdător și speriat. Goldmund ținea la Robert, totuși, în clipa aceasta, omul viu cu frica și curiozitatea sa, cu tot ce avea copilăresc în el, i se părea foarte mărunț și meschin, în comparație cu morții. Nu-i răspunse ; se lăsă în întregime în voia priveliștii morților, cu acel straniu amestec de compasiune inimoasă și observație rece, caracteristic artiștilor. Se uită atent la figurile morților, la capetele, la mâinile lor, la mișcarea în care încremeniseră. Câtă liniște era în această căsuță vrăjită ! Cât de ciudat și de îngrozitor mirosea ! Această minusculă patrie în care mai licărea o urmă de foc în vatră, cât era ea de fantomatică și de tristă, populată de cadavre, străbătută de moarte ! Curînd carnea va cădea de pe obrajii acestor chipuri tăcute și șobolanii le vor înfuleca degetele. Ceea ce cu alți oameni se-ndeplinește în coșciug și în mormînt, în ascunziș trainic și invizibil, ultima și cea mai jalnică dintre prefaceri, descompunerea și putrezirea, cu acești cinci se-implinește aici, acasă, în odăile lor, la lumina zilei, cu ușile ne-

încuiate, cu nepăsare, cu impudoare, fără apărare. Goldmund văzuse mulți morți pînă acuma, dar o asemenea imagine a implacabilului morții nu întîlnise încă niciodată. O sorbi adînc, cu gîndul s-o păstreze.

În sfîrșit, strigătele din fața ușii izbutiră să-l deranjeze ; ieși. Camaradul îl privi cu teamă.

— Ce este ? întrebă el încet, cu glasul înfricoșat. Nu-i nimeni acasă ? Oh, și ce ochi ai făcut. Vorbește o dată !

Goldmund îl măsură cu o privire rece.

— Du-te înăuntru și uită-te, e o casă de țărani, cam ciudată. După aceea vom mulge vaca asta frumoasă, colea. Hai, du-te !

Nehotărît, Robert intră în căsuță, se îndreptă spre vatră, o descoperi pe bătrîna de pe scaun și cînd observă că e moartă, scoase un țipăt. Reveni îndată, cu ochii larg căscați.

— Pentru numele lui Dumnezeu ! O femeie moartă șade acolo, lîngă vatră. Ce-i asta ? De ce nu este nimeni lîngă ea ? De ce n-o îngroapă ? O, Doamne, a și început să miroasă...

Goldmund zîmbi.

— Ești un mare viteaz, Robert ! Dar te-ai întors prea repede. O femeie bătrînă, moartă, stînd pe scaun, e într-adevăr o priveliște neobișnuită ; dar dacă mai făceai cîtiva pași, aveai prilejul să vezi ceva mult mai ciudat. Sînt cinci, Robert. Trei stau pe paturi și un băiat zace chiar pe prag. Toți sînt morți. Toată familia zace moartă, casa e pustie. De asta n-a mai muls nimeni vaca.

Îngrozit se holbă celălalt la el, apoi deodată strigă cu voce înăbușită :

— O, acum îi înțeleg pe țărani care ieri nu au vrut să ne îngăduie să intrăm în sat. O, Doamne, acuma se limpezește totul ! Și tu ai zăbovit atîta vreme înăuntru ! Înapoi, nu te apropia de mine, ești

fără îndoială molipsit. Îmi pare rău, Goldmund, dar trebuie să plec, nu mai pot rămîne cu tine.

Și char voia să o rupă la fugă, dar fu apucat de haina de pelerin. Goldmund îl privi sever, cu tăcută dojană, și îl țintui necruțător locului, deși Robert se zbătea și se împotrivea.

— Scumpul meu băiețș, zise el pe un ton prietenos-batjocoritor, ești mai deștept decît s-ar părea, probabil că ai dreptate. Ei bine, vom afla adevărul în următoarea ogradă sau în următorul sat. Probabil că în regiunea aceasta bîntuie ciurma. Vom vedea dacă scăpăm întregi și teferi. Dar de fugit, micuțul meu Robert, nu te pot lăsa să fugi. Uită-te, eu sînt un om milos, inima mea e mult prea blîndă și cînd mă gîndesc că adineauri, acolo, înăuntru s-ar putea să te fi molipsit și acum să te las să fugi și să te culci cine știe unde, pe un cîmp, pentru a muri, așa, de unul singur și nici un om să nu-ți închidă ochii și nimeni să nu-ți sape un mormînt și să nu arunce un pumn de țărîină peste tine — nu, dragă prietene, mă înăbușe jalea. Deci fii atent și ține bine minte ce-ți spun, că nu ți-o spun de două ori: noi, amîndoi, ne aflăm în aceeași primejdie, s-ar putea să mă nime-rească pe mine, s-ar putea să te nime-rească pe tine. Rămînem deci împreună și sau vom pieri împreună, sau vom scăpa împreună de blestemul acesta al ciumei. Dacă te vei îmbolnăvi și vei muri, atunci eu te voi îngropa, de asta poți fi sigur. Dacă eu voi fi cel care va trebui să moară, fă cum vrei, îngroapă-mă sau șterge-o-mie mi-e tot una. Dar înainte de asta n-ai s-o ștergi, scumpule, ține bine minte ! Vom avea nevoie unul de altul. Și acum tacă-ți fleanca, nu vreau să aud nimic și caută undeva, în grajd, o căldare, ca să putem mulge vaca.

Așa se petrecură lucrurile și începînd din clipa aceea, Goldmund fu cel care porunci și Robert cel

care ascultă și amîndoi ieșiră astfel la socoteală. Robert nu mai întreprinse altă tentativă de a fugi. Zise numai împăciuitor :

— O clipă mi-a fost frică de tine. Nu mi-a plăcut fața ta, cînd te-ai întors din casa morților. Am crezut că te-ai și molipsit de ciumă. Dar chiar dacă nu ciuma a fost pricina, fața ta era totuși schimbată. Ce-ai văzut acolo, înăuntru, era chiar atît de îngrozitor ?

— N-a fost îngrozitor, zise Goldmund, șovăind. N-am văzut acolo, înăuntru, decît ceea ce mă așteaptă și pe mine și pe tine și pe toți, chiar dacă nu ne molipsim de ciumă.

În drumul lor mai departe întîlniră peste tot moartea neagră, care domnea peste țară. Multe sate nu îngăduiau intrarea străinilor, în altele puteau umbla nestingheriți, prin toate ulițele. Multe ogrăzi erau părăsite, mulți morți neîngropați putrezeau pe cîmpuri sau în odăi. În grajduri mugeau vacile, nemulse sau flămînde ; peste cîmpuri goneau dobitoace sălbătice. Mulseră și dădură nutreț multor vaci și capre, tăiară și fripseră la margine de pădure mulți iezi și godaci, și băură vin și must din multe pivniți rămase fără stăpîn. Duceau o viață plăcută, era belșug. Dar nu-i simțiră gustul decît pe jumătate. Robert trăia permanent cu spaima de molimă și la văzul cadavrelor i se făcea rău, adeseori era complet zăpăcit de groază ; tot mereu se credea molipsit, își ținea vreme îndelungată mîinile și capul în fumul focurilor de popas (ceea ce era socotit un mijloc de tămăduire), se pipăia chiar și în somn, să se convingă dacă nu cumva au și apărut buboanele la picioare, la brațe sau subsuori.

Goldmund îl certa adesea, adesea își bătea joc de el. Nu împărtășea teama lui, nici scîrba ; trecea în-cordat și sumbru prin țara morții, teribil de atras

de priveliştea marei stingeri, cu sufletul plin de toamna cea mare, cu inima împovărată de cîntecul coasei, care secera. Cîteodată îi reapărea imaginea mamei eterne, o palidă faţă de uriaş, cu ochi de meduză, cu un zîmbet greu, plin de suferinţă şi de moarte.

Odată sosiră într-un mic oraş ; era puternic întărit, începînd de la poartă şi împrejmuid tot zidul oraşului, o pasarelă cu creneluri se ridica pînă la înălţimea caselor de locuit, dar nici un străjer nu se afla sus, şi nici unul în poarta deschisă. Robert refuză să calce în oraş şi-l imploră şi pe camaradul său să nu intre. Între timp auziră sunetul unui clopot, un preot apăru la poartă, purtînd o cruce, în urma lui trei furgoane, la două erau înhămaţi cai, la al treilea o pereche de boi, erau încărcate pînă sus cu cadavre. Cîteva slugi, învelite în mantale ciudate, cu feţele ascunse adînc, în glugi, alergau alături şi mînau animalele.

Robert se mistui pe undeva, cu faţa palidă, Goldmund urmă la mică distanţă carele mortuare, ţinta se afla la cîteva sute de paşi, dar nu era un cimitir, ci o groapă săpată chiar în mijlocul cîmpului pustiu, numai de trei lopeţi adîncime, însă întinsă cît o sală. Goldmund stătu locului şi privi cum slujitorii smulg cu prăjini şi cu căngi morţii pe care-i împing, grămadă, în gaura căscată, cum îşi vîntură preotul crucea deasupra, murmurînd şi cum pleacă apoi, cum din toate părţile cuprinzătoarei gropi slujitorii aprind focuri mari şi aleargă apoi, tăcuţi, îndărăt, spre oraş, fără ca cineva să încerce măcar să acopere groapa. Privi jos, în groapă, să fi fost cincizeci sau mai bine de inşi care zăceau acolo, azvîrliţi claie peste grămadă, mulţi erau goi. Țeapăn şi acuzator se înălţa în văzduh, ici-colea, cîte un braţ sau cîte un picior, o cămaşă flutura, încet, în vînt.

Cînd se întoarse, Robert îl imploră, aproape în genunchi, să plece de grabă, în altă parte. Avea într-adevăr temei să-l implore, în privirea absentă a lui Goldmund deslușise acea cufundare și încremenire, care-i devenise binecunoscută, acea aplecare spre cumplit, acea curiozitate teribilă. Nu reuși să-și rețină prietenul. Goldmund intră singur în oraș.

Trecu prin poarta nepăzită și în vreme ce-și auzi pașii răsunînd pe caldarîm, în amintirea lui răsăriră multe orașele și se deschiseră multe porți prin care trecuse astfel, și-și aduse aminte cum îl primiseră acolo strigătele de copii, jocurile de băiețași, certurile de muieri, bătaile ciocanelor faurilor pe nicovale răsunătoare, hîrîitul de căruțe și multe alte sunete fine sau aspre, al căror talmeș-balmeș, împletit ca într-un năvod, vestise multitudinea în-deletnicirilor umane, a bucuriei, a isprăvilor și veseliei. Iată însă că aici, în această poartă pustie și pe această stradă goală nu răsuna nimic, nu rîdea nimeni, nu striga nimeni, totul zăcea încremenit într-o tăcere mortuară, în care cîntecul unei fîntîni ce nu contenise să curgă răsuna prea tare, aproape gălăgios. Printr-o fereastră deschisă se vedea un brutar, trebăluind printre franzelele și jimblele sale; Goldmund arătă spre o franzelă și brutarul i-o întinse prudent, pe o lopată lungă, de brutărie, așteptă ca Goldmund să-i pună în schimb banii pe lopată, și-și închise fereastra mînios, dar fără vorbe, cînd străinul mușcă din franzelă și porni mai departe, fără a-i plăti. În fața geamurilor unei case frumoase era așezat un șir de ghivece de lut, altădată înfloriseră în ele flori, însă numai frunze veștede mai atîrnau peste cioburile goale. Dintr-o altă casă răzbăteau hohote de plîns și vaietele unor glasuri de copii. În ulița următoare Goldmund zări sus, într-o fereastră, o fată frumoasă care stătea și-și pieptăna părul: o privi

cîtăva vreme pînă ce ea îi simți privirea și se uită în jos, îl privi roșind și cînd el îi zîmbi prietenos, răsări și pe fața ei îmbujorată, încet și firav, un zîmbet.

— Mai ai mult pînă să isprăvești să te piepteni ? strigă el către ea.

Zîmbind se aplecă spre el fata cea senină, din vîgăuna ferestrii.

— Încă nu ești bolnavă ? întrebă el și ea își scutură capul. Atunci hai cu mine, să plecăm din orașul acesta al morților, să mergem în pădure, să trăim împreună o viață frumoasă.

Ea căscă ochii a întrebare.

— Nu sta mult pe gînduri, vorbesc serios, strigă Goldmund. Ești la tata și la mama, sau ești în slujbă, la oameni străini ? La străini, va să zică. Atunci vino, copilă dragă ; lasă-i pe oamenii bătrîni să moară, noi sîntem tineri și sănătoși, și vrem s-o ducem bine, cîtva timp. Vino, fetiță castanie, vorbesc serios.

Iscoditor se uită fata la el, șovăitoare și mirată. El se duse încet mai departe, tîndăli printr-o stradă pustie și apoi printr-o a doua, și se întoarse încet. Iată, fata tot mai stătea la fereastră, aplecată peste pervaz și se bucură cînd îl zări întorcîndu-se. Îi făcu semn, el își încetini mersul, curînd, încă înainte de poartă îl ajunsese din urmă ; purta o bocceluță în mînă și o basma roșie pe cap.

— Cum te cheamă, de fapt ? o întrebă el.

— Lene. Vin cu tine. Oh, e atît de groaznic aici, în oraș, toți mor. Să plecăm de aici, să plecăm !

Aproape de poartă ședea Robert, ghemuit pe țărînă, încruntat. Sări din loc cînd Goldmund apăru și căscă ochii mari la vederea fetei. De astă dată nu cedă atît de repede, se lamentă și făcu scene. Ca cineva să aducă cu el, din locul ăsta blestemat, ciurmat, o persoană, și să-i impună să rabde compania

ei, era mai mult decît o nebunie, însemna de-a dreptul să-l înfrunți pe Dumnezeu, el refuză, nu voi să meargă mai departe împreună cu ei, răbdarea lui ajunsese la capăt.

Goldmund îl lăsa să înjure și să se jăluie, pînă se liniști.

— Așa, zise el, ne-ai îngăimat destule. Ai să mergi cu noi și ai să te bucuri că avem o companie atît de drăguță. O cheamă Lene și rămîne cu mine. Dar acum vreau să-ți fac și o bucurie, Robert, ascultă-mă : vreau să trăim cîtăva vreme în liniște și sănătate, să nu ne mai întîlnim cu molima. Ne căutăm un loc bun, o casuță goală, sau poate ne clădim una, în care să fim eu și cu Lene, stăpîn și stăpînă, iar tu, prietenul nostru, ai să trăiești cu noi. Vreau s-o ducem cîtăva vreme bine, să trăim frumos și în prietenie. Ești de acord ?

— O, da, zise Robert, care era foarte de acord dacă nu i se cerea să dea mîna cu Lene sau să-i atingă strielele.

— Nu, nu ți se cere, zise Goldmund. Ba chiar ți se interzice în modul cel mai categoric s-o atingi pe Lene, măcar și cu un deget. Să nu-ți treacă cumva prin minte așa ceva !

Mărșăluiră mai departe în trei, apoi încetul cu încetul fata începu să vorbească, să spună cît e de fericită că vede iarăși cerul și copacii și cîmpurile, în orașul ciumat fusese atît de sinistru. Și începu să povestească și să-și descarce sufletul de imaginile triste și înfiorătoare pe care fusese nevoită să le vadă. Multe istorii povesti ea, povești urîte, orașelul trebuie să fi fost un iad. Dintre cei doi medici unul murise, celălalt venea numai la cei bogați, și în multe case morții zăceau și putrezeau, pentru că nu-i ridica nimeni, alte case, în schimb, fuseseră jefuite de dricari, chefuiseră și se preacurviseră, de multe ori smulseseră

o dată cu cadavrele și bolnavii din paturi, oamenii care mai erau în viață și-i aruncaseră în căruțele lor de hingheri și-i azvîrliseră în groapă, la un loc cu morții. Multe fapte înfiorătoare avu de povestit; nimeni n-o întrerupse, Robert ascultă îngrozit și lacom și Goldmund rămase tăcut și indiferent, o lăsă să-și deșarte grozăviile și nu le comentă în nici un fel. Căci, ce rămînea de fapt de spus? Pînă la urmă Lene obosi și șuvoiul secă, cuvintele i se curmară. Atunci Goldmund începu să umble mai agale și intonă, încet, un cîntec, un cîntec cu multe strofe și cu fiecare strofă vocea lui deveni mai plină; Lene începu să zîmbească și Robert ascultă încîntat și adînc uimit — niciodată nu-l mai auzise pe Goldmund cîntînd. De toate știa acest Goldmund. Uite-l și acum, umblă și cîntă, omul acesta bizar! Cîntă ca un artist, curat, dar cu voce reținută. Și încă de la cel de al doilea cîntec, Lene începu și ea să zumzuie și curînd interveni și ea, cu voce plină. Era în spre seară, departe, în dosul cîmpului se întindeau păduri negre și pe după ele, munți albaștri, scunzi, care parcă deveneau de dinăuntru tot mai albaștri. În cadența pașilor, cîntecul lor răsuna cînd vesel, cînd solemn.

— Ești atît de bucuros azi, zise Robert.

— Da, sînt bucuros, firește că astăzi sînt bucuros, am găsit doar o drăguță atît de frumoasă. Ah, Lene, bine că dricarii te-au lăsat în pace. Mîine vom găsi un cuibușor al nostru, o vom duce bine acolo și vom fi bucuroși că mai avem carnea și oasele tefere. Lene, ai văzut vreodată, toamna, în pădure, acea ciupercă groasă pe care melcii o iubesc atît de mult și care se poate mîncea?

— O, da, rîse ea, am văzut-o de multe ori.

— Exact aceeași culoare brună ca a ei o are și părul tău, Lene. Și miroase la fel de frumos. Vrei

să mai cîntăm ? Sau poate ți-e foame ? În ranița mea se găsesc destule bunătăți.

Ziua următoare găsiră ceea ce căutaseră. Într-o pădure de mestecăn se afla o căsuță din bîrne necioplite, clădită pesemne cîndva de tăietori de lemne sau de vînători. Era goală, ușa se putea sparge și, pînă și Robert găsi că e o căsuță pe cînte și împrejurimile sănătoase. Pe drum întîlniseră cîteva capre care umblau de colo pînă colo, fără păstor, și luaseră cu ei una mai arătoasă.

— Ei bine, Robert, zise Goldmund, chiar dacă nu ești dulgher, cîndva ai fost tîmplar. Vrem să stăm aici, trebuie să faci un perete despărțitor în castelul nostru, ca să avem două odăi, una pentru Lene și mine, una pentru tine și capră. Nu mai avem prea multă mîncare, trebuie să ne mulțumim astăzi cu laptele caprei, cît o fi, mult sau puțin. Trebuie să clădești deci peretele, iar noi doi pregătim între timp culcușul pentru tustrei. Iar mîine o pornesc la drum, să caut de-ale gurii.

Toți se apucară neîntîrziat de lucru. Goldmund și Lene se duseră după paie, ferigi și mușchi pentru culcuș, iar Robert își ascuți cuțitul de o piatră, ca să taie trunchiuri subțiri, pentru perete. Nu izbuti totuși să isprăvească într-o zi, și seara ieși ca să doarmă sub cerul liber. Goldmund găsi în Lene o tovarășă de dragoste dulce, sfioasă și neexperimentată, dar drăgăstoasă. Blînd o trase la pieptul său și veghe încă lungă vreme și ascultă bătaia inimii ei, mult după ce, obosită și sătulă, ea adormise. Adulmecă părul ei brun și se lipi de ea și se gîndi în același timp la groapa ceea întinsă, căscată, în care diavolii mascați aruncaseră toată încărcătura carelor mortuare. Frumoasă era viața, frumos și fugăr norocul, frumos și repede se veștejește tinerețea.

Peretele despărțitor le izbuti foarte bine, pînă la urmă lucrară toți trei la el. Robert voise să arate ce știe și vorbea cu zel despre toate cîte ar clădi, dacă ar avea numai un banc pentru rindea și un vinclu și niște cuie. Cum afară de cuțit și de mîini nu avea nimic, se mulțumi să reteze o duzină de trunchiuri subțiri de mesteacăn și să croiască din ele peretele despărțitor, împlintat în podeaua casei. Gолurile însă, așa dispuse el, trebuiau înfundate cu împletitură de grozamă. Pentru asta era nevoie de timp, dar se vedea de pe acuma că peretele va fi curat și frumos, și ceilalți îl ajutară. Între timp Lene trebuia să caute mure și boabe, și să vadă de capră, iar Goldmund cercetă împrejurimile, întreprinzînd mici incursiuni, căută hrană, iscodi vecinătățile și aduse cîte ceva cu el. Pe o rază întinsă nu se afla picior de om, ceea ce-l bucură îndeosebi pe Robert; erau feriți astfel de molipsire, ca și de dușmăanii; dar erau dezavantajați, căci se găsea foarte puțină mîncare. Exista în apropiere o casă țărănească părăsită, de astă dată fără morți, așa că Goldmund propuse să o aleagă drept adăpost în locul cabanei, dar Robert refuză, înfiorat, și nu vedea cu ochi buni că Goldmund intră în casa pustie, iar fiecare piesă pe care o aducea de acolo trebuia afumată și spălată, pînă să pună mîna pe ea. Nu era mult, ceea ce Goldmund găsi acolo, totuși aduse două scăunașe, o căldare de lapte, puțină veselă de lut, o secure și într-o zi prinse pe cîmp două găini rătăcite. Lene era îndrăgostită și fericită, și toți trei simțeau plăcere clădindu-și micul lor cămin și înfrumusețîndu-l în fiecare zi. De pîine duceau lipsă, în schimb mai puseră la treabă încă o capră și găsiră, de asemenea, și un mic ogor cu morcovi. Trecu zi după zi, împletitura peretelui fu terminată, culcușurile îmbunătățite și se clădi și o vatră. Pîriul nu

curgea departe, apa era limpede și dulce. Adesea, în timpul lucrului, cântau.

Într-o zi, pe cînd își beau împreună laptele și-și laudau viața domestică, Lene zise deodată, cu glas visător :

— Ce se va întîmpla cînd va veni iarna ?

Nimeni nu răspunse. Robert rîse, Goldmund privi straniu undeva, în față ; Lene observă că nimeni nu se gîndește la iarnă, că nimeni nu se gîndește cu toată seriozitatea la a rămîne atît de îndelungată vreme în același loc, că de fapt căminul nu este cămin, că se află printre pribegi. Își plecă fruntea.

Atunci Goldmund zise, în joacă și încurajator totodată, de parcă ar fi vorbit unui copil :

— Tu ești fată de țăran, Lene, voi vă îngrijiți din vreme de toate cele. Nu te teme, ai să nimerești iarăși acasă, cînd va fi trecut ciuma, că doar nu va ține o veșnicie. Atunci ai să te întorci la părinții tăi, sau la cine vei mai avea tu, sau te vei duce iarăși la oraș, într-o slujbă și-ți vei avea pîinea asigurată. Acum însă mai este vară și pretutindeni, de jur împrejur, domnește moartea, aici în schimb e frumos și ne merge bine. De aceea rămînem aici, atît de lungă sau atît de scurtă vreme cît ne place.

— Și după aceea ? strigă Lene, cu violență. După aceea totul se va isprăvi ? Și tu ai să pleci mai departe ? Și eu ?

Goldmund o apucă de coadă și o trase cu blîndețe.

— Copil mic și prost ce ești, zise el, ai și uitat dricarii și casele pustii și groapa cea mare, din fața porții, unde ard focurile ? Fii fericită că nu zaci acolo, în groapă, și ploaia nu-ți moaie cămășuța. La asta să te gîndești, că ai scăpat, că mai ai viață în mădulare, draga mea, că mai poți rîde și cînta.

Dar ea nu era mulțumită.

— Eu nu vreau să plec din nou, se jelui ea, și nu vreau să te las să pleci, nu. Nici nu cred că poți fi fericit, cînd știi că în curînd totul se va isprăvi și va fi trecut !

Goldmund îi mai răspunse o dată prietenos, dar cu un sunet aspru, amenințător, în glas :

— Cu asta, micuță Lene, și-au spart capul pînă la tine toți înțelepții și toți sfinții lumii. Nu există fericire care să dureze îndelung. Dacă însă nu-ți ajunge ceea ce avem acum, și nu te mai bucuri, atunci chiar în ceasul acesta dau foc colibei și ne vedem fiecare de drumul nostru. Las-o baltă, Lene, am bătut destul apa în piuă.

Lucrurile rămaseră așa și ea renunță la discuție, dar o umbră îi învălui bucuria.

CAPITOLUL XIV

Încă înainte de-a se fi ofilit de-a binelea vara, viața de cabană se curmă, dar altminteri de cum crezuseră. Veni o zi în care Goldmund hoinări îndelung prin împrejurimi cu o praștie de păsări, în nădejdea de a răpune vreo potîrniche sau vreo altă sălbăticiune, căci hrana devenise destul de frugală. Lene se afla pe aproape și culegea boabe, cîteodată trecea prin apropierea ei și-i vedea, peste tufișuri, capul iscîndu-i-se pe gîtul arămiu, din cămașa de pînză, sau o auzea cîntînd ; o dată ciuguli cu ea cîteva boabe, apoi porni mai departe și cîtva timp n-o mai văzu. Se gîndi la ea mai cu gingășie, mai supărat, ea aducea din nou vorba de toamnă și de viitor, și spusese că simte că e însărcinată și că nu-l va lăsa să plece. „Iată, curînd ne apropiem de capăt, se gîndea el, curînd va fi timpul, atunci o pornesc singur

pe drumuri și-l las pe Robert în urmă, vreau să mă străduiesc să ajung pînă la iarnă în orașul cel mare, la maestrul Niklaus. Rămîn acolo cît ține iarna, în primăvara viitoare îmi cumpăr încălțări noi, o iau la drum, și răzbese pînă la mînăstirea noastră din Mariabronn, să-l salut pe Narziss, trebuie să tot fi trecut vreo zece ani de cînd nu l-am mai văzut. Trebuie să-l văd, fie numai pentru o zi sau două.“

Un zgomot neobișnuit îl trezi din cugetare și deodată deveni conștient cum toate gîndurile și dorințele îl și poartă departe și cum nu mai este aici. Ascultă atent, zgomotul se repetă, crezu că recunoaște vocea Lenci și se luă după ea, deși nu-i plăcea că-l strigă. Curînd ajunse aproape — da, era glasul Lenei, îi strigase numele, ca la mare ananghie. Alergă mai repede, puțin necăjit, dar la țipetele ei repetate, mila și grija covîrșiră celelalte sentimente. Cînd, în sfîrșit, o zări pe Lene îngenunchată, cu cămașa sfișiată, ea se lupta, țipînd, cu un bărbat care încerca să o siluiască. Goldmund sosi în salturi prelungi și toată supărarea, neliniștea și tristețea ce se adunase în el se descărcă într-o turbată minie împotriva atentatorului străin. Îl surprinse pe cînd încerca să o trîntească pe Lene de-a binelea, sînul ei dezgolit sîngeră, străinul o ținea îmbrățișată cu lăcomie. Goldmund se azvîrli asupra lui și cu mîini furioase îl strînse de gît, îl simți, cu degetele, slab și vînos și acoperit cu o barbă deasă. Cu voluptate apăsă Goldmund, pînă ce celălat slobozi fata și-i atîrnă printre mîini fără vlagă, fleșcăit ; continuînd să-l sugrume, îl tîrî pe cel fără vlagă, pe jumătate părăsit de suflet, de-a lungul unei fișii de ogor, pînă la cîteva coaste stîncoase, cenușii, care se înălțau, nude, din țărînă. Aici, cît era de greu, îl săltă în văzduh de două-trei ori și-l izbi cu capul de muchia stîncilor. Aruncă apoi hoitul căruia îi frînsese gîtul ; minia lui

nu era încă ogoită, ar fi vrut să continue să-l maltrateze.

Radioasă privea Lene cele ce se petreceau. Sînul ei mai sîngera și fata mai tremura din tot trupul, abia izbutea să respire, dar curînd se ridică și urmări cu o privire pierdută, voluptoasă și plină de admirație, cum îl tîrăște voinicul ei iubit pe venetic, cum îl sugrumă, cum îi frînge gîtul și cum îi azvîrle cadavrul cît colo. Ca un șarpe omorît cu bîta zăcea mortul, fleșcăit și frînt, căpățîna cenușie, cu barba sălbatecă și părul rar, firav, atîrna, jalnică, pe spate. Exultînd se ridică Lene și căzu la pieptul lui Goldmund, dar păli brusc, spaima continua să-i stăruie în oase, i se făcu rău și, epuizată, căzu în tufele de afine. Curînd însă fu în stare să meargă cu Goldmund pînă la colibă. Goldmund îi spală pieptul, era zgîriată și unul din sîni purta o rană, o mușcătură, se deslușeau bine dinții ticălosului.

Robert se emoționează, înfierbîntat ceru să i se dea amănunte despre luptă.

— I-a rupt gîtul, zici ? Formidabil ! Goldmund, ești de temut !

Dar Goldmund nu voia să continue discuția despre cele petrecute, se răcori și, plecînd de lîngă mort, fu nevoit să se gîndească la tîlharul de Victor, bietul de el, și că acuma, iată, un al doilea om murise de mîna lui. Ca să scape de Robert, zise :

— Acum însă ai putea ajuta și tu cu ceva. Du-te dincolo și vezi să dispară cadavrul. Dacă ți-e prea greu să sapi o groapă pentru el, atunci trebuie dus dincolo, în stufărișul bălții, sau trebuie acoperit bine, cu pămînt și pietre. Dar pretenția aceasta fu respinsă, Robert nu voia să aibă de a face cu cadavre, nu se putea ști dacă ele nu poartă cumva otrava ciurmei.

Lene se culcase în casă. Mușcătura de pe sîn o durea, dar curînd se simți totuși mai bine, se sculă iarăși, atîtă focul și fierse laptele pentru seară; era foarte bine dispusă, fu însă trimisă devreme la culcare. Ascultă supusă, ca un miel, atît de mult îl admira pe Goldmund. Acesta, la rîndul său, se purta tăcut și sumbru; Robert cunoștea această dispoziție și-l lăsa în pace. Cînd Goldmund se duse într-un tîrziu spre culcușul său, se plecă, pentru a trage cu urechea la Lene. Fata dormea. Era neliniștit. Se gîndea la Victor, simți o strîngere de inimă și dorință de drumetrie, își dădea seama că se isprăvisese cu viața de-a căminul. Un lucru îl îndemna însă, în mod deosebit, să stea pe gînduri. Prinsese privirea cu care Lene se uitase la el, cînd îl scuturase și-l azvîrlise pe individul care-și dăduse sufletul. Fusesse o privire ciudată, știa că nu o va mai uita niciodată: din ochii ei larg căscați, deznădăjduiți și încîntați, radiase o mîndrie, un triumf, o profundă, pasionată participare la voluptatea răzbunării și uciderii, cum nu văzuse niciodată pe o față de femeie. De n-ar fi fost privirea aceasta, gîndi el, poate că odată, mai tîrziu, peste ani, cîndva, ar fi uitat fața Lenei. Dar, datorită acestei priviri, fața ei de țărăncuță devenise mare, frumoasă și teribilă. De luni întregi ochii săi nu trăiseră nimic ce să-l străfulgere cu dorința: „Asta trebuie desenat!“ La privirea aceasta însă simțise, cu oarecare spaimă, cum se trezește din nou această dorință.

Neputînd dormi, se sculă pînă la urmă și ieși din căsuță. Era răcoare, printre mesteceni zbură o adiere. Se plimbă de colo pînă colo prin întuneric, apoi se așeză pe o piatră, șezu și se cufundă în gînduri și în tristețe adîncă. Îi părea rău de Victor, îi părea rău de cel pe care-l omorîse astăzi, îi părea rău de nevinovăția și copilăria pierdută a sufletului său. Pentru asta plecase oare din mînăstire, îl părăsise pe Narziss,

il jignise pe maestrul Niklaus și renunțase la frumoasa Lisbeth — pentru a-și face tabără aici, într-un crîng, pentru a pîndi dobitoace rătăcite și pentru a-l omorî acolo, printre pietre, pe nenorocitul acela ? Aveau oare toate acestea un sens, merita să trăiești ? Inima i se strînse, mică, din pricina lipsei de noimă și a disprețului de sine. Se lăsă pe spate, stătu întins astfel și privi țintă spre norii rotunzi, și-n timpul acestei prelungi uitări, gîndurile îi trecură ; nu mai știa dacă privește norii cerului sau lumea înnorată dinăuntru său. Deodată, în clipa în care adormi pe piatră, apăru, tresărind asemenea unei fulgerări, din goana norilor, o față mare, palidă, chipul Evei, privea grav și învăluit. Căscă ochii largi, niște ochi mari, plini de voluptatea simțurilor și de voluptatea uciderii. Goldmund dormi pînă ce-l umezi roua.

Ziua următoare Lene era bolnavă. O lăsară culcată, aveau treabă multă : Robert întîlnise de dimineață în pădurice două oi care, de cum îl zăriseră, o rupseseră la fugă. Îl luă pe Goldmund, goniră mai bine de jumătate de zi pînă prinseră una dintre ele ; erau foarte obosiți cînd, spre seară, se întoarseră cu animalul. Lene se simțea foarte rău. Goldmund o cercetă și o pipăi și descoperi bubele ciumei. Tăinui descoperirea, dar Robert intră la bănuială cînd află că Lene continuă să fie bolnavă și nu mai rămase în căsuță. Își va căuta culcuș undeva, afară, zise el și duse cu el și capra, se putea molipsi și ea.

— Atunci cară-te dracului, strigă Goldmund la el, nu vreau să te mai văd. Luă capra și o trecu la el, dincoace de peretele de grozămă. Robert se mistui în tăcere, fără capră, îi venea rău de frică, de frica ciumei, a lui Goldmund, a singurătății și a nopții. Se culcă în apropierea căsuței.

Goldmund îi zise fetei :

— Rămîn la tine, nu-ți fie grijă. Ai să te înzdrăvenești iarăși.

Ea își scutură capul.

— Ferește-te, dragule, ca să nu ieși și tu boala, nu ai voie să te mai apropii atît de mult de mine. Nu te strădui să mă alini. Eu trebuie să mor și mai bine să mor, decît să fiu nevoită într-o zi să văd cum rămîne culcușul gol și cum mă părăsești. În fiecare dimineață numai la asta m-am gîndit și mi-a fost frică. Nu, mai de grabă mor.

Pînă dimineață starea ei se agravă mult. Goldmund îi dăduse din cînd în cînd cîte o gură de apă, între timp mai dormi și el cîte puțin. Acum, cînd se făcu lumină, recunoscu limpede moartea apropiată înscrisă pe fața ei, era ofilită și buhăită. Ieși o clipă din căsuță pentru a sorbi o gură de aer proaspăt și a privi cerul. Cîteva trunchiuri strîmbe de pin luminau roșietic la marginea însoțită a pădurii, aerul avea un iz proaspăt și dulce, dealurile depărtate încă nu se vedeau în ceața dimineții. Se duse ceva mai încolo, își întinse mădularele ostenite și trase aerul adînc în piept. Frumoasă era lumea în această dimineață tristă. Și, în curînd va reîncepe pribegia... Trebuia să-și ia rămas-bun.

Dinspre pădure îl strigă Robert. Dacă-i merge mai bine Lenei ? Dacă nu este ciumă, rămîne și el, Goldmund să nu fie supărat, păzise oaia între timp.

— Du-te dracului, cu oaia ta cu tot, îi strigă Goldmund, Lene trage să moară și sînt și eu molipsit.

Acest ultim cuvînt era minciună ; îl spusese pentru a scăpa de celălat. Chiar dacă Robert ăsta era un băiat de inimă, Goldmund se săturase de el pentru egoismul lui, era prea fricos și prea mărunț, se potrivea prea puțin unor asemenea vremuri de răscruce și de cutremur. Robert se mistui și nu mai veni. Luminos se înălță soarele pe cer.

Cînd se întoarse din nou la Lene, ea dormea. Adormi și el încă o dată, în vis își revăzu calul de odinioară, Bless și frumosul castan al mînăstirii ; avu senzația că privește îndărăt, spre o patrie superbă, pierdută, dintr-o nesfîrșită depărtare și pustietate, iar cînd se trezi, curgeau lacrimi peste obrajii săi acoperiți cu barbă blondă. O auzi pe Lene vorbind cu glas scăzut ; crezu că-l strigă și se săltă în capul oaselor, dar fata nu vorbea cu nimeni, îngîna cuvinte în gol, cuvinte de alinare, de ocară, mai începea să rîdă, mai să ofteze din greu și să sughită, pînă ce, treptat, se liniști iarăși. Goldmund se sculă, se aplecă peste fața ei care se și deforma, cu amară curiozitate urmăreau ochii lui liniile care, sub suflul pîrjolitor al morții, se încîrligau și se încîlceau atît de jalnic. „Dragă Lene, strigă inima lui, copilă scumpă, bună, vrei și tu să mă părăsești ? Te-ai și săturat de mine ?“

Cu dragă inimă ar fi rupt-o la fugă. Să umble, să umble, să mărșăluiască, să respire aer curat, să ostenească, să vadă imagini noi, iată ce i-ar fi priit, ce i-ar fi ogoit, poate, tristețea adîncă. Dar nu putea pleca, îi era cu neputință să lase copila zăcînd în solitudine aici, să o lase să moară însingurată. Abia îndrăzni, la răgaz de cîteva ceasuri, să iasă puțin, pentru a respira aer proaspăt. Cum Lene nu mai putea bea nici lapte, îl bău el pînă se sătură, altceva nu mai avea de mîncare. Scoase și capra de cîteva ori, ca să pască, să bea apă și să se miște. Apoi șezu iarăși lîngă culcușul Lenei, îi murmură cuvinte gingașe, se uită neîncetat la fața ei și urmări, neconsolat, dar atent, cum moare. Era conștientă, cîteodată adormea, dar cînd se trezea iarăși nu mai deschidea ochii decît pe jumătate, pleoapele-i erau stinse și vlăguite. În jurul ochilor și nasului, fața i se făcuse de bunică, se ofilise repede. Numai rareori rostea cîte un cuvînt, spu-

nea „Goldmund“ sau „iubitule“ și încerca să-și umezească buzele umflate, albastrii, cu limba. El îi dădea de fiecare dată cîțiva stropi de apă.

În noaptea următoare muri. Muri fără a se jelui, avu numai un spasm scurt, apoi respirația i se opri și un fior trecu peste piele, la vederea căruia inima lui Goldmund începu să bată, și-și aduse aminte de peștii muribunzi, pe care îi văzuse și-i compătimise de atîtea ori în tîrgul de pește ; la fel se stinseseră și ei, cu un spasm și cu un fior încet, îndurerat, al pielii, care lua cu el deopotrivă, strălucirea și viața. Mai stătu cîtva timp îngenuncheat lingă Lene, apoi ieși la aer și se așeză în tufe de iarbă-neagră. Își aduse aminte de capră, mai intră o dată și scoase animalul care, după o scurtă căutare, se culcă pe pămînt. El se culcă alături de ea, cu capul pe coastele ei și adormi, pînă se făcu lumină. Pătrunse pentru ultima oară în căsuță, intră pe după peretele împietit și privi bietul chip de mort. Îi repugna ideea de a părăsi pur și simplu moarta. Se duse și căută brațe întregi de uscături și vreascuri vestede, le azvîrli în căsuță și-i dădu foc. Din colibă nu luă nimic, afară de amnar și cremene. Peretele uscat se aprinse într-o clipă, cu flăcări luminoase. Se opri afară și privi, cu fața încinsă de foc, pînă ce întreg acoperișul fu cuprins de flăcări și primele birne se prăbușiră. Capra țopăia speriată și behăia a jale. Ar fi fost bine să omoare animalul și să oprească o halcă de carne și să mănînce, pentru a-avea puteri la drum. Dar nu era în stare ; goni capra spre cîmp și plecă. Fumul incendiului îl urmări pînă în pădure. Nicio dată nu pornise atît de neconsolat la drum.

Și totuși, prăpădul care-l aștepta de aici încolo se vădi și mai cumplit decît bănuise. Începu la primele ogrăzi și sate și dură fără contenire, și cu cît ajungea mai departe, devenea din ce în ce mai cumplit.

Toate împrejurimile, toată țara, cât era de întinsă, era învăluită într-un nor de moarte, într-un vâl de oroare, de spaimă și întunecare a sufletului, și nu casele pustii erau cele mai cumplite, nici cîinii de pază, morți de foame și putreziți în lanțuri, sau cadavrele care zăceau neîngropate, nici copiii care cerșeau, nici gropile comune din fața orașelor; cei mai cumpliți erau cei vii care, sub povara groazei, a spaimei de moarte, păreau să-și fi pierdut și ochii și sufletul. Călătorul auzi și văzu pretutindeni ciudățenii și grozăvii. Părinții își părăsiseră copiii, iar soții nevestele, cînd se îmbolnăviseră. Dricarii ciumei și haidamacii din spitale stăpîneau peste tot, asemenea unor călăi, jefuiau casele pustiite de moarte, ba lăsau, după bunul lor plac, morții neîngropați, ba smulgeau muribunzii din paturi înainte de a-și fi dat ultima suflare și-i azvîrleau pe furgoanele mortuare. Refugiați îngroziți rătăceau singuratici, sălbăticiți, ocolind orice contact cu alți oameni, hăituiți de spaima morții. Alții se adunau, strînși la un loc, biciuiți de ardoarea de a trăi, chefuiau și organizau orgii de dans și de dragoste, la care moartea le cînta din lăută. Alții stăteau ghemuiți în fața cimitirelor sau a caselor golite de oameni, neîngrijiți, îndoliați sau blestemînd, cu priviri îndobitocite. Și, mai rău ca orice, fiecare căuta, pentru insuportabila mizerie pe care o îndura, un țap ispășitor, fiecare afirma că-i știe pe nelegiuții care sînt vinovați de molimă, urzitorii ei ticăloși. Oameni diabolici, se zicea, se îndeletniceau, pățimași, cu răspîndirea morții, scoteau din cadavrele ciurmaților otrava molimei și ungeau cu ea zidurile și clanțele de la uși, otrăveau cu ea fîntîni și dobitoace. Cine cădea sub bănuiala unor asemenea orori era iremediabil pierdut, dacă cineva nu-l avertiza din vreme și nu reușea să fugă: era pedepsit cu moartea fie de justiție, fie de gloată. Și, pe deasupra

pra, cei bogați dădeau vina pe cei săraci și invers, sau de vină erau evreii sau italienii, sau medicii. Într-un oraș, Goldmund fu nevoit să privească cu inima încrîncenată cum arde toată strada evreilor, casă după casă, poporul stătea în jurul ei și chiuia, și cei ce încercau, urlînd, să fugă, erau goniți cu forța armelor îndărăt, în flăcări. Pretutindeni, oameni nevinovați erau omorîți, arși, torturați, în demența fricii și disperării. Cu minie și scîrbă privea Goldmund, lumea părea distrusă și otrăvită, pe pămînt părea să nu mai existe bucurie, nevinovăție, iubire. Adeseori se refugia la petrecerile încinse ale celor dornici de viață, pretutindeni suna lăuta morții, curînd știa să-i deosebească sunetul, adeseori participa la chefurile acestea deznădăjduite, adeseori cînta el însuși din lăută sau intra în joc, la lumina faclelor de smoală, nopți de-a rîndul.

Nu simțea teamă. Cîndva gustase spaima morții, în noaptea aceea de iarnă, de sub brazi, cînd degetele lui Victor se încleștaseră de gîtul său, sau în troienele și foamea multor zile de pribegie. Dar de fiecare dată fusese o moarte cu care putea lupta, împotriva căreia se putea apăra și chiar se apăraseră, cu mîini și picioare tremurînde, cu stomacul ghiorțăind de foame, cu mădularele epuizate, se apăraseră, biruise și scăpase. Dar cu ciuma nu era de luptat, trebuia lăsată să-și facă mendrele și trebuia să i te predai și Goldmund i se predase de mult. Nu se temea, se părea că nu-i mai pasă de viață de cînd o lăsase în urmă pe Lene, în căsuța incendiată, de cînd zi de zi cutreiera țara pustiită de moarte. Dar o imensă curiozitate îl mîna și-l ținea treaz; era neobosit în a-l privi pe cosaș la treabă, în a asculta cîntecul tăcerii, nicăieri nu se dădea în lături, pretutindeni îl apuca aceeași pasiune tăcută, de a participa și de a mărșalui de-a curmezișul iadului, cu ochii deschiși.

Mînca pîine mucegăită în case pustii, cînta și bea vin la chefuri demente, culegea floarea voluptății, cea care se ofilea repede, privea în ochii ficși și beți ai femeilor, privea în ochii ficși și tîmpi ai celor beți, privea în ochii muribunzilor, iubea femeile deznădăjduite, febrile, ajuta, în schimbul unor farfurii de supă, la scoaterea morților din casă, ajuta pentru doi bani la ridicarea unei movile de pămînt peste cadavrele goale. Lumea se întunecase și se sălbăticiise, urlînd își cînta moartea cîntecul, Goldmund îl asculta cu urechile deschise, cu pasiune arzătoare.

Ținta sa era orașul maestrului Niklaus, într-acolo îl trăgea inima. Lung era drumul și plin de moarte, plin de veștejire și prăpăd. Trist se îndrepta într-acolo, amețit de cîntecul morții, devotat năpastei țipătoare a lumii, trist și totuși înflăcărat, cu simțurile larg deschise.

Într-o mînăstire văzu pe un perete o frescă recent pictată, simți nevoia de a o privi îndelung. Era dansul morții, pictat pe un perete, iată moartea palidă, ciolănoasă, scotea, dansînd, oamenii din viață, pe rege, pe episcop, pe abate, pe conte, pe cavaler, pe medic, pe țaran, pe oștean, pe toți deopotrivă, îi lua cu ea și lăutari scheletici îi însoțeau, cîntîndu-le pe ciolane găunoase. Ochii curioși ai lui Goldmund sorbiră imaginea, spre păstrare în adîncuri. Iată, un coleg necunoscut trăsesese învățămintele din cîte văzuse el, din ravagiile morții negre și-și țipa, cu stridență, predica amară despre imperativul oamenilor de a muri, în urechile semenilor săi. Era bun tabloul, era o predică bună, colegul străin nu văzuse greșit cele ce se petreceau și nici nu le înfățișase greșit, din tabloul său sălbatec emana ceva înfiorător. Totuși, nu era ce văzuse și trăise el, Goldmund. Aici era pictat imperativul de a muri, sever și implacabil. Goldmund însă și-ar fi dorit altă imagine, cu totul altminteri

suna în el cîntecul sălbatec al morții, nu scheletic și sever, ci mai degrabă dulce și seducător, imbiind matern spre acasă. Pe meleagul acesta, pe care moartea își întindea mîna spre viață, nu suna numai un sunet strident și războinic, mai suna și unul adînc și dragăstos, tomnatec și sătul, în vecinătatea morții candela mărunță a vieții licărea mai luminoasă, mai intimă. Să fi fost moartea pentru alții un războinic, un judecător sau un călău, un tată sever — pentru el moartea mai era și o mamă iubită, chemarea ei era o îmbiere la amor, atingerea ei un fior de dragoste. După ce Goldmund privi pictura murală cu dansul macabru și plecă mai departe, se simți cu îndoită putere atras de maestru și de creație. Dar pretutindeni erau popasuri de făcut, pretutindeni îl așteptau imagini și trăiri noi, cu nările tremurînde respira aerul mortuar, pretutindeni compasiunea sau curiozitatea îi mai solicita cîte un ceas, cîte o zi. Trei zile ținu la el un copilăș de țaran care scîncea, îl purta ore întregi pe spate, o mogîldeață pe jumătate moartă de foame, de cinci sau șase ani, care-i dădu mult de furcă și de care abia cu greu izbuti să scape iarăși. În sfîrșit o femeie de cărbunar îi luă băiețașul, bărbatul ei murise, voia să aibe un suflet viu în preajma ei. Zile întregi îl însoți un cîine de pripas, îi mîncă din palme, îl încălzi în timpul somnului, dar într-o dimineață îl pierdu. Îi păru rău, se obișnuise să-i vorbească; adresase animalului discursuri pline de cugetări, lungi de cîte o jumătate de ceas, despre răutatea oamenilor, despre existența lui Dumnezeu, despre artă, despre sîinii și coapsele unei tinere odrasle de cavaler pe nume Julie, pe care o cunoscuse cîndva, în tinerețile sale. Pentru că, firește, în timpul pribegiei sale de-a curmezișul morții Goldmund cam înnebunise, toți oamenii de pe meleagurile bîntuite de ciumă erau puțin nebuni și mulți erau nebuni de-a

binelea. Puțin cam nebună era poate și evreica Rebekka, fata cea neagră, frumoasă, cu ochii învăpăiați, cu care își pierdu două zile.

O găsisese în câmp, în fața unui orașel, stătea ghemuită lângă niște dărâmături negre, carbonizate, și urla, se izbea singură peste față și-și smulgea părul negru. I se făcu milă de părul ei, era atât de frumos, îi apucă mâinile furioase și i le imobiliză, și-i vorbi fetei, și între timp băgă de seamă că fața și trupul ei erau de o mare frumusețe. Își jeluia tatăl care, împreună cu alți patrușprezece evrei, fusese ars de viu din ordinul stăpînirii, ea izbutise să fugă, dar acum se întorsese deznădăjduită, acuzîndu-se că nu se lăsase arsă și ea, împreună cu ceilalți. Cu răbdare îi ținu mâinile, care tresăreau spasmodic și-i vorbi cu blîndețe, murmură cuvinte miloase și ocrotitoare, îi oferî ajutor. Ea îl rugă să o ajute să-și înmormînteze tatăl, și culeseră din cenușa încă fierbinte, toate oasele, le cărară spre mijlocul cîmpului, într-un ascunziș și le acoperiră cu țărînă. Între timp se înserase și Goldmund căută un loc de dormit, aranjă fetei un culcuș într-o pădure de stejar, îi promise să vegheze și ascultă cum și pe culcuș ea nu contenește să plîngă și să sughită și pînă la urmă, cum adoarme. Apoi dormi și el, și dimineata își începu încercarea de cucerire. Ii spuse că nu poate rămîne atît de singură, va fi recunoscută că e evreică și va fi omorîtă sau niște nemernici de vagabonzi o vor batjocori; ici, în pădure, se ațîn lupi și țigani. El însă, el e gata să o ia cu dînsul și să o apere deopotrivă împotriva lupilor și a oamenilor, căci îi stîrnește milă și ține la ea, fiindcă are ochi în cap și știe ce este frumusețea, și niciodată nu va răbda ca aceste pleoape dulci, înțelepte, și acești umeri superbi să fie înfulecați de fiare hămeite sau să ajungă pe rug. Ea îl asculta

sumbră, apoi sări din loc și o rupse la fugă. Fu nevoit să gonească după ea și să o prindă.

— Rebekka, zise el, vezi doar bine că nu-ți vreau răul. Ești întristată, te gîndești la tatăl tău, nu vrei acum să știi de dragoste. Dar mîine sau poimîine, sau mai tîrziu, am să te întreb iarăși și pînă atunci te ocrotesc și-ți aduc de mîncare și nu mă ating de tine. Fii tristă, cîtă vreme simți nevoia să fii. Cu mine îți va fi îngăduit să fii tristă sau veselă, să faci întotdeauna numai ceea ce-ți place.

Dar toate erau vorbe asvîrlite în vînt. Nu vrea nimic, zise ea, încrîncenată și furioasă, nimic ce i-ar plăcea, niciodată nu se va mai gîndi la ceva ce putea semăna cu plăcerea și, cu cît mai de grabă o vor sfîșia-o și o vor înghiți lupii, cu atît va fi mai bine pentru ea. N-are decît să-și vadă de drum, nimic nu ajută, și așa au rostit prea multe cuvinte.

— Tu, zise el, tu nu vezi că peste tot e numai moarte, că în toate casele și orașele se moare și totu-i plin de jeale? Chiar și furia proștilor care l-au ars pe tatăl tău nu este decît ananghie și jale, și e pricinuită numai de prea multă suferință. Uite, curînd o să ne ia și pe noi moartea și o să putrezim în cîmp și cu oasele noastre va juca zaruri cîrțița. Dar înainte de a se petrece asta, hai să trăim, să fim drăguți unul cu altul. Ah, ar fi atît de păcat de gîtul tău alb și de piciorul tău mititel! Fată dulce și frumoasă, vino cu mine, nu mă ating de tine, nu vreau decît să te văd și să-ți port de grijă!

O mai imploră lungă vreme și deodată simți, singur, cît de inutilă este încercarea de a o cuceri cu vorbe și argumente. Tăcu și o privi cu tristețe. Fața ei mîndră, regească, era încremenită într-o expresie de refuz.

— Așa sînteți voi, zise ea pînă la urmă, cu un glas plin de ură și de dispreț, așa sînteți voi, creștinii!

Întîi îi ajutați unei fiice să-și îngroape tatăl, ucis de oamenii tăi — cea din urmă unghie a lui a fost mai de preț decît tine — dar abia s-a isprăvit înmormîntarea și vrei ca fata să-ți aparțină și să înceapă să-și facă de cap cu tine. Așa sînteți voi ! Întîi am crezut că ești poate un om bun. Dar cum să fii bun ! Ah, toți sînteți niște porci...

În vreme ce vorbea, Goldmund zări, dincolo de ură, arzînd în ochii ei ceva ce îl mișcă și-l rușină, și-merse adînc la inimă. Zări în ochii ei moartea, dar nu imperativul de a muri, ci dorința de moarte, acceptarea morții, tăcuta supunere, năzuința de a se dărui și a urma chemării mumei pămîntului.

— Rebekka, zise el, poate că ai dreptate. Nu sînt un om bun, deși ți-am vrut binele. Iartă-mă ! Abia acum te-am înțeles.

Scotîndu-și pălăria o salută cu o plecăciune adîncă, de parcă ar fi fost o prințesă și plecă, cu inima împovărată ; trebuia să o lase să piară. Multă vreme rămase înnegurat și nu voi să vorbească cu nimeni. Cît de puțin se asemănau, această biată, mîndră copilă de evreu i-o amintea totuși, într-un fel, pe Lydia, fiica de cavaler. A iubi astfel de femei însemna suferință. Dar cîtă vreme nu i se păruse, oare, că nu le iubise decît pe acestea două, pe biata, fricoasa Lydia și pe sfioasa evreică, în cumplita ei amărăciune ?

Multe zile se gîndi la fata cea neagră, învăpăiată, și multe nopți de-a rîndul visă frumusețea zveltă, arzătoare a trupului ei, care părea destinat fericirii și înfloririi și care era, totuși, dăruit morții. O, de ce să devină buzele acestea, sîinii aceștia prada „porcilor” și de ce să putrezească într-un cîmp ! Nu există oare putere, nu exista vrajă să salveze aceste flori de preț ? Da, exista o asemenea vrajă : ele dăinuiau în sufletul său și vor fi modelate și păstrate de el. Cu spaimă și cu încîntare simțea cît de plin de imagini îi este

sufletul, cît de mult îl încărcase cu imagini călătoriei îndelungată prin țara morții. O, cît îi încorda sufletul această plenitudine, cît de nostalgic jinduia să cugete în tihnă la aceste chipuri, să le lase să se scurgă și să le prefacă în imagini durabile ! Și mai arzător, și mai lacom năzuia mai departe, mereu cu ochii larg deschși și simțurile curioase, dar plin de dor intens după hîrtie și condei, după lut și lemn, după atelier și muncă.

Vara trecuse. Mulți dădeau asigurări că o dată cu toamna sau poate la începutul iernii molima va conțeni. Era o toamnă fără veselie. Goldmund trecu prin ținuturi în care nu se mai afla suflare de om care să culeagă poamele, cădeau din pomi și putrezeau în iarbă ; în alte părți, hoarde sălbăticate, revărsate din orașe, organizaseră brutale incursiuni de pradă, jefuindu-le și irôsindu-le.

Goldmund se apropia de ținta sa și în această ultima perioadă îl cuprindea de multe ori teama că se molipsește de ciumă și va trebui să moară în cine știe ce grajd. Acum nu mai voia să moară, nu înainte de a gusta încă o dată fericirea de a sta într-un atelier și de a se dărui creației. Pentru prima oară în viață lumea i se părea prea largă și imperiul german prea întins. Nici un orașel frumos nu-l mai putea ispiti la popas, nici o țărănuță drăgălașă nu mai era în stare să-l rețină mai mult de o noapte.

Odată însă trecu prin dreptul unei biserici, în portalul acesteia, în nișe susținute de mici coloane decorative se aflau numeroase statui de piatră datînd din vremuri foarte vechi, figuri de îngeri, de apostoli și martiri, cum mai văzuse de multe ori altele, la fel ; și în minăstirea lui, la Mariabronn, existau numeroase asemenea figuri. Odinioară, ca tînar, le privise cu plăcere, dar fără pasiune ; i se păruseră frumoase și demne, dar puțin prea solemne, cam ri-

gide și bătrînesc-patriarhale. Apoi, mai tîrziu, după ce la capătul primei sale drumeții fusese atît de subjugat și de mișcat de dulcea, trista Maică a Domnului a maestrului Niklaus, găsise aceste solemne și străvechi figuri de piatră francone, prea greoaie și rigide și străine, le privise cu o anumită superioritate și întrezărise în maniera nouă a maestrului său o artă mult mai vie, mai aprofundată, mai însuflețită. Astăzi însă, cînd se întorcea din lume încărcat de imagini, cu sufletul însemnat de cicatricele și urmele unor aventuri și emoții intense, plin cu dureroasă și înnoită dorință de meditație și creație, aceste figuri străvechi, severe, îi mișcară inima dintr-o dată cu o putere covârșitoare. Stătea plin de cucernicie în fața venerabilelor statui, în care inima unei vremi de mult trecute continua să dăinuie, în care spaimile și încîntările încremenite în piatră ale unor generații de mult dispărute înfruntau, după veacuri, efemerul. Făcu ce nu mai făcuse de nesfîrșit de lungă vreme, căută un confesional, pentru a se mărturisi și a se lăsa pedepsit.

În biserică existau într-adevăr confesionale, dar în nici unul nu se afla preot ; muriseră, zăceau în spital, fugiseră, se temeau de molipsire. Biserica era goală, ecoul pașilor lui Goldmund răsuna sub bolțile de piatră. Ingenunche în fața unui confesional gol, închise ochii și șopti spre grătar : „Bunule Dumnezeu, uită-te ce am devenit. Mă întorc din lume și am devenit un om rău, un fluieră-vînt, mi-am irosit anii tinereții ca un risipitor, puțin mi-a mai rămas. Am ucis, am furat, am preacurvit, am trîndăvit și am luat pîinea de la gura altora. Bunule Dumnezeu, de ce ne-ai croit așa, de ce ne duci pe astfel de căi ? Nu sîntem oare copii tăi ? Nu a murit Fiul tău pentru noi ? Nu există sfinți și îngeri, pentru a

ne călăuzi ? Sau poate acestea sînt numai povești frumoase, născociri, care se istorisesc copiilor, pe seama cărora pînă și popii rîd ? Din pricina ta, Dumnezeule-Tată, mi-am pierdut încrederea, rău ai plămădit lumea și rău menții ordinea în ea. Am văzut case și străzi pline de morții care zăceau în ele, am văzut cum se zăvoreau cei bogați în casele lor sau fugeau, și cum cei săraci își luau frații neîngropați, cum se bănuiau unul pe altul, și cum îi omorau pe evrei, ca pe niște vite. Am văzut, suferind și pierind, atîția nevinovați și am văzut atîția oameni răi, înmormîntînd în bunăstare și-n plăceri. Oare ne-ai uitat cu desăvîrșire și ne-ai părăsit, te-a supărat definitiv propria ta creație, vrei să ne lași, să pierim cu toții ?“

Ofînd, ieși de sub portalul înalt și zări figurile tăcute, de piatră, îngeri și sfinți, cum stăteau slabi și zvelți în straiile lor, cu cutele rigid orînduite, nemîșcați, de neajuns, supraumani, și totuși plămădiți de mîna omenească, de spirit uman. Severi și surzi stăteau acolo sus, în spațiul lor strîmt, inaccesibili vreunei întrebări sau rugămînți și, totuși, erau o nesfîrșită consolare, erau o victorie glorioasă asupra morții și deznădejdii, așa cum stăteau cu demnitatea și frumusețea lor și cum supraviețuiau, una după alta, generațiile umane ce se succed una după alta. Ah, de-ar sta printre ei și biata, frumoasa evreică Rebekka, și biata Lene, care a ars o dată cu coliba, și frumoasa Lydia, și maestrul Niklaus ! Dar odată vor fi și ei înălțați astfel și vor dura, el îi va așeza la locul lor și chipurile lor, care astăzi mai însemnaseră pentru el dragoste și chin, frică și pasiune, vor apărea celor ce vor viețui mai tîrziu, imagini fără de nume și fără poveste, întrupări calme, tăcute, ale vieții omenești.

Goldmund își atinse în sfârșit ținta și pătrunse în orașul după care jinduisese prin aceeași poartă, prin care odinioară, cu atîția ani în urmă, pășise pentru prima oară, în căutarea maestrului său. Vești din orașul de reședință episcopală îl ajunseseră din urmă încă pe drum, în vreme ce se apropiase de el ; știa că ciurma bîntuise și aici, și poate nici nu contenise încă, i se povesti despre tulburări și răzmerițe populare, și că ar fi venit un locotenent imperial pentru a instaura ordinea, pentru a emite legi excepționale și a apăra avuția și viața cetățenilor. Căci episcopul părăsise orașul îndată după ce izbucnise molîma și locuia departe, într-unul din castelele sale din țară. Toate veștile acestea îl lăsaseră rece pe călător. Numai de ar mai exista orașul și atelierele în care spera să lucreze ! Tot restul nu avea importanță pentru el. La sosirea lui, ciurma era stinsă, se aștepta întoarcerea episcopului și lumea se bucura de plecarea locotenentului imperial și de revenirea la viața pașnică, obișnuită.

Cînd Goldmund revăzu orașul, îl cuprinse un sentiment al reîntîlnirii, al apartenenței, ca un val de o intensitate necunoscută înainte ; își compuse o mină neobișnuit de severă, pentru a se stăpîni. Oh, toate erau la locul lor : porțile, frumoasele fîntîni, vechiul turn al catedralei, înalt, mătăhălos, și cel nou, zvelt, al bisericii sfintei Marii, sunetul limpede de la Sfîntul Lorenz, piața cea mare, radioasă, a tîrgului ! Oh, cît era de bine că toate îl așteptaseră ! Nu visase oare niciodată, pe drum, că va sosi și va găsi aici totul schimbat și străin, în parte distrus și în ruine, în parte de nerecunoscut datorită noilor construcții și unor ciudate, puțin îmbucurătoare semne ?

Pe cînd trecea pe uliți, recunoscînd casă după casă, lacrimile erau gata să-i izbucnească. Pînă la urmă, nu erau, totuși de invidiat cei sedentari, așezați în casele lor frumoase, sigure, trăindu-și viața lor înstărită, împlinită de sentimentul liniștitor, dătător de puteri, de a avea o patrie, de a avea o casă, de a sta în odaia sau în atelierul lor, între muiere și copil, slugi și vecini ?

Era o după-amiază tîrzie și pe partea însorită a străzii, emblemele hangiiilor și breslelor, ușile sculptate și ghiivecele cu flori erau bătute de razele calde, nimic nu amintea că și în orașul acesta bîntuise moartea furibundă și stăpînise nebunia fricii omenești. Răcoros, verde-deschis și albastru-deschis, curgea sub bolțile răsunătoare ale podului rîul cel limpede ; Goldmund se așeză o vreme pe parapetul zidului ce mărginea malul, jos, în cristalul verde, mai lunecau și acum, asemenea unor umbre, pești întunecoși, ori rămîneau nemișcați cu gura întoarsă împotriva curentului ; și acum mai licărea ici-colo, din crepusculul adîncului, acea lumină slabă, aurie, care făgăduiește atîtea și îndeamnă atît de intens la visare. Și în alte ape existau asemenea licăriri și privirea o mai desfătau și alte poduri sau orașe, totuși i se părea că de foarte multă vreme nu mai văzuse asemenea imagini, și nu mai trăise asemenea sentiment.

Două calfe de măcelar mînară, rîzînd, un vițel, schimbară priviri și glume cu o slujnicuță care strîngea niște rufe sus, deasupra lor, într-un pridvor. Totuși, cît de repede trecea totul. Nu era mult de cînd aici mai arseseră focurile ciumei și stăpîniseră haidamacii aceia înfiorători din spitale și acum, iată, viața continua din nou să se desfășoare, se rîdea și se glumea ; și el însuși nu pățise nimic, ședea aici, încîntat de revedere și simțea recunoștință și

nutrea în inimă chiar și un sentiment de prietenie față de cei așezați la casele lor, de parcă nici nu ar fi existat jalea și moartea, nici Lene și nici prințesa evreică. Zîmbind, se ridică și porni mai departe, și abia cînd se apropie de strada maestrului Niklaus și parcursese drumul pe care, pe vremuri, îl bătuse zi de zi, vreme de ani, spre locul său de muncă, abia atunci începu să simtă teamă și neliniște. Întinse pasul, voia să se înfățișeze încă astăzi maestrului și să afle ce și cum, nu mai suporta nici o amîinare, i s-ar fi părut absolut cu neputință să mai aștepte pînă mîine. Oare maestrul să mai fie supărat pe el? Trecuse doar atîta vreme, toate celea, petrecute odinioară nu mai puteau avea vreo însemnătate; și chiar de ar fi să aibă, va birui această opreliște. Numai de-ar mai exista maestrul, el și atelierul, toate ar fi în bună regulă. Grăbit se îndreptă spre casa bine cunoscută, de parcă în acest ultim ceas ar mai putea pierde ceva, puse mîna pe clanță și se sperie cumplit cînd găsi poarta zăvorîtă. Să fie vreun semn rău? Odinioară nu se întîmpla niciodată ca ziua în amiaza mare această poartă să fie zăvorîtă. Cu vuiet lăsa să cadă ciocanul și așteptă. Dintr-o dată simți în inimă o teamă cumplită.

Apăru aceeași servitoare bătrînă, care îl primise odinioară, cînd intrase prima dată în această casă. Nu devenise mai urîtă, doar mai bătrînă și mai neprietenoasă, și nu-l recunoscă pe Goldmund. Cu voce speriată o întrebă de maestru. Ea îl privi timp și neîncrezător.

— Maestrul? Aici nu există nici un maestru. Vezi-ți de treabă, omule, aici nu se dă drumul nimănui!

Dădu să-l împingă îndărăt din poartă, el o apucă de braț și strigă la ea:

— Dar vorbește, Margrit, pentru numele lui

Dumnezeu ! Sînt Goldmund, nu mă mai cunoști ? Trebuie să mă duc la maestrul Niklaus !

Din ochii prezbiți, pe jumătate stinși, nu licări spre el nici un semn de bun-venit.

— Aici nu mai există nici un maestru Niklaus, zise ea pe un ton aspru — a murit. Cătați-vă de drum, nu pot sta aici, să flecăresc.

În vreme ce totul se prăbușea în el, Goldmund o împinse de o parte pe bătrîna care fugi, țipînd, în urma lui și o luă în grabă, prin coridorul întunecos, spre atelier. Îl găsi zăvorît. Urmat de bătrîna care se jeluia și-l ocăra, alergă în sus pe scări, zări în crepusculul încăperii cunoscute sculpturile pe care le adunase Niklaus. Cu voce tare o strigă pe fecioara Lisbeth.

Ușa odăii se deschise și apărură Lisbeth și cînd, abia la a doua privire, o recunoscuse, înfățișarea ei stîrni jale în inima lui. Dacă în casa aceasta, din clipa în care, spre spaima lui, găsise poarta închisă, totul i se păruse fantomatic și vrăjit, asemenea unui coșmar, acum, la revederea Lisbeth, îi trecu într-adevăr un fior prin spinare. Frumoasa, mîndra Lisbeth devenise o fată bătrînă, sfioasă, încovoiată, cu fața gălbejită, bolnăvicioasă, cu o rochie neagră, neîmpodobită, cu privire nesigură și cu o atitudine speriată.

— Iertați, zise el, Margrit nu a vrut să-mi dea drumul să intru. Nu mă cunoașteți ? Sînt Goldmund. Ah, spuneți-mi : să fie adevărat că tatăl dumneavoastră a murit ?

Din privirea ei văzu că acum îl recunoaște și totodată, imediat își dădu seama că aici nu i se păstrează o amintire frumoasă.

— Așa, sînteți Goldmund ? zise ea și în vocea ei recunoscuse ceva din felul trufaș, de odinioară. V-ați ostenit degeaba pînă aici. Tatăl meu a murit.

— Și atelierul ? îi scăpă lui.

— Atelierul ? E închis. Dacă vă căutați de lucru, trebuie să vă duceți în altă parte.

Încercă să-și revină :

— Domnișoară Lisbeth, zise el prietenos, nu caut de lucru, voiam numai să vă salut, pe maestru și pe dumneavoastră. Mă întristează atât de mult că trebuie să aflu toate acestea ! Văd că ați dus-o greu. Dacă un învățăcel recunoscător tatălui dumneavoastră, vă poate fi cumva de folos, spuneți-mi, ar fi pentru mine o bucurie. Ah, domnișoară Lisbeth, mi se rupe inima că vă găsesc atât... atât de covârșită de suferință.

Ea se retrase din ușa odăii.

— Mulțumesc, zise ea șovăind. Nu mai puteți să ne fiți în nici un fel de folos nici lui și nici mie. Margrit vă va conduce afară.

Glasul ei suna aspru, pe jumătate supărat, pe jumătate speriat. Simți limpede că de-ar fi avut curajul, l-ar fi dat afară, în mod rușinos.

Și, iată, a și ajuns jos ; bătrîna trînti poarta casei în urma lui și trase zăvoarele. Mai auzi pocnetul aspru al celor două zăvoare, îi suna în ureche asemenea pocnetului cu care se închide capacul unui coșciug.

Se întoarse încet la zidul de pe mal și se așeză în același loc, deasupra rîului. Soarele scăpătase, trăgea un curent rece dinspre apă, rece era și piatra pe care ședea. Ulița de lîngă mal devenise tăcută, la piciorul podului șuvoiul apei stîrnea vuiet, sumbră se căska adîncimea, nu mai sclipea spre el nici un licăr auriu. „Oh, gîndi el, de-aș cădea acum peste zid și aș dispărea în rîu !“ Lumea era din nou plină de moarte. Trecu un ceas și amurgul se prefăcu în noapte. În sfîrșit fu în stare să plîngă. Ședea și plîngea, picăturile calde îi cădeau peste mîini și genunchi. Îl plîngea pe maestrul mort, plîngea frumusețea dispărută a Lisbethi, o plîngea pe Lene, pe

Robert, pe fata de evreu, plîngea tinerețea lui veștejită, irosită.

Într-un târziu nimeri într-o vinărie în care odinioară chefuisese de multe ori, cu prietenii. Cîrciumărița îl recunoscuse, ceru o felie de pîine, ea i-o dădu și, prietenoasă, îi dădu și un pahar cu vin. Nu fu în stare să înghită nici pîinea, nici vinul. Noaptea aceea dormi pe o bancă. Cîrciumărița îl trezi de dimineață, el îi mulțumi și plecă, pe drum mîncă felia de pîine.

Se duse în tîrgul de pește, aici se afla casa în care își avusese pe vremuri odaia. Lîngă fîntînă, cîteva neveste de pescar își ofereau marfa vie, el se zgîi în putini, pentru a vedea peștii frumoși, strălucitori. Adeseori se uitase înainte vreme la ei, își aduse aminte că de multe ori i se făcuse milă de pești și se înfuriase împotriva vînzătoarelor și cumpărătorilor. Cîndva, își aducea aminte, mai tîndălise la fel pe aici, într-o dimineață, admirase peștii și-i compătimise, și fusese foarte trist, trecuse multă, multă vreme de atunci, și pe rîu se scursese multă apă. Fusese foarte fîrist, de data asta își aducea bine aminte, dar ce anume îl întristase atît de mult, nu mai știa, căci așa se întîmpla mereu : trecea și tristețea, treceau și durerile și deznădejdele, aidoma bucuriilor, treceau, păleau, își pierdeau adîncimea și valoarea, și pînă la urmă vine o vreme în care nu mai ești în stare să-ți aduci aminte ce anume te-a durut atît de rău. Trece și vremea de înflorire a durerilor și se veștejesc și ele. Oare se va veșteji cîndva și durerea lui de astăzi și va pierde din valoare și disperarea lui că maestrul era mort, că murise supărat pe el și că nici un atelier nu era deschis, nu-l primea, ca să guste fericirea creației și să prăvălească de pe suflet povara sa de imagini ? Da, fără îndoială, va îmbătrîni și va obosi și această durere, și această amară ananghie, o va uita, la rîndul ei. Nimic nu e trainic, nici suferința.

În vreme ce se uita la pești și se lăsa în voia acestor gânduri, auzi o voce înceată, rostindu-i prietenos numele.

— Goldmund, grăi cu timiditate vocea și când se întoarse în direcția ei, în fața lui stătea o fată tânără, cam firavă și bolnăvicioasă, însă cu ochi frumoși, negri : ea îl strigase. Nu o cunoștea.

— Goldmund ! Ești chiar tu ? întrebă vocea sfioasă. De când ești iarăși în oraș ? Nu mă mai cunoști ? Sînt doar Marie.

N-o cunoștea. Fu nevoită să-i povestească cum că este fiica fostelor sale gazde și că odinioară, la acea ceas matinal, înainte de plecarea lui, îi fusesese lapte în bucătărie. Se îmbujoră, povestindu-i acest fapt.

Da, era Marie, copilul amărit, cu încheietura șoldului vătămată, care pe vremuri se îngrijise de el cu atîta dragoste și sfială. Acum îi reveneau toate amintirile : îl așteptase în dimineața aceea răcoroasă și fusese atît de tristă că pleacă, îi fusesese lapte și el îi dăduse o sărutare, pe care ea o primise liniștită și solemnă, ca pe un sacrament. Niciodată nu se mai gîndise la ea. Pe atunci fusese încă o copilă. Acum crescuse mare și avea ochi foarte frumoși, dar și acum mai schiopăta și arăta cam pipernicită. Îi dădu mîna. Îl bucura că, totuși, se găsisese cineva în oraș care îl mai cunoștea și-l îndrăgea.

Marie îl luă cu ea, el abia i se împotrivi. La părinții ei, în odaia în care tabloul său mai atîrna pe perete și pocalul său, din sticlă roșie ca rubinul, stătea și acuma pe parmaclicul de deasupra căminului. fu silit să ia prînzul și îl poftiră să mai zăbovească vreo cîteva zile, erau bucuroși că aveau prilejul de a-l revedea. Și aici află, de asemenea, ce se întîmplase în casa maestrului său. Niklaus nu murise de ciumă, ci frumoasa Lisbeth fusese cea care se molipsise, zăcuse bolnavă de moarte și tatăl ei o îngrijise ;

bătrînul murise încă înainte de a se fi înzdrăvenit ea de-a binelea. Fusese salvată, însă își pierduse frumusețea.

— Atelierul stă gol, zise stăpînul casei, și pentru un sculptor vrednic ar fi un cămin frumos, și ar fi și bani destui. Gîndește-te, Goldmund ! Ea n-ar zice nu. Nu mai are de ales.

Mai află și cîte ceva din cele petrecute în vremea ciumei, cum gloata aprinsese întîi un spital și cum asaltase apoi cîteva case de bogătași și cum le jefuise ; o vreme nu mai fusese nici un fel de ordine și siguranță în oraș, căci episcopul fugise. Atunci împăratul, care se aflase tocmai prin apropiere, trimisese un locotenent al său, pe contele Heinrich. Ei da, un om energic, cu cei cîțiva călăreți și soldați ai săi restabili ordinea în oraș. Dar acum ar fi într-adevăr vremea să i se isprăvească guvernarea, întoarcerea episcopului este așteptată cu nerăbdare. Contele pretinsese multe burghezilor care erau sătui și de ibovnica lui, de Agnes, aceasta din urmă părăind chiar ruptă din iad. Ei da, în curînd vor pleca, consiliul comunal e de mult sătul să aibă pe grumaz, în locul bunului episcop, un asemenea curtean și războinic, care e favoritul împăratului și primește neconținut ambasade și deputații, asemenea unui principe.

Și-apoi veni rîndul musafirului să fie întrebat despre întîmplările prin care trecuse.

— Ah, zise el trist, despre asta nu se vorbește. Am fost pe drumuri, și iarăși pe drumuri, și pretutindeni bîntuia molima și zăceau morții și pretutindeni oamenii erau nebuni și înrăiți de groază. Am rămas în viață, poate că odată toate acestea se vor putea uita. Și acum mă întorc, și maestrul e mort ! Îngăduiți-mi să stau cîteva zile să mă odihnesc, și-apoi am să plec iarăși.

Nu rămase pentru a se odihni. Rămase pentru ea era dezamăgit și nehotărît, pentru că amintirea vremurilor mai fericite îl făcuse să îndrăgească orașul, și pentru că dragostea biete Marie îi pria. Nu-i putea răspunde, nu-i putea oferi decât prietenie și milă, totuși adorația ei tăcută și umilă îl încălzea. Dar, mai mult decât toate acestea, îl țintuia locului nevoia arzătoare de a deveni încă o dată artist, chiar și fără atelier, chiar și cu mijloace improvizate.

Cîteva zile Goldmund nu făcu nimic altceva decât desenă. Marie îi procură hîrtie și condei, iar el ședea acum în odaia lui și desena ceas de ceas, umplea colile mari ba cu figuri creionate în grabă, ba cu figuri gingașe, îngăduia imaginilor din prea bogata, din supraîncărcata carte cu poze pe care o purta în sinea lui, să se scurgă pe hîrtie. Desenă de multe ori fața Lenei, cu zîmbetul acela de după moartea vagabondului, plin de mulțumire, de dragoste și de voluptatea uciderii, apoi fața Lenei așa cum se transformase în ultima noapte, începînd să se piardă în trecerea spre dincolo, spre neființă, începînd să se reîntoarcă în glie. Desenă un copil de țaran, pe care, cîndva, îl văzuse zăcînd pe pragul odăii părinților săi, cu pumnișorii strînși. Desenă un furgon încărcat cu morți și cele trei gloabe care-l trăgeau anevoie, hingherii, cu prăjini lungi, alătura, cu ochii licărind sumbru din tăieturile măștilor negre. O desenă mereu pe Rebekka, copila de evreu, zvelă, cu ochii negri, cu gura ei îngustă, mîndră, chipul ei plin de durere și de indignare, trupul ei frumos, tînăr, care îi păruse atît de mult făurit pentru dragoste, gura ei trufașă, amară. Se desenă pe sine, ca vagabond, ca amant, ca fugar în fața morții secerătoare, ca dansator la orgiile celor dornici de viață, îngroziți de ciură. Pasionat se plecă peste hîrtia albă, schiță fața trufașă a fecioarei Lisbeth, așa cum o cunoscuse odi-

nioară, mutra bătrinei slujnice Margrit, chipul temut și iubit al maestrului Niklaus. În câteva rinduri schiță, cu trăsături subțiri, aluzive, o figură mare de femeie, muma pământului, șezând cu mâinile în poală, cu o adiere de zîmbet pe față, sub ochii melancolici. Nesfîrșit de mult îi prii această revărsare, senzația mîinii care desena, luarea în stăpînire a fețelor. În numai cîteva zile umplu cu desene toate colile cu care îl aprovizionase Marie. Tăia o bucată din ultima coală și desena, limpede, din cîteva trăsături, fața Mariei, cu ochii ei frumoși, cu gura ei care exprima renunțare. Desenul acesta i-l dăruî.

Desenînd, dizolvase și se ușurase de sentimentul de împovărare, acumulare și suprasaturare din sufletul său. Atîta vreme cît desena, nu știa unde se află, lumea lui nu mai consta decît din masă, hîrtie albă și, seara, lumînarea. Acum se dezmetici, își aduse aminte de ultimele evenimente trăite, vedea, implacabil, o nouă pribegie în față și începu să cutreiere orașul cu un sentiment miraculos de ciudat, pe jumătate de reîntîlnire, pe jumătate de bun-rămas.

Cu prilejul uneia din plimbările acestea întîlni o femeie, a cărei vedere dădu, ea singură, un nou centru de greutate sentimentelor sale, intrate altminteri în dezordine. Era o femeie călare, o muiere mare, bălaie, cu ochi albaștri, curioși, puțin cam reci, cu mădulare pline, tari și cu o față înfloritoare, exprimînd poftă de voluptate și de putere, conștiință de sine și curiozitate a simțurilor. Cu un aer cam trufaș și stăpînitor se ținea pe calul ei roib, vizibil obișnuită să poruncească, dar nu rezervată sau apărîndu-se, ci, sub ochii reci, nări trepidante așteptau deschise, toate miresmele lumii, iar gura mare, întredeschisă, părea a fi aptă deopotrivă pentru a lua și pentru a dăruî. În clipa în care o zări, Goldmund se dezmetici de-a binelea și-l cuprinse dorința de a

se măsura cu această mîndră femeie. A cuceri această femeie i se părea o țință nobilă și a-și rupe gîtul în drum spre ea nu i s-ar fi părut o moarte nepotrivită. Simți curînd că această leoaică blondă avea, asemenea lui, sufletul și simțurile bogate, deschise tuturor vijeliilor și că era tot atît de sălbatecă pe cît de gingașă, cunoscătoare a pasiunilor dintr-o arhaică, atavică experiență a singelui.

Ea trecu călare, el se uită în urma ei, printre cîrlionții părului blond și gulerul de catifea albastră zări, zveltă, ceafa plină, tare și mîndră, apărută totuși de o catifelată piele de copil. Era, așa i se părea, cea mai frumoasă femeie pe care o văzuse vreodată. Voia să ajungă să cuprindă cu mîna această ceafă și să smulgă ochilor ei taina lor răcoros-albastră. Nu fu greu de aflat cine anume era. Curînd știu că locuia la castel și că era Agnes, iubita locotenentului imperial, ceea ce nu-l miră de fel, căci ar fi putut fi însăși împărăteasa. Se opri în dreptul jghiabului unei fîtîni și-și căută chipul. Chipul lui se potrivea frățește cu cel al femeii blonde, numai că era din cale-afară de sălbăticit. Încă în ceasul acela îl căută pe bărbierul pe care îl cunoștea, și-l convinse cu vorbe bune, să-i tundă părul și barba și să le pieptene frumos.

Două zile dură urmărirea. Agnes ieșea din castel și străinul blond stătea în dreptul porții și i se uita cu admirație în ochi. Agnes ocolea, călare, întăriturile și dintre arini apărea străinul. Agnes se duse la aurar și la ieșirea din atelier îl întilni pe străin. Îl fulgeră, scurt, din ochii ei de stăpînă, și nările ei jucau, tremurînd. În dimineața următoare, cînd, la ceasul primei ei ieșiri călare, îl găsi iarăși așteptînd-o, ea îi zîmbi, azvîrlindu-i provocarea. Și pe conte îl zări, pe locotenentul imperial; era un bărbat arătos și temerar, demn de luat în seamă; dar părul său începuse

a încărunți și pe fața lui se înscriseră grijile, Goldmund i se simți superior.

Aceste două zile îl făcură fericit, radia de tinerețea redobândită. Era frumos să i se arate acestei femei și să-i ofere lupta. Era frumos să-și piardă libertatea la această frumoasă. Era frumos și adânc excitant sentimentul de a-și juca viața pe acest singur zar.

În dimineața celei de a treia zile Agnes veni călare din poarta castelului, însoțită de un slujitor, călare și el. Ochii ei se rotiră imediat, iscoditor, în căutarea urmăritorului, dornici de luptă și cam neliniștiți. Într-adevăr, el se și afla aici. Ea expedie servitorul cu o însărcinare oarecare, călări singură, încet, mai departe, ieși la fel de încet prin poarta de jos a podului și trecu peste pod. Numai o singură dată își întoarse privirea în urmă. Îl văzu pe străin urmînd-o. Pe drumul spre biserica de pelerinaj Sankt Veit, care, la vremea aceasta, era complet pustiu, ea îl așteptă. Fu nevoită să aștepte jumătate de ceas, străinul umbla încet, nu voia să-și piardă răsuflarea. Proaspăt și zîmbind veni spre ea, ținînd între dinți o crenguță, cu o floare de măcieș, de culoare roșie aprinsă. Ea descălecăse și-și legase calul, stătea acum rezemată de iedera care acoperea zidul înalt de apărare, și se uita drept în fața urmăritorului. El se opri cu ochii în ochii ei, și-și scoase pălăria.

— De ce te ții după mine ? întrebă ea, ce vrei de la mine ?

— Oh, zise el, mult mai degrabă aș vrea să-ți dăruiesc, decît să primesc ceva de la tine. Aș vrea să te am în dar, femeie frumoasă, după aceea fă cu mine ce poțesteți

— Bine, am să văd ce-i de făcut cu tine. Dar dacă ți-ai închipuit că vei putea culege o floricică aici, fără primejdii, atunci te-ai înșelat. Nu pot iubi decît bărbații care, la nevoie, își riscă și viața.

— Poruncește, ești stăpînă peste mine.

Ea luă, cu mișcări lente, un lanț subțire, de aur, de la gît și i-l întinse.

— Cum te cheamă ?

— Goldmund.

— Frumos, Goldmund ; am să gust cît de aurie ți-e gura. Ascultă-mă bine ; spre seară ai să arăți acest lanț la castel și ai să spui că l-ai găsit. Nu-l dai din mînă, vreau să-l reprimesc eu înșămi de la tine. Vii așa cum ești, lasă-i să te creadă cerșetor. Dacă vreunul dintre servitori te repede, rămîi calm. Trebuie să știi că am numai doi oameni siguri în tot castelul: pe rîndașul de cai, Max și pe camerista Berta. La unul dintre aceștia doi trebuie să ajungi, ca să te lași condus la mine. Față de toți ceilalți din castel, punîndu-l la socoteală și pe conte, poartă-te prudent, sînt dușmani. Acum te-am prevenit. Te poate costa viața.

Îi întinse mîna, el o luă, zîmbind, o sărută cu gingășie și-și frecă încet obrazul de ea. Apoi ascunse lanțul și plecă, luînd-o de vale, spre rîu și spre oraș. Văile erau pleșuvite, frunzele galbene cădeau una cîte una de pe copaci. Goldmund își scutură capul și surise cînd, privind în jos, spre oraș, îl găsi foarte prietenos și demn de dragoste. Abia cu cîteva zile în urmă fusese atît de trist, pînă și pentru că își dăduse seama că și ananghia și suferința sînt, la rîndul lor, trecătoare. În fapt, la ceasul acesta toate erau trecute, căzuseră precum cade podoaba aurie a crengilor. I se părea că niciodată înainte dragostea nu-i strălucise astfel, ca din această femeie, al cărei trup înalt și a cărei plenitudine de viață blondă, zîmbitoare, îi amintea imaginea mamei, așa cum odinioară, ca băiat tînăr, la Mariabronn, o purtase în inimă. Încă alaltăieri ar fi socotit cu neputință ca lumea să rîdă spre el cu atîta veselie, că va mai putea simți vreodată șuvoiul vieții,

al bucuriei, al tinereții curgînd atît de plin și de impetuos prin vinele sale. Ce noroc că mai era în viață. că în toate lunile acestea de groază moartea îl cruțase.

Seara se nimeri la castel. În curtea castelului era agitație, se scoteau șeile unor cai, curieri alergau de colo pînă colo, un mic grup de preoți și de demnitari eclesiastici era condus de servitori prin poarta interioară, și apoi în sus pe scări; Goldmund încercă să se ia după ei, dar ușierul îl reținu. Scoase lanțul de aur și zise că i se dăduse consemnul să nu-l înmîneze decît însăși doamnei sau cameristei. I se dădu un slujitor care să-l însoțească, multă vreme trebui să aștepte pe coridoare. În sfîrșit, apăru o femeie frumoasă și sprintenă, care trecu pe lîngă el, întrebîndu-l încet: „Sînteți Goldmund?” și-i făcu semn să o urmeze. Dispăru pe tăcute printr-o ușă, reapăru după o vreme și-i făcu semn să intre.

Ajunse într-o cameră mică, unde mirosea intens a blănuri și a parfumuri dulci și care era ticsită cu rochii și mantii, pălării de damă ședeau pe calote de lemn, tot soiul de încălțări se înșirau într-un sipet deschis. Stătu și așteptă aici o jumătate de ceas, adîncă mirosul straielor, își petrecu mîna peste blănuri și zîmbi curios pe seama tuturor obiectelor frumoase, care atîrnau prin încăpere.

În sfîrșit ușa interioară se deschise și nu veni camerista, ci însăși Agnes, într-o rochie albastru-deschis, cu o bordură de blană albă la gît. Se îndreptă încet spre cel ce o aștepta, pas cu pas, ochii răcoros-albaștri îl priviră cu seriozitate.

— A trebuit să aștepti, zise ea încet. Cred că acum sîntem în siguranță. E o deputăție de preoți la conte, ia masa cu ei și vor avea, desigur, încă multă vreme de discutat, consfătuirile cu preoții sînt întotdeauna lungi. Ceașul ne aparține, mie și ție. Fii binevenit, Goldmund.

Se aplecă spre el, buzele ei jinduitoare se apropiară de ale lui, se salutară în tăcere, reciproc, într-o primă sărutare. Încet îi cuprinse cu mîna grumazul. Ea îl conduse în dormitorul ei, era o încăpere cu tavan înalt, puternic iluminată de lumînări. Pe o masă stătea pregătită mîncarea, se așezară ; ea îi puse, grijulie, pîine și unt în față, și puțină carne, și-i turnă vin alb, într-un pahar frumos, albăstrui. Mîncară, băură amîndoi din același pocal albăstrui, mîinile lor se jucară, una cu alta, parcă încercîndu-se.

— De unde vii în zbor, îl întrebă ea, frumoasa mea pasăre ? Ești războinic sau muzician sau ești pur și simplu un biet vîntură-țară ?

— Sînt tot ce vrei, rîse el încet, sînt cu totul al tău. Sînt muzician, dacă vrei, și tu ești dulcea mea lăută și cînd îmi așez degetele pe gîtul tău și cînt pe tine, auzim cum cîntă îngerii. Haide, dragostea mea, nu am venit să-ți mănînc cozonacul gustos, nici să-ți beau vinul alb, am venit numai de dragul tău.

Încet îi trase el blana albă de la gît și-i scoase, cu mîngîieri, straietele de pe trup. Afară, dincolo de pereți, să-și tot fi ținut curtenii și popii consfăturile lor, să se fi tot strecurat cu pas tiptil servitorii pe coridoare și secera îngustă a lunii să tot fi apus pe după copaci, amanții nu mai știau nimic de toate acestea. Pentru ei înflorea paradisul, atrași unul spre celălalt și pătruns unul în celălalt, se pierdură în noaptea înmiresmată, îi văzură licărind, tainele albe, înflorate, culeseră cu mîini gingașe, pline de recunoștință, poamele sale rîvnite. Niciodată înainte nu cîntase lăutarul pe o asemenea lăută, niciodată înainte nu răsunase lăuta sub degete atît de viguroase și de știutoare.

— Goldmund, îi șopti ea la ureche, încinsă. Oh, ce vrăjitor ești ! De la tine, dulcele meu odor de aur, aș vrea să am un copil. Dar și mai mult mi-ar plăcea

să mor din pricina ta. Bea-mă, iubituie, topește-mă, ucide-mă !

Adînc în gîtlejul lui zumzăia un sunet al fericirii, cînd văzu cum se topește, cum se-nmoaie asprimea din ochii ei. Ca un tremur gingaș, ca o gingașă moarte, trecu înfiorarea în zbor prin adîncul ochilor ei, stingîndu-se precum fiorul argintiu pe pielea unui pește ce moare, pal-auriu precum licărul acelor străluciri de vrajă din profunzimile rîului. În clipa aceasta i se păru că întreaga fericire pe care o poate trăi un om se adună și curge spre el.

Imediat după aceea, în vreme ce ea mai stătea cu ochii închiși, tremurînd, el se sculă încet și-și îmbracă straiele. Cu un oftat îi șopti la ureche :

— Frumoasa mea comoară, te părăsesc. Nu vreau să mor, nu vreau să fiu omorît de conte. Întîi vreau să te fac și pe tine, și pe mine, încă o dată tot atît de fericiți, precum am fost astăzi. Încă o dată, și încă de multe ori...

Rămase culcată, tăcînd, pînă ce el se îmbracă. Apoi el întinse încet plapuma peste dînsa și o sărută pe ochi.

— Goldmund, zise ea. Oh, de ce trebuie să pleci ? Vino mîine din nou ! Dacă e vreo primejdie, te previn. Vino iar, vino mîine iar !

Trase de funia unui clopot. În ușa odăii în care se aflau hainele ei, îl luă în primire camerista și-l conduse afară din castel. Bucuros i-ar fi dat un galben ; o clipă îi fu rușine de sărăcia lui.

Spre miezul nopții ajunse în piața tîrgului de pește și-și ridică privirea de-a lungul frontonului casei. Era tîrziu, nimeni nu mai era treaz, probabil că va fi nevoit să petreacă noaptea afară. Spre uimirea lui găsi ușa casei deschisă. Se strecură tiptil înăuntru și închise poarta în urmă. Drumul spre odaia lui trecea prin bucătărie. Aici găsi lumină. La o lampă mică de ulei, lîngă masa de bucătărie, ședea Marie. Tocmai ați-

pise, după ce așteptase două, trei ceasuri. La intrarea lui se speria și sări de pe locul ei.

— Oh, zise el, Marie, mai ești trează ?

— Sînt trează, zise ea. Altfel ai fi găsit casa zăvorîtă.

— Îmi pare rău, Marie, că m-ai așteptat. S-a făcut atît de tîrziu... Nu fi supărată pe mine.

— Nu sînt supărată niciodată pe tine, Goldmund. Sînt numai tristă.

— Să nu fii tristă. De ce ești tristă ?

— Ah, Goldmund, aș vrea să fiu sănătoasă și frumoasă și voinică. Atunci n-ar trebui să te mai duci noaptea prin case străine, să iubești alte femei. Atunci ai rămîne desigur o dată și la mine, și ai fi și cu mine draguț.

Nici o nădejde nu suna în glasul ei blînd, și nici o amărăciune, numai tristețe. Stătea încurcat lîngă dînsa, simțea atîta milă față de ea, nu știa ce să-i spună. Prudent își așeză mîna pe capul ei și o mîngîie pe păr, ea stătea și răbda tăcută, mîna lui îi stîrni fiori, plînsu puțin, se îndreptă iarăși și zise sfîoasă :

— Du-te acum și te culcă, Goldmund. Am spus prostii, am fost somnoroasă. Noapte bună !

CAPITOLUL XVI

Goldmund petrecu pe dealuri o zi de fericită nerăbdare. De-ar fi avut un cal, ar fi făcut în această zi un drum la mînăstire, la frumoasa Maică a Domnului a maestrului său ; simțea dorința să o revadă și de asemenea i se părea că noaptea trecută îl vi-

sase pe maestrul Niklaus. Ei bine, mai târziu, cîndva, își va împlini și această dorință. Chiar dacă fericirea dragostei cu Agnes ar ține numai scurtă vreme, chiar dacă va duce la un deznodămînt nedorit — astăzi era în floare, n-avea voie să piardă nici o fărîmă din ea. Astăzi nu voia să vadă nici un om, nici să i se distragă atenția, voia să petreacă ziua molcomă de toamnă, afară, sub copaci și nori. Îi spuse Mariei că are de gînd să facă o plimbare prin împrejurimi și se va întoarce probabil târziu, să-i dea o felie zdravănă de piine pentru drum și seara să nu vegheze de dragul lui. Ea nu-i răspunse, îi umplu buzunarele cu piine și mere, îi perie haina veche, ale cărei găuri le peticise chiar din prima zi, și-l lăsă să plece.

El trecu, plimbîndu-se, peste rîu și urcă de-a curmezișul viilor pustii, pe drumuri abrupte, în trepte, se pierdu sus, în pădure și nu conțeni să urce, pînă ce ajunse pe ultima coamă a înălțimii. Aici soarele strălucea palid printre trunchiurile pleșuve ale copacilor, mierlele stîrnite țîșneau din fața lui zburînd spre tufișuri, apoi se piteau și priveau spre el din desiș cu ochi negri, strălucitori, iar jos, departe, în arc albastru, curgea rîul și se întindea orașul clădit în bucla pe care o desena, mititel ca o jucărie, pînă sus nu mai pătrundea nici un sunet de acolo, decît dangătul clopotelor, la ceasurile de rugăciune. Aici, pe creastă, se aflau mici movile năpădite de iarbă, datau din vremuri străvechi, păgîne, poate fuseseră întărituri, poate morminte. Se lăsă pe una din aceste movile, aici putea ședea pe loc uscat, în iarba foșnitoare, tomnatecă și putea cuprinde cu vederea întreaga vale largă și chiar dincolo de rîu, dealurile și munții, lanț după lanț, pînă în zare, unde munții și cerul se întîlneau într-un joc albastru și nu se mai deosebeau. Picioarele sale căl-

caseră tot cuprinsul acestei țări întinse și încă mult mai departe de cît putea cuprinde cu privirea, toate ținuturile acestea, care acum nu mai erau decît depărtare și amintire, fuseseră cîndva apropiere și prezent. În codrii aceștia dormise de sute de ori, mîncase fructe de pădure, flămînzise și tremurase de frig, peste aceste coame de munți și fișii de cîmpie trecuse, simțindu-se vesel și trist, odihnit și vlăguit. Undeva, în depărtarea aceasta, dincolo de zare, zăceau osemintele arse ale bunei Lene, undeva, pe acolo, mai putea fi și acum pe drumuri camaradul său Robert, dacă nu-l răpusese între timp ciuma : undeva, acolo, zăcea mort Victor și, undeva, în depărtări vrăjite, se afla minăstirea anilor săi de tinerețe, castelul cavalerului cu cele două fiice frumoase, gonea, săracă și hăituită, biata Rebekka, sau poate se prăpădise. Toate locurile acestea, multele, risipitele în depărtări, cîmpiile și pădurile acestea, orașele și satele, cetățile și minăstirile, toți acești oameni, fie că mai erau vii, fie că erau morți, îi știa prezenți în sinea lui, legați între ei în amintirea lui, în dragostea lui, în regretul său, în nostalgia sa. Iar dacă mine moartea îl va ajunge din urmă și pe el, toate acestea se vor descompune iarăși, se vor risipi în neant și se vor stinge, toată cartea sa cu poze, cu un cuprins atît de bogat în femei și în iubiri, în zori estivale și în nopți hibernale. Oh, era timpul să mai făurească ceva, să mai dureze ceva, să lase în urmă ceva, care să-i supraviețuiască.

Din toată viața, din pribegiile lui, din toți anii trecuți de cînd plecase în lume, nu a rămas pînă astăzi decît rod puțin. Au rămas cele cîteva statui pe care le făurise cîndva, în atelier, mai ales acel Johannes, și apoi cartea cu poze, această lume ireală din capul său, frumoasa și dureroasa lume de imagini a amintirilor. Oare va izbuti să salveze ceva din

această lume lăuntrică și să o expună vederii ? Sau va continua întotdeauna la fel : mereu orașe noi, peisaje noi, femei noi, trăiri noi, imagini noi, aglomerate unele peste altele, din care el nu lua decît această neliniștită și nemăsurată împovărare a inimii, pe cît de chinuitoare, pe atît de frumoasă ?

Simțea în adevăr o rușine de a fi fost dus de nas, de viață, era de rîs și de plîns ! Ori trăiai și-ți lăsa simțurile să-și facă de cap, sugeai cît puteai la sînul mamei-Eva — și atunci într-adevăr existau unele voluptăți supreme, dar nu exista apărare împotriva efemerului ; erai ca o ciupercă de pădure, astăzi împetriștată de culori frumoase, dar putrezită miine. Ori te puneai pe apărare, te închideai într-un atelier și căutai să înalți vieții fugare un monument — și atunci trebuia să renunți la viață, nu mai erai decît unealtă, stăteai într-adevăr în slujba nepieirii, dar între timp te uscai și-ți pierdeai libertatea, plenitudinea și plăcerea vieții. Așa se petrecuse cu maestrul Niklaus.

Ah, și toată viața nu dobîndea sens cu adevărat, decît dacă se lăsau cucerite și una și alta, dacă nu era scindată de acest searbăd ori-ori ! A crea fără a plăti cu prețul vieții ! A trăi fără a renunța, totuși, la noblețea creației ! Oare nu era cu puțință ?

Poate că existau oameni cărora le stătea în puțință. Poate că existau soți și părinți cărora, dincolo de fidelitate, nu le pierdea plăcerea simțurilor ? Poate că existau sedentari, cărora lipsa de libertate și de primejdii nu le seca, totuși, inima ? Poate. De văzut încă nu văzuse pe niciunul.

Toată existența i se părea că se întemeiază pe dualitate, pe contrarii ; ești fie femeie, fie bărbat, fie vagabond, fie filistin, fie rațional, fie simțitor — nicăieri nu poți trăi concomitent inspirația și expirația, bărbăția și feminitatea, libertatea și ordinea, in-

stinctul și spiritul, întotdeauna unul trebuie plătit cu pierderea celuilalt, și unul este întotdeauna la fel de important și de dorit ca și celălalt! Femeile o duc poate mai ușor în această privință. Pe ele natura le-a plămădit astfel, încît plăcerea își aduce ea însăși fructul și din fericirea amorului se naște copilul. La bărbat această fertilitate primară este înlocuită de o eternă nostalgie. Oare Dumnezeu care le orînduise pe toate în felul acesta a fost supărat sau dușmănos, a rîs pe seama propriei sale creații? Nu, nu a putut fi supărat, dacă a făurit cerbii și căprioarele, peștii și păsările, pădurea, florile, anotimpurile. Dar fisura străbate, totuși, creația lui, fie că ea este neizbutită și imperfectă, fie că Dumnezeu avusese intenții deosebite tocmai cu acest vid și această nostalgie sădită în existența omenească, fie că este vorba de o sămînță aruncată de dușman, de păcatul originar. Dar de ce să fie această nostalgie și insatisfacție un păcat? Nu din ea se iscă oare tot ce este frumos și sacru, tot ce omul a creat și i-a redat lui Dumnezeu, în chip de ofrandă a recunoștinței sale?

Apăsător de gînduri, își întoarse privirea spre oraș, zări piața și tirgul de pește, podurile, bisericile, clădirea consiliului. Și, iată, acolo era și castelul, mîndrul palat episcopal, în care acum guverna contele Heinrich. Sub acele turnuri și acoperișuri alungite locuia Agnes, locuia frumoasa, regeasca sa amantă, care arăta atît de trufașă, dar care în dragoste era în stare să se uite pe sine, se putea dărui atît de de-săvîrșit. Cu bucurie se gîndi la ea, cu bucurie și plin de grațitudine își aduse aminte de noaptea trecută. Pentru a trăi fericirea nopții trecute, pentru a putea fericii această femeie minunată, a fost nevoie de întreaga lui viață, de toată învățătura femeilor, de toate drumurile și nevoile, de toate nopțile întroienite, străbătute în marșuri și de toată prietenia și intimitatea cu

animale, cu flori, cu copaci, ape, pești, fluturi. A fost nevoie de simțurile ascuțite în voluptate și primejdie, de lipsa de cămin și de patrie, de toată lumea de imagini, care s-a adunat vreme de mulți ani în sinea lui ; cît timp viața lui mai era o grădină în care înfloreau asemenea flori vrăjite ca Agnes, nu avea voie să se tînguiască.

Toată ziua o petrecu pe înălțimile tomnatice, umblind, odihnindu-se, mîncînd pîine, gîndindu-se la Agnes și la seara ce va să vină. La ceasul amurgului fu din nou în oraș și se apropie de castel. Se făcuse răcoare și casele îl priveau cu ochi de fereastră liniștiți, roșii ; întilni un mic cortegiu de băiețași care cîntau și purtau pe sus, pe niște bețe, sfecle scobite în care tăiaseră fețe, iar înlăuntrul lor băgaseră lumînări aprinse. Această mică mascaradă avea ceva iernatec, zîmbind privea Goldmund în urma ei. Multă vreme tîndăli în fața castelului. Deputăția de popi mai zăbovea și acum încă aici, la una sau alta din ferestre se zărea cîte unul dintre domnii clerici. În sfîrșit izbuti să se strecoare în interior și să o găsească pe camerista Berta. Iarăși fu ascuns în încăperea care slujea de garderobă, pînă ce Agnes apăru și-l conduse cu delicatețe, în cameră. Cu gingășie îl primi chipul ei frumos, cu gingășie, dar nicidecum bucuros ; era tristă, îngrijorată, era speriată. Fu nevoită să se străduiască mult, pentru a o înveseli cît de cît. Încetul cu încetul sărutările și cuvintele sale de dragoste îi insuflară și ei puțină încredere.

— Știi să fii atît de draguț, zise ea, plină de grațitudine. Ai sunete atît de adînci în gît, pasărea mea, cînd ești delicat și-mi gungurești și flecărești. Mi-ești drag, Goldmund. De-am fi departe de aici ! Aici nu-mi mai place de fel, și așa se isprăvesc toate în curînd, contele e rechemat, azi-mîine se va reîntoarce prostul acela de episcop. Contele este fu-

rios astăzi, l-au chinuit popii. Ah, numai să nu dea cu ochii de tine ! N-ai mai avea nici un ceas de trăit. Mă tem grozav pentru tine !

În amintirea lui răsăriră sunete pe jumătate pierdute — oare nu mai auzise cîntecul acesta, în vremuri depărtate ? La fel îi vorbise cîndva Lydia, atît de dragăstoașă și de speriată, atît de gingaș-tristă. La fel venise, nopțile, în odaia lui, plină de dragoste și de frică, plină de griji, plină de imaginile teribile ale spaimei. El asculta cu plăcere cîntecul gingaș-temător. Ce-ar fi dragostea fără tănuiri ! Ce-ar fi dragostea fără primejdii !

Cu blîndețe o trase pe Agnes la sine, o mîngîie, îi ținu mîna, îi susură cuvinte îmbietoare în ureche, îi sărută sprîncenele. Îl mișca și-l încînta că o găsise atît de speriată și de îngrijată din pricina lui. Cu recunoștință primi ea alintările sale, aproape umilă se lipi, dragăstoașă, de el, dar nu se-nveseli.

Și deodată tresări violent, din apropiere se auzi o ușă trîntindu-se, și pași repezi îndreptîndu-se spre odaie.

— Pentru numele lui Dumnezeu, este el ! strigă ea disperată. E contele. Repede, prin cămăruță poți scăpa. Repede ! Nu mă trăda !

Îl și împinse în camera de garderobă, unde rămase singur, și-și pipăi drumul prin întuneric. De dincolo îl auzi pe conte, vorbind cu Agnes, cu glas ridicat. Își pipăi drumul printre straie, spre ușă, călcă fără zgomot, pas cu pas. Ajunse în dreptul ușii care dădea în coridor și încercă să o deschidă încet. Și abia în clipa aceasta, găsind ușa zăvorîtă pe dinafară, se sperie și el, și inima începu să-i bată sălbatec și dureros. Putea fi o întîmplare nefericită, poate cineva să fi închis ușa, după ce el intrase pe aici. Dar nu credea. Intrase într-o capcană, era pierdut ; cineva trebuie să-l fi văzut pe cînd se strecurase înăuntru.

Îl va costa capul. Tremurînd stătea în întuneric și imediat își aduse aminte de cuvintele ei de despărțire : „Nu mă trăda !“ „Nu, nu o voi trăda !“ Inima lui bătea sălbatec, dar hotărîrea luată îl în-tări, își încleștă cu încăpăținare dinții.

Toate acestea se petrecură în numai cîteva clipe. Acum ușa de dincolo se deschise și din odaia lui Agnes intră contele, cu un sfeșnic în stînga și cu spada goală în dreapta. În aceeași clipă, Goldmund smulse din cuiere, cu o mișcare violentă, cîteva din rochiile și mantiile care atîrnau de jur împrejur, și le azvîrli pe braț. Să fie socotit hoț, poate că mai era o ieșire.

Contele îl zări imediat. Se apropie încet de el.

— Cine ești ? Ce cauți aici ? Răspunde, altminteri izbesc.

— Iertați-mă, șopti Goldmund, sînt un om sărac și voi sînteți atît de bogați ! Vă dau totul înapoi, domnule, tot ce am luat, priviți !

Și așeză mantiile pe pămînt.

— Așa, va să zică ai furat ? N-ai fost înțelept să-ți riști viața pentru o mantie veche. Ești un cetățean al orașului ?

— Nu, domnule, sînt fără de casă. Sînt un om sărac, veți avea indulgență...

— Încetează ! Vreau să știu, dacă, pînă la urmă, ai fost atît de obraznic încît ai avut intenția de a o plictisi pe doamna. Dar cum și așa vei fi spînzurat, de fapt, nici nu mai trebuie să cercetăm și asta. Furtul ajunge.

Bătu cu violență în ușa încuiată și strigă :

— Sînteți aici ? Deschideți !

Ușa fu deschisă de afară, trei oșteni stăteau gata, cu spada trasă.

— Legați-l bine, strigă contele, cu o voce în care scîrțîia ironia și trufia. E un vagabond care a furat.

Puneți-l la loc sigur și mîine dimineată spinzurați haimanaua.

Lui Goldmund i se legară mîinile, fără ca el să se apere. Așa fu condus prin coridorul lung, în jos, pe scări, prin curtea interioară, un slujitor lumina în față, cu un felinar de vînt. În dreptul ușii ferecate, rotunde, a unei pivniți, se opriră, începură să discute și să ocărăscă, lipsea cheia ; un oștean luă felinarul, iar slujitorul fugi îndărăt, ca să o caute. Steteră așa, cei trei oameni înarmați și cel de-al patrulea legat, și așteptară în fața ușii. Cel cu felinarul, curios, luminează fața prizonierului. În clipa aceasta trecură pe acolo doi dintre numeroșii preoți care se aflau mușafiri la castel, veneau dinspre capelă ; se opriră în fața grupului, amîndoi priviră atenți scena nocturnă : cei trei oșteni, omul legat, stînd locului și așteptînd.

Goldmund nu băgă de seamă nici preoții, nu se uită nici la străjile sale. Nu putea vedea decît lumina, care tremura slabă, dar care era ținută drept în fața ochilor săi și-l orbea. Iar în dosul luminii, într-un crepuscul de oroare, mai zărea ceva, ceva înform, mare, fantomatic : prăpastia, sfîrșitul, moartea. Stătea locul cu privirea rigidă, nevăzînd și neauzînd nimic. Unul din preoți schimbă, cu insistență, cîteva șoapte cu oștenii. Cînd auzi că omul urma să moară și că ar fi hoț, întrebă dacă a avut parte de un confesor. Nu, i se răspunse, abia fusese prins asupra faptei.

— Atunci, zise preotul, dimineată, înainte de missa matinală, am să vin la el cu sfintele taine și am să-i ascult confesiunea. Răspundeți față de mine dacă înainte de asta îl veți duce la pierzanie. Cu domnul conte am să vorbesc eu astăzi. O fi omul hoț, dar are, totuși, dreptul la un confesor și la sfintele taine, ca orice creștin.

Oștenii nu îndrăzniră să-l contrazică. Îl cunoșteau pe domnul cleric, era una din cinstitele fețe ale deputăției, îl văzuseră mîncînd de mai multe ori la masa contelui. Și apoi, de ce să nu acorde bietului vagabond prilejul de a se confesa ?

Domnii plecară. Goldmund rămase locului, privind aiurea. În sfîrșit sosi slujitorul cu cheia și deschise. Prizonierul fu condus într-o pivniță boltită, împletindu-se și clătîindu-se coborî cele cîteva trepte. Niște scaune, fără spetează, cu trei picioare și o masă stăteau vraiște pe aici, era anticamera unei pivniți de vinuri. Îi potriviră un scăunel la masă și-i spuseră să se așeze.

— Mîine dimineață mai vine un popă, ai să te poți mărturisi, îi zise unul din oșteni. Apoi se duseră și închiseră cu grijă ușa cea grea.

— Lasă-mi lumina, prietene, se rugă Goldmund.

— Nu, frățioare, ai putea pune la cale vreo ticăloșie. Merge și așa. Fii cuminte și resemnează-te. Și apoi, cîtă vreme arde o asemenea lumină ? Într-un ceas tot s-ar stinge. Noapte bună !

Rămase deci singur în întuneric, șezînd pe scăunaș ; își așază capul pe masă. Era incomod să stea așa, și legăturile de la încheietura mîinii îl tăiau dureros, dar aceste senzații pătrunseră numai într-un tîrziu în conștiința lui. La început ședea pur și simplu, cu capul așezat pe masă ca pe butucul călăului, căci îl mîna impulsul de a face deopotrivă cu trupul și cu simțurile, ceea ce se impuse acum inimii sale : să se predea inevitabilului, să se predea imperativului de a muri.

Vreme de o veșnicie rămase așezat așa, încovoiat jalnic, și încercă să ia asupra-și ceea ce îi fusese impus, să se resemneze, să se inspire și să se umple de inevitabil. Era ceasul serii, începea noaptea și sfîrșitul acestei nopți îi va aduce și lui sfîrșitul. Tre-

buie să încerce să înțeleagă aceasta. Mîine nu va mai trăi. Va fi spînzurat, va fi un obiect pe care se vor așeza păsările și din care vor ciuguli, va fi ceea ce este maestrul Niklaus, ceea ce este Lene, prefăcută în cenușă, ceea ce sînt toți acei pe care îi văzuse zăcînd prin casele pustiite de moarte și pe dricurile bucsite. Nu era ușor să recunoască și să se lase pătruns de gîndul acesta. Și era aproape imposibil să-l recunoască. Erau prea multe, de care încă nu se despărțise, de la care încă nu-și luase bun-rămas. Dar ceasurile acestei nopți îi erau date pentru a o face.

Trebuia să-și ia rămas bun de la frumoasa Agnes, niciodată nu va mai vedea trupul ei înalt, părul ei senin, însořit, ochii ei reci, albaștri, niciodată slăbirea trufiei în ochii aceștia, niciodată dulcele puf auriu de pe pielea ei parfumată. Bun-rămas ochi albaștri, bun-rămas gură umedă și tresăriri ! Sperase să o mai sărute de multe ori. Oh, încă astăzi pe dealuri, în soarele de toamnă tîrzie, cum își adusese aminte de ea, cum îi aparținuse, cum jinduise după ea ! Dar trebuie să-și ia rămas-bun și de la dealuri, de la soare, de la cerul albastru cu norii săi albi, adio copaci și păduri, adio drumeție, adio ceasurile zilei și anotimpuri ale anului. Poate că Marie mai șade trează și acum, biata Marie, cu ochii ei buni, drăgăstoși și cu mersul ei șchiopătat, șade și așteaptă, adoarme în bucătărie și se trezește din nou și nici un Goldmund nu mai vine acasă.

Ah, și hîrtia și condeiful de desenat și nădejdea tuturor chipurilor pe care mai voise să le făurească ! S-au dus, s-au dus ! Și nădejdea într-o revedere cu Narziss, cu dragul său apostol Johannes, și la ea era nevoit să renunțe.

Și trebuia să-și ia bun-rămas de la propriile sale mîini, de la propriii săi ochi, de la foame și sete, mîncare și băutură, de la dragoste, de la cîntecul din

lăută, de la somn și trezire, de la totul. Mîine va zbură o pasăre prin văzduh și Goldmund nu o va mai vedea. O fată va cînta în fereastră și el nu o va mai auzi cîntînd, rîul va curge și vor înota, muți, peștii cei întunecoși, se va isca un vînt și va mătura gheața de frunzișul gălbejit, va străluci soarele și cerul înstelat, spre tăpșanele de joc se vor îndrepta oamenii tineri, se va așterne primul omăt peste munții îndepărtați — și totul va continua, toți copacii își vor așeza umbra alături, toți oamenii vor privi veseli sau triști, din ochii vii, cîinii vor lătra, vacile vor mugi în grajdurile satelor și totul se va petrece fără dînsul, nimic nu-i va mai aparține, va fi smuls de lîngă toate.

Adulmecă mirosul matinal al cîmpului, gustă vinul nou, dulce și alunele tari, prin inima lui frămîntată zbură o amintire, un reflex luminos al întregii lumi pitorești, cufundîndu-se și luîndu-și bun-rămas mai străluci o dată, prin simțurile sale, toată viața cea frumoasă și zăpăcită și el se chirce de durerea ce izbucni dintr-însul și simți cum curge lacrimă după lacrimă din ochii săi. Hohotînd se lăsă în voia valului, violent îi curseră lacrimile, se lăsă, prăbușindu-se, în voia unei nesfîrșite dureri. O, voi văi și munți păduroși, voi pîraie în crînguri de arini, voi fetelor, voi seri cu lună pe poduri, o, tu, frumoasă, radioasă lume a imaginilor, cum să te las! Plîngînd zăcea peste masă, ca un copil fără de alinare. Din năpasta care-i cuprinse inima se înălță un oftat, un bocet de implorare: „O, mamă, o, mamă!”

Și cînd rosti numele de vrajă, din adîncurile amintirilor sale îi răspunse o imagine, imaginea mamei. Nu era figura mamei din gîndurile și visele sale de artist, era imaginea propriei sale mame, frumoasă și vie, cum nu o mai văzuse din vremea mînistirii. Ei i se jeluia, ei i se plîngea despre această

insuportabilă suferință a imperativului de a muri, ei i se preda, ei îi dăruia pădurea, soarele, ochii, mâinile, ei îi dădea îndărăt toată ființa și viața lui, le așeza în mâinile materne.

Adormi în toiul lacrimilor ; matern îl învăluiră epuizarea și somnul. Dormi un ceas sau două, și evadă din jale.

Cînd se trezi, simțea dureri intense. Încheieturile legate ale mâinilor îl ardeau neplăcut, dureri sfișietoare îi înjunghiau spatele și grumazul. Se îndreptă, cu caznă, își reveni și-și dădu din nou seama de situația în care se afla. De jur-împrejurul său era beznă desăvîrșită, nu știa cîtă vreme dormise, nu știa cîte ceasuri îi mai rămîneau de trăit. Poate chiar în clipa următoare vor veni, și-l vor lua, spre a-l duce la moarte. Își aduse apoi aminte că i se promisese un preot. Nu credea că rugăciunile acestuia îi vor putea fi de mare folos. Nu-și dădea seama dacă pînă și completa deslegare și iertare de păcate l-ar mai putea duce în ceruri. Nu știa dacă există un cer și un Dumnezeu-tată, și o judecată, și o eternitate. În privința acestor lucruri, pierduse de multă vreme orice fel de certitudine.

Dar fie că exista o veșnicie, fie că nu, el nu o dorea, nu rîvnea la nimic, decît la această viață de aici, nesigură și trecătoare, la această respirație, la această sălășluire în propria sa piele, nu voia nimic decît să trăiască. Turbînd de minie se ridică, se împletici clătînîndu-se prin întuneric, pînă la zid, se rezemă drept de perete și începu să se gîndească. Trebuie totuși să existe o scăpare ! Poate că scăparea este preotul, poate că va putea fi convins de nevinovăția lui și va pune o vorbă bună pentru el sau îl va ajuta să obțină un răgaz sau să fugă ? Se cufundă pătimaș în aceste gînduri, iarăși și iarăși. Și chiar dacă nu se alegea nimic, tot nu voia să renunțe,

jocul încă nu putea fi pierdut. Va încerca deci, întâi, să-l câştige pe preot, îşi va da cea mai mare silinţă pentru a-l ferma, a-l încălzi, a-l convinge, a-l flata. Preotul era singura carte bună din jocul său, toate posibilităţile celelalte erau numai vise. Totuşi puteau exista întâmplări şi potriviri, călăul putea păţi ceva, sau funia spinzurătorii se putea rupe, se putea ivi o posibilitate de evadare, de neprevăzut. În orice caz, Goldmund refuza să moară; zadarnic încercase să îngăduie pătrunderea acestui gând în fiinţa lui şi să-l absoarbă, nu izbutise. Se va apăra şi va lupta până la marginile posibilului, îi va pune piedică paznicului, îi va da brînci călăului, îşi va apăra viaţa pînă la ultima clipă, cu ultimul strop de sînge. Oh, de l-ar putea convinge pe popă să-i dezlege mîinile! Cu asta ar câştiga nesfîrşit de mult.

Între timp încercă, neţinînd seamă de dureri, să roadă cu dinţii frînghiile. Cu furioasă încordare izbuti, după o vreme teribil de lungă, să le mai slăbească, cel puţin aşa i se părea. Stătea gîfîind în noaptea temniţei sale, braţele şi mîinile umflate îl dureau grozav. Cînd îşi recîştigă răsuflarea, se strecură pipăind, de-a lungul peretelui, tot mai departe, cercetă pas cu pas zidul umed al pivniţei, în căutarea unei muchii profilate. Îşi aduse aminte de scările pe care se împleticise, cînd pătrunsese în beci. Le caută şi le găsi, îngenunchie şi încercă să frece frînghia de una din muchiile de piatră ale scărilor. Mergea greu, în locul frînghiei nimerea în piatră tot încheietura mîinii, îl durea ca focul, simţea cum curge sîngele. Dar nu slăbi. Cînd, printre uşă şi prag, se iscă o dungă jalnică de lumină matinală, cenuşie, izbutise. Frînghia era ruptă, o putea desface, avea mîinile libere. După aceea însă, abia izbuti să-şi mişte un deget, avea mîinile umflate şi amorţite şi braţele înţepenite pînă sus, la umeri. Fu nevoit să le

miște de multe ori, le sili la mișcare, pentru ca singele să le străbată iarăși. Căci acum avea un plan care i se părea potrivit.

Dacă n-ar izbuti să-l convingă pe popă să-l ajute, atunci va fi nevoit, dacă va fi lăsat singur cu omul, chiar și numai un răstimp cât de scurt, să-l omoare, cu unul din scaune, de pildă. De sugrumat nu-l putea sugruma, nu avea destulă putere în mâini și în brațe. Va să zică, îl va izbi cu scaunul în cap, va îmbrăca repede straietele preoțești și va scăpa în ele! Până ce ceilalți îl vor găsi pe cel omorât, el va ieși din castel și apoi va fugi, va fugi! Marie îl va primi în casă și îl va ascunde. Trebuie să încerce. Mai există o posibilitate.

Niciodată în viața lui Goldmund nu pîndise mișcarea zorilor astfel, niciodată nu o așteptase, nu o dorise, nu se temuse de ea, ca în ceasul acesta. Tremurînd de încordare și de hotărîre, urmări cu ochi de vînător cum plătîndă dungă de lumină de sub ușă devenea, încetul cu încetul, mai luminoasă. Se întoarse la masă și se chinui să șadă astfel pe taburet, cu mâinile între genunchi, încît lipsa frînghiilor să nu poată fi observată de la bun început. De cînd mîinile sale erau libere, nu mai credea că va muri. Era hotărît să scape, chiar dacă toată lumea s-ar sparge în cioburi cu prilejul acesta. Era hotărît să trăiască, fie ce-o fi, cu orice preț. Nările îi tremurau de dorința de libertate și de viață. Și, cine știe, poate că-i va veni în ajutor cineva din afară? Agnes era femeie și puterea ei nu era prea mare, poate îi lipsea și curajul. Dar ea îl iubea, poate totuși putea întreprinde ceva. Poate că afară dădea tircoale camerista Berta și mai exista și un rîndaș de cai, despre care ea îi spusese că avea încredere în el... Și dacă nu apare nimeni și nu i se va da nici un semn, își va pune planul în aplicare. Dacă dă greș, îi

omoară pe paznici cu scaunul, doi sau trei sau cîți vor fi. De un avantaj era sigur : ochii săi se obișnuiseră cu încăperea întunecoasă, acum recunoștea toate formele și dimensiunile, în vreme ce ceilalți vor fi la început orbiți de beznă.

Ședea febril, chircit, la masă, cumpănind exact ce avea de spus preotului, ca să-i cîștige bună-voința, căci cu asta trebuia să înceapă. Totodată observă cu lăcomie cum în crăpătura ușii lumina creștea încet. Clipa de care, cu ceasuri în urmă, se temuse cumplit, o rîvnea acum cu toată intensitatea, abia mai era în stare să o aștepte ; nu mai putea suporta multă vreme încordarea teribilă. Puterile sale, atenția, hotărîrea și vigilența sa trebuiau, de asemenea, să scadă treptat. Paznicul și preotul trebuiau să vină curînd, cîta vreme această stare de încordată pregătire, această concentrare a voinței de a se salva, mai erau la culme.

În sfîrșit lumea de afară se trezi, în sfîrșit se apropia dușmanul. Pe pietrele curții răsunară pași, se introduse cheia în broască, fu răsucită, după îndelungata tăcere de moarte fiecare dintre zgomotele acesteia răsună ca un tunet.

Ușa cea grea se deschise încet, se deschise puțin și scîrții din balamale. Intră un preot, fără însoțitor, fără paznic. Veni singur, purtînd un sfeșnic cu două lumînări. Iată că toate se petreceau totuși altminteri decît își închipuise prizonierul.

Și cît de straniu și de emoționant : preotul care intrase, în urmă căruia mîini nevăzuse împinseseră iarăși ușa la loc, purta straiele ordinului mînaștirii din Mariabronn, ținuta binecunoscută, de acasă, cum o purtase odinioară abatele Daniel, pater Anselmus, pater Martin !

Vederea ei îi cutremură, miraculos, inima, fu nevoit să-și întoarcă ochii. Apariția acestor straie ale

mînăstirii putea fi de bun augur, putea fi și un semn bun. Dar poate că nu exista, totuși, altă cale de ieșire decît omorul. Își încleștă dinții. I-ar veni foarte greu să-l omoare pe acest frate de ordin.

CAPITOLUL XVII

— *Laudetur Jesus Cristus* — zise părintele și așeză sfeșnicul pe masă. Goldmund murmură răspunsul, ținîndu-și privirea ațintită în jos.

Preotul stătu locului în așteptare și tăcu, pînă ce Goldmund își ridică ochii, iscoditor, spre omul din fața lui.

Omul acesta, văzu spre tulburarea lui, nu purta numai hainele părinților de la Mariabronn, ci și însemnele demnității de abate. I se uită deci abatelui drept în față. Avea o față slabă, tăiată dur, cu buze foarte subțiri. Era o față pe care o cunoștea. Ca vrăjit se uită Goldmund la fața aceasta, care părea modelată în întregime numai de spirit și de voință. Cu mînă nesigură apucă sfeșnicul, îl ridică și-l apropiă de fața cea străină, pentru a-i putea vedea ochii. Îi văzu și sfeșnicul îi tremură în mînă cînd îl așeză la loc.

— Narziss ! șopti el, abia imperceptibil. De jur împrejur totul începu să se învîrtească.

— Da, Goldmund, cîndva fusesem Narziss, dar e foarte mult de cînd nu mai port numele acesta, probabil că am și uitat. De la hirotonisire mă cheamă Johannes.

Goldmund era cutremurat pînă în adîncurile inimii. Lumea întreagă se schimbase dintr-odată, iar prăbu-

șirea bruscă a încordării sale supraomenești amenința să-l sufocă, tremura, și, în urma amețelii, își simțea capul gol ca o bășică, iar stomacul i se contracta. Ochii îi ardeau, un hohot de plîns îi tot dădea ghes. A izbucni în hohote, a se prăbuși în lacrimi, în leșin — după asta jinduia, în această clipă, toată ființa lui.

Dar din adîncurile amintirilor sale de tinerețe, evocate de vederea lui Narziss, se înălța un semnal: cîndva, ca băiat, plînsese și-și lăsase frîu liber lacrimilor în fața acestui chip sever, frumos, în fața acestor ochi întunecoși, atotștiutori. Nu trebuia să mai repete întîmplarea. Iată că acum, în clipa cea mai ciudată a existenței sale, Narziss reapare în viața lui ca o stafie, probabil pentru a-l salva — și tocmai acum să izbucnească iarăși în plîns sau să leșine? Nu, nu, nu! se ținu tare. Își îmblînzi inima, își stăpîni stomacul, își izgoni amețeala din cap. Nu avea voie să vădească slăbiciune.

Cu vocea meșteșugit stăpînită, reuși să spună:

— Trebuie să-mi îngădui să te numesc mai departe Narziss.

— Numește-mă cum vrei tu, dragul meu! Dar nu vrei să-mi dai mîna?

Goldmund se stăpîni din nou. Pe un ton băiețos-încăpățînat și ușor batjocoritor, exact cum vorbise uneori pe vremea cînd era școlar, răspunse rece și cam blazat:

— Iartă-mă, Narziss! Văd că tu ai devenit abate. Eu însă tot un vagabond am rămas. Și afară de asta, discuția noastră, oricît de binevenită îmi este, nu va putea, din păcate, ține prea mult. Căci iată, Narziss, sînt osîndit la spînzurătoare și într-un ceas, sau poate mai repede, voi fi spînzurat. Ți-o spun numai ca să știi cum stau lucrurile.

Fața lui Narziss rămase impasibilă. Nota aceasta ușor băiețoasă, lăudăroasă în atitudinea prietenului,

îl amuza grozav și-l mișca totodată. Dar mîndria din dosul ei, care-i interzicea lui Goldmund să-i cadă, plîngînd, la piept, o înțelegea și o încuviința din adîncul sufletului. Într-adevăr, și el își închipuise revederea altminteri, dar acum era cu desăvîrșire de acord cu această comedioară. Cu nimic nu s-ar fi putut strecura Goldmund mai repede la loc, în inima lui.

— Ei da, zise el, făcînd de asemenea pe nepăsătorul, de altfel, în privința spînzuratului te pot liniști. Ești grațiat. Am misiunea de a-ți comunica asta și de a te lua cu mine. Căci aici în oraș, nu mai ai voie să zăbovești. Vom avea deci timp destul să ne povestim amintirile. Vrei să-mi dai, în sfîrșit, mîna ?

Își dădură mîinile, și le ținură vreme îndelungată, și le strînseră și se simțiră adînc mișcați, dar în vorbele pe care le schimbă asprimea aparentă și comedia mai stăruia o bună bucată de vreme.

— Bine, Narziss, vom părăsi deci acest adăpost prea puțin onorabil și am să mă alătur ție. Te întorci la Mariabronn ? Da ? Foarte frumos. Și cum ? Călare ? Excelent. Va fi deci nevoie de un cal și pentru mine.

— Îl vom primi, *amice*, și chiar peste două ceasuri pornim la drum. Oh, dar ce mîini ai ! Pentru Dumnezeu, sînt complet strivite și umflate, și pline de sînge ! O, Goldmund, ce ți-au făcut ?

— Să nu mai vorbim de asta, Narziss. Singur mi-am adus mîinile în halul acesta. Fusesem legat și a trebuit să mă eliberez. Și n-a fost ușor. De altfel ai fost destul de curajos că ai intrat la mine, așa, fără nici un însoțitor.

— De ce curajos ? Doar nu era nici o primejdie...

— O, numai primejdia neînsemnată să fii omorît de mine. Căci așa mi-am făcut socotelile. Mi se spu-

sese că vine un preot. L-aș fi omorât și aș fi fugit în hainele lui. Planul era bun.

— Va să zică nu voiai să mori ? Voiai să te aperi de moarte ?

— Bineînțeles că voiam. Ei bine, nu puteam bănuî, firește, că preotul vei fi tocmai tu.

— Oricum, zise Narziss șovăind, a fost un plan destul de urât. Ai fi putut într-adevăr omorî un preot, care venea la tine în calitate de confesor ?

— Pe tine nu, Narziss, firește că nu, și poate că nici pe altul dintre părinții tăi, dacă purta rasa de la Mariabronn. Dar pe un alt preot, o da, nu te îndoi.

Dintr-o dată glasul său deveni trist și sumbru.

— N-ar fi fost primul om pe care l-am omorât.

Tăcură. Amîndoi avură un sentiment de penibilă stînjeneală.

— Despre lucrurile acestea, zise Narziss cu glas rece, vom avea prilejul să vorbim mai tîrziu. Odată, dacă vei vrea, vei putea să mi te mărturisești. Sau îmi vei putea povesti altminteri viața ta. Și eu îți voi povesti cîte ceva. Mă bucur dinainte. Vrei să mergem ?

— Încă o clipă, Narziss ! Mi-am adus aminte de ceva, și anume că odată ți-am mai spus Johannes.

— Nu te înțeleg.

— Nu, firește că nu. Că doar nu știi încă nimic. Faptul s-a petrecut cu mulți ani în urmă, cînd ți-am dat eu numele de Johannes, nume pe care ai să-l porți totdeauna. Căci mai de mult am fost sculptor și cioplitor în lemn și am de gînd să reîncep. Și cea mai bună statuie pe care am cioplit-o pe vremea aceea, în lemn, un tînar în mărime naturală, e imaginea ta, dar nu l-am numit Narziss, ci Johannes. Este apostolul Johannes sub cruce.

Se sculă și porni spre ușă.

— Va să zică te-ai mai gîndit la mine ? întrebă Narziss încet.

Tot atît de încet răspunse Goldmund :

— O da, Narziss, m-am gîndit mereu la tine. Mereu.

Cu violență izbi în lături ușa grea, dimineata palidă privi înăuntru, în hrubă. Nu mai vorbiră nimic. Narziss îl luă cu el, în odaia lui de musafir. Un călugăr tînăr, însoțitorul său, pregătea bagajul pentru drum. Goldmund primi de mîncare, mîinile îi fură spălate și bandajate ușor. Curînd se aduseră caii.

Cînd încălecară, Goldmund zise :

— Mai am o rugămintă. Să apucăm pe drumul care duce prin tîrgul de pește, trebuie să mai orînduiesc acolo ceva.

Porniră călare și Goldmund își plimbă privirea de-a lungul tuturor ferestrelor castelului, nădăjduind s-o mai zărească pe Agnes la una din ele. Dar n-o mai zări. Trecură călare prin tîrgul de pește, Marie fusese foarte îngrijorată din pricina lui. Își luă rămas-bun de la ea și de la părinții ei, le mulțumi de o mie de ori, promise să mai revină cîndva și plecă. Marie rămase locului, sub bolta porții, pînă ce călăreții se pierdură din vedere. Apoi șchiopătă încet, înapoi, spre casă.

Călăriră cîteși patru : Narziss, Goldmund, călugărul cel tînăr și un rîndaș de cai, înarmat.

— Îți mai aduci aminte de căluțul meu, Bless, întrebă Goldmund, care se afla în grajdul vostru, de la mînăstire ?

— Desigur. Acum n-ai să-l mai afli și, bineînțeles, nici nu te-ai aștepta la asta. Sînt vreo șapte sau opt ani de cînd am fost nevoiți să ne despărțim de el.

— Și-ți mai aduci aminte !

— O, da, îmi aduc aminte.

Goldmund nu se întristă de moartea lui Bless, căluțul său. Era bucuros că Narziss cunoștea atât de precis soarta lui Bless, el care niciodată nu se ocupa de animale și, fără îndoială, niciodată nu deosebise după nume un cal al mînăstirii de altul. Faptul acesta îl încîntă.

— Ai să rîzi de mine, începu el din nou, că prima ființă din mînăstirea voastră, de care am întrebat, a fost bietul căluț. N-a fost frumos din partea mea. De fapt, voisem să te întreb despre cu totul altceva, în primul rînd despre abatele nostru, Daniel. Dar mi-am închipuit că e mort, tu doar ești urmașul lui. Și am vrut să evit dintru început să vorbim numai de morți. În clipa de față nu sînt pus a vorbi despre moarte, din pricina nopții trecute și din pricina ciumei, am văzut mult prea multe din ravagiile ei. Dar cum am ajuns la subiect, și o dată tot trebuie să vorbim despre acestea, spune-mi, cînd și cum a murit abatele Daniel, l-am respectat foarte mult. Și mai spune-mi dacă pater Anselmus și pater Martin mai sînt în viață. Sînt pregătit pentru toate. Dar cum ciuma te-a cruțat cel puțin pe tine, sînt mulțumit. Deși n-am crezut niciodată că ai fi putut muri, am crezut cu tărie în revederea noastră. Dar credința poate înșela, asta din păcate am putut constata cu prisosință. Nici pe maestrul meu Niklaus, sculptorul, nu mi-l puteam închipui mort, am crezut cu toată tăria că o să-l regăsesc și o să lucrez din nou cu el. Și totuși, pînă ce am sosit, murise.

— E ușor de relatat, zise Narziss. Abatele Daniel a murit acum vreo opt ani, fără a fi bolnav și fără a avea dureri. Eu nu sînt urmașul lui, sînt abia de un an abate. Urmașul a fost pater Martin, cîndva directorul școlii noastre, a murit anul trecut, nici nu împlinise încă șaptezeci de ani. Și nici pater Anselmus nu mai există. Te-a iubit mult, de multe ori te-a po-

menit. În ultimul timp nu mai putea umbla de loc și s-a chinuit cumplit, căci nu se mai putea urni ; a murit de dropică. Da, ciuma a bîntuit și la noi, au murit mulți. Să nu mai vorbim de ea ! Mai ai și alte întrebări ?

— Desigur, multe. Mai presus de toate cum ai ajuns aici, în reședința episcopală și la locotenentul imperial ?

— E o poveste lungă și te-ar plictisi, e vorba de politică. Contele e unul din favoriții împăratului și, în anumite probleme, împuternicitul său, și, în clipa de față, între împărat și ordinul nostru există unele neînțelegeri care trebuie aplanate. Ordinul m-a detașat într-o delegație, care urma să trateze cu contele. Succesul a fost neînsemnat.

Tăcu, și Goldmund nu întrebă mai departe. Nici nu trebuia să afle că ieri seara, cînd Narziss îi ceru contelui viața lui Goldmund, ea a trebuit plătită cu unele concesii față de neînduplecatul locotenent imperial.

Călăriră ; curînd Goldmund se simți obosit și numai cu caznă se mai menținea în șea.

După vreme îndelungată, Narziss îl întrebă :

— Este adevărat că ai fost prins pentru hoție ? Contele susținea că te-ai strecurat în castel, chiar în incinta interioară și că ai furat.

Goldmund rîse :

— Ei bine, părea într-adevăr că sînt hoț. De fapt însă aveam întîlnire cu amanta contelui ; a știut fără îndoială și asta. Și chiar mă uimește că mi-a dat drumul.

— Ei bine, a fost dispus să stea de vorbă.

Nu izbutiră să parcurgă distanța prevăzută pentru ziua aceea. Goldmund era prea epuizat, mîinile lui nu mai puteau ține hățurile. Se încartiruiră într-un sat ; fu culcat într-un pat, avu puțină febră, așa că

mai rămase și a doua zi culcat. Apoi se simți din nou în stare să călărească mai departe. Și când, după scurtă vreme, mâinile sale se vindecară, începu să-i placă drumul acesta călare. Nu mai călărise de mult ! Învie, redeveni tânăr și vioi, se întrecu pe multe porțiuni de drum cu rîndașul și în ceasurile vesele îl asaltă pe prietenul său Narziss, cu o sută de întrebări nerăbdătoare. Calm, dar totuși bucuros acceptă Narziss ; era din nou vrăjit de Goldmund, îi plăceau întrebările sale violente, copilăroase, pline de nemărginită încredere în spiritul și înțelepciunea prietenului.

— O întrebare, Narziss : ați ars și voi, vreodată, evrei ?

— Să ardem evrei ? Cum am putea ? Doar la noi nu există evrei.

— Așa-i. Dar spune : ai fi în stare să arzi evrei ? Poți închipui drept posibil un asemenea caz ?

— Nu, de ce aș face-o ? Mă socotești un fanatic ?

— Înțelege-mă, Narziss ! Vreau să spun : îți poți închipui ca, într-un caz oarecare, să dai ordin ca niște evrei să fie omorîți sau, cel puțin, ți-ai da încuviințarea ? Că doar atîția prinți, atîția primari, episcopi și alți demnitari au dat asemenea porunci.

— Nu aș da un astfel de ordin. În schimb, îmi pot închipui o situație în care aș fi nevoit să privesc și să rabd o asemenea cruzime.

— Ai răbda-o, deci ?

— Desigur, dacă nu mi-ar fi dată puterea s-o împiedic... Probabil că ai văzut odată cum au fost arși niște evrei, nu-i așa, Goldmund ?

— Ah, da.

— Ei, și ai împiedicat o asemenea faptă ?... Nu... Vezi ?

Goldmund povesti amănunțit istoria Rebekkăi, se încălzi între timp și deveni pătimaș.

— Ei, încheie el violent, ce fel de lume mai e și asta, în care sîntem nevoiți să trăim? Nu este un ad? Nu este revoltătoare și hidoasă?

— Desigur. Dar așa este lumea.

— Așa! strigă Goldmund, supărat. Și de cîte ori ni-ai afirmat odinioară că lumea este divină, că e o armonie de cercuri în centrul cărora tronează creatorul și că ceea ce există este bun, și așa mai departe. Spuneai că stă scris în Aristot sau în sfîntul Toma. Sînt foarte dornic să aud cum explici tu această contradicție.

Narziss rîse.

— Memoria ta e uimitoare, și totuși te-a cam înșelat. L-am venerat întotdeauna pe Creator, ca fiind desăvîrșit, dar niciodată creația. Nu am negat niciodată răul din lume. Că viața de pe pămînt ar fi armonioasă și dreaptă, și că omul ar fi bun, asta nu, dragul meu, asta încă n-a susținut niciodată un gînditor adevărat. În schimb plăsmuirile și năzuințele inimii ome-nești sînt reale, stă scris răspicat în *Sfînta Scriptură* și ni se confirmă zi de zi.

— Foarte bine. Acuma, în sfîrșit, văd cum înțelegeți voi, cărturarii, lucrurile acestea. Va să zică omul este rău și viața de pe pămînt e plină de ticăloșii și de porcării, cu asta sînteți de acord. Dar undeva, în dos, dincolo de toate acestea, în gîndurile și manualele voastre, există dreptatea și perfecțiunea. Sînt prezente, se pot dovedi, numai că nu se face uz de ele.

— Ai adunat multă ură împotriva noastră, a teologilor, dragă prietene! Dar tot nu ai devenit încă un cugetător, le zăpăcești pe toate. Va trebui să mai înveți cîte ceva. Dar ~~de~~ ce spui că nu facem uz de ideea de dreptate? În fiecare zi și la fiecare oră o facem. Eu, de exemplu, sînt ~~abate~~ și am ~~de~~ condus o mînăstire și în această mînăstire lucrurile se petrec tot atît

de puțin desăvârșit și tot atît de puțin fără prihană, precum și în lumea din afară. Și totuși opunem păcatului original, în permanență, ideea dreptății și căutăm să ne măsurăm viața noastră imperfectă cu măsura ei și încercăm să corijăm răul și să așezăm viața noastră într-un raport constant cu Dumnezeu.

— Ah, da, Narziss. Doar nu vorbesc despre tine, și nici nu vreau să spun că n-ai fi bun abate. Dar mă gîndesc la Rebekka, la evreii arși, la gropile comune, la marea moarte, la străzile și odăile în care zăceau, duhnind, cadavrele ciurmaților, la toată această pustietate, la copiii rătăciți, rămași de pripas, singuri, la ciîinii de pază, morți de foame în lanț, în ogrăzi — și dacă mă gîndesc la toate acestea și văd în față aceste imagini, mă doare inima și parcă mi se pare că mamele noastre ne-au născut pentru o lume disperat de crudă și de diabolică și ar fi fost mai bine dacă nu ne nășteau și că Dumnezeu nu ar fi trebuit să făurească această lume teribilă și Mîntuitorul nu ar fi trebuit să se lase crucificat fără rost, pentru dînsa.

Prietenos încuviință Narziss spusele prietenului.

— Ai dreptate întru toate, zise el cu căldură, rostește totul cu glas tare, spune-mi totul. Într-o privință te înșeli cu siguranță : socotești că ceea ce rostești aici sînt gînduri. Dar sînt sentimente ! Sînt sentimentele unui om căruia îi dă de furcă oroarea existenței. Ei bine, nu uita ca acestor sentimente triste și deznădăjduite li se opun cu totul altele ! Dacă te simți bine pe calul tău și călărești prin împrejurimi frumoase sau dacă, destul de ușuratec, te strecoari seara în castel, ca să curtezi amanta contelui, lumea arată pentru tine cu totul altfel și toate casele ciumate și toți evreii arși nu te mai pot împiedica să-ți cauți plăcerile. Nu-i așa ?

— Desigur, așa e. Tocmai pentru că lumea e atît de plină de moarte și de groază, caut mereu să-mi

consolez inima și să culeg florile frumoase, care cresc în mijlocul acestui iad. Găsesc plăcerea și pentru un ceas uit oroarea. Dar datorită acestui lucru ea nu există mai puțin.

— Ai formulat-o foarte bine. Va să zică te descoperi trăind împrejmuț de moarte și de groază, de aceea evadezi în plăcere. Dar plăcerea e fără durată, te leapădă din nou în deșert.

— Da, așa este.

— Așa pătesc cei mai mulți dintre oameni, numai că puțini sînt cei ce simt cu tăria și intensitatea ta, și puțini sînt cei ce simt nevoia de a deveni conștienți de aceste sentimente. Dar spune-mi totuși : afară de acest du-te, vino, disperat, între plăcere și groază, afară de această legănare între voluptatea vieții și sentimentul morții — dincolo de ea, nu ai încercat nici o cale ?

— Ba da, firește. Am încercat calea artei. Ți-am mai spus doar că, printre altele, am devenit și artist. Într-o zi, să fi fost vreo trei ani de cînd mă aflu în lumea largă, și mai tot timpul pe drumuri, am găsit într-o mînaștire o Maică a Domnului, de lemn, atît de frumoasă și vederea ei m-a mișcat atît de mult, încît am întrebat și l-am căutat pe maestrul care a cioplit-o. L-am găsit, era un maestru vestit ; am devenit învățăcelul lui și am lucrat cîțiva ani la el.

— Mai tîrziu îmi vei povesti mai multe despre asta. Dar ce anume ți-a adus și ți-a însemnat arta ?

— Depășirea efemerului. Vedeam că din toată sminteala și din tot dansul macabru al vieții omenești, ceva rămîne în urmă și supraviețuiește : operele de artă. Se trec și ele, probabil, cîndva, ard sau se strică sau sînt distruse. Dar, oricum, supraviețuiesc multor vieți omenești și alcătuiesc, dincolo de clipă, un imperiu tăcut al imaginilor și lucrurilor sfinte. A cola-

bora la făurirea acestuia mi se pare că-i bine și alinător, căci constituie aproape o eternizare a ceea ce este trecător.

— Îmi place foarte mult ce-mi spui, Goldmund. Sper că vei mai făuri multe opere frumoase, am încredere în puterea ta și sper că vei fi multă vreme oaspetele meu la Mariabronn și-mi vei îngădui să-ți amenajez un atelier ; minăstirea noastră de mult timp nu a mai avut un artist. Dar cred că nu ți-ai epuizat definiția a ceea ce este miraculos în artă. Cred că arta nu se reduce la aceea că prin piatră, lemn și culori, ceva existent dar muritor, este smuls morții și transformat în ceva durabil. Am văzut multe opere de artă, mulți sfinți și multe Madone, despre care nu cred că ar fi simple reprezentări fidele ale unui om singuratec, care a trăit cândva aievea, și ale cărui forme sau culori au fost conservate de artist.

— Aici ai dreptate, strigă Goldmund cu violență, nici nu aș fi crezut că pricepi atât de bine arta ! Imaginea originară a unei opere de artă izbutite nu este o figură reală, vie, deși o astfel de figură poate constitui imboldul pentru făurirea ei. Imaginea originară nu este sînge și carne, ci spirit. Este o imagine, a cărei patrie se află în sufletul artistului. Și în mine, Narziss, există, vii, asemenea imagini, pe care sper să le reprezint cândva și să ți le arăt.

— Cît e de frumos ! Și acuma, dragul meu, fără să știi, te-ai aventurat în miezul filozofiei și ai rostit tare unul din secretele ei.

— Rîzi de mine.

— O, nu. Ai vorbit despre „imaginile originare“, va să zică despre imagini care nu există aievea nicăieri, decît în spiritul creator, care pot fi însă înfăptuite și făcute vizibile, în materie. Mult înainte ca o figură artistică să devină vizibilă și să dobîndească realitate,

ea este prezentă, ca imagine originară este exact, dar exact ceea ce vechii filozofi numesc o „idee“.

— Da, sună destul de veridic.

— Ei, și declarându-te pentru idei și pentru imagini originare, treci în lumea spirituală, în lumea noastră, a filozofilor, și admiți că în mijlocul acestui confuz și dureros cîmp de bătălie al vieții, în mijlocul acestui dans al morții, al existenței trupești, lipsită de sfîrșit și de sens, spiritul creator este prezent. Uite, acestui spirit din tine m-am adresat întotdeauna, de cînd ai venit, ca băiat, la mine. La tine spiritul acesta nu este al unui cugetător, ci cel al unui artist. Dar este spirit, și el va fi cel ce-ți va arăta ieșirea din haosul sumbru al lumii simțurilor, din veșnica oscilare între voluptate și disperare. Ah, dragul meu, sînt fericit că te-am auzit rostind această mărturisire. Am așteptat-o încă de atunci, de cînd l-ai părăsit pe dascălul tău Narziss și ai găsit curajul să fii tu însuși. Acum putem fi din nou prieteni.

În ceasul acesta, lui Goldmund i se păru că viața lui dobîndește un sens, de parcă ar fi privit-o de sus, și i-ar deosebi limpede cele trei trepte : dependența de Narziss și desprinderea de el — vremea libertății și a pribegiei — și întoarcerea, revenirea la el însuși, începutul maturității și al roadelor.

Viziunea se pierdu iarăși. Dar găsisese acum acel raport cu Narziss, care i se cuvenea, nu mai era un raport de dependență, ci unul de libertate și de reciprocitate. Acum putea fi, fără a se umili, musafir al spiritului său superior, deoarece celălalt recunoscuse în el egalul său, creatorul. A i se revela, a-i înfățișa lumea lui lăuntrică prin opere, prin imagini create de el, iată dorința care-l încînta cu anticipație în timpul acestei călătorii, sporită mereu de nerăbdare. Cîteodată îl cuprindeau însă și îndoielile.

— Narziss, îl preveni el, mă tem de fapt că nu știi pe cine aduci cu tine în mînăstire. Nu sînt călugăr și nici nu am de gînd să devin. CunosC cele trei mari legăminte, și cu sărăcia sînt bucuros de acord, dar nu iubesc nici castitatea, nici subordinațiunea ; virtuțile acestea nu mi se par a fi prea bărbătești. Iar din cuvioșie, n-a rămas nici urmă în mine, de ani întregi nu m-am mai confesat și nici nu m-am rugat și nici nu m-am împărtășit.

Narziss rămase calm.

— Pari a fi devenit un păgîn. Dar de asta nu mă tem. Nu te mai mîndri cu nenumăratele tale păcate. Ai dus obișnuita viață lumească, ai păzit porcii asemenea fiului rătăcitor, nu mai știi ce este lege și ordine. Fără îndoială că ai deveni un călugăr deplorabil. Dar eu de fapt nici nu te invit să intri în ordin ; te invit doar să fii musafirul nostru și să-ți aranjezi la noi un atelier. Și încă ceva : nu uita că pe atunci, în anii noștri de tinerețe, eu am fost cel care te-am trezit și te-am lăsat să pleci, afară, în viața lumească. Nu ești singurul răspunzător că ai devenit bun sau rău, după tine însuși mai port și eu răspunderea. Vreau să văd ce ai putut deveni ; îmi vei arăta prin grai, prin viață, prin operele tale. Dacă-mi vei arăta ce poți deveni și dacă și atunci aș găsi, cumva, că lăcașul nostru nu este un loc potrivit pentru tine, voi fi primul care te va ruga să-l părăsești din nou.

Goldmund se simțea de fiecare dată cuprins de admirație cînd prietenul său vorbea astfel, cînd se comporta ca un abate ce se afla, cu această siguranță calmă și nuanță de batjocură la adresa oamenilor de lume și a vieții lumești, pentru că atunci îi era vizibil ceea ce devenise Narziss : un bărbat. Un bărbat al spiritului și al bisericii, e adevărat, cu mîini gingașe și față de erudit, dar un bărbat plin de siguranță și

curaj, un conducător, unul care purta răspunderi. Acest Narziss-bărbat nu mai era tînărul de odinioară, nici blîndul, reculesul apostol Johannes și pe acest nou Narziss, bărbat și cavaler, voia să-l reproducă cu mîinile sale. Multe statui îl așteptau : Narziss, abatele Daniel, pater Anselmus, maestrul Niklaus, frumoasa Rebekka, frumoasa Agnes și încă mulți alții, prieteni și dușmani, vii și morți. Nu, nu voia să devină frate de ordin, nici pios, nici învățat, voia să creeze opere : și gîndul că patria sa de odinioară, din tinerețe, va fi patria acestor opere, îl ferică.

Călăriră de-a curmezișul toamnei tîrzii, răcoroase, și într-o zi în care, de dimineață, copacii pleșuvi erau greu încărcăți de promoroacă, trecură călare prin niște împrejurimi întinse, vălurite cu porțiuni întregi de mlaștini roșcate, pustii, și liniile lanțurilor lungi ale dealurilor păreau ciudat de evocatoare și de cunoscute, și apoi ajunseră la o pădure înaltă, de frasini, la un pîrîu și la o șură veche, la vederea căreia inima lui Goldmund începu să doară de bucurii dar și de temeri ; recunoscuse dealurile peste care călărise, odinioară, cu frumoasa fiică de cavaler, Lydia, și cîmpul peste care cîndva, izgonit și adînc întristat, plecase spre depărtări, prin ninsoarea firavă. Apărură grupele de arini, și moara și castelul ; cu ciudată durere recunoscuse fereastra odăii în care scrisese și în care, pe atunci, în legendara vreme a tinereții, îl auzise pe cavaler povestindu-și pelerinajul și în care fusese apoi nevoit să-i corecteze latina sa deficitară. Intrară călare în curte, era unul din popasurile prevăzute ale călătoriei. Goldmund îl rugă pe abate să nu pomenească aici numele său și să-l lase să mănînce cu rîndașul, la masa servitorilor. Așa se și petrecu. Bătrînul cavaler nu mai exista, nici Lydia, doar unii dintre vînători

și servitori mai erau aceeași și în casă trăia și guverna, alături de soțul ei, o foarte frumoasă, mîndră și autoritară nobilă, Julie. Și acum mai era uluitor de frumoasă, foarte frumoasă, însă cam rea ; nici ea, nici servitorii nu-l recunoscuseră pe Goldmund. După gustare, în amurg, se strecură pînă la grădină, privi, peste gard, straturile pregătite pentru iarnă, se strecură la ușa grajdului, aruncă o privire spre caii dinăuntru. Dormi împreună cu rîndașul de cai, pe paie, și povara amintirilor apăsîndu-i pieptul, se trezi de multe ori. O, cît de fărîmitată și neroditoare zăcea în urma lui propria sa viață, bogată în imagini superbe, dar spartă în atîtea cioburi, atît de săracă în valoare, atît de săracă în iubire ! Dimineața, la pornire, își ridică privirea cu teamă spre fereastră, poate o mai putea zări o dată pe Julie. La fel își rotise privirea nu de mult, în curtea reședinței episcopale, străduindu-se să vadă dacă Agnes se va mai arăta. Dar ea nu veni și nici Julie nu se mai arătă. Din asemenea momente se alcătuia toată viața sa : despărțiri, plecări, fugi, uitări — mereu rămînea însingurat, cu mîinile goale și cu inima înghețată. Toată ziua îl apăsară gînduri, nu scoase nici un cuvînt, stătea sumbru cocoșat în șea... Narziss îl lăsa în voia lui.

Acum însă se apropiau de ținta lor și după cîteva zile și ajunseră. Puțin înainte ca turnul și acoperișurile mînăstirii să devină vizibile, trecură călare peste aceleași miriști pietroase, pe care el, o, cu cîtă vreme în urmă, căutase, cîndva, pojarniță pentru pater Anselmus, și fusese făcut bărbat de țiganca Lise. Trecură călare prin poarta de la Mariabronn și descălecară sub castanul italian. Cu duioșie atinse Goldmund trunchiul și se aplecă după una din cojile crăpate și țepoase, care erau presărate, brune și ofilite, pe pămînt.

În primele zile Goldmund locui chiar în mînăstire, într-una din chiliile pentru musafiri. Apoi, la cererea lui, i se făcu un lăcaș într-unul din acareturile care împrejmuiiau, ca pe o piață de tîrg, curtea întinsă, față-n față cu fierăria.

Revederea îl învăluia într-o vrajă atît de intensă, încît el însuși rămînea cîteodată uimit. Nimeni nu-l cunoștea, afară de abate, nimeni nu știa cine este ; oamenii de aici, frați și laici deopotrivă, trăiau într-o ordine riguroasă și erau ocupați, îl lăsau în pace. Dar îl cunoșteau copacii din curte, îl cunoșteau portalele și ferestrele, moara și roata de apă, dalele coridoarelor, tufele veștede de trandafir din *patio*, cuiburile de barză de pe hambarul de grîu și refectoriu. Din fiecare colț adia spre el parfumul trecutului său, al primei sale tinereți, dulce și emoționant, dragostea îl mîna să revadă totul, să reasculte toate sunetele, clopotul de vecernie și dangătul de sărbătoare, foșnetul întunecatului pîriu al morii, printre malurile sale înguste, acoperite cu mușchi, călcătura sandalelor pe dalele de piatră, sunetul legăturii de chei, cînd fratele' portar se ducea să închidă. Pe lîngă rigolele de piatră, în care se scurgea apa ploii de pe acoperișul refectoriului de laici, năpădeau și acum aceleași buruieni mici, pălăria cucului și limba oii, și bătrînul măr din grădina fierăriei mai avea și acum crengile la fel de răsucite, întinse pînă departe. Dar mai puternic decît orice îl mișca de fiecare dată micul clopot al școlii, cînd începea să bată și cînd, la ceasul de recreație, toți elevii mînăstirii dădeau buzna de-a valma, pe scări, în jos, și-n curte. Cît de tinere și de prostuțe și de frumoase erau chipurile lor de băiețandri — fusese

oare și el, într-adevăr, cîndva atît de tînăr, atît de neghiob, de frumos și de copilăros ?

Dar, pe lîngă această mînăstire binecunoscută, mai găsi și una aproape necunoscută, încă din primele zile i se înfățișă cu pregnanță și dobîndi din ce în ce mai multă însemnătate pentru el, îmbinîndu-se cu imaginea celei binecunoscute. Căci chiar dacă mînăstirii nu i se adăugase nimica nou, chiar dacă toate erau aidoma ca pe vremea cînd fusese elev și precum fuseseră, înainte de asta, de o sută și mai bine de ani, el nu le mai vedea, totuși, cu ochi de elev. Vedea și intuia acum proporțiile construcțiilor, bolțile bisericii, vechile picturi, statuile de piatră și de lemn de pe altare, din portaluri și, deși nu vedea nimic ce nu ar fi fost încă de pe atunci în același loc, totuși, abia acum pentru prima oară avea privirea formată pentru a aprecia frumusețea acestor lucruri și spiritul care le plămădise. Vedea vechea Maică a Domnului, de piatră, în capela superioară, o îndrăgise ca băiețandru și o desenase, dar abia acum o vedea cu alți ochi și-și dădea seama că ăra o operă miraculoasă, pe care nu ar putea-o depăși nici cu cea mai frumoasă, cea mai izbutită dintre lucrările sale. Și asemenea miracole mai existau, multe, și fiecare în parte stătea la locul său, nu de dragul lui și nu întîmplător, ci fiecare lucrare era izvorîtă din același spirit și stătea printre străvechile ziduri, coloane și bolți ca în patria ei firească. Ceea ce fusese clădit, dăltuit, pictat, trăit, gîndit și învățat aici în cîteva sute de ani, era crescut dintr-un singur trunchi, dintr-un singur spirit și toate se potriveau unele cu altele, precum se potrivesc crengile unui copac.

În mijlocul acestei lumi, a acestei unități calme, viguroase, Goldmund se simțea acum foarte mărunt, dar niciodată mai mărunt decît atunci cînd îl vedea pe abatele Johannes, pe prietenul său Narziss, luînd

hotărîri și guvernînd în mijlocul acestei ordini atît de solide și, totuși, atît de liniștit-prietenoase. Oricîtă deosebire să fi fost între persoana abatelui Johannes, eruditul cu buze subțiri și cea a abatelui Daniel, firesc, bun în simplitatea lui, fiecare dintre ei slujea, totuși, aceeași unitate, aceeași idee, aceeași ordine, menținea prin ea demnitatea lui, și-și aducea drept ofrandă propria sa personalitate. Și prin asta semănau tot atît de bine, ca și prin însemnele funcției și straie.

În centrul minăstirii sale, Narziss devenea în ochii lui Goldmund înspăimîntător de mare, fără ca față de dînsul să se poarte totuși altminteri decît ca o gazdă față de un prieten. Curînd abia mai îndrăzni să-i spună „tu“ și „Narziss“.

— Ascultă, abate Johannes, îi spuse el odată, încetul cu încetul va trebui, totuși, să mă obișnuiesc cu noul tău nume. Trebuie să-ți spun că-mi place mult aici, la voi. Aș avea aproape poftă să-ți fac o confesiune și, după ce termin cu ispășirea, să solicit primirea ca frate laic. Dar vezi, atunci s-ar isprăvi cu prietenia noastră ; tu ai fi abatele și eu fratele laic. Dar să trăiesc pur și simplu alături de tine, să mă uit la munca ta, fără ca eu însumi să înfăptuiesc ceva, nu, asta n-o mai pot suporta. Și eu aș vrea, cu dragă inimă, să lucrez și să-ți arăt ce sînt în stare și ce pot, ca să vezi dacă a meritat sau ba să mă dezlegi de funie.

— Mă bucur de ce-mi spui, zise Narziss, și-și rostea cuvintele și mai precis, și mai pregnant decît în alte dăți. Poți începe să-ți amenajezi atelierul, am să dau imediat dispoziții fierarului și dulgherului să-ți îndeplinească toate dorințele. Dispune de materialul de lucru care-l găsești aici, pe loc ! Întocmește o listă despre cele ce trebuie comandate și aduse de afară, prin cărauși. Și acum ascultă ce cînt eu despre tine

și despre intențiile tale ! Trebuie să-mi acorzi timp ca să mă exprim ; eu sînt cărturar și aș vrea să încerc să-ți înfățișez problema din punctul meu de gîndire, nu am alt limbaj decît acesta. Va să zică, urmărește din nou ce-ți spun, ca și în anii trecuți, cînd m-ai ascultat adeseori, cu atîta răbdare.

— Îcerc să te urmăresc. Vorbește...

— Adu-ți aminte, cum încă din vremea în care am fost școlari, ți-am spus cîteodată că te socotesc un artist. Pe atunci mi se păruse că ai putea deveni poet ; la lectură și scris ai avut o anumită aversiune față de noțional și abstract și ai iubit în limbă îndeosebi cuvintele și sunetele cărora le erau proprii calități senzual-poetice, adică acele cuvinte datorită cărora se poate închipui ceva.

Goldmund îl întrerupse.

— Iartă-mă, dar noțiunile și abstracțiunile, pe care tu le preferi, nu sînt și ele reprezentări, imagini ? Sau, pentru gîndire folosești și iubești într-adevăr cuvintele la care nu ne putem închipui nimic ? Se poate oare gîndi fără a ne reprezenta ceva ?

— Bine că întreb ! Desigur că se poate gîndi fără reprezentări ! Gîndirea nu are nimic de-a face cu reprezentările. Ea nu se consumă în imagini, ci în noțiuni și formule. Exact acolo unde încetează imaginile începe filozofia. Doar pe tema aceasta ne certam atît de des odinioară, ca tineri ; pentru tine lumea consta din imagini, pentru mine din noțiuni. Îți spuneam mereu că ești inapt pentru a deveni gînditor, și-ți mai spuneam că asta nu înseamnă o scădere, pentru că în schimb ești un suveran pe tărîmul imaginilor. Fii atent, am să-ți deslușesc acestea. Dacă, în loc să fugi atunci în lume, ai fi devenit un gînditor, ai fi putut stîrni un dezastru. Căci ai fi devenit un mistic. Misticii sînt, pe scurt și cam brutal spus, acei gînditori care nu se pot desprinde de re-

prezentări, adică de fapt nu sînt gînditori. Sînt artiști criptici : poeți fără versuri, pictori fără penel, muzicieni fără sunete. Se găsesc printre ei spirite nobile, dotați cum nu se poate mai frumos, dar sînt toți, fără excepție, oameni nefericiți. Un astfel de om ai fi putut deveni și tu. În loc de asta, slavă Domnului, ai devenit artist și ai pus stăpînire pe lumea imaginilor — în care poți fi creator și stăpîn, în loc să rămii, ca gînditor, înfundat în insuficiență.

— Mă tem, zise Goldmund, că nu voi reuși niciodată să-mi alcătuiesc o noțiune despre lumca ta de gîndire, în care se cugetă fără reprezentări.

— O, ba da, vei reuși imediat. Ascultă : gînditorul încearcă să cunoască esența lumii prin logică și să o înfățișeze. El știe că rațiunea noastră și unealta ei, logica, sînt instrumente imperfecte — la fel cum un artist deștept știe prea bine că penelul sau dalta sa niciodată nu va putea exprima perfect ființa radioasă a unui înger sau a unui sfînt. Totuși amîndoi încearcă, gînditorul deopotrivă cu artistul, da, fiecare în felul lui. Nu pot și nu au voie altfel. Căci un om care încearcă să se realizeze cu darurile ce-i sînt date de la natură, întreprinde maximul, singurul lucru cu sens pe care-l poate întreprinde. De aceea îți spuneam atît de frecvent odinioară : nu încerca să-l imiți pe cugetător sau pe ascet, ci fii tu însuși, încearcă să te realizezi pe tine însuși.

— Te înțeleg, așa, pe jumătate. Dar ce înseamnă de fapt : să te realizezi ?

— Este o noțiune filozofică, n-o pot exprima altfel. Pentru noi, discipoli ai lui Aristot și ai Sfîntului Toma, cea mai înaltă dintre toate noțiunile este existența desăvîrșită. Existența desăvîrșită este Dumnezeu. Tot ce există, există numai pe jumătate, numai parțial, este în devenire, este amestecat, constă din posibilități. Dumnezeu însă nu este amestecat,

este unul, nu are posibilități, ci este în întregime realitate. Dar noi sîntem trecători, sîntem în devenire, sîntem virtualități, pentru noi nu există desăvîrșire, nu există existență deplină. Acolo însă unde pășim de la potență la faptă, de la posibilitate la realizare, acolo avem parte de adevărata existență, devenim cu un grad mai asemănători desăvîrșitului, dumnezeiescului. Asta înseamnă : a se realiza. Dar tu trebuie să cunoști procesul acesta, din proprie experiență. Ești doar artist și ai creat multe chipuri. Ei bine, dacă măcar o singură asemenea figură ți-a izbutit într-adevăr, dacă ai eliberat imaginea unui om de accidentalități și ai adus-o la formă pură — atunci tu, ca artist, ai realizat această imagine de om.

— Am înțeles.

— Mă vezi, prietene Goldmund, într-un loc și într-o funcție în care naturii mele i se ușurează, întrucîtva, să se realizeze. Mă vezi trăind într-o comunitate și tradiție care îmi corespunde și mă ajută. O mînaștire nu este cerul, este plină de imperfecțiune, totuși viața de mînaștire, condusă cum se cuvine, este pentru oameni de felul meu mult mai propice decît viața lumească. Nu vreau să vorbesc despre cele morale, dar chiar și numai practic vorbind, gîndirea pură, al cărei exercițiu și a cărei profesare este datoria mea, cere o anumită apărare de lume. Deci mie, aici, în casa noastră, mi-a fost mult mai ușor să mă realizez decît ți-a fost ție. Admir mult faptul că ai găsit totuși o cale și ai devenit artist. Căci tu ai dus-o mult, mult mai greu.

Goldmund roși, stingherit de laudă, dar și de bucurie. Pentru a abate discuția, îl întrerupse pe prieten :

— Cele mai multe, dintre cele cîte ai vrut să-mi spui, le-am putut înțelege. Un lucru însă tot nu vrea să-mi intre în cap : anume ceea ce numești tu

„gîndirea pură“, adică așa-zisa gîndire fără de imagini, și operarea cu vorbe cu ajutorul cărora nu-ți poți reprezenta nimic.

— Ei bine, dintr-un singur exemplu te poți lămurii. Gîndește-te numai la matematică ! Ce reprezentări conțin numerele ? Sau semnele plus și minus ? Ce imagini conține o ecuație ? Nici una ! Cînd rezolvi o problemă de aritmetică sau de algebră, nici o reprezentare nu-ți ajută, ci îndeplinești, în cadrul unor formule de gîndire învățate, o problemă formală.

— Așa este, Narziss. Dacă-mi așterni un rînd de numere și de semne, pot străbate desigur lor fără nici o reprezentare, mă pot lăsa condus de acel plus sau minus, de paranteze sau de paranteze și așa mai departe și pot rezolva problema. Vreau să zic — am putut cîndva, acum n-aș mai putea. Dar nu-mi pot închipui că rezolvarea unor asemenea probleme formale ar avea vreo altă valoare decît cea a unui exercițiu de raționare pentru elevi. E doar folositor, să înveți să socotești. Dar aș găsi că ar fi lipsit de noimă și copilăros dacă un om ar sta toată viața lui aplecat peste asemenea probleme de socoteală și ar acoperi la nesfîrșit hîrtia cu șiruri de cifre.

— Te înșeli, Goldmund, pentru că presupui că acest harnic socotitor ar rezolva mereu numai alte și alte probleme de școală, pe care i le-ar pune un dascăl oarecare. Dar el își poate pune și singur problemele, ele se pot isca în el asemenea unor forțe de constrîngere. Trebuie să fi calculat matematic și măsurat multe spații reale și multe spații fictive, pînă ce, ca gînditor, să cutezi să abordezi problema spațiului.

— Ei da. Dar problema spațiului, ca problemă de gîndire pură, nici nu mi se pare, de fapt, o temă pentru care un bărbat să-și irosească munca și anii. Pentru mine cuvîntul „spațiu“ nu înseamnă nimic și nu

merită să te gîndești la el, cîtă vreme nu-mi închipui un spațiu real, bunăoară spațiul astral ; a-l privi pe acesta și a-l măsura, mi se pare, într-adevăr, o problemă care nu este de loc nedemnă.

Zîbind, interveni Narziss :

— De fapt tu vrei să spui că nu prețuiești de loc gîndirea, în schimb prețuiești aplicarea gîndirii, asupra lumii practice și vizibile. Îți pot răspunde : nu ne lipsesc de fel prilejuri pentru a se pune în aplicație gîndirea, nici voința de a o face. De pildă, gînditorul Narziss și-a pus de sute de ori în aplicare rezultatele gîndirii sale, atît în cazul prietenului său Goldmund, cît și în cazul fiecăruia dintre călugării săi și o face ceas de ceas. Dar cum anume ar „aplica“ ceva, ce nu ar fi învățat și nu ar fi exersat în prealabil ? Doar artistul își exersează neconținut ochiul și fan-tezia și noi îi recunoaștem și îi prețuim exercițiul, chiar dacă el se exprimă apoi numai în puține opere reale. Nu poți să respingi gîndirea ca atare, în schimb să-i accepți „aplicarea“ ! Contradicția e limpede. Deci îngăduie-mi să cuget în tihnă și judecă-mi gîndirea după efectele ei, la fel cum și eu voi judeca calitatea ta de artist, după operele tale. Ești neliniștit și iritat acum, pentru că între tine și operele tale mai sînt opreliști. Dă-le de o parte, caută sau clădește-ți un atelier și pornește la înfăptuirea operelor ! Multe probleme se vor rezolva astfel de la sine.

Goldmund nici nu-și dori ceva mai bun.

Găsi o încăpere lîngă poarta curții, care stătea goală și se potrivea pentru atelier. Îi comandă dulgherului o masă de desenat și alte ustensile, pe care i le schiță exact. Întocmi o listă de obiecte pe care cărăușii mînăstirii urmau să i le aducă, una cîte una, din orașele mai apropiate, o listă lungă. La dulgher și în pădure cercetă toate stocurile de lemn tăiat, își alege multe bucăți și puse să fie cărate,

bucată cu bucată, în grădina năpădită de iarbă din dosul atelierului său, unde le depozită să se usuce și încropi cu mîna lui, un acoperiș deasupra lor. De asemenea lucră mult la faur, pe al cărui fiu, un tînăr visător, îl vrăji de-a binelea și-l cîștigă de partea lui. Împreună cu acesta pierdu cîte o jumătate de zi la forjă, la nicovală, la covata de răcire și la piatra de tocit ; făuriră aici toate cuțitele de cioplit, drepte și curbe, toate dălțile, sfredelele și răzuitoarele, de care avea nevoie pentru prelucrarea lemnului. Erich, fiul fierarului, un tînăr cam de douăzeci de ani, deveni prietenul lui Goldmund, îl urma pretutindeni și era plin de zel și curiozitate. Goldmund îi promisese că-l va învăța să cînte din lăută, ceea ce tînărul dorea din tot sufletul și, de asemenea, că îi va îngădui să-și încerce puterile și la cioplit. Cînd, la răstimpuri, Goldmund nu se simțea în largul său sau era deprimat de mînăstire sau de apropierea lui Narziss, lîngă Erich avea prilejul să-și revină, căci acesta îl iubea cu sfială și-l admira nețărmurit. Adeseori îl ruga să-i povestească despre maestrul Niklaus și despre orașul de reședință ; cîteodată Goldmund o făcea cu plăcere și apoi, deodată, se minuna el singur că sta să relateze, asemenea unui bătrîn, călătoriile și faptele lui din trecut, cînd în realitate viața lui abia urma să înceapă.

Nimeni nu vedea că în lunile din urmă se schimbase mult și îmbătrînise mult peste anii săi, căci nu era cunoscut dinainte. Mizeriile pribegiei și ale vieții nesigure trebuie să-l fi consumat ; vremea ciumei, cu nenumăratele ei orori și, la urmă, prizonieratul la conte și acea noapte de groază din beciul castelului îl zguduiseră pînă în adîncuri, lăsînd ici-colea, cîte o urmă : fire cărunte în barba blondă, cute subțiri pe față, perioade de somn nesănătos și, cîteodată, înăuntru, în inimă, o anumită oboseală, o slăbire

a poftei și curiozității, un sentiment călduț, cenușiu, de saturație. În timp ce-și pregătea munca, în discuțiile cu Erich, în cursul lucrului la faur și la dulgher, se dezgheța, devenea vioi și tânăr, îl admirau și-l îndrăgeau cu toții, între timp însă, nu rareori se întâmpla să șadă câte o jumătate de ceas sau chiar un ceas întreg obosit, zîbind și visător, pradă apatiei și indiferenței.

Foarte importantă era pentru el întrebarea cu ce anume să-și înceapă munca. Prima sa lucrare, pe care ținea s-o realizeze și cu care nădăjduia să răsplătească ospitalitatea mînăstirii, nu trebuia să fie ceva întîmplător, ceva așezat undeva, în văzul celor curioși, ci urma, asemenea operelor străvechi din incintă, să țină în întregime de viața și de construcția mînăstirii, să devină o parte a ei. Ar fi vrut de pildă să facă un altar sau un amvon, dar nici pentru unul, nici pentru altul nu era nici spațiu, nici nevoie. Găsi în schimb, altceva. În refectoriul părinților exista o firidă, în care un frate tânăr citea întotdeauna legenda în timpul meselor. Această firidă era neîmpodobită. Goldmund hotărî să îmbrace accesul la pupitru și pupitrul însuși cu o ornamentație de lemn, asemenea ornamentației unui amvon, cu figuri, unele pe jumătate în relief, altele, cîteva, aproape complet degajate și-și împărtăși planul abatelui, care-l lăudă și-l încuviință.

Cînd, în sfîrșit, munca putea începe — căzuse omățul și trecuse Crăciunul — viața lui Goldmund îmbracă o formă nouă. Pentru mînăstire era ca și dispărut, nimeni nu-l mai vedea, la capătul orelor de școală nu mai aștepta roiul elevilor, nu mai hoinărea prin pădure, nu se mai plimba prin *patio*. Mesele le lua acum la morar — nu mai era același, pe care odioară, ca elev, îl vizitase adeseori. Iar în atelierul său nu admitea picior de om, afară de ajutorul său,

Erich, multe zile nu-i adresa nici acestuia vreo vorbă.

Pentru prima sa lucrare, galeria lectorului, întocmi, după cugetare îndelungată, următorul plan : din cele două părți care alcătuiau lucrarea, una trebuia să reprezinte lumea, cealaltă verbul divin. Partea inferioară, scara, crescînd dintr-un trunchi gros de stejar și răsucindu-se în jurul său, trebuia să reprezinte creațiunea, imagini din natură și din viața simplă a patriarhilor. Partea superioară, parapetul, urma să poarte imaginile celor patru evangheliști. Unuia dintre evangheliști intenționa să-i dea figura răposatului abate Daniel, altuia a răposatului pater Martin, urmașul său și în figura lui Luca să-l eternizeze pe maestrul său Niklaus.

Dădu peste greutăți mari, mai mari decît își închipuise, care-i pricinuiră bătăi de cap, dar erau bătăi de cap plăcute, își pețea opera cu încîntări și deznadejdi, ca pe o femeie pudică, se lupta cu ea în crîncenat și cu gingășie, precum se luptă un pescar cu o știucă mare, orice rezistență îl instrua, îi sporrea cunoștințele și-l sensibiliza mai mult. Uită tot restul, uită de mînăstire, uită aproape și de Narziss. Acesta se nimeri de cîteva ori pe acolo, dar nu i se arătară decît niște desene.

În schimb într-o zi Goldmund îl surprinse cu rugăminte de a-i asculta confesiunea.

— Pînă acuma nu am izbutit să mă conving, mărturisi el, mi s-a părut că sînt prea neînsemnat, și așa m-am simțit față de tine destul de umilit. Acum mă simt mai bine, acum am munca mea și am devenit și eu cineva. Și, din moment ce și așa trăiesc aici, într-o mînăstire, vreau să mă supun ordinei.

Se simțea destul de puternic pentru a înfrunta ceasul acesta și nu voia să-l mai amîne. Iar în decursul traiului liniștit al primelor săptămîni, în emoția tu-

turor revederilor și amintirilor de tinerețe, dar și în povestirile pe care i le tot solicita Erich, privirea retrospectivă asupra vieții sale dobîndise, prin distanțare, o anumită ordine și limpezime.

Narziss îl primi fără solemnitate la confesiune. Dură în jur de două ceasuri. Cu fața imuabilă ascultă abatele aventurile, suferințele și păcatele prietenului său, puse cîteva întrebări, nu-l întrerupse niciodată și ascultă impasibil și acea parte a confesiunii, în care Goldmund îi mărturisi și spulberarea credinței sale în dreptatea și bunătatea lui Dumnezeu. Era emoționat de multe din mărturisirile celui ce se confesiona, își dădea seama cît de mult fusese zguduit și speriat și cît de aproape fusese, cîteodată, de a se prăpădi. Apoi îi venea iarăși să zîmbească și era mișcat de nealterata, nevinovata copilărie a prietenului, căci îl descoperea îngrijat și spășit pentru unele gînduri puțin pioase, care, în comparație cu propriile sale dubii și hăuri de gîndire, erau chiar nevătămătoare.

Spre uimirea lui Goldmund, ba chiar spre dezamăgirea lui, confesorul nu consideră păcatele sale prea grave, dar îl admonestă și îl pedepsi fără cruțare pentru că neglijase să se roage, să se mărturisească și să se împărtășească. Îi impuse canonul ca, înainte de a primi împărtășania, să trăiască vreme de patru săptămîni măsurat și cast, să asculte în fiecare dimineată missa matinală și în fiecă seară să recite de trei ori *Tatăl Nostru* și un imn marianic.

După aceea îi spuse :

— Te previn și te rog să nu iei prea ușor acest canon. Nu știu dacă mai cunoști exact textul missei. Să-l urmărești cuvînt cu cuvînt și să i te dăruiești sensului ei. *Tatăl Nostru* și cîteva imnuri am să le recit eu însumi, chiar astăzi, împreună cu tine și am

să-ți dau indicațiuni spre care dintre cuvinte și spre care sensuri mai importante trebuie să-ți îndrepti, în mod cu totul deosebit, atenția. Să nu reciți și să nu ascuți sfintele cuvinte precum se recită și se ascultă cuvintele omenești. De câte ori te surprinzi că înșiri pur și simplu cuvintele, și asta se va întâmpla mai des decît ai crede, adu-ți aminte de ceasul acesta și de faptul că te-am prevenit, începe de la capăt și recită cuvintele astfel și admite-le astfel în inima ta, precum îți voi arăta.

Fie că era o coincidență fericită, fie că abatele deținea atît de ample cunoștințe despre sufletul omenesc, din această confesiune și din acest canon rezultă pentru Goldmund o perioadă de împlinire și de pace, care îl ferici profund. În toiul muncii sale, bogată în încordări, griji și satisfacții, se găsi în fiecare dimineață și în fiecare seară, grație exercițiilor spirituale ușoare, dar împlinite cu conștiințiozitate, răscumpărat de emoțiile zilei și cu întreaga lui ființă transpus într-o ordine superioară, care-l smulgea din singurătatea primejdioasă a creatorului și care-l atrăgea, asemenea unui copil, în împărăția lui Dumnezeu. Chiar dacă era nevoit să înfrunte solitar lupta pentru opera sa și să-i dăruiască toată pasiunea simțurilor și sufletului, ceasul de reculegere îl condúcea însă de fiecare dată îndărăt, la inocență. Dacă în toiul muncii adesea scăpăra de-a dreptul de furie sau de nerăbdare, sau era transfigurat pînă la voluptate, în pioasele exerciții se cufunda ca într-o apă adîncă, răcoroasă, care-l spăla de trufia deznădejdiei.

Nu reușea întotdeauna. Cîteodată seara, după ceasuri de muncă înfierbîntată nu găsea liniștea și concentrația necesară, de cîteva ori uită exercițiile și de mai multe ori, în vreme ce se străduia să le aprofundeze, îl opri și-l chinui ideea că a recita rugăciuni este, la urma urmelor, o strădanie copi-

lărească față de un Dumnezeu care nu există sau care nici nu-l poate ajuta. I se plînsese prietenului.

— Continuă, zise Narziss, ai promis și trebuie să-ți împlinești promisiunea. Nu ai de ce te îndoi, dacă Dumnezeu îți ascultă rugăciunea, sau dacă, în general, acel Dumnezeu pe care ți-l poți reprezenta, există sau nu. Și nici de ce te gîndi că strădaniile tale sînt copilăroase. În comparație cu cel către care ni se îndreaptă rugăciunile, toate faptele noastre sînt copilăroase. În timpul exercițiilor să-ți interzici cu desăvîrșire aceste gînduri neroade, de băiețandru. Rostește-ți *Pater noster*-ul și imnul marianic, dăruiește-te cuvintelor, încarcă-te de ele, la fel cum bunăoară, în timp ce cînti din gură sau la lăută, nu urmărești cine știe ce gînduri înțelepte sau speculațiuni, ci execuți un sunet sau o poziție a degetelor pe cît poți de curat și de desăvîrșit. În vreme ce se cîntă, nimeni nu stă să se gîndească dacă cîntecul în general este sau nu de folos, ci cîntă pur și simplu. La fel trebuie să te și rogi.

Eul său încordat și setos se stingea iarăși în ordinea înaltă, cuvintele venerabile treceau din nou peste și prin el, asemenea stelelor.

Cu mare mulțumire consemnă abatele că după trecerea timpului prevăzut pentru canon și după primirea sacramentelor, Goldmund continuă să îndeplinească exercițiile zilnice, săptămîni și luni de-a rîndul.

Între timp, lucrarea înainta. Din stîlpul gros al scării în spirală crescuseră, parcă țîșnind dintr-un izvor, o mică lume, o lume de figuri, de plante, de animale și oameni, cu un tată Noah la mijloc, printre frunze de viță și ciorchini, o adevărată carte cu poze, o laudă a creației și a frumuseții ei, desfășurîndu-se liberă ca într-un joc, dar condusă de o tainică ordine și disciplină. În decursul acestor luni

nimeni nu văzu lucrarea afară de Erich, care avea voie să-i dea o mînă de ajutor și care nu mai nutrea alt gînd decît acela de a deveni la rîndul său artist. În anumite zile nici el nu avea voie să calce în atelier. În alte zile Goldmund se ocupa de el, îl instruia și-l îngăduia să-și încerce mîna, încîntat de a avea lîngă el un suflet credincios, un învățăcel. Dacă lucrarea va fi gata și va izbuti, plănuia să-l ceară tatălui său și să-l crească, să-l țină lîngă el, ca pe un ajutor permanent.

La chipurile evangheliștilor lucra în zilele sale cele mai bune, cînd toate erau armonioase și nu se simțea chinuit de nici o îndoială. Cel mai bine izbutea, așa i se părea, statuia căreia îi împrumută trăsăturile abatelui Daniel, o iubea mult, de pe fața ei radia inocență și bunătate. De figura maestrului Niklaus era mai puțin mulțumit, deși Erich tocmai pe aceasta o admira mai mult. Această statuie vădea discordie sufletească și tristețe, părea plină de planuri de creație înaltă și, concomitent, plină de cunoaștere deznădăjduită, a nimicniciei creației, plină de doliu după unitatea și nevinovăția pierdută.

Cînd abatele Daniel fu gata, îl puse pe Erich să curețe atelierul. Acoperi restul lucrării cu pînze și așeză în lumină numai această figură. Apoi se duse la Narziss și, deoarece îl află ocupat, așteptă cu răbdare pînă în ziua următoare. Apoi, la ceasul amiezii, îl conduse pe prietenul său în atelier, pînă în fața sculpturii. Narziss stete și se uită. Stete locului și-și îngădui un răgaz, privi figura cu atenția și meticulozitatea cărturarului. Goldmund se afla în spatele lui, tăcea și se străduia să-și strunească furtuna inimii. „Oh, gîndi el, dacă unul din noi doi nu rezistă acum, e foarte rău. Dacă lucrarea mea nu este destul de bună sau dacă el nu o poate în-

ţeleg, atunci toată munca mea de aici şi-a pierdut valoarea. Ar fi trebuit să mai aştept.”

Minutele îi păreau ceasuri, se gîndea la ziua în care maestrul Niklaus ţinuse în mînă primul său desen, de încordare îşi încheştase mîinile fierbinţi şi umede.

Narziss se întoarse spre el şi în aceeaşi clipă Goldmund se simţi mîntuit. Vedeă pe faţa îngustă a prietenului înflorind ceva ce nu-i mai înflorise din anii tinereţii : un zîmbet, un zîmbet aproape sfios, pe această faţă impregnată de spirit şi de voinţă, un zîmbet de dragoste şi de dăruire, un licăr de parcă solitudinea şi mîndria acestei feţe ar fi fost pentru o clipă străpunse şi de pe ea ar radia numai expresia unei inimi plină de dragoste.

— Goldmund, zise Narziss foarte încet, cumpănindu-şi şi acum cuvintele, desigur nu te aştepţi din partea mea să devin, dintr-o dată, un cunoscător de artă. Nu sînt, şi tu ştii bine asta. Nu-ţi pot spune nimic despre arta ta, ca să nu-ţi pară ridicol. Dar, îngăduie-mi să-ţi spun un singur lucru : la prima privire am recunoscut în acest apostol pe abatele nostru Daniel şi nu numai pe el, ci şi tot ce însemnase el, pe atunci, pentru noi : demnitatea, bunătatea, simplitatea. La fel cum stătuse răposatul Daniel în faţa veneraţiei noastre tinereşti, stă acum din nou în faţa mea, laolaltă cu tot ce ne-a fost sfînt pe atunci şi ce ne face neuitată vremea aceea. Îngăduindu-mi această imagine, mi-ai făcut un dar bogat, prietene, mi l-ai redat nu numai pe abatele nostru Daniel, ci mi te-ai dezvăluit pentru prima oară, în întregime. Acuma ştiu cine eşti. Să nu mai vorbim despre asta, nu mi-e îngăduit. O, Goldmund, am avut parte şi de ceasul acesta !

Era liniște în încăperea cuprinzătoare. Goldmund vedea că prietenul său este mișcat pînă în inimă. Stinghereala îi tăia respirația.

— Da, zise el scurt, mă bucur. Dar acum e într-adevăr timpul să te duci la masă.

CAPITOLUL XIX

Doi ani lucră Goldmund la opera aceasta și din al doilea an Erich îi fu repartizat ca ajutor permanent. În cioplitura scărilor făuri, cu inspirație, un mic paradis, plămădi cu încîntare un frumos desiș de copaci, coroane și ierburi, cu păsări în crengi, și de pretutindeni răsăreau trupuri și capete de animale. În mijlocul acestei grădini arhaice, originare, pașnice, reprezintă cîteva scene din viața patriarhilor. Rareori își întrerupse creația. Rareori se ivi cîte o zi, în care îi era cu neputință să lucreze, în care neliniștea sau plictisul să-l facă să se depărteze de lucrare. Atunci i-o dădea elevului în grijă, iar el fugea sau călărea prin împrejurimi, respira în pădure izul îmbietor al libertății și al vieții de vagabond, încerca să poposească la cîte o țărâncuță, se ducea și la vînătoare și zăcea cu orele în verdeață, zgîindu-se la ogivele pe care le alcătuiau coroanele pădurii, la desișul sălbatic al ferigilor și grozamelor. Niciodată nu lipsea mai mult de o zi sau două. Apoi se apuca de lucrare, sculpta cu plăcere desișul vegetal, dezghioca atent și gingaș capete de oameni din lemn, creșta cu tăietură viguroasă cîte o gură, cîte un copil, cîte o barbă pletoasă. Afară de Erich numai Narziss mai cunoștea opera, venea de multe ori aici, atelierul devenea, la răstimpuri, încă-

perea pe care o îndrăgea cel mai mult din minăstire. Privea cu bucurie și cu uimire ce se petrece. Ceea ce prietenul său purtase ani în șir în inima lui neliniștită, încăpățînată și copilăroasă, creștea și înflorea acum o creațiune, o mică lume : poate un joc, dar cu siguranță nu mai puțin prețios decît jocul logicii, gramaticii și teologiei.

Îngîndurat, el zise odată :

— Învăț multe de la tine, Goldmund. Încep a înțelege ce este arta. Înainte vreme, în comparație cu gîndirea și cu știința, nu mi se părea demnă de luat în serios. Gîndeam cam așa : „Cum omul este un amestec îndoielnic de spirit și materie, și cum spiritul îi deschide cunoașterea celui veșnic, materia, în schimb, îl trage în jos și-l înlănțuie de ceea ce este trecător, ar trebui să năzuiască a se depărta de simțuri, către spiritual, pentru a-și înălța viața și a-i da sens“. Mă prefăceam a prețui mult arta, din obișnuință, dar de fapt eram trufaș și o desconsideram. Abia acum văd cîte căi există spre cunoaștere și că drumul spiritului nu este singurul și, poate, nici cel mai bun. Este drumul meu, desigur ; voi continua să-l urmez. Dar te văd prinzînd la fel de profund taina existenței și pe drumul opus, pe drumul simțurilor și exprimînd-o mult mai viu decît sînt în stare cei mai mulți gînditori.

— Înțelegi acum, zise Goldmund, că nu pot pricepe ce poate fi gîndirea fără reprezentare ?

— Am înțeles de mult. Gîndirea noastră este o permanentă abstractizare, o părăsire a cîmpului vizual al senzualității, o încercare de construire a unei lumi pur spirituale. Tu pui însă la inimă tocmai ceea ce este mai puțin constant și mai muritor, și proclamîi sensul lumii tocmai în ceea ce este trecător. Tu nu părăsești această priveliște, tu i te dăruiești, și prin dăruirea ta ea capătă valoare supremă, devine ase-

mănarea cu cel veșnic. Noi, cugetătorii, încercăm a ne apropia de Dumnezeu, scăzînd lumea din ființa lui. Tu te apropii de El, iubindu-i creațiunea și creînd-o din nou. Și una și alta sînt opere umane și imperfecte, dar arta este mai nevinovată...

— Nu știi, Narziss. Dar a o scoate la capăt cu viața, a respinge deznădejdea pare să vă izbutească numai vouă, gînditorilor și teologilor. De mult nu te mai invidiez pentru știința ta, prietene, dar te invidiez pentru liniștea, pentru calmul, pentru pacea ta.

— N-ar trebui să mă invidiezi, Goldmund. Nu există pace așa cum o concepi tu. Există pacea, desigur, dar nu o pace care sălășluiește durabil în noi și care nu ne mai părăsește. Există numai o pace care se cucerește, cu lupte neîncetate și care trebuie recucerită zi de zi. Tu nu mă vezi, luptîndu-mă, tu nu-mi cunoști nici caznele din timpul studiului, nici chinurile din chilia de rugăciuni. E bine că nu le cunoști. Mă vezi numai supus toanelor în mai mică măsură ca tine și socotești că asta înseamnă pace. Este însă luptă, luptă și sacrificiu, ca orice viață adevărată, ca și a ta.

— Să nu ne certăm pentru asta. Nici tu nu vezi toate luptele mele. Și nu știu dacă poți înțelege ce simt în inimă, la gîndul că, în curînd, lucrarea aceasta va fi terminată. Va fi luată de aici și înălțată, se vor rosti cîteva laude pe seama mea și apoi mă voi întoarce într-un atelier gol, întristat de tot ce nu mi-a izbutit în lucrarea mea, de tot ce voi, ceilalți, nu puteți vedea, simțindu-mă în mine tot atît de gol și de jefuit ca și atelierul.

— Poate că-i așa, zise Narziss, și în aceste cuvinte niciunul dintre noi nu-l poate înțelege în întregime pe celălalt. Comun pentru toți oamenii, care sînt de bună-credință, este faptul că operele noastre ne fac pînă la urmă de rușine, că trebuie să reîncepem me-

reu de la capăt, că sacrificiul trebuie adus mereu, din nou.

Cîteva săptămîni mai tîrziu, lucrarea lui Goldmund era terminată și înălțată la locul ei. Se repetă acum ceea ce încercase mai de mult : opera lui trecu în posesia celorlalți, fu contemplată, judecată, lăudată, îl elogiară și i se aduseră onoruri ; dar inima lui și atelierul rămăseseră goale și nu mai știa dacă opera meritase sacrificiul. În ziua dezvelirii fu invitatul părinților, se oferî un banchet în cinstea lui și se servi cel mai vechi vin ; Goldmund înghiți pește gustos și vinul, dar mai mult decît vinul vechi, îl încălzi participarea și bucuria cu care Narziss salută opera și elogiarea lui de către ceilalți.

O nouă lucrare, dorită și comandată de abate, era gata proiectată, un altar pentru capela Mariei din Neuzell, care ținea de mînăstire și în care un pastor din Mariabronn slujea ca preot. Pentru acest altar Goldmund voia să sculpteze o statuie a Mariei, în care intenționa să eternizeze una din figurile de neuitat ale tinereții sale, frumoasa, mereu neliniștită fiică de cavaler, Lydia. În rest, însărcinarea avea prea puțină importanță pentru el, părea însă potrivită pentru ca Erich să-și facă dintr-însa opera lui de calfă. Dacă Erich se dovedea vrednic, va dobîndi în el, pentru totdeauna un bun colaborator, care îl va putea suplini și elibera în vederea altor lucrări, care ele singure îl mai interesau într-adevăr. Căută deci cu Erich lemn potrivit pentru altar și-l puse să-l pregătească. Goldmund îl lăsa adesea singur, reîncepuse hoinărelele și plimbările prelungi prin pădure ; cînd, odată, lipsi mai multe zile în șir, Erich îi raportă abatelui absența sa, iar abatele la rîndul său se temu să nu fi plecat pentru totdeauna. Se întoarse, totuși, lucră vreme de o săptămînă la statuia Lydiei, apoi reîncepu să hoinărească, începu a fi din nou dezordonat, lip-

sea de la missa matinală, era profund neliniștit și nemulțumit. Adeseori se gîndea la maestrul Niklaus, dacă el însuși nu va deveni curînd asemenea lui Niklaus, harnic, de treabă și destoinic, dar lipsit de libertate și de tinerețe. De curînd, o mică aventură îl puse pe gînduri. În timpul hoinărelilor sale, întîlni o țărăncuță tină, Francisca pe nume, care-i plăcu mult și pe care se strădui s-o corupă, așa că și puse în aplicare toată arta lui de cuceritor, dobîndită odinioară. Fata asculta cu plăcere flecăreala lui, rîdea încîntată de glumele sale, dar îi respinse ispitirile și pentru prima oară se simțea prea bătrîn în ochii unei femei tinere. Nu se mai duse pe acolo, dar nu uită. Francisca avea dreptate, devenise altfel, o simțea el însuși, dar nu cele cîteva fire cărunte, pretimpurii și nu cele cîteva cute de sub ochi erau pricina, ci mai mult ceva în fire, în dispoziție; se descoperi singur bătrîn, se descoperi teribil de asemănător cu maestrul Niklaus. Cu resentiment se observă pe sine și dădu din umeri; se privase de libertate și devenise sedentar, nu mai era nici vultur nici iepure, devenise un animal domestic. Pe cînd hoinărea pe cîmpuri, căuta mai mult izul trecutului, amintirea călătoriilor sale de odinioară, decît călătorii noi și o nouă libertate, le căuta cu jînd și cu suspiciune, asemenea unui ciine care adu-mecă o urmă pierdută. Și dacă zăbovea o zi sau două, dacă petrecea și chefuia după aceea, inevitabil se simțea din nou atras înapoi, acasă, avea conștiința încărcată, simțea că-l așteaptă atelierul, se simțea răspunzător pentru altarul început, pentru lemnul pregătit, pentru ajutorul său Erich. Nu mai era liber, nu mai era tînăr. Își propuse cu fermitate ca atunci cînd Lydia-Maria va fi terminată, va întreprinde o călătorie și va mai încerca o dată să guste viața de drumet. Nu era bine să trăiască atîta vreme într-o mînăstire, numai printre bărbați. O fi bine pentru călugări,

pentru el însă, nu. Cu bărbații se putea discuta frumos și înțelept, aveau înțelegere pentru munca unui artist, dar restul, flecăreala, gingășia, dragostea, sentimentul de plăcere — toate acestea nu înfloreau printre bărbați; pentru ele era nevoie de femei, de drumeție, de hoinăreală și de imagini mereu înnoite. Aici, tot ce se afla împrejur era cenușiu și grav, greoi și bărbătesc și el însuși se molipsise de astea, i se strecuraseră în sînge.

Gîndul la această călătorie îl consolă; se ținea, cu-minte, de muncă, pentru a se elibera cît mai curînd. Și cum, treptat, făptura Lydiei îi ieși din lemn, în în-tîmpinare, și cum sub mîna lui veșmîntul cădea de pe genunchii ei nobili în cute severe, îl însufleți o bucurie intimă și dureroasă, o ciudată îndrăgostire de imagine, de chipul frumos, sfios de fată, de amintirea de odinioară, de prima sa dragoste, de primele sale călătorii, de tinerețea sa. Cucernic lucra la imaginea gingașă, o simțea identică cu ce avea mai bun în ființa lui, cu tinerețea sa, cu cele mai delicate dintre amintirile sale. Era o fericire să-i modeleze gîtul plecat, gura ei prietenos-tristă, mîinile distinse, degetele lungi, cupele frumos boltite ale unghiilor. Cu admirație și cu respectuoasă dragoste privea statuia și Erich, de cîte ori avea prilejul.

Cînd fu aproape terminată, o arată abatelui. Narziss zise:

— Este cea mai frumoasă operă a ta, dragule, în toată mîinastirea n-avem nimic cu ce s-ar putea ase-măna. Trebuie să-ți mărturisesc că în lunile acestea din urmă am fost de cîteva ori îngrijorat din pricina ta. Te vedeam neliniștit și suferind și cînd dispăreai și lipseai mai mult de o zi, mă gîndeam, cîteodată, cu grijă: „Poate că nu se mai întoarce“. Și acum, iată, ai făcut această statuie minunată. Sînt bucuros și mîndru de tine!

— Da, zise Goldmund, sculptura a ieșit destul de bine. Dar acum ascultă-mă, Narziss ! Pentru ca lucrarea aceasta să izbutească, a fost nevoie de toată tinerețea mea, de drumurile mele, de dragostele mele, de încercările mele de a cuceri femeile... Aceasta este fîntîna din care m-am adăpat. Fîntîna va seca în curînd, inima mi se usucă. Voi isprăvi această Marie, după care îmi voi lua concediu o bună bucată de vreme, nu știu pentru cît timp, să-mi caut din nou tinerețea și toate cele cîte mi-au fost dragi odată. Poți înțelege ? Ei, da ! Știi, am fost musafirul tău și nu m-am lăsat niciodată plătit pentru munca mea...

— Ți-am oferit plată, îl întrerupse Narziss.

— Da, și acum primesc. Îmi voi comanda haine noi și cînd vor fi gata, am să te rog să-mi dai un cal și cîtiva taleri, apoi voi pleca în lume. Nu-mi spune nimic, Narziss, și nu fi trist. Nu că nu mi-ar plăcea aici, nicăieri nu aș putea-o duce mai bine. E vorba de altceva. Ai să-mi îplinești dorința ?

Nu se mai vorbea mult despre acest subiect. Goldmund își comandă un rînd de haine simple, de călărie, și cizme și în vreme ce se apropia vara, o isprăvi pe Maria, de parcă ar fi fost ultima lui lucrare ; cu grijă plină de dragoste dădea mîinilor, feții, părului, ultima lor desăvîrșire. Putea chiar să pară că trăgănează plecarea, de parcă s-ar lăsa cu plăcere, tot mai mult reținut de aceste ultime, delicate neteziri ale statuii. Trecu zi după zi și el tot mai avea de orînduit cîte ceva. Narziss, deși iminenta despărțire îl durea, mai zîmbea cîteodată pe seama îndrăgostirii lui Goldmund și a neputinței sale de a se rupe de chipul Mariei.

Goldmund îl surprinse totuși, într-o zi, cînd veni brusc să-și ia bun-rămas. Luase hotărîrea peste noapte. În costumul cel nou, cu o pălărie nouă pe cap, veni la Narziss. Se mărturisise și se împărtășise cu puțin

în urmă. Acum venea să-i spună adio și să-și ia binecuvîntarea de drum. Amîndurora le veni greu să se despartă, și Goldmund se prefăcea a fi mai aspru și mai indiferent decît simțea în inima lui.

— O, da, dacă frumosul tău cal nu-mi rupe gîtul, ai să mă revezi cu siguranță. Altminteri n-ar mai exista nimeni care să-ți spună Narziss și să-ți pricinuiască griji. Te poți bizui pe asta. Nu uita să veghezi asupra lui Erich. Și să nu se atingă nimeni de statuia mea, precum am hotărît, și te rog să nu dai cheia din mînă.

— Îți pare bine de călătoria asta ?

— Ei, îmi pare, așa e întotdeauna. Dar acum, cînd trebuie să încălesc, mi se pare totuși mai puțin vesel decît s-ar crede. Ai să rîzi de mine, dar nu-mi vine de fel ușor să mă despart de voi, și această legătură mă necăjește. E asemenea unei boli, oamenii tineri și sănătoși n-o cunosc. Maestrul Niklaus era și el așa. Dar să nu mai pălăvrăgim de pomană ! Bindecuvîntează-mă, dragul meu, vreau să pornesc...

Încălescă și plecă.

În gîndurile sale, Narziss era foarte preocupat de prietenul său, era îngrijat din pricina lui și-i ducea dorul. Oare va mai reveni pasărea ce-a zburat, acest fluieră-vînt ce-i era atît de drag ? Iată că omul acesta, ciudat și iubit, a pornit din nou pe drumul lui încîlcit, lipsit de voință, hoinărește iarăși avid și curios prin lume, urmîndu-și instinctele violente, sumbre, furtunos și de nesăturat, un copil mare. Dumnezeu să-l ocrotească, întoarcă-se teafăr. Din nou zbură de colo pînă colo fluturele acesta, din nou păcătuia, ademenea femeii, își căuta voluptățile, ajungea poate iarăși la crimă, nimerea în primejdii și-n închisoare și se prăpădea. Cîte griji îi putea stîrni lui, om în toată firea, acest băiat blond, care se jeluia că îmbătrînește și privea cu asemenea ochi de copil ! Cît de mult trebuia

să-i porți de grijă ! Și totuși, Narziss se bucura din toată inima pentru el. În fond, îi plăcea că acest copil îndărătnic era atît de greu de împlînzit, că avea asemenea toane, că acum evadase din nou și-și tocea coarnele, gonind de colo pînă colo.

În fiecare zi, la un ceas sau altul, gîndurile abatelui se întorceau către prietenul său, cu dragoste și nostalgie, cu recunoștință și griji, cîteodată cu temeri și reproșuri. Nu ar fi trebuit oare să-i dezvăluie prietenului său în mai mare măsură cît de mult îl iubea, cît de puțin îl dorea altfel, cît de bogat devenise prin el și prin arta lui ? Îi spusese prea puțin din toate acestea, poate mult prea puțin — cine știe dacă nu l-ar fi putut reține astfel ?

Dar el nu devenise prin Goldmund mai bogat numai. Devenise prin el și mai sărac, mai sărac și mai slab și era desigur bine că nu-i arătase prietenului său acest adevăr. Lumea în care trăia și în care se simțea ca acasă, lumea lui, viața de mînăstire, funcția, erudiția lui, clădirea frumos orînduită a ideilor sale, fuseseră adeseori zguduite de acest prieten și puse sub semnul îndoielii. Nu exista dubiu : din unghiul de vedere al mînăstirii, al rațiunii și moralei, viața lui era mai bună, era mai justă, mai constantă, mai orînduită și mai exemplară, era o viață a ordinei și a serviciului sever, un sacrificiu continuu, o năzuință mereu înnoită spre limpezime și dreptate, era mult mai curată și mai bună decît viața unui artist, a unui vagabond, a unui seducător oarecare. Dar din unghiul de vedere al Domnului — oare — într-adevăr ordinea și disciplina unei vieți exemplare, renunțarea la lume și la fericirea simțurilor, distanțarea de murdărie și sînge, retragerea în filozofie și reculegere, era mai bună decît viața lui Goldmund ? Oare omul era plămădit într-adevăr pentru a duce o viață ordonată, ale cărei ceasuri și proceduri erau indicate de clopotele care che-

mau la rugăciune? Oare omul era plămădit într-adevăr pentru a-l studia pe Aristot și pe Toma de Aquino, pentru a ști grecește, pentru a-și sugruma simțurile și pentru a evada din lume? Oare nu a fost plămădit de Dumnezeu cu simțuri și instincte, cu te-nebre sîngeroase, cu aptitudinea păcatului, a voluptății și a disperării? În jurul acestor întrebări se ro-teau gîndurile abatelui, cînd zăboveau la prietenul său.

Da, poate că nu era numai copilăros și omenesc să duci o viață ca Goldmund, pînă la sfîrșit, poate era și mai temerar și mai grandios să te lași în voia curentului crîncen și a zmintelii, să comiți păcate și să iei asupra ta urmările lor amarnice, în loc de a duce, alături de lume, o viață curată, cu mîinile spălate, în loc de a-ți planta o frumoasă grădină cu gînduri pline de armonie și de a umbla fără de păcat printre straturile ei. Poate era mai greu, mai curajos și mai nobil să umbli cu încălțările rupte prin păduri și pe drumuri, să rabzi soarele și ploaia, foamea și nevoia, să te joci cu bucuriile simțurilor și să le plătești cu suferința.

În orice caz, Goldmund îi arătase că un om chemat la fapte mari se poate cufunda pînă departe de tot în zmintea sîngeroasă, amețită a vieții și se poate năclăi în colb și în sînge, fără a deveni, totuși mic și trivial fără a ucide dumnezeiescul din el, că poate ră-tăci prin bezne adînci fără ca lumina divină și puterea creatoare să se stingă în sanctuarul sufletului său. Narziss studiasse profund viața tulbure a prietenului său, cu toate astea nu-i scăzu nici dragostea, nici respectul față de el. O nu, și de cînd văzuse ieșind de sub mîinile mînjite ale lui Goldmund aceste imagini minunate, tăcute și totuși vii, transfigurate de forma și de ordinea lăuntrică, aceste fețe însuflețite, radiind de duh, aceste plante și flori nevinovate, aceste mîini ce implorau sau binecuvîntau, toate aceste gesturi curajoase și blînde, mîndre sau sfinte, știa bine că în

această inconstantă inimă de artist și seducător, să-lășluia o plenitudine de lumină și de har divin.

Îi venise ușor să-i pară, în discuțiile lor, superior prietenului, să opună pasiunii lui disciplina și ordinea sa în idei. Dar nu era fiecare gest mărunț al oricăreia dintre statuile lui Goldmund, fiecare ochi, fiecare gură, fiecare lujer și fiecare cută a veșmîntului mai mult, mai adevărat, mai viu și mai de neînlocuit, decît orice performanță, a vreunui cugetător ? Oare artistul acesta, a cărei inimă era atît de plină de încontrări și de nevoi, nu înălțase pentru nenumărați oameni, prezenți și viitori, întruchipări ale nevoilor și năzuințelor lor, creații spre care se putea îndrepta reculegerea și respectul lor, spaima ca și nostalgia nenumăraților oameni și în care puteau găsi alinare, confirmare și îmbărbătare ?

Zîbind și totuși trist, își aduse Narziss aminte de toate scenele, începînd din tinerețea lor timpurie, în care îl condusesese și-l dăscălise pe prietenul său. Cu recunoștință îi primise prietenul sfaturile, acceptase iarăși și iarăși, de fiecare dată, superioritatea și calitatea lui de conducător. Și apoi, așezase în tăcere, la locul lor operele născute din furtuna și suferința vieții sale biciuite : nu cuvinte, nu doctrine, nu lămuriri, nu avertismente, ci viață adevărată, înaltă. În schimb, cît de sărac era el însuși, cu știința lui, cu disciplina sa monahală, cu delicatețea sa !

Acestea erau întrebările, în jurul cărora se învîrteau gîndurile lui Narziss. La fel cum, cu mulți ani în urmă, intervenise, violent și zguduitor, în tinerețea lui Goldmund și așezase viața acestuia într-un spațiu nou, la fel îi dăduse de furcă și acum prietenul care, de la reîntoarcerea sa, îl zguduise, îl silise la îndoieli și la cercetare de sine. Era egalul său ; Narziss nu-i dăduse nimic ce să nu-i fi fost restituit multiplu,

Prietenul plecat călare în depărtări îi lăsa răgaz de cugetare. Săptămînile treceau, de mult înflorise castanul, de mult frunzișul lăptos și verde-deschis al stejarului devenise întunecos, des și aspru, de mult clo-ciseră berzele pe turnul de la poartă, scosese ră pui și-i învățaseră să zboare. Cu cît întîrzia Goldmund mai mult, cu atît întrezărea mai mult Narziss ceea ce-i dăruise prezența lui. Avea cîțiva părinți învățați în casă, un cunoscător al lui Platon, un gramatician eminent, unul sau doi teologi subtili. Avea, printre călugări, cîteva inimi fidele, de bună-credință, care luau totul în serios. Dar nu avea niciunul care să fi fost egalul său, niciunul cu care să se fi putut măsura. Acest prilej i-l dăduse numai Goldmund. A se lipsi din nou de el, îi venea tare greu. Cu dor se gîndea deci la cel dus departe.

Adeseori trecea dincolo, în atelier, îl încuraja pe ucenicul Erich care continua munca la altar și care jinduia grozav după întoarcerea maestrului său. Cîteodată abatele descuia odaia lui Goldmund, în care se afla Maria, ridica pînza, grijuliu, de pe statuie și zăbovea în dreptul ei. Nu știa nimic despre proveniența ei, Goldmund nu-i povestise niciodată istoria Lydiei. Dar simțea, își dădea seama că acest chip de fată trăise vreme îndelungată în inima prietenului său. Poate că a sedus-o, poate a înșelat-o și a părăsit-o. A purtat-o însă în sufletul său, pe drumuri și a păstrat-o, cu mai multă fidelitate decît cel mai bun dintre soți și pînă la urmă, poate după ani mulți, în care n-o mai revăzuse niciodată, făurise această făptură frumoasă de fată în care cuprinsese, în fața, în atitudinea, în mîinile ei, întreaga gingășie, admirație și dorință ale unui îndrăgostit. Și în sculpturile pupitrului de lectură din refectoriu citea cîte ceva din povestea prietenului său. Era povestea unui vagabond, a unui om al instinctelor, a unui apatrid și neloial, dar ceea ce rămăsese aici,

în urmă, era în întregime bun și loial, era plin de o dragoste vie. Cît de tainică era viața aceasta, cît de vijelioase și tulburi îi curgeau șuvoaiele și cît de nobile și de limpezi erau rezultatele !

Narziss se lupta cu sine însuși, izbutea să se domine, să nu devină infidel propriului său făgaș, să nu neglijeze nimic din serviciul său sever. Dar suferea din pricina pierderii și mai ales din pricină că trebuia să recunoască ce mult îi era inima atașată de acest prieten, inimă care nu trebuia, de fapt, să aparțină decît lui Dumnezeu și misiunii sale.

CAPITOLUL XX

Vara trecu, macul și albăstrelele, neghina și ochiul bouului se veștejiră și dispărură, broaștele din eleșteu tăcură și berzele zburau pe sus și se pregăteau să-și ia bun-rămas. Și atunci, Goldmund se întoarse !

Veni într-o după-amiază, pe o ploaie molcomă și nu intră în minăstire, din poartă se duse drept în atelierul său. Sosise pe jos, fără cal.

Erich se sperie cînd îl văzu intrînd. Deși îl recunoscu de la prima privire și inima băiatului bătea bucuroasă, părea totuși a fi cu totul alt om : un Goldmund fals, cu mulți ani mai bătrîn, cu fața pe jumătate stinsă, prăfuită, cenușie, cu trăsăturile supte, niște trăsături bolnave, suferinde, pe care nu citise totuși durere, ci mai degrabă un zîmbet, un zîmbet binevoitor, bătrîn, răbdător. Mergea greu, se tîra și părea a fi bolnav și foarte obosit.

Ciudat privea acest Goldmund schimbat, străin, în ochii tînărului său ajutor. Nu făcea caz de întoarcerea

sa, se purta de parcă ar fi ieșit din odaia alăturată, de parcă fusese de cînd lumea aici. Îi dădu mîna și nu rosti nimic, nici un salut, nici o întrebare, nici o relatare. Zise numai :

— Trebuie să dorm. Părea a fi teribil de obosit. Îl expedie pe Erich și se duse în odaia lui, de lîngă atelier. Aici își scoase pălăria, o scăpă din mîna, își scoase încălțărilor și se îndreptă spre pat. În fundul odăii își zări, înfășurată, Madona ; dădu din cap în semn de salut, dar nu se duse să-i scoată pînzele și să-i dea binețe. În schimb se strecură pînă la ferestruică, îl zări pe Erich afară, speriat și așteptînd ; îi strigă :

— Erich, nu trebuie să spui nimănui c-am venit. Sînt foarte obosit. E timp și mîine pentru asta !

Apoi se culcă, îmbrăcat, în pat. După cîtva timp, cum somnul nu-i venea, se sculă, se duse, greoi, pînă la unul dintre pereți pe care atîrna o oglindă mică și se privi. Atent se uită la cel care-l privea din oglindă : un Goldmund obosit, un bărbat ostenit și bătrîn și veșted, cu barba puternic încărunțită. Cel ce privea spre el din suprafața mică și tulbure a oglinzii era un om bătrîn, cam neîngrijit, o față binecunoscută, dar totuși străină, care părea a avea puține de împărțit cu el. Îi aduse aminte de una și de alta dintre fețele pe care le cunoscuse, de maestrul Niklaus, de bătrînul cavaler care odinioară îi comandase veșminte de paj, de sfîntul Jacob din biserică, de bătrînul, bărbosul Sankt Jacob care, sub pălăria de pelerin, arăta atît de străvechi și de cenușiu și, totuși, vesel și bine.

Cu grijă citi pe chipul din oglindă, de parcă ar fi ținut să afle cît mai multe despre acest străin. Dădu din cap în direcția lui, în chip de salut și îl recunoscu : da, era el însuși, corespundea sentimentului cu care se intuia singur. Un bărbat bătrîn, foarte obosit și cam apatic se întorsese din călătorie, un om neînsemnat, cu care nu te puteai făli și, totuși, nici nu puteai avea

ceva împotriva lui și care, la urma-urmelor, îi era pe plac : avea în fața lui ceva ce Goldmund odinioară nu avusese, cu toată osteneala și bătrînețea acelui chip, o trăsătură de mulțumire, sau mai bine-zis de liniște. Rîse încet, ca pentru sine, și văzu că și imaginea din oglindă rîdea : frumos fîrtat adusese cu el din călătorie ! Jerpelit și pîrlit se întorcea iarăși acasă, din mica sa escapadă în care nu-și pierduse numai calul, traista de drumeț și talerii, dar mai pierduse și altceva : tinerețea, sănătatea, încrederea în sine, roșeața din obraji și vlaga din priviri. Totuși imaginea îi plăcea : acest flăcău tomnatec, bătrîn și slab, din oglindă, îi era mai drag decît Goldmund cel de odinioară. Era mai bătrîn, mai slab, mai jalnic, dar mai nevătămător, mai mulțumit, te puteai înțelege mai bine cu el. Rîse și închise una din pleoapele stafidite. Apoi se culcă la loc, pe pat și de astă-dată adormi.

În ziua următoare, în timp ce ședea în odaia sa, plecat peste masă și încerca să deseneze, Narziss veni să-l vadă. Se opri în ușă și zise :

— Mi s-a povestit că te-ai întors. Slavă Domnului, mă bucur grozav. Cum tu nu m-ai căutat, vin eu la tine. Te deranjez de la lucru ?

Veni mai aproape, Goldmund se îndreptă, ridicîndu-se de lîngă hîrtie și-i întinse mîna. Deși Erich îl pregătise, se sperie pînă în adîncul inimii de felul în care arăta prietenul său. Acesta îl primi cu un zîmbet prietenos.

— Da, sînt iarăși aici. Te salut, Narziss, cîtva timp nu ne-am văzut. Iartă-mă că încă nu te-am vizitat.

Narziss îl privi în ochi. Vedeă și el nu numai jalnica ofilire a acestui chip, vedeă și reversul, această trăsătură ciudat de plăcută, de calm, chiar de indiferență, de resemnare și de seninătate veselă de moșneag. Experimentat în deslușirea fețelor omeniești, vedeă, de asemenea, că acest Goldmund atît de înstrăi-

nat și de schimbat nu mai era întru totul prezent, fie că sufletul său se distanțase mult de realitate și umbla pe cărări de vis, fie că stătea în pragul ce duce pe tărîmul de dincolo.

— Ești bolnav ? întrebă cu prudență.

— Da, sînt și bolnav. M-am îmbolnăvit încă de la începutul călătoriei, încă din primele zile. Dar mă-nțelegi, n-am vrut să mă întorc imediat acasă. Ați fi ris zdravăn pe socoteala mea dacă m-aș fi întors atît de repede și mi-aș fi scos iarăși cizmele de călărie. Nu, n-am vrut asta. M-am dus mai departe, și-am hoinărit și mi-era ciudă pentru că nu mi-a izbutit călătoria. Prea m-am lăcomit. Ei bine, mi-era rușine. Da, tu ai să înțelegi, ești un om atît de înțelept. Iartă-mă, ai spus ceva ? Parcă ar fi o vrajă, uit mereu despre ce-i vorba. Isprava cu mama, ai reușit-o însă bine. M-a durut tare, dar...

Murmurul său se stinse într-un zîmbet.

— Te vom înzdrăveni iarăși, Goldmund, nu vei duce lipsă de nimic. De ce nu te-ai întors din drum, îndată ce a început să-ți meargă rău ? De noi nu trebuie să-ți fie rușine. Ar fi trebuit să te întorci imediat.

Goldmund rîse.

— Da, îmi aduc aminte. Nu am îndrăznit să mă întorc, pur și simplu. Ți-am spus doar că mi-era rușine. Acum însă am venit. Acum mi-e iarăși bine.

— Ai avut dureri ?

— Dureri ? Da, destule. Dar vezi tu, și durerile sînt folositoare, ele mi-au băgat mințile în cap. Acum nu-mi mai este rușine, nici măcar față de tine. Atunci cînd m-ai vizitat în temniță, ca să-mi salvezi viața, a trebuit să-mi încleștez fălcile, căci mi-a fost rușine de tine. Dar acum, toate astea au trecut.

Narziss își așează mîna pe brațul său și el tăcu în aceeași clipă, și-și închise, zîmbind, ochii. Adormi paș-

nic. Tulburat, abatele alergă și-l chemă pe medicul casei, pe pater Anton, pentru a-l îngriji pe bolnav. Când reveniră, Goldmund ședea, dormind, la masa de desenat. Il așezară în pat, medicul rămase lângă el. Il găsi bolnav fără nădejde. Fu dus într-una din odăile de bolnavi. Erich fu pus strajă permanentă.

Povestea ultimei sale călătorii nu ieși la iveală în întregime nici pînă la urmă. Unele amănunte le povesti chiar el, altele se puteau ghici. Adesea zăcea apatic, cîteodată avea febră și vorbea aiurea, cîteodată era lucid și în asemenea clipe fu de fiecare dată chemat Narziss, căruia aceste ultime convorbiri cu Goldmund îi erau de mare însemnătate.

Unele fragmente din relatările și mărturisirile lui Goldmund le transmise Narziss, altele ucenicul său.

— Cînd au început durerile ? Încă de la începutul călătoriei mele. Călăream prin pădure și m-am prăbușit, cu cal cu tot, și am căzut într-un pîriu și am zăcut o noapte întreagă în apă rece. Aici, înăuntru, mi-am rupt coastele, aici sălășluiesc durerile. Pe atunci nu mă aflam încă prea departe de mînaștire, dar nu voiam să mă întorc, a fost într-adevăr o copilărie, dar mă gîndeam că ar fi ridicol. Am călărit deci mai departe, și cînd n-am mai putut călări, căci durerile deveniseră prea mari, am vîndut căluțul și apoi am zăcut multă vreme într-un spital. Acum rămîn aici, Narziss, s-a isprăvit cu călăritul. S-a isprăvit cu drumeția. S-a isprăvit cu dansul și cu muierile. Ah, altminteri aș fi lipsit mai mult, ani întregi. Dar cînd am văzut că în lume nu mai există bucurii pentru mine, m-am gîndit : înainte de a fi nevoit să cobor, vreau să mai desenez puțin și să mai sculptez cîteva statui, căci omul trebuie să năzuiască totuși la ceva !

Narziss îi spuse :

— Sînt foarte fericit că te-ai întors. Mi-ai lipsit atît de mult, m-am gîndit în fiecare zi la tine și mi-a fost

frică de nenumărate ori că n-ai să mai vrei să te-ntorci niciodată.

Goldmund își scutură capul :

— Ei, n-ar fi fost mare pagubă.

Narziss, cu inima arzînd de durere și dragoste, se aplecă încet spre el și făcu acum ceea ce nu făcuse niciodată, în anii îndelungați ai prieteniei lor, îi atinse părul și fruntea lui Goldmund cu buzele. Întîi mirat, apoi mișcat, băgă de seamă Goldmund ce se întîmplase.

— Goldmund, îi șopti prietenul la ureche, iartă-mă că nu ți-am putut spune mai devreme. Ar fi trebuit să-ți spun încă de pe atunci, cînd am venit la tine, la închisoare, în reședința episcopală, sau cînd mi-a fost dat să-ți văd primele creații. Lasă-mă să-ți spun azi, cît de mult te iubesc, cît de mult ai însemnat, dintotdeauna, pentru mine, cît mi-ai îmbogățit viața. Nu va însemna prea mult pentru tine. Ești obișnuit cu dragostea, pentru tine ea nu-i ceva rar, ai fost iubit și răsfățat de atîtea femei. La mine e altfel. Viața mea a fost săracă în dragoste, mi-a lipsit ce este mai bun. Abatele nostru, Daniel, mi-a spus o dată că mă socotește trufaș, probabil că avusese dreptate. Nu sînt nedrept față de oameni, mă străduiesc să fiu drept și răbdător cu ei, dar de iubit, nu i-am iubit niciodată. Dintre doi erudiți ai mînăstirii, cel mai erudit mi-e mai drag ; bunăoară niciodată n-am iubit un învățat mai slab, în ciuda slăbiciunii sale. Dacă știu totuși ce este iubirea, atunci, ție ți-o datorez. Pe tine te-am putut iubi, pe tine singur, între oameni. Tu nu-ți poți da seama ce înseamnă asta. Înseamnă izvorul dintr-un deșert, copacul înflorit dintr-un pustiu. Ție singur îți sînt dator că nu mi s-a uscat inima, că mi-a rămas un suflet, care mai poate fi atins de har !

Goldmund zîmbi fericit și cam stingherit. Cu glasul încet, calm, pe care-l avea în ceasurile sale de luciditate, zise :

— Cînd m-ai scăpat atunci de spînzurătoare, pe cînd călăream spre casă, te-am întrebat de calul meu, Bless, și tu mi-ai dat lămuriri. Am văzut atunci că tu, care altminteri abia deosebești un cal de altul, te-ai ocupat de căluș. Am înțeles că ai făcut-o de dragul meu și m-a bucurat foarte mult. Acuma văd că într-adevăr așa s-au petrecut lucrurile și că mă iubești într-adevăr. Și eu te-am iubit întotdeauna, Narziss, jumătate din viața mea a fost o încercare de a te cuceri. Știam că și tu ții la mine, dar niciodată n-am nădărdit că mi-o vei spune, om mîndru cum ești. Acum mi-ai spus-o, în clipa aceasta în care nu mi-a mai rămas altceva, în care drumeția și libertatea, lumea și femeile m-au părăsit. Primesc darul tău și-ți mulțumesc.

Lydia-Madona stătea în odaie și privea.

— Te gîndești la moarte ? întrebă Narziss.

— Da, mă gîndesc la ea și la ceea ce a devenit viața mea. Ca tînar, pe cînd mai eram elevul tău, am dorit să devin un om la fel de spiritualizat ca tine. Tu mi-ai arătat că nu aceasta mi-e chemarea. Atunci m-am azvîrlit de partea cealaltă a vieții, și femeile mi-au ajutat să-mi găsesc în ele plăcerea, sînt atît de dornice și de lacome. Dar n-aș vrea nicidecum să le vorbesc de rău și nici să bîrfesc plăcerea simțurilor, căci am fost adeseori foarte fericit. Mai ales că am avut și fericirea de a trăi eu însumi experiența însuflețirii simțurilor. De aici se naște arta. Acum însă s-au stins ambele flăcări. Nu mai doresc fericirea voluptății — chiar dacă femeile ar mai alerga și astăzi după mine. Și nici să creez opere de artă nu mai doresc, am cioplit destule chipuri, nu contează cîte. Mi-a venit vremea să mor. Consimt și-s chiar curios.

— De ce curios ? întrebă Narziss.

— Ei bine, e poate o prostie din partea mea. Dar sînt într-adevăr curios să aflu cum e. Nu lumea de

dincolo, Narziss, pe seama ei îmi fac prea puține gînduri și, dacă mi-e îngăduit s-o spun deschis, nici nu cred în ea. Nu există lume de dincolo. Copacul uscat e mort pentru totdeauna, pasărea degerată nu se mai întoarce niciodată la viață și tot atît de puțin omul mort. Ne mai gîndim un timp la el, după ce-a plecat dintre noi, dar nici asta nu ține prea mult. Nu, sînt curios în privința morții numai pentru că am credința că mă voi întîlni cu mama mea. Sper că moartea va fi o mare fericire, e o fericire la fel de mare, ca cea a primei împliniri în dragoste. Nu mă pot despărți de gîndul că în locul morții cu coasa va veni mama mea, care mă va lua la dînsa și mă va conduce îndărăt, în neființă și în inocență.

La una din ultimele sale vizite, după ce vreme de cîteva zile Goldmund nu mai spusese nimic, Narziss îl găsi iarăși treaz și vorbăreț.

— Pater Anton e de părere că trebuie să ai mari dureri. Cum izbutești, Goldmund, să le înduri atît de liniștit? Mie mi se pare că ți-ai găsit pacea...

— Vrei să spui pacea cu Dumnezeu? Nu, n-am găsit-o. Nu vreau pace cu el. A făcut lumea rău, n-avem de ce o lăuda și lui, probabil, prea puțin îi pasă dacă eu îl laud ori ba. Rău a mai făcut lumea. Dar cu durerile din pieptul meu am făcut pace... Mai de mult, nu suportam durerile cu ușurință și, deși cîteodată fusesem de părere că îmi va veni ușor să mor, a fost o eroare. Cînd odată a fost să fie serios, în noaptea aceea din închisoarea contelui Heinrich, s-a vădit limpede: nu puteam muri, eram încă mult prea puternic și sălbatic, ar fi trebuit să-mi zdrobească fiecare mădular în parte, de cîte două ori. Acum însă, e altfel.

Vorba îl ostenea, glasul îi slăbi. Narziss îl rugă să se cruțe.

— Nu, zise el, vreau să-ți povestesc. Mai înainte mi-ar fi fost rușine să ți-o spun. Are să-ți vină a ride. Știi, când am încălecat și am plecat de aici, nu m-am dus în lumea largă. Am auzit un zvon, după care contele Heinrich ar fi iarăși în țară și iubita lui l-ar însoți, Agnes adică. Ei bine, ție nu ți se pare important și astăzi nici mie nu mi se mai pare ; dar atunci, vestea asta mă fripsese grozav, nu mă mai gîndeam la nimica, decît la Agnes ; a fost cea mai frumoasă femeie pe care am cunoscut-o și am iubit-o, am vrut s-o revăd, am vrut să mai fiu o dată fericit cu ea. Am tot călărit, și după o săptămînă am găsit-o. Acolo, în ceasul acela s-a petrecut schimbarea mea. Va să zică am găsit-o pe Agnes, la fel de frumoasă, am găsit-o și am găsit și prilejul de a mă arăta și a-i vorbi. Și, închipuiește-ți, Narziss : nu mai voia să știe de mine ! Eram prea bătrîn pentru ea, nu mai eram destul de frumos și de vesel, nu-i mai puteam plăcea. Cu asta, de fapt, călătoria mea ajunsese la capăt. Am călătorit însă mai departe, n-am vrut să vin atît de dezamăgit și de ridicol îndărăt, la voi, și cum călăream așa, puterea și tinerețea și înțelepciunea, mă părăsiră de-a binelea, căci am căzut cu cal cu tot într-o vîlcea, într-un pîrîu și mi-am rupt coastele și am rămas, zăcînd, în apă. Atunci am cunoscut, pentru prima oară, adevăratele dureri. În cădere am simțit rupîndu-mi-se ceva înăuntru, în piept și ruptura m-a bucurat, am auzit-o cu plăcere și am fost mulțumit de ea. Zăceam acolo în apă și simțeam că trebuie să mor, dar era cu totul altminteri decît fusese atunci, în închisoare. N-aveam nimic împotrivă, moartea nu mi se mai părea rea. Simțeam aceste dureri intense, pe care le încerc de atunci încoace atît de des, și la asta se mai adăuga și un vis sau o viziune, cum vrei să-i spui. Zăceam și simțeam în piept o durere arzătoare și mă apăram și țipam, cînd am auzit un glas rîzînd — un

glas pe care nu-l mai auzisem din copilărie. Era glasul mamei mele, un glas adînc de femeie, plin de voluptate și de dragoste. Și atunci am văzut cum ea, mama care stă lîngă mine și mă ține în poală, îmi deschide pieptul și-și afundă degetele adînc printre coastele mele, pentru a-mi elibera inima. Cînd am văzut și am înțeles asta, nu m-a mai durut nimic. Acuma, cînd durerile acestea revin, știu că nu sînt dureri, nu sînt dușmani; sînt degetele mamei care îmi scot inima. Se străduiește de zor. Cîteodată strînge și geme parcă de voluptate. Cîteodată rîde și murmură vorbe gingașe. Cîteodată nu stă lîngă mine, ci sus, pe cer, îi văd fața printre nori, o văd plutind, mare cît un nor, și zîmbind tristă, și zîmbetul trist mă soarbe și-mi sugă inima din piept.

Mereu vorbea despre dînsa.

— Mai știi? întrebă el într-una din ultimele zile. Odată am uitat-o pe mama, dar tu mi-ai amintit-o. Atunci m-a durut grozav, de parcă boturi de jivine mi-ar fi ros măruntaiele. Pe atunci mai eram tineri, eram băiețași, frumoși. Dar mama încă de pe atunci mă striga și ar fi trebuit s-o urmez. Mama e pretutindeni. A fost țiganca Lise, a fost frumoasa Madonă a maestrului Niklaus, a fost viața, dragostea, voluptatea, a fost frica, foamea, instinctul. Acum e moartea și își înfige degetele în pieptul meu...

— Nu vorbi prea mult, dragule, îl rugă Narziss, așteaptă pînă miine.

Goldmund îl privi în ochi cu zîmbetul său, cu acel zîmbet nou, pe care îl adusese din călătorie, care era atît de bătrînesc și de delicat totodată și care părea uneori mai indulgent, alteori exprima numai bunătate și înțelepciune.

— Dragul meu, șopti el, nu pot aștepta pînă miine. Trebuie să-mi iau rămas-bun de la tine și, de bun-rămas, trebuie să-ți spun totul. Ascultă-mă încă o

clipă. Am vrut să-ți povestesc despre mama, cum își ține degetele încleștate de inima mea. Mulți ani visul meu cel mai îndrăgit și cel mai tainic a fost să cioplesc figura mamei, ea a fost cea mai sfântă dintre toate imaginile mele, o purtam mereu în mine, cu mine, o figură plină de iubire și de taină. Cu puțină vreme în urmă mi-ar fi fost cu totul de neîndurat gândul că aș putea muri fără a-i fi modelat chipul ; toată viața mi-ar fi părut zadarnică. Și acum, privește ce ciudățenie, în loc ca mâinile mele s-o modeleze și s-o plămădească, ea e cea care mă modelează și mă plămădește. Își ține mâinile în jurul inimii mele și mi-o smulge și mi-o golește de sânge și mă ademenește către moarte, și o dată cu mine moare și visul meu, figura cea frumoasă, imaginea mamei-Eva. O mai văd încă și dacă aș avea putere în mâini, aș făuri-o. Dar ea nu vrea, nu vrea să dezvălui vederii taina ei. Vrea mai degrabă să mor ; mor bucuros fiindcă ea îmi ușurează moartea.

Uluit ascultă Narziss cuvintele sale, trebuia să se plece adânc peste fața prietenului pentru a mai putea înțelege ce spune. Unele le auzea mai neclar, unele le auzea bine, dar sensul lor îi rămânea ascuns.

Bolnavul mai deschise o dată ochii și privi îndelung fața prietenului. Își luă rămas-bun de la el, cu ochii. Și cu o mișcare de parcă ar fi încercat să-și scuture capul, șopti :

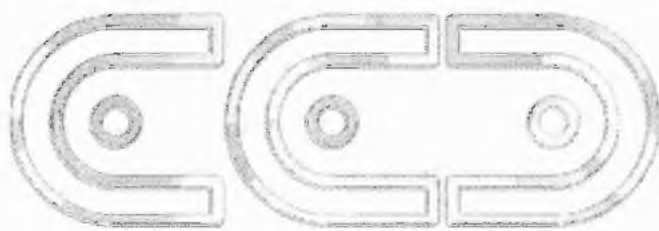
— Dar, Narziss, oare cum ai să mori tu, căci tu n-ai mamă... fără mamă nu se poate iubi... fără mamă nu se poate muri...

Ceea ce urmă mai târziu nu mai fu de înțeles. În ultimele două zile, Narziss stete zi și noapte lângă patul său, și privi cum se stinge. Ultimele cuvinte ale lui Goldmund îl ardeau în inimă, asemenea focului.

Redactor responsabil : TEODORA POPA
Tehnoredactor : TRAIAN ARGETOIANU

***Dat la cules 22.02.1968. Bun de tipar 01.07.1968.
Apărut 1968. Tiraj 60 175 ex. broșate. Hirtie ziar
de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 15,09.
Coti tipar 10,75. A. nr. 0175/1968.. C.Z. pentru
bibliotecile mari și mici 83—31=59.***

**Tiparul executat sub comanda nr. 80.172 la
Combinatul Poligrafic „Casa Scintei”, Piața
Scintei nr. 1, București — Republica Socialistă
România**

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

